

Kathāvatthu-ppakaraṇa- Atṭhakathā.

NAMO TASSA BHAGAVATO ARAHATO SAMMĀSAMBUDDHASSA.

Nisinno devalokasmiṃ devasaṅghapurakkhato
sadevakassa lokassa satthā appaṭipuggalo.
Sabbapaññattikusalo paññattiparidīpanaṃ
vatvā puggalapaññattiṃ loke uttamapuggalo.
Yaṃ puggalakathādināṃ kathānaṃ vatthubhāvato
Kathāvatthuppakaraṇaṃ saṅkhepena adesayī.
Mātikāthapanen' eva thapitassa surālaye
tassa Moggaliputtena vibhattassa mahitale.
Idāni yasmā saṃpatto atthasaṃvaṇṇanākkamo¹
tasmā naṃ vaṇṇayissāmi taṃ suṇātha samāhitā 'ti.

Yamakapāṭihīrāvasānasmiṃ hi bhagavā Tidasapure pāric-
chattakamūle paṇḍukambalasilāya² vassaṃ upagantvā mā-
taraṃ kāyasakkhiṃ katvā devaparisāya Abhidhammakat-
haṃ kathento Dhammasaṅgani-vibhaṅga-dhātukathā-pug-
galapaññattippakaraṇāni desayitvā Kathāvatthudesanāya
vāre saṃpatte anāgate mama sāvako mahābhīṇṇo³ Mog-
galiputtatissatthero nāma uppannaṃ sāsanaṃ malaṃ sodhetvā
tatiyasaṃgitiṃ karonto bhikkhusaṅghamajjhe nisinno
sakavāde pañca suttasatāni paravāde pañcā 'ti suttasahas-
saṃ samodhānetvā imaṃ pakaraṇaṃ bhājessatīti tass' okā-
saṃ karonto yā esā puggalavāde tāva catūsu pañhesu dvin-

¹ B.—C. nayo.

² B. °yaṃ.

³ B. °pañṇo.

naṃ pañcakānaṃ vasena aṭṭhamukhā vādayutti taṃ ādiṇṇa-
katvā sabbakathāmaggesu asaṃpuṇṇabhāṇavāramattāya
tantiyā mātikaṃ ṭhapesi. Athāvasesaṃ¹ Abhidhamma-
kathāṃ vitthāranāyena' eva kathetvā vuṭṭhavasso suvaṇṇa-
rajatasopānānaṃ majjhe maṇimayena sopānena devalokato
Saṃkassanagare oruyha sattahitaṃ saṃpādentō yāvātāyu-
kaṃ ṭhatvā anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyi.
Ath'assa Mahākassapapamukho vasīgaṇo Ajātasatturājānaṃ
sahāyaṃ gaheṭvā dhammavinayasāriraṃ saṃgahaṃ āro-
pesi. Tato vassasatassa accayena Vajjiputtakā bhikkhū
dasa vatthūni dīpayimsu. Tāni sutvā Kākaṇḍakabrāhma-
ṇassa putto Yasatthero Susunāgaputtaṃ Asokaṃ nāma rājā-
naṃ sahāyaṃ gaheṭvā dvādasannaṃ bhikkhusahassānaṃ
antare sattattherasatāni uccinitvā tāni dasa vatthūni mad-
ditvā dhammavinayasāriraṃ saṃgahaṃ āropesi. Tehi pana
dhammasaṃgāhakattherehi niggahitā dasasahassā Vajji-
puttakā bhikkhū pakkhaṃ pariyesamānā attano anurūpaṃ
dubbalaṃ pakkhaṃ labhitvā viṣuṃ Mahāsaṃghikaṃ² ācariya-
kulaṃ nāma akamsu. Tato bhijjivā aparāni dve ācariya-
kulāni jātāni. Gokulikā³ ca Ekabboharikā³ ca. Gokulika-
nikāyato bhijjivā aparāni dve ācariyakulāni jātāni Paṇṇat-
tivādā ca Bāhulikā⁴ ca. Bahussutikā⁵ 'ti pi tesāṃ yeva
nāmaṃ. Tesāṃ yeva antare Cetiyaṇḍā nāma apare
ācariyā⁶ uppannā. Evaṃ Mahāsaṃghikācariyakulato dutiye
vassasate pañcācariyakulāni uppannāni. Tāni Mahāsaṃ-
ghikehi saddhiṃ cha honti. Tasmim̄ yeva dutiye vas-
sasate Theravādato bhijjivā dve ācariyaṇḍā uppannā
Mahimsāsakā ca Vajjiputtakā ca. Tattha Vajjiputta-
kavādato⁷ bhijjivā apare cattāro ācariyaṇḍā uppannā
Dhammuttariyā Bhadrāyānikā Channāgarikā⁸ Saṃmitiyā
ti. Puna tasmim̄ yeva dutiye vassasate Mahimsāsakavādato
bhijjivā Sabbatthivādā Dhammaguttikā 'ti dve ācariyaṇḍā
uppannā. Puna Sabbatthivādakulato⁹ bhijjivā Kassapikā¹⁰

¹ B.—C. athā vā sesaṃ. ² C. °kā. ³ C. °kāni.

⁴ B. °yā ; C. ba°. ⁵ B. bhā°. ⁶ B. ācariyaṇḍā.

⁷ C. °ttikā°. ⁸ C. Can° ; B. chandā°. ⁹ C. °vādī°.

¹⁰ C. °yā.

nāma jātā. Kassapikesu pi bhinnesu apare Saṃkantikā nāma jātā. Saṃkantikesu bhinnesu Suttavādā nāma jātā 'ti. Theravādato bhijjitvā ime ekādasa ācariyavādā uppannā te Theravādehi saddhim dvādasa honti. Iti ime ca dvādasa Mahāsaṃghikānañ ca cha ācariyavādā 'ti sabbe ca ¹ aṭṭhā-rasa ācariyavādā dutiye vassasate uppannā. Aṭṭhārasa nikāyā 'ti pi aṭṭhārasācariyakulāniti pi etesaṃ yeva nāmaṃ. Etesu pana sattarasa vādā bhinnakā Theravādo ² asaṃbhinnako ti ³ veditabbo. Vuttaṃ pi e' etaṃ Dipavaṃse : *

Nikkadḍhitā pāpabhikkhū therehi Vajjiputtakā
 aññaṃ pakkhaṃ labhitvāna adhammavādi bahū janā.
 Dasasahassā samāgantvā akāṃsu dhammasaṃgahaṃ
 tasmāyaṃ dhammasaṃgīti mahāsaṃgīti vuccati.⁴
 Mahāsaṃgītikā bhikkhū vilomaṃ akāṃsu sāsane †
 bhinditvā mūlasaṃgahaṃ aññaṃ akāṃsu saṃgahaṃ.
 Aññaṃtra saṃgahitaṃ suttaṃ aññaṃtra akarīṃsu te
 atthaṃ dhammañ ca bhindīṃsu vinaye ‡ nikāyesu ca
 pañcasu.

Pariyāyadesitañ cāpi ⁵ atho nipariyāyadesitaṃ
 nitatthañ e' eva neyyatthaṃ ajānitvāna bhikkhavo.
 Aññaṃ saṃdhāya bhaṇitaṃ aññaṃ atthaṃ § ṭhapayīṃsu
 te

vyañjanacchāyāya te bhikkhū bahū atthaṃ vināsayuṃ.
 Chaddetvāna ⁶ ekadesaṃ suttaṃ vinayagambhīraṃ
 paṭirūpaṃ suttaṃ vinayaṃ tañ ca ⁷ aññaṃ karīṃsu te.
 Parivāraṃ atthuddhāraṃ Abhidhammaṃ chappakaraṇaṃ ⁸
 Paṭisaṃbhidañ ca Niddesaṃ ekadesaṃ ca Jātakaṃ.
 Ettakaṃ vissajjitvāna aññaṃ na ⁹ akarīṃsu te
 nāmaṃ līngaṃ parikkhāraṃ ākappakaraṇiyāni ¶ ca

¹ B. va. ² C. °dako. ³ C. pi.

⁴ C. nivuccati ('ti vucco?) ⁵ C. vāpi. ⁶ C. °tvā.

⁷ C. tanti ca akarīṃsu te. ⁸ C. cappa°. ⁹ B. aññāni.

* Oldenberg, The Dipavaṃso, p. 36.

† Old., sāsanaṃ. ‡ Old., ye. § Old., aññatthaṃ.

¶ Old., °karaṇāni.

pakatibhāvaṃ vijāhitvā * tañ ca aññaṃ akāṃsu te.
 Pubbaṃgamā bhinnavādā Mahāsaṃgītikārakā
 tesañ ca anukārena bhinnavādā bahū ahū.
 Tato aparakālamhi tasmim̐ bhedo ajāyatha
 Gokulikā Ekabboharā ¹ dvidhā ² bhijjittha bhikkhavo.
 Gokulikānaṃ dve bhedā ³ aparakālamhi jāyatha
 Bahussutikā † ca Paññatti dvidhā ² bhijjittha bhikkhavo.
 Cetiya va ⁴ puna vādi Mahāsaṃgītibhedakā
 pañca vādā ime sabbe Mahāsaṃgītimūlakā.
 Atthaṃ dhammañ ca bhindim̐su ekadesañ ca saṃgahaṃ
 ganthañ ⁵ ca ekadesaṃ hi chaḍḍetvā ⁶ aññaṃ akāṃsu te.
 Nāmaṃ ⁷ liṅgaṃ parikkhāraṃ ākappakaraṇīyāni ‡ ca
 pakatibhāvaṃ vijāhitvā § tañ ca aññaṃ akāṃsu te.
 Visuddhattheravādamhi puna bhedo ajāyatha
 Mahimsāsakā Vajjiputtakā ⁸ dvidhā ⁹ bhijjittha bhikkhavo.
 Vajjiputtakavādamhi catudhā bhedo ajāyatha
 Dhammuttarikā Bhadrāyānikā ¹⁰ Channāgarikā ¹¹ ca Saṃ-
 mitī.
 Mahimsāsakānaṃ dve bhedā aparakālamhi jāyatha
 Sabbatthivādā Dhammaguttā dvidhā ¹² bhijjittha bhikkhavo
 Sabbatthivādānaṃ Kassapikā Kassapikena pi Saṃkantikā ¹³
 Saṃkantikānaṃ ¹⁴ Suttavādi anupubbena bhijjatha.
 Ime ekādasavādā saṃbhinnā Theravādato
 atthaṃ dhammañ ca bhindim̐su ekadesañ ca saṃgahaṃ.
 Ganthañ ¹⁵ ca ekadesaṃ hi chaḍḍetvā ¹⁶ aññaṃ ¹⁷ akāṃsu te

¹ Old., °byohārā; C. °vohāri; B. °byo°.

² B. duvidha bhijjattha. ³ C. dve va ca bhedo.

⁴ B. ca—Old. ⁵ B. gandhañ—Old., gaṇṭhiñ.

⁶ C. °ḍḍayī°. ⁷ C. nāma°. ⁸ C. B. °ttikā.

⁹ B. duvi° bhijja°. ¹⁰ C. °ni. ¹¹ B. Chandegā°.

¹² B. duvi° bhijja°.

¹³ See Old. 5, 48; B. Saṃkantikassapikena ca.

¹⁴ C. Saṃkanti. ¹⁵ B. °dhañ. Old., gaṇṭhin.

¹⁶ C. chaḍḍayī°; Old. °tvāna. ¹⁷ C. omits.

* Old., °hetvā.

† Old., °takā.

‡ Old., °ṇāni.

§ Old., °hetvā.

nāmalingaṃ ¹ parikkhāraṃ ākappakaraṇīyāni * ca.
 Pakatibhāvaṃ vijahitvā tañ ² ca aññaṃ akāṃsu te
 sattarasa bhinnavādā ekavādo abhinnako.
 Sabbe 'v' aṭṭhārasa honti 'bhinnavādēna te saha
 nigrodho 'va mahārukkho Theravādānam uttamo.
 Anūnaṃ anadhikañ ca kevalaṃ jinasāsaṇaṃ
 santakā † viya rukkhasmim ³ nibbattā ⁴ vādasesakā.
 Paṭhame vassasate natthi dutiye vassasatantare
 bhinnā sattarasa vādā uppannā jinasāsane 'ti.

Aparāparaṃ pana Hemavatakā ⁵ Rājagirikā Siddhatthikā
 Pubbaseliyā Aparaseliyā Vājiriyā ⁶ 'ti aññe pi cha ⁷ ācariya-
 vādā uppannā. Te idha anadhippetā.

Purimakānaṃ pana aṭṭhārasannaṃ ācariyavādānaṃ
 vasena pavattamāne sāsane paṭiladdhasaddho Asoko dham-
 marājā divase divase buddhapūjāya satasahassaṃ dhamma-
 pūjāya satasahassaṃ saṃghapūjāya satasahassaṃ attano
 ācariyassa Nigrodhattherassa satasahassaṃ catūsu dvāresu
 bhesajjattāya satasahassaṃ 'ti pañca satasahassāni paric-
 cajanto sāsane ulāraṃ lābhasakkāraṃ pavattesi. Titthiyā
 hatalābhasakkārā antamaso ghāsacchādanā ⁸ pi alabhantā
 lābhasakkāraṃ paṭṭhayaṃānā bhikkhūsu pabbajitvā ⁹ sa-
 kāni sakāni ditṭhigatāni ayaṃ dhammo ayaṃ vinayo ¹⁰
 idaṃ satthu sāsanaṃ ¹⁰ 'ti dipenti. Pabbajjaṃ alabhamānā
 pi sayam eva kese chinditvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā
 vihāresu vicarantā ¹¹ uposathakammādikaraṇakāle saṃgha-
 majjhaṃ pavisanti. Te bhikkhū saṃghena dhammena
 vinayena satthusāsanena niggayhamānā pi dhammavinayā-
 nulomāya paṭipattiyā asaṃṭhahantā anekarūpaṃ sāsanaṃ
 abbudañ ca malañ ca kaṇṭhakañ ca samuṭṭhapenti : keci
 aggim paricaranti keci pañcātape tapanti ¹² keci ādiccaṃ
 anuparivattanti keci dhammañ ca vinayañ ca vo bhin-

¹ B. nāmaṃ. ² C. omits. ³ B. omhi. ⁴ C. otta.

⁵ B. otika. ⁶ C. ojarīo. ⁷ C. ca. ⁸ C. chāsa°.

⁹ B. ojjitvā. ¹⁰ C. omits. ¹¹ B. onto. ¹² B. tappenti.

* Old., oṇāni.

† Old., kaṇṭakā.

dissāmā 'ti tathā tathā paggaṇhimsu. Tadā bhikkhusaṅgho na tehi saddhim uposathaṃ vā pavāraṇaṃ vā akāsi. Asokārāme satta vassāni uposatho upacchijji. Rājā āṇāya kāressāmīti vāyamanto¹ pi kāretun nāsakkhi. Aññad atthu duggahītagāhinā bālena amaccena anekesu bhikkhūsu jīvitāvoropitesu vippaṭṭisārī ahoṣi. So taṃ ca vippaṭṭisāraṃ taṃ ca² sāsane uppannaṃ abbudaṃ ca vūpasametukāmo ko nu kho imasmim atthe paṭibalo 'ti saṅghaṃ pucchitvā Moggaliputtatissatthero mahārājā 'ti sutvā saṅghassa vacanena Ahogaṅgapabbatato therāṃ pakkosāpetvā iddhipāṭihāriyadassanena therassa ānubhāvena nibbīkiccho attano kukkucceṃ pucchitvā vippaṭṭisāraṃ vūpasamesi. Thero pi taṃ rājuyyāne yeva vasanto satta divasāni samayaṃ uggahāpesi. So uggahītasamayo sattame divase Asokārāme bhikkhusaṅghaṃ saṃnipāṭetvā sāṇipākāraṃ parikkhipāpetvā sāṇipākārantare nisīno. Ekaladdhike ekaladdhike bhikkhū ekato ekato kāretvā ekam ekam bhikkhusamūhaṃ pakkosāpetvā pucchi. Kiṃvādī sammāsambuddho 'ti. Tato Sassatavādino Sassatavādīti āhaṃsu. Ekaccasassatikā³ Attānantikā⁴ Amarāvīk-khepikā Adhiccasamuppannikā Saññivādā Asaññivādā⁵ Nevasaññināsaññivādā Uchedavādā Diṭṭhadhammanibbānavādā Diṭṭhadhammanibbānavādīti āhaṃsu. Rājā paṭhamam eva samayassa uggahītatā na yime bhikkhū aññatitthiyā ime 'ti ātvā tesāṃ setakāni vatthāni datvā uppabbājesi. Te sabbe pi satṭhi saḥassā ahesuṃ. Ath' aññe⁶ bhikkhū pakkosāpetvā pucchi. Kiṃvādī bhante sammāsambuddho 'ti. Vibhajjavādī mahārājā 'ti. Evaṃ vutte rājā therāṃ pucchi Vibhajjavādī sammāsambuddho bhante 'ti. Āma mahārājā 'ti. Tato rājā suddhaṃ bhante dāni sāsanaṃ karotu bhikkhusaṅgho uposathan 'ti. Ārak-khaṃ datvā nagaraṃ pavisi. Samaggo saṅgho saṃnipatitvā uposathaṃ akāsi. Tasmim saṃnipāte satṭhi bhikkhusatasahassāni ahesuṃ. Tasmim samāgame Moggaliputtatissatthero yāni ca tadā uppannāni vatthūni yāni

¹ C. vāmanto. ² B.—C. °ritaṃ ca. ³ C. ekacce°.

⁴ B. antā°. ⁵ C. omits. ⁶ C. omits.

ca āyatim uppajjissanti sabbesam pi tesam patibāhanattham satthārā dinnanayavasen' eva tathāgatena ṭhapitamātikam vibhajanto sakavāde pañca suttasatāni paravāde pañcā 'ti suttasahassam āharitvā idam parappavādamaathanam āyatilakkhaṇam ¹ Kathāvatthuppakaraṇam abhasi. Tato sataśahassasaṅghesu ² uccinitvā 'va tipīṭakapariyattidharānam pabhinnapaṭisaṃbhidānam bhikkhūnam sahasam ³ ekaṃ gahevā yathā Mahākassaṇapatthero ⁴ dhammañ ca vinayañ ca saṅgāyimsu. Evam evaṃ saṅgāyanto sāsanamalam visodhetvā tatiyaṅgītiṃ akāsi. Tattha Abhidhammam saṅgāyanto imaṃ yathā bhāsitaṃ pakaraṇam saṅgahaṃ āropesi. Tena vuttaṃ.

Yaṃ puggalakathādinam kathānam vatthubhāvato
Kathāvatthuppakaraṇam saṃkhepena adesayi.
Mātikāṭhapanena 'va ⁵ ṭhapitassa surālaye
tassa Moggaliputtana vibhattassa mahātale.
Idāni yasmā saṃpatto atthasaṃvaṇṇanākkamo
tasmā taṃ vaṇṇayissāmi taṃ suṇātha samāhitā 'ti.

Tattha puggalo upalabbhati saccikaṭṭha paramatṭhenā 'ti ayaṃ pucchā. Āmantā 'ti ayaṃ paṭijānanā. Kassa panāyaṃ pucchā kassa pana paṭijānanā 'ti. Asukassā 'ti na vattabbā. Bhagavatā hi imasmiṃ pakaraṇe nānappakarānam laddhīnam visodhanattham tantivasena mātikā ṭhapitā. Sā therena satthārā dinnanaye ṭhatvā tantivasen' eva vibhattā. Na hi thero yattakā ⁶ ettha vādamaggā dassitā tattakehi ⁷ vādihi saddhim vārena ⁸ viggāhikakatham kathesi. Evaṃ sante pi pana tāsam kathānam atthassa sukhāvadhāraṇattham sakavādipucchā paravādipucchā sakavādipaṭiññā paravādipaṭiññā 'ti evaṃ vibhāgaṃ dassetvā atthavaṇṇanam karissāma.

Puggalo upalabbhati saccikaṭṭha paramatṭhenā 'ti ayaṃ sakavādipucchā. Tāya ye atthi puggalo 'ti evaṃ laddhikā puggalavādino te evaṃ pucchitabbā 'ti

¹ C. °tiṃ. ² B. satthisata° and adds: bhikkhusu.

³ C. satasa°. ⁴ B. adds: Yasatthero ca. ⁵ B. °nen' eva.

⁶ C. yattha°.

⁷ C. °ke.

⁸ C.—B. vādena.

dipeti. Ke pana puggalavādino 'ti. Sāsane Vajjiputtakā¹ c'eva Sammitiyā ca bahiddhā ca bahū aññatitthiyā. Tattha puggalo attā satto jīvo. Upalabbhatīti paññāya u magantvā labbhati. Nāyatīti attho.

Saccikaṭṭhaparamatṭhenā 'ti ettha saccikaṭṭho 'ti māyāmarīci-ādayo viya abhūtākārena agahetabbo bhūtattho. Paramatṭho 'ti anussavādivasena agahetabbo. Uttamattho. Ubhayenāpi yo parato puggalo upalabbhati saccikaṭṭhaparamatṭhena rūpañ ca upalabbhatīti ādinā khandhāvatanaadhātu-indriyavasena sattapaññāsavidho dhammappabhedo dassito. Yathā so bhūtena sabhāvatṭhena upalabbhati² kim³ evaṃ tava puggalo upalabbhatīti pucchati. Paravādī āmantā 'ti paṭijānāti. Paṭijānaṃ hi katthaci āma bhante 'ti āgacchati. Katthaci āmā 'ti paṭijānantīti āgacchati. Idha pana āmantā 'ti āgataṃ.⁴ Tatrāyaṃ adhippāyo. So hi yan taṃ parato vuttaṃ bhagavatā atthi puggalo attahitāya paṭipanno 'ti suttam ābhatam⁵ taṃ gahetvā yasmā pana bhagavā saccavādi na viṣamvādanapurekkhāro vācam bhāsati. Nāpi anussavādivasena dhammaṃ deseti. Sadevakaṃ pana lokam sayam abhiññāya⁶ sacchikatvā paṭivedeti⁷ tasmā yo⁸ tena vutto⁹ atthi puggalo attahitāya paṭipanno 'ti so saccikaṭṭhaparamatṭhen'eva atthīti laddhim gahetvā āmantā 'ti paṭijānāti. Ath' assa tādisassa lesavacanassa chalavādissa okāsam adadamāno sakavādi yo¹⁰ saccikaṭṭho 'ti ādim āha. Tatrāyaṃ adhippāyo yv āyam parato sappaccayo appaccayo saṃkhato asaṃkhato¹¹ sassato asassato sanimitto animitto 'ti evaṃ paridīpito rūpādisatta-paññāsavidho dhammappabhedo āgato. Na sammutisaccavasena nāpi anussavādivasena gahetabbo. Attano pana bhūtatāya¹² evaṃ saccikaṭṭho attano¹³ paccakkhatāya ca paramatṭho. Taṃ saṃdbāyāha. Yo saccikaṭṭho paramatṭho. Tato so¹⁴ puggalo upalabbhati.

¹ MSS. ottikā. ² B. otīti. ³ B. omits. ⁴ C. āyatam.

⁵ B. āga°. ⁶ B. aññā. ⁷ B. pavedeti. ⁸ B.—C. so.

⁹ B.—C. otte. ¹⁰ C. omits. ¹¹ C. omits. ¹² C. bhūtāya.

¹³ B. atta°.

¹⁴ C. yo.

Saccikaṭṭhaparamaṭṭhenā 'ti. Tato 'ti kārāṇavacanam etaṃ. Tasmā tena saccikaṭṭhaparamaṭṭhena so puggalo upalabbhatīti ayam ettha attho. Idaṃ vuttaṃ hoti. Ruppenādibhedena¹ vā sappaccayādibhedena vā ākārena yo saccikaṭṭhaparamaṭṭho upalabbhatīti. Kin te puggalo pi tenākārena upalabbhatīti. Na h' evaṃ vattabbe 'ti avajānana² paravādissa. So hi tathārūpaṃ puggalaṃ anicchanto avajānāti. Tatrāyaṃ padacchedo. Na hi evaṃ vattabbe na hi evaṃ 'ti pi vaṭṭati. Dvinnāṃ pi evaṃ na vattabbo 'ti attho.

Ājānāhi niggahaṇ 'ti sakavādivacanāṃ. Yasmā te purimāya vattabbapaṭiññāya pacchimā na vattabbapaṭiññā pacchimāya ca purimā³ na samdhīyati tasmā niggahaṃ patto taṃ niggahaṃ dosaṃ aparādhāṃ sampaticchāhīti attho. Evaṃ niggahaṃ ājānāpetvā⁴ idāni taṃ ṭhapanāya c' eva anulomato⁵ paṭilomato pāpanāropanānaṃ ca vasena pākataṃ karonto hañci puggalo 'ti ādim āha. Tattha hañci puggalo 'ti yadi puggalo upalabbhati sace puggalo upalabbhati saccikaṭṭhaparamaṭṭhenā 'ti attho. Ayam tāva paravādivakkhassa ṭhapanato niggahapāpanāropanānaṃ lakkhaṇabhūtā anulomaṭṭhapanā nāma. Tena vata re 'ti ādi anulomapakke niggahassa pāpitattā anulomapaṇā nāma. Tattha tenā 'ti kārāṇavacanā vata 'ti okappanavacanā re 'ti āmantanavacanā. Idaṃ vuttaṃ hoti tena vata re vattabbaṃ⁶ vata hambho bhadrāmukha tena kārāṇena vattabbo yevā 'ti attho. Yaṃ tattha vadesīti ādi anulomapakke niggahassa āropitattā anulomāropanā nāma. Yaṃ c' assa pariyosāne micchā 'ti padan tassa purato idan te 'ti āharitabbaṃ. Idan te micchā 'ti ayam h' ettha attho. Parato va⁷ pāḷiyam pi⁸ āgatam eva. No ce pana vattabbe 'ti ādi na h' evaṃ vattabbe 'ti paṭikkhittapakkhassa ṭhāpitattā paṭilomato niggahapāpanāropanānaṃ lakkhaṇabhūtā paṭilomaṭṭhapanā nāma. No ca⁹ vata re 'ti ādi paṭilomapakke niggahassa pāpitattā paṭilomapaṇā

¹ B. ruppenādi°. ² C. apa°. ³ C. °māya.

⁴ C. ajā°. ⁵ B. anulomapaṭi°. ⁶ B. °bbe.

⁷ B. ca. ⁸ B. etaṃ. ⁹ C. omits.

nāma. P u n a y a ṃ t a t t h a v a d e s ī t i ā d i paṭilomapakke niggahassa āropitattā paṭilomaropanā nāma. Idhāpi pari-yosāne m i c c h ā 't i padassa purato i d a n t e 't i āharitabbam eva. Parato pi evarūpesu ṭhānesu es' eva nayo. Tatrāyaṃ ādito paṭṭhāya saṃkhepattho.

Yadi puggalo upalabbhati saccikaṭṭhaparamatṭhena tena vata tato¹ so upalabbhatīti vattabbo. Yaṃ pana tattha vadesi² vattabbo kho purimapañhe saccikaṭṭhaparamatṭhena upalabbhatīti no ca vattabbo. Dutiyapañhe tato so puggalo upalabbhatīti. Idam te micchā 't i evaṃ³ tāva anulomato ṭhapanā pāpanāropanā honti. Atha na vattabbo dutiyapañhe tato so upalabbhatīti. Purimapañhe pi na vattabbo va. Yaṃ pana tattha vadesi vattabbe⁴ kho purimapañhe saccikaṭṭhaparamatṭhena upalabbhatīti no ca vattabbo. Dutiyapañhe tato so puggalo upalabbhatīti. Idam te micchā 't i evaṃ paṭilomato ṭhapanā pāpanāropanā honti. Evam etaṃ niggahassa ca anulomapaṭilomato catunnaṃ pāpanāropanānaṃ ca vuttattā upalabbhatīti ādikam anulomapañcakam nāma. Ettha ca kiñcāpi anulomato pāpanāropanā hi eko. Paṭilomato pāpanāropanā hi eko 't i dve niggahā katā. Ā j ā n ā h i n i g g a h a n 't i etass' eva pan' ettha. Puggalo upalabbhatīti paṭhamaṃ vādaṃ nissāya paṭhamassa niggahassa dvih' ākārehi āropitattā eko vāyaṃ niggaho 't i paṭhamo niggaho.

Idāni paccanīkanayo hoti. Tattha pucchā paravādissa. So hi atthi puggalo attahitāya paṭipanno 't i gahitattā n' upalabbhatīti asaṃpaṭicchanto evaṃ pucchati. Sakavādi yathā rūpādīdhammā upalabbhanti evaṃ anupalabbhani-yato ā m a n t ā 't i paṭijānāti. Puna itaro attano adhippetam saccikaṭṭham yeva saṃdhāya yo saccikaṭṭho 't i ādim āha. Sammutisaccaparamatṭhasaccāni vā ekato katvā pi evam āha. Sakavādi p u g g a l o 't i upādā paññattisaṃbhāvato pi dvinnaṃ saccānaṃ ekato katvā pucchitattā pi n a h ' e v ā 't i paṭikkhipati. Idāni kiñcāpi tena paṭhamaṃ paramatṭhasac-cavasena nopalabbhaniyatā⁵ saṃpaṭicchitā.⁶ Pacchā sam-

¹ C. bho.² C. vedayi.³ C. idam.⁴ B. °bbo.⁵ C. °ṇatā.⁶ C. °ṇatā.

mutisaccavasena vā missakavasena ¹ vā paṭikkhittā. Paravādi pana n' ūpalabbhatīti vacanasāmaññattā ² chalavādaṃ ³ nissāya. Yaṃ tayā paṭhamaṃ paṭiññātaṃ + pacchā paṭikkhittan 'ti bhaṇḍanaṃ paṭibhaṇḍanaṃ viya attano katassa niggahakammassa paṭikammaṃ karonto ājānāhi paṭikammaṃ n' ti āha. Idāni yathāssa anulomapañcake sakavādinā vādaṭṭhapanāṃ katvā anulomapaṭilomato pāpanāropanā hi niggaho pākato kato evaṃ paṭikammaṃ pākataṃ karonto hañce puggalo 'ti ādim āha. Taṃ heṭṭhāvuttanayen' eva atthato vedītabbāṃ. Yasmā pan' ettha ṭhapanā nāma paravādi pakkhassa ⁵ ayaṃ tava doso 'ti dassetuṃ ṭhapanamattam eva hoti. Na niggahassa vā paṭikammassa vā pākatabhāvakaṇaṃ. Pāpanāropanā hi pan' assa pākatakaṇaṃ hoti.⁶ Tasmā idaṃ anulomapaṭilomato pāpanāropanānaṃ vasena catūh' ākārehi paṭikammassa katattā paṭikammacatukkaṃ nāma 'ti ekam ⁷ catukkaṃ vedītabbāṃ.

Evaṃ paṭikammaṃ katvā idāni yv ayaṃ ⁸ anulomapañcake sakavādinā niggaho kato tassa ⁹ tam eva ¹⁰ chalavādaṃ nissāya dukkaṭabhāvaṃ dassento tvañ ce pana maññasīti ādim āha.

Tattha tvañ ce pana maññasīti yadi tvaṃ maññasi. Vattabbe ¹¹ kho ¹² 'ti idaṃ paccanike āmantā 'ti paṭiññāmaṃ samdhāya vuttaṃ. No ca vattabbe 'ti idaṃ pana na h' evā 'ti avajānanaṃ samdhāya vuttaṃ. Ten a tava tathā 'ti tena kāraṇena tvaṃ yeva tasmim n' ūpalabbhatīti pakkhe. H' evaṃ paṭijānaṃ ¹³ 'ti āmantā 'ti evaṃ paṭijānanto. H' evaṃ niggahetabbo ¹⁴ 'ti. Puna na h' evā 'ti avajānanto evaṃ niggahetabbo. Atha naṃ ¹⁵ niggāṇhāma 'ti ath' evaṃ ¹⁶ niggāhāraṇaṃ taṃ niggāṇhāma. Suniggaho ¹⁷ 'sīti sakena matena niggahitattā suniggahito ca bhavasi.¹⁸ Evaṃ assa niggahetabbabhāvaṃ dassetvā idāni taṃ niggahanto ¹⁹

¹ B. vomī°. ² B. oṭṭaṃ. ³ C. °di. ⁴ B.—C. paññātaṃ.

⁵ B. adds: dhapanato. ⁶ C. °nato 'ti. ⁷ C. evaṃ.

⁸ C. yāvassa. ⁹ C. rūpassa. ¹⁰ B. adds: ca.

¹¹ C. °bbo. ¹² C. omits. ¹³ C. °jānatan. ¹⁴ B. °bbe.

¹⁵ B. taṃ.—C. niggāyāhā°. ¹⁶ C. adds: niggāyāhā.

¹⁷ B. °hito ca hoṣīti. ¹⁸ C. °ti. ¹⁹ B. °ṇhanto.

hañcīti ādim āha. Tattha tapanā pāpanāropanā heṭṭhā vuttanayen' eva veditabbā. Pariyosāne pana ¹ idante micchā 'ti idaṃ tava vacanaṃ micchā hotīti attho. Idaṃ chalavādena catūhi ākārehi niggahassa katattā niggahacatukkaṃ ² nāma. Evam niggahaṃ katvā idāni yadi ayam mayā tava matena kato ³ niggaho dunniggaho yo pi mama tayā heṭṭhā anulomapañcake kato niggaho so pi dunniggaho 'ti dassento esa ⁴ ce dunniggahite 'ti ādim āha. Tattha esa ⁴ ce dunniggahite 'ti eso ce tava vādo mayā dunniggahito. Atha vā eso ce tava mayā kato niggaho dunniggaho. Evam evaṃ tattha ⁵ dakkhā 'ti tattha ⁵ pi tayā mama heṭṭhā kate niggaha evam evaṃ passa. Idāni yvāyam ⁶ heṭṭhā sakavādinā niggaho kato taṃ vattabbe kha 'ti ādi vacanena dassetvā puna taṃ niggahaṃ aniggahabhāvaṃ upanento no ca mayā tayā 'ti ādim āha. Tattha no ca mayā tayā tattha h' etāya paṭiññāyā 'ti ādisu ayam attho. Yasmā so tayā mama kato niggaho dunniggaho ⁷ tasmā mayā tayā tattha anulomapañcake āmantā 'ti ⁸ etāya paṭiññāyā evaṃ paṭijānantā puna na h' eva 'ti paṭikkhepe kate pi ājānāhi niggahaṃ 'ti evaṃ na niggahetabbā yeva. Evam aniggahetabbaṃ pi maṃ niggahaṃ. Idisena pana niggahena dunniggahitā mayā homa. Idāni yaṃ niggahaṃ samdhāya dunniggahitā ca ⁹ homā 'ti avoca taṃ ¹⁰ dassetuṃ hañcīpuggalo —pe— idante micchā 'ti āha. Evam idaṃ anulomapaṭilomato catūhi pāpanāropanāhi niggahassa upanītattā upanayanacatukkaṃ nāma hoti. Idāni na h' evaṃ niggahetabbe 'ti ādikaṃ niggamanacatukkaṃ ¹¹ nāma hoti. Tattha na h' evaṃ niggahetabbe 'ti yathāhaṃ tayā niggahito na hi evaṃ niggahetabbo. Etassa hi niggahassa dunniggahabhāvo mayā sādhitō. Tena hīti tena kāraṇena yasmā esa niggaho dunniggaho tasmā yaṃ maṃ niggahaṃ. Hañcīpuggalo —pe— idante micchā 'ti idaṃ ¹² niggahaṃ tava micchā 'ti attho. Tena hī ¹³

¹ C. omits. ² C. niggayha°. ³ C. tato. ⁴ B. ese.

⁵ B.—C. tatra. ⁶ C. sv āssa. ⁷ C. omits.

⁸ C. pi. ⁹ C. adds: yaṃ. ¹⁰ C. naṃ. ¹¹ B. niga°.

¹² C. adds: te. ¹³ B. adds: ye kate.

niggāhe 'ti yena kāraṇena idaṃ micchā tena kāraṇena yo tayā niggāho kato so dukkato. Yaṃ mayā paṭikammaṃ katam tad eva sukataṃ. Yā pi esā paṭikammacatukkādivasena kathāmaggasamṭipādanā katā sā pi sukata 'ti. Evam evaṃ puggalo upalabbhatīti ādikassa anulomapañcākassa n' upalabbhatīti ādikānaṃ paṭikammaṃniggāhopanayanāniggāmanacatukkānaṃ ca vasena anulomapaccanikapañcākam nāma niddiṭṭhan 'ti veditabbaṃ. Evaṃ tāva¹ sakavādino pubbaṃpakke sati paravādino vacanasāmaññaṃmattena ca chālena jayo hoti. Idāni yathā paravādino pubbaṃpakke sati² sakavādino dhammen' eva tathena bhūtena jayo hoti. Tathā vāduppattim dassetuṃ puggalo n' upalabbhatīti paccanikānulanomapañcākam āradḍhaṃ. Tattha paccanike pucchā paravādissa rūpādibhedena³ saccikaṭṭhaparamattham saṃdhāya paṭiññā sakavādissa suddhasammutisaccaṃ vā⁴ paramatṭhamissakam vā sammutisaccaṃ saṃdhāya so⁵ saccikaṭṭho 'ti puna anuyogo paravādissa sammutivasena n' upalabbhatīti na vattaḍḍattā. Missakavasena anuyogassa saṃkiṇṇattā na h' evā 'ti paṭikkhepo sakavādissa paṭiññā taṃ paṭikkhipatīti vacanasāmaññaṃmattena ājānāhi niggāhaṃ 'ti ādi vacanaṃ paravādissa. Evam ayaṃ puggalo n' upalabbhatīti dutiyavādaṃ nissāya dutiyo niggāho hotīti veditabbo. Evam tena chālena niggāhe āropite idāni tass' eva paṭiññāya dhammena samena attavāde jayaṃ dassetuṃ anulomanaye pucchā sakavādissa attano laddhiṃ nissāya paṭiññaṃ⁶ paravādissa laddhiyā⁷ okāsaṃ adatvā paramatṭhavasena puna anuyogo sakavādissa paramatṭhavasena puggalassa abhāvato paṭikkhepo paravādissa. Tato param dhammena samena attano jayaṃ dassanattam ājānāhi paṭikammaṃ 'ti ādikam⁸ sabbam sakavādivacanam eva hoti. Tattha sabbesaṃ paṭikammaṃniggāho pana yaṃ niggāmanacatukkānaṃ heṭṭhāvuttanāyena' eva attho veditabbo. Evam idaṃ puggalo n' upalabbhatīti ādikassa

¹ B. ettā vatā.² C. omits.³ B. °daṃ.⁴ B. omits.⁵ B. yo.⁶ B. °ññā.⁷ B. °niyā.⁸ B. ādi.

paccanīkapañcakassa upalabbhatīti ādīnaṃ paṭikamma-niggaho yaṃ niggamanacatukkānaṃ ca vasena paccanīkānulomapañcakam nāma nidditṭham hoti. Evam etāni paṭhamasaccikatṭhe dve pañcakāni nidditṭhāni. Tattha purime pañcake paravādissa sakavādīnā kato niggaho suniggaho. Sakavādissa pana paravādīnā chalavādam nissāya paṭikammaṃ katvā attano sādhitō jayo dujjayo. Dutiyapañcake sakavādissa paravādīnā kato niggaho duniggaho.¹ Paravādissa pana sakavādīnā dhammavādam nissāya paṭikammaṃ katvā attano sādhitō jayo sujayo 'ti.

PAṬHAMASACCIKATṬHO

NIṬṬHITO.²

Tatth' evaṃ vuccati

Niggaho paravādissa suddho³ paṭhamapañcake asuddho pana tass' eva paṭikammajayo taṃhiṃ. Niggaho sakavādissa asuddho dutiyapañcake visuddho pana tass' eva paṭikammajayo taṃhiṃ. Tasmā dvīsu pi ṭhānesu jayo va sakavādīno dhammena hi jayo nāma adhammena kuto jayo. Saccikatṭhe yathā c'ettha pañcakadvayamaṇḍite dhammādhammavasen 'eva vutto jayaparājayo. Ito paresu sabbesu saccikatṭhesu paṇḍitō evam eva vibhāveyya ubho jayaparājayā⁴ 'ti.

Evam suddhisaccikatṭham vitthāretvā idāni tam eva aparehi okāsādihi nayehi vitthāretuṃ puna puggalo upalabbhatīti ādi āradḍham. Tattha pucchā sakavādissa. Paṭiññā paravādissa. Puna sabbatṭhā 'ti sariraṃ saṃdhāya anuyogo sakavādissa. Rūpasmiṃ attānaṃ samanupassanadosaṃ ca aññaṃ jīvaṃ aññaṃ sariraṃ 'ti āpajjanadosaṃ ca disvā paṭikkhepo paravādissa. Sesam ettha anulomapaccanīkapañcake heṭṭhāvuttanayen'

¹ C. adds: na; B. omits.

² B. omits.

³ C. visuddho.

⁴ B. °ye.

eva veditabbaṃ. Pātho pana saṃkhitto. Tattha yasmā sarīraṃ saṃdhāya sabbattha n' ūpalabbhatīti vutte. Sarīrato bahi pi¹ upalabbhatīti āpajjati. Tasmā paccanike paṭikkhepo sakavādissa. Paṭhamam annjānitvā pacchā a v a j ā n ā h ī t i chalavādavasena paṭikkammaṃ paravādissa. Sesam pākatikam² eva. Dutīye³naye s a b b a d ā 'ti purimapacchimajātikālaṃ ca dharamānaparinibbutakālaṃ ca saṃdhāya anuyogo sakavādissa. Sv eva⁴ khattiyosso⁵ brāhmaṇo 'ti ādinaṃ āpattidosāṃ ca dharamānaparinibbutānaṃ visesā bhāvadosāṃ ca disvā paṭikkhepo paravādissa. Sesam paṭhamanayena⁶ vuttasadisam eva.

Tatiyanaye k h a n d h e s ū 'ti khandhāyatanādini saṃdhāya anuyogo sakavādissa rūpasmiṃ attā cakkhusmiṃ attā 'ti ādidosaḥbhayena paṭikkhepo paravādissa. Sesam tādīsam evā 'ti.

Evam imāni tīpi mukhāni anulomapaccanikapañcake anulomamattavasen' eva tāva paṭipāṭiyā bhājetvā puna⁷ paccanikānulomapañcake paccanikamattavasen' eva bhājetuṃ puggalo n' ūpalabbhatīti ādi āraddhaṃ. Tattha anulomapañcakassa pāliṃ saṃkhipitvā āgate paccanike vuttanayen' eva paccanikassa ca pāliṃ saṃkhipitvā āgate anulome vuttanayen' eva attho veditabbo.

Ettāvatā suddhikassa c'eva imesaṃ ca tīṇaṃ 'ti catunnaṃ saccikaṭṭhānaṃ ekasmiṃ⁸ saccikaṭṭhe anulomapaccanikassa paccanikānulomassa cā 'ti dvinnaṃ dvinnaṃ pañcakānaṃ vasena atṭhamukhā⁹ nāma vādayutti niddiṭṭhā nāma¹⁰ hotīti veditabbā.¹¹ Sā ekekasmiṃ mukhe ekekassa niggahassa vasena atṭhakaniggaho 'ti pāliyaṃ likhīyati.

Tatth' etaṃ vuccati.

Evam catubbidhe pañhe pañcapañcapabhedato¹² esā atṭhamukhā nāma vādayutti pakāsītā.

¹ B. omits.

² B. °tikam.

³ B. °ya.

⁴ B.—C. sesavacanaṃ.

⁵ C. omits.

⁶ B. °ye.

⁷ C. puna.

⁸ B. ekekasmiṃ.

⁹ B.—C. ayaṃ mu°.

¹⁰ B. omits.

¹¹ B. °bbo.

¹² B. pañcakadvayabhedato.

Atṭh' eva niggahā tattha cattāro te sudhammikā
adhammikā va cattāro sabbattha sakavādino
jayo parājayo tv eva sabbattha paravādino' ti.

SACCIKATṬHAKATHĀVAṆṆANĀ
NIṬṬHITĀ.¹

Idāni rūpādihi saddhim saccikatṭhasaṃsandanaṃ hoti.
Tattha rūpaṃ cā² 'ti yathā rūpaṃ paramatthato upalab-
bhatīti kin te puggalo pi tath' eva upalabbhatīti saṃdhāya
pucchā sakavādissa. A t t h i p u g g a l o 'ti vacanamattaṃ
gahetvā paṭiññā paravādissa. Yadi te rūpaṃ viya paramat-
thato puggalo atthi rūpato vedanādīnaṃ viya pugga-
lassāpi aññattaṃ āpajjatīti anuyogo sakavādissa. Sama-
suttavirodhaṃ disvā paṭikkhepo paravādissa. Sesam
atthato³ pākaṭaṃ eva. Dhammato pan' ettha sattapañ-
ñāsabhedassa saccikatṭhaparamatṭhavasena sakavādīpak-
khamūlake anulomapaccanīke sattapaññāsa anulomapañca-
kāni⁴ dassitāni. Paṭikamma catukkādīni saṃkhittāni.
Paravādīpakhamūlake pi paccanīkānulome sattapaññāsa
paṭilomapañcakāni dassitāni paṭikamma catukkāni⁵ saṃ-
khittāni. Tattha vuttaṃ bhagavatā 'ti vacanamattena
puggalassa atthitaṃ rūpassa saccikatṭhaparamatṭhavasena
upalabbhaniyataṃ dassetvā ubhinnaṃ aññattaṃ paṭijānā-
panatthaṃ v u t t a ṃ b h a g a v a t ā 'ti anuyogo paravādissa.
Sammutiparamatṭhānaṃ ekattanānattapañhassa ṭhapani-
yattā paṭikkhepo sakavādissa. Sesam idhāpi atthato pā-
kaṭaṃ evā 'ti.

SUDDHIKASAṂSANDANĀ
NIṬṬHITĀ.⁶

¹ B. omits. ² B.—C. vā. ³ C. attano.
⁴ C. paccanīkāni. ⁵ C.—B. °kka°. ⁶ B. omits.

Idāni rūpādih' eva saddhiṃ opammavasena saccikatṭhasamsandanam hoti. Tattha rūpavedanānam upaladdhisāmaññena aññattapucchā¹ 'va puggalarūpanam upaladdhisāmaññapucchā cā 'ti pucchādvayaṃ pi sakavādissa ubho pi paṭiññā paravādissa. Paravādinā anuññātena upaladdhisāmaññena rūpavedanānam viya rūpapuggalānam aññattānuyogo sakavādissa. Paṭikkhepo itarassa. Sesam idhāpi atthato pākātam eva. Dhammato pan' ettha rūpamūlakādinam cakkānam vasena sakavādipakkhe visādhikāni navaniggahapañcakasatāni dassitāni. Kathaṃ khandhesu tāva rūpamūlake cakke cattāri. Tathā vedanādimūlakesū 'ti visati. Āyatanesu cakkhāyatanamūlake cakke ekādasa. Tathā sesesū 'ti dvattimsasatam. Dhātūsu cakkhuhātumūlake cakke sattarasa tathā sesesū 'ti chādhikāni tīpi satāni. Indriyesu cakkhundriyamūlake cakke ekavisati. Tathā sesesū 'ti dvāsatṭhādhikāni cattāri satāni. Evaṃ sabbāni pi visādhikāni nava niggahapañcakasatāni honti. Paravādipakkhe pi rūpam upalabbhatīti anulomavasena eva rūpavedanādinam aññattha paṭiññam kāretvā puna 'tthi puggalo 'ti suttam nissāya chalavasena puggalassa rūpādīhi upaladdhisāmaññam āropetvā aññattānuyogo² kato sesam idhāpi atthato uttānam eva. Dhammato pi sakavādipakkhe vuttanāyena eva visādhikāni nava paṭikkammañcakasatāni dassitānīti.

RŪPĀDĪHI SADDHIṀ OPAMMAVASENA SACCIKATṬHASAMSDANAM
NIṬṬHITAM.³

Idāni yaṃ saccikatṭhaparamatṭhena upalabbhati tena yasmā rūpādisu vā sattapaññāsāya saccikatṭhaparamatṭhesu aññatarena bhavitabbam. Rūpādinissitena vā aññātra vā rūpādīhi rūpādinam vā nissayena. Tasmā iminā catukkanāyena saccikatṭhasamsandanam āradham. Tattha rūpam puggalo 'ti anuyogo sakavādissa. Uchedaditṭhibhayena na h' evā 'ti paṭikkhepo paravādissa. Niggahāropanam sakavādissa. Kiṃ pan' etaṃ yut-

¹ B.—C. añña°.² B. ottam.³ B. omits.

taṃ nanu rūpaṃ vedanā 'ti vutte pi paṭikkhipitabbam eva. Āma paṭikkhipitabbam. Taṃ pana rūpato vedanāya aññā-sabhāva¹sambhāvato na aññattābhāvato. Ayañ ca rūpādisu ekadhammato pi puggalassa aññattam na icchati. Tasmā-yuttam. Ayañ ca anuyogo rūpaṃ puggalo vedanā puggalo —pe—aññatāvindriyaṃ puggalo 'ti sakalaṃ² paramattha-saccaṃ samdhāya āraddho. Sakalaṃ pana paccattalak-khaṇavasena³ ekato vattum na sakkā 'ti. Tantivasena anuyogalak-khaṇamattam etaṃ ṭhapitaṃ. Tena viññū⁴ atthaṃ vibhāventi. Vādakāmena pana imaṃ lakkhaṇaṃ gahe tvā yathā paravādissa okāso na hoti. Tathā vattab-baṃ. Iti tantivasena anuyogalak-khaṇassa ṭhapitattā pi yuttam eva. Iminā nayena sabbānuyogesu attho vedi-tabbo. Ayaṃ pana viseso. Rūpasmiṃ puggalo 'ti ādisu yathā ekaṃ mahābhūtaṃ nissāya tayo mahābhūtā vatthu-rūpaṃ nissāya viññānaṃ⁵ rūpasmiṃ 'ti vattum vaṭṭati. Kiṃ te evaṃ rūpasmiṃ puggalo. Yathā ca⁶ sabbāvanib-bhogato⁷ vedanādayo sabbadhammā āruppe vā pana cattāro khandhā nibbānaṃ eva⁸ aññatra rūpā 'ti vattum vaṭṭati kin te evaṃ puggalo. Yathā ca cittasamutthānaṃ rūpaṃ nissayavasena vedanāya rūpaṃ —pe—⁹ viññāna-smiṃ rū-pan 'ti vattum vaṭṭati kin te evaṃ puggalo 'ti. Sabbānu-yogesu pana ucchedaditthibhayena c' eva samayavirodhena ca paṭikkhepo paravādissa. Sesam ettha atthato pākataṃ eva. Dhammato pan' ettha sattapaññāsāya saccikaṭṭhesu ekekasmim cattāri cattāri katvā niggahavasena atthavisā-dhikāni dve pañcakasatāni dassitāni. Paravādipakkhe pi paṭikammavasena tattakān' eva. Yā pan' ettha atthi p u g g a l o 'ti vutte sakavādissa paṭiññā. Sā sutte¹⁰ āgatenā sammutivasena y o r ū p a ṃ p u g g a l o 'ti ādisu paṭikkhepo so sakkāyaditthipaṇhassa ṭhapaniyattā paravādissa paṭi-kammaṃ chalavasen' evā 'ti.

CATUKKANAYASAMSANDANAṃ NIṬṬHITAṃ.¹¹

NIṬṬHITĀ CA SAMSANDANAKATHĀ.

¹ B. omits. ² C. °le. ³ C. paccattha°. ⁴ C. omits.

⁵ C. sa°. ⁶ B. va. ⁷ B. nibbo°. ⁸ B. adds: vā.

⁹ C. omits. ¹⁰ B.—C. yutte. ¹¹ B. omits.

Idāni lakkhaṇayutti nāma hoti. Tattha yasmā t̄hapetvā nibbānaṃ seso saccikat̄thaparamat̄tho paccayapatibaddhātāya sapaccayo paccayehi samāgama katattā saṃkhato. Uppajjitvā nirujjhanato sadā abhāvato ca asassato ca.¹ Uppattikāraṇasaṃkhatassa nimittassa atthitāya sanimitto. Nibbānaṃ vuttappakārābhāvato appaccayaṃ asaṃkhatam sassatam animittan 'ti idaṃ saccikat̄thassa lakkhaṇaṃ. Tasmā yadi puggalo pi saccikat̄thaparamat̄tho va tassāpi iminā lakkhaṇena bhavitabban 'ti saṃdhāya puggalo sapaccayo 'ti ādayo at̄tha pi anuyogā sakavādissa paṭikkhepo paravādissa. Ājānāhi niggaḥaṇ 'ti ādi pan' ettha saṃkhittam. Evam etāni sakavādipakkhe anulomapaccanīke anulomamattavasen' eva at̄tha pañcakāniveditabbāni. Paravādipakkhe pi paccanīkānulome paccanīkamattavasen' eva² at̄th' eva. Tattha yasmā paravādinā suttavasena sammutisaccam dassitam.³ Sammutiyā ca sappaccayā dibhāvō n'atthi. Tasmā yātāvato ca paṭikkhepo sakavādissa. Chalavasena pana vattabbaṃ ājānāhi paṭīkamaṃ 'ti ādi sabbam idhāpi saṃkhittam evā 'ti.

LAKKHAṆAYUTTIKATHĀ
NIṬṬHITĀ.⁴

Idāni vacanasodhanaṃ hoti. Tattha yad etaṃ puggalo upalabbhatiti vacanat̄tham sodhetuṃ puggalo upalabbhatī upalabbatī⁵ puggalo 'ti pucchā sakavādissa. Tassat̄tho yad etaṃ puggalo upalabbhatiti padadvayaṃ ekaṭ̄tham⁶ vā bhavyeṃ nānaṭ̄tham⁶ vā. Yadi tāva nānaṭ̄tham⁶ yathā aññaṃ rūpaṃ añña vedanā evaṃ añño⁷ puggalo añño

¹ B. omits.² C. omits.³ B. sādhitam.⁴ B. omits.⁵ C. omits.⁶ B. ot̄tham.⁷ C. aññesu.

upalabbhatīti āpajjati. Ath' ekattham yathā yaṃ cittaṃ taṃ mano evaṃ sv eva puggalo so¹ upalabbhatīti āpajjati. Tena taṃ vadāmi. Yadi te yo² puggalo so upalabbhati. Evaṃ sante yo yo upalabbhati so so puggalo 'ti āpajjati. Sampaticchasi etan 'ti. Tato puggalavādī yasmā puggalassa upalabbhatam³ icchati na⁴ upalabbhamānānaṃ pi rūpādīnaṃ puggalabhāvaṃ. Tasmā puggalo upalabbhati upalabbhati kehici puggalo kehici na puggalo 'ti ādim⁵ āha. Tass' attho. Mama puggalo atthi puggalo 'ti satthuvacanato upalabbhati. Yo pana upalabbhati. Na so sabbo puggalo. Atha kho ke hi ci puggalo ke hi ci na puggalo 'ti. Tattha kokāratthe kekāro⁶ hikāro ca nipātamatto. Koci puggalo koci na puggalo 'ti ayam pan' ettha attho. Idaṃ vuttam hoti. Puggalo pi hi rūpādīsu pi yo⁷ koci dhammo upalabbhati yeva. Tattha⁸ puggalo 'va puggalo rūpādīsu pana⁹ koci pi na puggalo 'ti. Tato naṃ sakavādī āha. Puggalo kehici upalabbhati kehici na upalabbhatīti. Tassatho puggalo upalabbhatīti padadvayassa atthato ekatte¹⁰ yadi upalabbhatīti anuññāto dhammo puggalato anañño pi koci puggalo koci na puggalo. Puggalo pi te koci upalabbhati koci na upalabbhatīti āpajjati kiṃ sampaticchasi etan 'ti. So puggalassa anupaladdhiṃ aniechanto na h' evā 'ti paṭikkhipati. Ito param ājānāhi niggahan 'ti ādi sabbam saṃkhittam. Vitthārato pana veditabbam. Puggalo saccikattho 'ti ādisu pi es' eva nayo. Sabbāni h' etāni upalabbhativevacanān' eva. Apī ca yasmā puggalo upalabbhati saccikatthaparamāṭṭhenā 'ti ayam puggalavādīno paṭiññā. Tasmā 'ssa yath' eva¹¹ puggalo upalabbhatīti laddhi. Evaṃ evaṃ puggalo saccikattho 'ti pi āpajjati. Yā pana 'ssa puggalo atthīti laddhi tassāvijjamāno 'ti¹² saṃvijjamāno¹³ 'ti vevacanam eva. Tasmā sabbāni p' etāni vacanāni sodhitāni. Tattha yaṃ avasāne puggalo atthi atthi na sabbo puggalo 'ti ādi vuttam. Tatrāyam adhippāyo. Yaṃ h'

¹ B.—C. omits.² C. omits.³ C. oṇam.⁴ C. omits.⁵ C. omits.⁶ C. ko°.⁷ C. so.⁸ 3.—C. natthi.⁹ C. na.¹⁰ C. oṇte.¹¹ B. yathā.¹² B. om.¹³ C. oṇam.

etaṃ paravādino ¹ puggalo atthi atthi kehici puggalo kehici na puggalo 'ti vuttam tam yasmā atthato puggalo atthi atthi na sabbo puggalo 'ti ettakam hoti. Tasmā tam ² saka-vādi sampaticchāpetvā idāni nam evam anuyūñjati tayā hi atthi puggalo attahitāya paṭipanno 'ti vacanamattam nis-sāya puggalo atthi laddhi gahitā. Yathā ca bhagavatā etaṃ vuttam ³ yathā suññato lokam avekkhassu mogharāja sadā sato 'ti ādinā nayena natthi pi ⁴ vuttam. Tasmā yath' eva te puggalo atthi atthi na sabbo puggalo 'ti laddhi tathā puggalo natthi natthi sabbo puggalo 'ti pi āpajjati. Kiṃ etaṃ sampaticchasi. Atha nam asampaticchanto na h' evā 'ti paṭikkhipati sesam ettha niggahādividhānam vuttanayen' eva veditabban 'ti.

VACANASODHANAM
NIṬṬHITAM.

Idāni paññattānuyogo nāma hoti. Rūpadhātuyā hi puggalavādi rūpim puggalam paññāpeti tathā arūpadhātuyā arūpim. Tassa tam laddhim bhinditum sabbā pi pucchā sakavādissa paṭiññā ca paṭikkhepo ca itarassa. So hi rūpīti vutte rūpakāyasambhāvato ca tathā rūpāya ca tam paññattiyā atthitāya paṭijānāti. Kāmīti vutte vitarāgasambhāvato ca tathā rūpāya ca paññattiyā natthitāya ca paṭikkhipati. Arūpīti vutte pi arūpakkhandhasambhāvato c'eva tathā rūpāya ca paññattiyā atthitāya ca paṭijānāti. Dvīsu pi nāyesu satto 'ti puggalassa vevacānavasena vuttam. Idāni yasmā so kāye kāyānupassīti āgataṭṭhāne añño kāyo añño puggalo 'ti icchati. Tasmā tam laddhim bhinditum kāyo 'ti vā sarīran 'ti vā 'ti ādi sakavādipucchā hoti. Tattha kāyam appiyam karitvā 'ti kāyam appetabbam alliyāpetabbam ekibbāvam upanetabbam avibhajitabbam katvā pucchāmiti attho. E se se ⁵ 'ti eso ⁵ so ⁵ yevā ⁵ 'ti. E se ⁶ 'ti pi pāṭho. Eso

¹ B. °nā. ² B. nam. ³ C. evam suttam.

⁴ C. vimuttam. ⁵ B.—C. omits. ⁶ B. ese ese.

so¹ yevā 'ti attho. Ekattṭhe 'ti ekattho. Same samabhāge tajjāte 'ti samo samabhāgo tajjāṭiko. Vacanamatte yev' ettha bhedo. Atthato pana kāyo ca² eso 'ti pucchati. Paravādī nānattaṃ apassanto āmantā 'ti paṭijānāti. Puggalo 'ti vā jīvo 'ti vā 'ti³ pucchāya pi es' eva nayo. Añño kāyo 'ti puṭṭho pana kāyānupassanāya evaṃ tamladdhikattā paṭijānāti. Aññaṃ jīvaṇ 'ti puṭṭho pana āhaccabhāsitaṃ suttaṃ paṭikkhipitum asakkonto avajānāti. Tato paraṃ ājānāhi niggaḥaṇ 'ti ādi uttānattham eva. Paravādipakkhe pana añño kāyo añño puggalo 'ti puṭṭho sakavādī thapaniypaṇhattā paṭikkhipati paravādī chalavasena paṭikammaṃ karoti. Taṃ pi uttānattham evā 'ti.

PAÑÑATTĀNUYOGO

NITṬHITO.⁴

Idāni gatiparivattimukhena⁵ cutipaṭisaṃdhi-anuyogo hoti. Tattha yasmā puggalavādī sattakkhattuparamaṃ saṃdhāvitvāna puggalo 'ti ādīni suttāni nissāya puggalo saṃdhāvatīti laddhiṃ gahetvā voharati. Tasmāssa taṃ laddhiṃ bhinditum saṃdhāvatīti pucchā sakavādissa. Tattha saṃdhāvatīti samsarati gamanāgamaṇaṃ karoti. Attano laddhivasena paṭiññā paravādissa. So puggalo 'ti ādayo anuyogo pi sakavādissa paṭikkhepo itarassa. Tattha so 'ti so yevā 'ti attho evaṃ pana anuyutto sassatadiṭṭhibhayena paṭikkhipati. Añño 'ti puṭṭho ucchedadiṭṭhibhayena so ca añño cā 'ti puṭṭho ekaccasassatadiṭṭhibhayena n' eva so na añño 'ti puṭṭho amarāvikkhepadīṭṭhibhayena. Puna cattāro pi paṇhe ekato puṭṭho catunnaṃ pi diṭṭhinam bhayena paṭikkhipitvā puna yāni 'ssa suttāni nissāya laddhi uppannā⁶ 'ti dassento tena hi puggalo saṃdhāvatīti ādim āha.

¹ B. eso. ² B. va. ³ B. omits.
⁴ B. omits. ⁵ B. °vatta°. ⁶ B. adds: tāni.

Puna sakavādinā sv¹ āyaṃ tava laddhiyā saṃdhāvati kim so asmim ca parasim² ca loke eko yevā 'ti adhippāyena sv evā 'ti niyāmetvā puṭṭho sassatabhayā paṭikkhipitvā³ dalhaṃ katvā tath' eva puṭṭho yasmā so puggalo va na añño bhāvo so tato cuto idh' upapanno 'ti ādikam vacanaṃ pi atthi tasmā paṭijānāti. Sv eva manusso 'ti puṭṭho manussass' eva devattābhāvato⁴ paṭikkhipati puna puṭṭho ahaṃ tena samayena Sunetto nāma satthā ahosin 'ti ādi suttavasena paṭijānāti. Atha 'ssa sakavādi devamanussu-papattinaṃ nānattato tava vacanaṃ micchā 'ti pakāsento manusso hutvā 'ti gāthaṃ⁵ āha. Tattha h' evaṃ maraṇaṃ na hotīti. Evaṃ sante⁶ maraṇaṃ na bhavissatīti attho. Ito paraṃ yakkho peto 'ti attabhāvanānattavasena anuyoganaṃ nattaṃ veditabbam. K h a t t i y o 'ti ādini pi jātivāsena c' eva aṅgavekallādivāsena ca vuttāni. Puna na v a t t a b b a n 'ti paravādinā puṭṭho idhaṭṭhakassa upapattivasena paralokassa gamanābhāvato paṭiññā sakavādissa. Puna sotāpannassa bhavantare pisotāpannabhāvāvijahanato dutiyapaṭiññā pi tass' eva. H a ñ c i t i ādivacanaṃ paravādissa. Puna devaloke upapannassa manussabhāvadasanena⁷ anuyogo sakavādissa. Tato paraṃ a n a ñ ñ o a v i g a t o ⁸ 'ti ettha anañño 'ti sabbākāreṇa ekasadiṣo. Avigato⁸ 'ti ekena pi ākāreṇa avigato⁸ 'ti attho. Na h' evā 'ti devaloke upapannassa manussabhāvābhāvato evaṃ āha. Puna dalhaṃ katvā⁹ anuyutto sv eva puggalo saṃdhāvātīti laddhiyā anujānāti. H a t t h a c c h i n n o 'ti ādi-ākāravigamadassanena avigato¹⁰ saṃdhāvātīti laddhibhīdanatthaṃ vuttaṃ. Tattha a l a c c h i n n o ¹¹ yassa aṅguṭṭhakā chinnā k a ṇ ḍ a r a c c h i n n o 'ti yassa mahānahāru¹² chinno s a r ū p o 'ti ādisu¹³ paṭhame¹⁴ pañhe iminā rūpakāyena saddhim āgamaṇaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Dutīye antarābhavapuggalaṃ saṃdhāya paṭijānāti. So hi

¹ B. yo. ² C. omits. ³ B. °petvā, adds: puna.

⁴ C. °ttabhā°. ⁵ C. °thā; B. ādi. ⁶ C. °tte.

⁷ C. °ttabhā°. ⁸ C. avigano; B. adhi°.

⁹ C. adds: ya. ¹⁰ B. adhi°. ¹¹ B. aḷa°.

¹² B. °nhā°. ¹³ C. adds: ādi. ¹⁴ C. °ma.

tassā laddhiyā sarūpo va gantvā mātukucchim pavisati. Ath' assa taṃ rūpaṃ bhijjati. Taṃ jīvaṃ 'ti yena rūpasamkhātena sarirena saddhim gacchatiti. Kim assa tad eva jīvaṃ taṃ sarīraṃ 'ti pucchati. Paravādi idha sarīrassa nikkhepā suttavirodhā ca paṭikkhipati. Savedano 'ti ādisu asaṅṅupattim saṃdhāya paṭikkhipati. Tadaṅṅam upapattim saṃdhāya paṭijānāti. Taṃ jīvaṃ 'ti yena vedanādisamkhātena sarirena saddhim gacchati. Kim assa tad eva jīvaṃ taṃ sarīraṃ 'ti pucchati. Taṃ jīvaṃ taṃ sarīraṃ aṅṅam jīvaṃ aṅṅam sarīraṃ 'ti etassā¹ hi laddhiyā pañca pi khandhā sarīraṃ 'ti adhippetā. Paravādi suttavirodhā paṭikkhipati. Sarūpe ti² ādisu paṭhame pañhe antarābhavaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiye āruppā³ āruppaṃ upapajjamānam⁴ saṃdhāya paṭijānāti. Aṅṅam jīvaṃ 'ti yaṃ rūpasamkhātaṃ sarīraṃ pahāya arūpo saṃdhāvati. Kin te taṃ sarīraṃ aṅṅam jīvaṃ 'ti pucchati. Itaro suttavirodhā paṭikkhipati. Avedano 'ti ādi⁵ asaṅṅabhāvaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Tad aṅṅam upapattim⁶ saṃdhāya paṭijānāti. Aṅṅam jīvaṃ 'ti yaṃ vedanādisamkhātaṃ sarīraṃ pahāya avedano aviṅṅāno saṃdhāvati. Kin te taṃ⁷ sarīraṃ aṅṅam jīvaṃ 'ti pucchati. Itaro suttavirodhā paṭikkhipati. Rūpaṃ saṃdhāvati⁸ ādisu ye rūpādayo khandhe upādāya puggalaṃ paññāpesi. Kin te tasmim puggale saṃdhāvante taṃ pi rūpaṃ saṃdhāvati⁹ pucchati. Paravādi avijjānivaranaṇaṃ sātānaṃ taṃhāsaṅṅojanaṃ saṃdhāvanam⁸ saṃsaritaṃ⁹ 'ti sattass' eva saṃdhāvanavacanato paṭikkhipati. Puna¹⁰ puṭṭho yasmā rūpādiddhammena vinā¹⁰ puggalo n'atthi tasmā tasmim saṃdhāvante tena pi rūpena saṃdhāvitaṃ 'ti saṅṅāya paṭijānāti. Vedanādisu pi es' eva nayo. Rūpaṃ na saṃdhāvati¹⁰ ādisu yasmā te rūpaṃ puggalo na hoti sv eva ca¹⁰ saṃdhāvati¹¹ vadasi.¹¹ Tasmā taṃ puc-

¹ B. etissā.² B. arūpo.³ C. °ppa.⁴ C. uppa°.⁵ B. °su saṅṅi°.⁶ C. uppa°.⁷ B. adds: aṅṅam aṅṅam sarīraṃ.⁸ B. °tam.⁹ C. saṃsaraṃ 'ti.¹⁰ C. omits.¹¹ B. vadesi.

chāmi kin te rūpaṃ na saṃdhāvatīti attho. Itaro puggale¹ saṃdhāvante² na sakkā tassa upādānabhūtena rūpena saṃdhāvitun 'ti saññāya paṭikkhipati. Puna puṭṭho sat-tānañ ñeva saṃdhāvanavacanato paṭijānāti. Sesam ettha uttānam³ eva. Gāthānaṃ pana ayam eva⁴ 'ttho āyas-mato matena rukkhāṃ upādāya chāyā viya indhanaṃ upā-dāya aggi viya ca yo⁵ khandhe upādāya puggalo rūpādīnaṃ saṃdhāvane asati tesu khandhesu bhijjamānesu⁶ so tava puggalo bhijjati ce. Evaṃ sante ucchedā bhavati diṭṭhi. Uccchedadiṭṭhi te āpajjati. Katarā⁷ buddhena vivajjitā akusaladiṭṭhi. Yā pana ucchedavādī samaṇo Gotamo 'ti pariyāyabhāsita⁸ na taṃ⁹ vadāmā 'ti dasseti. Athāpi tesu tesu¹⁰ khandhesu bhijjamānesu¹¹ so puggalo na bhijjati. Evaṃ sante sassato puggalo hoti tato so nibbānena sama-samo āpajjati. S a m a s a m o 'ti ativiyasamo. Samena vā samo¹² samabhāven'¹³ eva samo. Yath' eva nibbānaṃ na uppajjati na¹⁴ bhijjati¹⁴ evaṃ te puggalo pi tena sama-samo 'ti.

GATIPARIVATTI MUKHENA¹⁵ CUTIPAṬISAMDHĀNUYOGO
NIṬṬHITO.

Idāni upādāya paññatti-anuyogo¹⁶ hoti. Tattha pucchā sakavādissa paṭiññā paṭikkhepo paravādissa. So hi ruk-khāṃ upādāya chāyā viya indhanaṃ upādāya viya¹⁴ aggissa viya ca rūpādīni upādāya puggalassa paññattim¹⁷ paññāpa-naṃ avabodhanaṃ icchati. Tasmā rū p a ṃ u p ā d ā y ā 'ti puṭṭho paṭijānāti. Puna yathā rukkhupādānā chāyā ruk-kho viya indhanupādāno ca aggi indhanaṃ viya aniccādi dhammo evaṃ te rūpādi-upādāno puggalo rūpādāyo viya

¹ C. olo. ² B. otena. ³ C. vu°. ⁴ B. omits.
⁵ B. ye. ⁶ C. bhaja°. ⁷ B. adds: yā.
⁸ C. o'tānam. ⁹ C. omits. ¹⁰ B. omits.
¹¹ C. bhajja°. ¹² B. omits. ¹³ C. o'gen'.
¹⁴ C. omits. ¹⁵ B. o'tta°. ¹⁶ C. o'gato 'ti.
¹⁷ C.--B. o'tti.

anicco 'ti imam atthaṃ puttḥo attano laddhiyaṃ tathā
 paṭikkhipati. Nīlaṃ¹ upādāya nīlo 'ti ādisu nīla-
 rūpena saddhiṃ puggalassa ekattaṃ ekasāre nīlādinam
 bahunnaṃ² vasena bahubhāvañ ca aniechanto paṭikkhi-
 pati. Kusālavedanān 'ti ettha pi vedanāya saddhiṃ
 ekattaṃ ekasāntāne bahunnaṃ kusālavedanānam vasena
 bahubhāvañ ca aniechanto paṭikkhipati. Dutīyanayena³
 magga kusālo 'ti ādivacanasambhāvato⁴ chekatthaṃ
 saṃdhāya paṭijānāti. Saphālo⁵ 'ti ādini puttḥo tathā-
 rūpassa vohārasa abhāvato paṭikkhipati. Akusālapak-
 khe⁶ acchekatthaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Avyākatapak-
 khe sassatādivasena avyākatabhāvaṃ saṃdhāya paṭijānāti.
 Sesam ettha hetthāvuttanayen' eva veditabbaṃ. Cak-
 khumaṃ upādāyā 'ti ādisu cakkhumā viya⁷ mā 'ti ca
 pāpāni parivajjayeti ādi vohārasambhāvato paṭijānāti.
 Cakkhumattādinirodhena puggalassa nirodhaṃ aniechanto
 paṭikkhipati. Rūpaṃ upādāya vedanaṃ upādāyā 'ti ettha
 aññe⁸ rūpamūlakā⁹ dukatikacatukkapañcakā veditabbā.
 Yasmā pana khandhe upādāya puggalassa paññatti tasmā
 dve pi tayo pi cattāro pi pañca pi upādāya paññattim paṭijā-
 nāti. Ekasāntānena¹⁰ pana dvinnam pañcannaṃ vā abhā-
 vā paṭikkhipati. Āyatanādisu pi es' eva nayo. Idāni yaṃ
 upādāya yassa paññatti yathā tassa aniecatāya tassāpi
 ānicchatā¹¹ tato pi¹² aññattaṃ siddhaṃ evaṃ tava pugga-
 lassāpi āpajjatīti dassetuṃ yathā rukkhān 'ti ādim āha.
 Tattha upādāyā 'ti paṭicca¹³ āgama na vinā tan 'ti
 attho. Paravādī pana tathā aniechanto laddhiyaṃ tathā-
 petvā¹⁴ paṭikkhipati. Nigāḷo 'ti saṃkhalikabandhanaṃ.
 Negaḷiko 'ti tena bandhanena bandhako. Yassa rū-
 paṃ so rūpavā 'ti yasmā yassa rūpaṃ so rūpavā hoti.
 Tasmā yathā na nigāḷo —pe— aññorūpavā 'ti
 attho. Citte citte 'ti ādisu sarāgādicittavasena sarā-

¹ B. adds : rūpaṃ.² B. oḥūnaṃ.³ B. oye.⁴ B. oṣabbha°.⁵ C. oṣa elo.⁶ C. oḅkko.⁷ B. vissamāni va.⁸ C. aññā.⁹ C. rūpi.¹⁰ B. ekantāne.¹¹ B. anieca°.¹² B. ca.¹³ B. oṇicca.¹⁴ B. dhatvā.

gāditam¹ samdhāya cittānupassanāvasena paṭijānāti. Jāyatīti ādinā nayena puṭṭho puggalassa khaṇika-bhāvaṃ aniechanto paṭikkhipāti. So 'ti vā² aññō 'ti vā puṭṭho sassatuechedabbayā paṭikkhipāti. Puna na vattabbaṃ kumārako 'ti vā kumārikā 'ti vā puṭṭho lokavohārasanucchedabhayena vattabban 'ti paṭijānāti. Sesam ettha pākātam eva. Idāni paravādi³ aññenākārena laddhiṃ paṭiṭṭhāpetukāmo na vattabbaṃ puggalo upalabbhatīti ādim āha. Tattha na vattabban 'ti kin te iminā evaṃ bahunā upādāya⁴ paññatti-anuyogena⁵ idaṃ tāva vadehi⁶ kiṃ na vattabbaṃ puggalo upalabbhati saccikatṭhaparamatṭhenā 'ti. Tato sakavādinā āmantā 'ti vutto⁷ nanu yo passatīti ādim⁸ āha. Tattha yo 'ti puggalo. Yan 'ti rūpam. Yenā 'ti cakkhunā. So 'ti puggalo. Tan 'ti rūpam. Tenā 'ti cakkhunā. Idaṃ vuttaṃ hoti. Nanu yo yaṃ rūpaṃ yena cakkhunā passati so taṃ rūpaṃ tena cakkhunā passanto puggalo 'ti. Sakavādi kiñcāpi cakkhuvīññānassa nissayabhāvaṃ gacchantam cakkhum eva rūpaṃ passati. Tathā sotam eva saddaṃ suṇāti. Viññānam eva dhammaṃ vijānāti. Atthi arahato cakkhu passati arahā cakkhunā rūpan 'ti ādi. Sammutivasena pana āmantā 'ti paṭijānāti. Tato chlavādaṃ nissāya paravādinā puggalassa vattabbatāya sādhitāya tam eva vādaṃ parivattetvā puggalo upalabbhatīti ādim āha. Tattha yo na passatīti andho asaññasatto arūpaṃ upapanno nirodhaṃ samāpanno anandho pi ca aññatradassanasamayā⁹ na passati nāma. Sesavāresu pi es' eva nayo. Sesam pālivasen' eva atthato veditabbaṃ. Suttasaṃsandānāya dibbacakkhuno¹⁰ rūpagocarattā rūpaṃ passatīti āha. Dutiyavāre satte¹¹ passāmiti vacanato puggalaṃ passatīti āha. Tatiyavāre rūpaṃ disvā puggalaṃ vibhāvetīti laddhito ubhayaṃ passatīti āha. Yasmā pana passitabbaṃ nāma ditṭhaṃ

¹ C. °dī na.² C. tava.³ C. °dinam.⁴ C. upādā.⁵ C. °ttiṃmanu°.⁶ C. °desi hi.⁷ B. vutte.⁸ B. omits.⁹ C. °ssanaṃsamayā.¹⁰ C. dibbassa.¹¹ C. tante.

sutaṃ mutaṃ viññātaṃ¹ 'ti catubbidhe² rūpasamgahe rūpāyatanam eva saṃgaḥitaṃ. Tasmā sakavādi rūpaṃ puggalo puggalo rūpaṃ ubho rūpaṃ 'ti anuyogaṃ karoti tass' attho pākato yevā 'ti.

UPĀDĀPAṆṢATTĀNUYOGO
NIṬṬHITO.

Idāni purisakāraṇuyogo hoti.³ Tattha kamme sati niyamato tassa kāraṇenāpi⁴ bhavitabban 'ti laddhiyā pucchā paravādissa. Tathārūpaṇaṃ kammānaṃ atthitāya paṭiññā sakavādissa. Puna kattā kāretā⁵ 'ti pucchā paravādissa. Tattha kattā 'ti tesam kammānaṃ kāraṇaṃ. Kāretā⁵ 'ti āṇattidesanādihi upāyehi kāraṇaṃ. Idāni yasmā paravādi puggalaṃ saṃdhāya kattā 'ti pucchati na kāraṇamattaṃ. Tasmā paṭikkhepo sakavādissa. Tassa kattā kāretā 'ti ettha yadi yaṃ yaṃ upalabbhati tassa tassa kattā puggalo upalabbhati puggalo te upalabbhati. Kin tassāpi kāraṇaṃ ca añño puggalo upalabbhatiti attho. Paravādi tathā aniechanto issaranimmānavādabhayena paṭikkhipati. Puna puṭṭho yasmā puggalaṃ mātāpitaro janenti nāmaṃ karonti posenti tasmāssa te kāraṇaṃ. Ye ca⁶ pana taṃ kalyāṇamittā vā ācariyā vā tāni tāni vijjaṭṭhāna⁷ sippāyatanādāni⁸ sikkhāpenti te kāraṇaṃ nāma 'ti imaṃ atthaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Purimakammam evāssa⁹ kattā c' eva kāraṇaṃ¹⁰ cā 'ti adhippetam. Tassa tass' evā 'ti iminā imaṃ¹¹ pucchati. Yadi kammānaṃ kāraṇaṃ kattā.¹² Kassāpi¹³ kattā atth' eva.¹⁴ Evaṃ sante purimena purimena avassaṃ pacchā pacchā puggalo kātabbo 'ti. Imināpi te kammānaṃ kāraṇaṃ puggalaṃ āyatim¹⁵ añño puggalo kātabbo. Tenāpi añño pi natthi. Dukkhasa antakiriya natthi ca. Vaṭṭassa

¹ C. oṇan. ² C. oḍhena. ³ C. 'ti. ⁴ C. okenāpi.
⁵ C. reṇāni. ⁶ C. omits. ⁷ C. oṭṭhāyatana.
⁸ C. oṭanāni. ⁹ B. tassa. ¹⁰ B. oṭetā.
¹¹ B. idaṃ. ¹² atth' eva. ¹³ B. tassāpi.
¹⁴ B. tassā katta. ¹⁵ B. oti.

ucchedo¹ natthi appaccayaparinibbānaṃ. Paccayābhāvena paccayapaṭibaddhassa dukkhassa abhāvā yaṃ nibbānaṃ vuttaṃ natthi te naṃ 'ti.² Atha vā tassa tass' evā 'ti yadi kammaṃ kammamattaṃ na hoti tassa pana kāraṅko puggalo tassāpi kāraṅko 'ti evaṃ puggalaparāṃparā atthi. Evaṃ sante yā³ esā kammavattassa appavattikāraṇena⁴ dukkhassa antakiriya vuttā sā natthiti attho. Paravādi taṃ⁵ aniechanto paṭikkhipati. Ito parāsu pi upalabbhatīti sāmāññena kāraṅkapucchāsu puggalaṃ yeva saṃdhāya kattā kāretā 'ti vuttaṃ. Na paccayo⁶ na hi mahāpathavi-ādināṃ paccayā. Natthi añño kalyāṇa pāpākaṇaṃ kammaṇaṃ kattā 'ti⁷ pañho saṃkhāravantaṃ vā attānaṃ 'ti ādi diṭṭhibhaya⁸ paṭikkhitto. Vipāko upalabbhatīti ādi vipākapaṭisaṃvedivasena puggalaṃ dassentassa laddhibhindaṇattham āradhāṃ.⁹ Tattha vipākapaṭisaṃvedīti anuyogo paravādissa. Vipākappavattito aññassa vedakassa abhāvā¹⁰ paṭikkhepo sakavādissa. Puna pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Tassa vipākapaṭisaṃvedīti tassa vipākapaṭisaṃvedakassa. Paṭisaṃvedī. Yasmā pana paṭisaṃveditabbo nāma vipāko. Na ca puggalo vipāko. Tasmā paṭikkhepo paravādissa. Puna puṭṭho yasmā puññavipāke thitattā vipākapaṭisaṃvedī puttāṃ vā patīṃ vā mātā vā jāyā vā paricumbati parissajati tasmā¹¹ tathārūpaṃ paṭisaṃveditāṃ¹² saṃdhāya paṭijānāti. Tassa tass' evā 'ti yadi vipāko vipākamattaṃ na hoti. Tassa pana paṭisaṃvedīpuggalo tassāpi¹³ paṭisaṃvedīti puggalo tassāpi paṭisaṃvedīti evaṃ puggalaparāṃparā atthi. Evaṃ sante yā¹⁴ esā vipākavattassa appavattikāraṇena¹⁵ dukkhassantakiriya vuttā. Sā natthiti attho. Ito param upalabbhatīti sāmāññena paṭisaṃvedīti pucchāsu hetthāvuttanāyena' eva attho veditabbo. Añño kalyāṇa pāpākaṇaṃ kammaṇaṃ vipākapaṭisaṃvedīti pañho. Vedanāvan-

¹ B. upa°. ² B. taṃ. ³ C. sā. ⁴ B. °karaṇena.
⁵ C. naṃ. ⁶ B. °ye. ⁷ C. ri. ⁸ C. ādinidiṭṭhi°.
⁹ B. vuttaṃ. ¹⁰ C. °va. ¹¹ C. tathā.
¹² C. °naṃ. ¹³ C. kassāpi. ¹⁴ C. sā. ¹⁵ C. °ne.

tam vā attānan 'ti ādi ditṭhibhayā paṭikkhitto. Dibbaṃ sukhan 'ti ādi kalyāṇapāpakānaṃ kammānaṃ vipākaṃ bhājetvā dassanavasena āradhāṃ tam sabbāṃ hetṭhā vuttanāyena' eva veditabbāṃ. Sakavādino c' ettha puggalavasena' eva paṭisaṃvedipaṭikkhepo veditabbo na ¹ vedayitavasena. Mahāpaṭhavi-ādini hi ārammaṇaṃ katvā vedayitānaṃ uppatti appatisiddhā. Kattā kareta vipākapatisaṃvediti ādi vomissakanāyavasena āradhāṃ. Tattha so karotīti yaṃ tvāṃ kattā 'ti ca paṭisaṃvediti ca vadesi. Kiṃ so yeva karotīti so paṭisaṃvedetīti ² ayaṃ anuyogo sakavādissa Suttavirodhabhayena paṭikkhepo paravādissa. Puna puṭṭho idha nandati pecca ³ nandatīti ādi suttavasena paṭiññā tass' eva. Ath' assa vacanokāsaṃ paṭibāhanto sakavādi ⁴ sayāṃ katāṃ sukhadukkhaṃ 'ti āha. Tattha aññō karotīti kārakavedakānaṃ aññattha pucchavasena vuttaṃ. Tato paravādi suttavirodhabhayena paṭikkhipitvā ⁵ puna puṭṭho manussabhūto katvā devabhūto paṭisaṃvedetīti maññamāno paṭijānāti. Evaṃvādino pana parakatāṃ sukhadukkhaṃ 'ti āpajjatīti. Tassa vasena puṭṭho puna paṭikkhipati. ⁶ So ca aññō cā 'ti kārakavedakānaṃ ekatta ⁷ aññattapucchavasena vuttaṃ. Tato paravādi suttavirodhabhayena' eva ⁸ paṭikkhipitvā puna puṭṭho purime dve pi naye ekato katvā paṭijānāti. Evaṃvādino pana sayāṃkatāṃ ca parakatāṃ sukhadukkhaṃ āpajjatīti tassa vasena puna ⁹ puṭṭho pana ¹⁰ paṭikkhipati. N' eva so karotīti kārakavedakānaṃ ekatta-aññattpaṭikkhepavasena vuttaṃ. Tato paravādi suttavirodhabhayena' ¹¹ eva paṭikkhipitvā puna puṭṭho yasmā manusso devalokupapattiyā kammaṃ katvā na ¹ manussabhūto va ¹ paṭisaṃvedeti nāpi yena kammaṃ katāṃ tato aññō 'va ¹ paṭisaṃvedeti. Tasmā kārakato 'ti ¹ vedako ¹² n' eva so hoti na aññō ¹³ 'ti maññamāno paṭijānāti. Laddhimattam ev' etaṃ. Evaṃvādino pana asayaṃkāraṃ aparakāraṃ

¹ C. omits. ² B. °diti. ³ B. pacca. ⁴ C. °diṃ.

⁵ B. °petvā. ⁶ C. °pitvā. ⁷ C. °kaṃ.

⁸ B. °vasen' eva. ⁹ B. omits. ¹⁰ B. puna.

¹¹ B. °vasen'. ¹² C. °kato. ¹³ C. aññe.

adhiccasamuppannam sukhadukkham āpajjatīti. Tassa vasena puṭṭho puna paṭikkhipati. Api ca imasmim vomisakanaye ādito paṭṭhāya imināpi nayena attho veditabbo. Yasmā hi ayam puggalavādī kammānam kārakañ c' eva vedakañ ca icchati. Tasmāssa yo¹ kārako ten' eva vā vedakena bhavitabbam. Aññena vā ubholi vā pi na bhavitabban 'ti idam āpannam hoti. Evam āpannam eva anuyogam anuyujanto² sakavādī so karotīti ādayo cattāro pi vikappe āha. Sesam vuttappakāram eva pariyoṣāne³ pana cattāro pi paṇhā ekato puṭṭhā. Tattha paṭikkhepatijānanā ca sayamkatādi+dosappavatti⁵ ca purimanayen 'eva veditabbā. Ito param kalyāṇapāpakānīti avatvā heṭṭhāvuttanayā eva kammam atthīti ādinā vikappena dassitā. Tesam pi heṭṭhāvuttanayen' eva attho veditabbo.

PURISAKĀRĀNUYOGO NIṬṬHITO. KALYĀṆAVAGGO 'TI PI ETASS'
EVA NĀMAṆ.

Ito param abhiññānuyogādivasena⁶ arahattasāadhanā⁷ hoti. Tattha⁸ āmantā 'ti sakavādinā paṭiññā te paravādī bahiddhā anindriyabaddharūpena iddhividhādivisesādhigamo n'atthi. Ajjhattam atthi. Tasmā ettha⁹ iddhādinibbatkena puggalena bhavitabban'ti maññamāno¹⁰ nanu ko ci iddhim ca¹¹ vikubbati ti ādim āha. Tam sabbam uttānattham evā 'ti.

ABHIÑÑĀNUYOGO
NIṬṬHITO.

Idāni mātā 'ti ādiko ñātakānuyogo. Khatthiyo 'ti ādiko jāti-anuyogo. Gahaṭṭho pabbajito 'ti paṭipattianuyogo. Devomanusso 'ti upapatti-anuyogo. So-

¹ C. so. ² C. anuvajanto. ³ B. paṭi.
⁴ C. °tāni. ⁵ C. °ttiñ; B. dosuppatti ca.
⁶ C. anuññāyogādi°. ⁷ B. °sodhanā.
⁸ C. omits. ⁹ B. omits. ¹⁰ C. °māne. ¹¹ C. ci.

tāpanno 'ti ādi paṭivedhānuyogo. Ariyānuyogo 'ti pi vuccati. Te sabbe uttānatthā yeva. Arahā hutvā na arahā 'ti pan' ettha moghapaññattā na vuttam. Cattāro purisayugā 'ti saṃghānuyogo so pi uttānattho yeva. Saṃkhāto 'ti ādi saccikaṭṭhasabhāvānuyogo.¹ Tattha tatiyakoti² pucchā sakavādissa. Tathā rūpassa saccikaṭṭhassa abhāvato paṭikkhepo paravādissa. Puna puṭṭho³ puggalaṃ saṃdhāya paṭiññā. Tass' eva añño puggalo 'ti pañhe pi saṃkhatehi khandhehi aññattam anicchato paṭikkhepo tass' eva. Khandhā saṃkhatā 'ti ādi saṃkhatā saṃkhatāni⁴ sarūpena dassetvā aññattha⁵ pucchānattham vuttam. Rūpaṃ saṃkhatan 'ti ādi khandhehi⁶ vibhāgato dassetvā aññattha pucchānattham vuttam. Puggalassa uppādeti⁷ pucchā sakavādissa. Jātidhammā jarādhammā atho maraṇadhammino⁸ 'ti ādi suttavasena paṭiññā paravādissa. Saṃkhatābhāvaṃ pan' assa so na icchati,⁹ tasmā paṭikkhipatī. Puna uppādo paññāyati¹⁰ ādinā nayena puṭṭho dukkham eva hi saṃbhōti dukkham titthati vedī cā 'ti ādivacanato puggalassa upādādayo nāma na yujjantīti paṭijānāti.⁹ Atth' attham bhīti¹⁰ attham pucchati¹¹ nibbānaṃ tattha atthīti pucchati tassa atthitāya puggala¹² sassatam natthitāya ucchedo āpajjati. Tad ubhayaṃ pi anicchanto pacchā¹³ paṭikkhipati. Nissāyapañhe bhavanti upapattibhāvaṃ¹⁴ vediyam¹⁵ vediyamānapañhe vedanaṃ vediyamāno pariggahitavedano yogāvacaro va¹⁶ pajānāti. Bālaputhujjano na pajānāti. Kāyānupassanādipaṇho¹⁷ uttānattho¹⁸ yeva. Pārāyanagāthāya¹⁹ suññato lokam avekkhassū 'ti sattasuññatāvasena khandhalokam olokehīti attho. Puggalo avekkhatīti sakavādipucchā. Paravādissa hi suññato lokam avekkhassū 'ti gāthāya²⁰ yo avekkhati so puggalo 'ti laddhi

¹ B. oṭṭhābhā°. ² C. tatiyā. ³ C. pana puṭṭhe.
⁴ C. saṃkhāti saṃkhatam. ⁵ B. oṭṭam. ⁶ B. omits.
⁷ B. upādo. ⁸ B. omo. ⁹ C. omits from here till paṭi°.
¹⁰ C.—B. atattham bhīti. ¹¹ B. vuccati. ¹² B. omits.
¹³ B. omits. ¹⁴ C. bhavam. ¹⁵ B. omits. ¹⁶ B. ca.
¹⁷ B. oñhā. ¹⁸ B. oṭṭhā. ¹⁹ B. pārāya. ²⁰ B. katāya.

tasamā tam¹ evam pucchati. Saha rūpenā 'ti rūpakāyena saddhim tato anissato hutvā 'ti attho.² Idam pañcavokāravasena anujānitvā puna tam jīvan 'ti puṭṭho suttavirodhabhayena³ paṭikkhipati. Vinā rūpenā 'ti idam catuvokāravasena anujānitvā puna aññam jīvan 'ti puṭṭho suttavirodhabhayen'⁴ eva paṭikkhipati. Abbhantaragato 'ti ca bahiddhā nikkhamitvā cā 'ti idam saha rūpena vinā rūpenā 'ti hetthāvuttassa lakkhaṇavacanam. Tattha abbhantaragato 'ti rūpassa anto gato ito vā etto vā anikkhamitvā⁵ rūpaparicchedavasen' eva thito hutvā 'ti attho. Nikkhamitvā 'ti rūpaparicchedam atikkamitvā rūpam anissito hutvā 'ti attho. Anattā 'ti attanā jīvena⁶ puggalena rahito. Ekadhamme pi puggalo natthīti attho. Evam sabbasutta 7-āgamaṭṭhākathāvuttanayen'⁸ eva attho vedītabbo. Idha pana samdhāya bhāsitamattam eva vakkhāma. Vuttam ca⁹ bhagavatā sappikumbho 'ti ādi sabbā 'va² desanā yathārutavasen'¹⁰ eva atthato na gahetabbā 'ti dassanattam āhatam.¹¹ Yathā hi suvaṇṇam gahetvā tato¹² suvaṇṇavikāro kumbho suvaṇṇakumbho 'ti vuccati. Na evam sappim gahetvā tato¹² sappissa vikāro sappikumbho nāma atthi. Yasmiṃ pana kumbhe sappi pakkhittam so sappikumbho nāmā 'ti ayam ettha attho. Telakumbhādīsu pi es' eva nayo. Yathā ca nibbānam niccam dhuvam na evam bhattam vā yāgum vā atthi. Kālaparicchedam vā⁹ pana akatvā divase divase⁹ dassāmā 'ti paññattavasena¹³ niccabhattam dhuvayāgū 'ti vuccati⁹ ayam ettha attho. Atthi puggalo attahitāya paṭipanno 'ti ādisu pi yathā rūpādayo dhammā paccattalakkhaṇasāmaññalakkhaṇavasena atthi na⁹ evam puggalo. Rūpādisu pana sati evamnāmo evamgotto 'ti vohāro hoti. Iti¹⁴ iminā lokavohārena lokasammutiyā lokaniruttiyā atthi puggalo' ti ayam ettha attho. Vuttam

¹ B. nam. ² C. omits. ³ C. suttam bhayena.
⁴ B. °dhana°; C. omits virodha. ⁵ C. atikka°.
⁶ B. attāṭhitena. ⁷ B. °ttānam. ⁸ B. °suvutta°.
⁹ B. omits. ¹⁰ C. °rutha°. ¹¹ B. °āgatā.
¹² B. kato. ¹³ B. paññatti°. ¹⁴ B. adds: vuccati.

pi c' etaṃ bhagavatā. Imā kho citta lokasāmaññalokaniruttilokavohāralokapaññattiyo 'ti. Rūpādidhammā pana vinā pi lokasammutiṃ paccattasāmaññalakkhaṇavasena paññāpanato atthīti ayam ettha attho. Buddhānaṃ pana dve kathā sammutikathā ca ¹ paramatthakathā eā 'ti. Tattha satto puggalo devabrahmā 'ti ādikā sammutikathā nāma. Aniccaṃ dukkhaṃ anattā khandhā dhātuyo āyatanāni sati-
paṭṭhānā sammappadhānā ² 'ti ādikā paramatthakathā nāma. Tattha yo sammutidesanāya satto 'ti vā —pe— brahmā eā ³ 'ti + vutte vijānitum ⁵ vā ³ paṭivijjhītum niyyātum arahattajayaggāhaṃ ⁶ gahetum sakkoti. Tassa bhagavā ādito 'va satto 'ti vā puggalo 'ti vā poso 'ti vā devo 'ti vā brahmā 'ti vā katheti. So paramatthadesanāya aniccaṃ 'ti vā dukkhaṃ 'ti vā 'ti ādisu aññataraṃ sutvā vijānitum paṭivijjhītum niyyātum arahattajayaggāhaṃ gahetum sakkoti. Tassa aniccaṃ 'ti ādisu aññataraṃ katheti. Tathā sammutikathāya bujjanakasattassa pi ³ na paṭhamam ³ paramatthakatham katheti. Sammutikathāya pana ṭhatvā ⁷ paccā paramatthakatham katheti. Paramatthakathāya bujjanakasattassa pi na paṭhamam sammutikatham katheti. Paramatthakathāya pana bodhetvā paccā sammutikatham katheti. Pakatiyā pana paṭhamam eva paramatthakatham kathentassa desanā lūkhākārā hoti tasmā buddhā paṭhamam sammutikatham kathetvā paccā paramatthakatham kathenti. Te sammutikatham kathentā pi saccam eva sabhāvam eva amusā 'va kathenti. Paramatthakatham kathentā pi saccam eva sabhāvam eva amusā va kathenti.

Ayaṃ hi.

Dve saccāni akkhāsi sambuddho vadatam varo

sammutiṃ paramatthañ ca tatiyaṃ n'upalabbhati.

Tattha. Saṅketavacanaṃ saccam lokasammutikāraṇam paramatthavacanaṃ saccam dhammānaṃ tathā lakkhaṇaṃ 'ti.

¹ C. omits.

² B. samappaṭṭhānā.

³ B. omits.

+ B. adds: vā.

⁵ C. jā°.

⁶ C. °dasaggāhaṃ.

⁷ B. vatvā.

Aparo nayo dve bhagavato desanā paramatthadenanā ca khandhādivasena sammutidesanā ca sappikumbhādivasena. Na¹ hi bhagavā sāmāññaṃ² atidhāvati.³ Tasmā atthi puggalo 'ti vacanamattato abhiniveso na kātabbo. Satthārā hi paññattiṃ anatikkamma paramattho pakāsito. Tasmā añño pi paṇḍito paramattham pakāsento sāmāññe + nātidhāvaye. Sesā⁵ sabbattha uttānatthā⁶ yevā 'ti.

PUGGALAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni parihānikathā hoti. Parihānidhammo aparihānidhammo⁷ 'ti¹ dve ime bhikkhave dhammā sekhassa bhikkhuno parihānāya saṃvattanti. Pañc' ime bhikkhave dhammā samayavimuttassa bhikkhuno parihānāya saṃvattantīti evam ādini hi suttāni nissāya⁸ Saṃmitiyā⁹ Vajjiputtiyā¹⁰ Sabbatthivādino ekacce ca Mahāsaṃghikā arahato parihāniṃ icchanti. Tasmā te vā hontu aññe yeva vā yesaṃ ayaṃ laddhi tesam laddhibhīdanattham parihāyati arahā arahattā 'ti pucchā sakavādissa. Tattha¹¹ parihāyati¹² dve parihāniyo pattaparihāni ca apattaparihāni ca. Tattha dutiyam pi kho āyasmā Godhiko tambā samādhikāyā¹² cetovimuttiyā parihāyati ayaṃ pattaparihāni. Mā vo sāmāññatthikānaṃ satam sāmāññattho parihāyati¹³ ayaṃ apattaparihāni. Tasu idha pattaparihāni adhippetā.¹⁴ Tam hi saṃdhāya āmantā 'ti paṭiññā paravādissa. Sakavādisamaye¹⁵ pana imaṃ pattaparihāniṃ nāma lokiyasamāpattiya 'va¹⁶ icchanti na⁷ arahattādisāmāññaphalehi.¹⁷ Parasamaye hi¹⁸ naṃ sabbasāmāññaphalesu sabbabhavesu sabbakālesu sabbesaṃ ca puggalānaṃ¹⁹ icchanti. Tam pana tesam laddhimattam evā 'ti. Sabbam laddhijālam bhinditum

¹ C. omits. ² B. sa°. ³ B. abhi°. ⁴ B. oññaṃ.
⁵ B. °saṃ. ⁶ B. ttham. ⁷ B. omits. ⁸ C. nissiya.
⁹ C. Saṃmiti. ¹⁰ MSS. sic. ¹¹ B. tatra.
¹² B. samāhitāya. ¹³ B. °hāyati. ¹⁴ C. °tam.
¹⁵ C. sakasamaye. ¹⁶ B. ca. ¹⁷ B. °ttādihi.
¹⁸ B. pi. ¹⁹ B. adds : na.

puna sabbatthā 'ti ādinā nayena desanā vaḍḍhitā. Tattha yasmā paravādī kamena parihāyitvā sotāpatti-phale t̄hitassa arahato parihāniṃ na icchati upariphalesu t̄hitass' eva icchati. Yasmā ca rūpārūpabhavesu t̄hitassa na icchati. Kammārāmatādinam¹ pana parihāniyadhammānam² bhāvā kāmabhava t̄hitass' eva icchati. Tasmā sabbatthā 'ti puṭṭho paṭikkhipati. Puna dalham katvā puṭṭho kāmabhavaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Sabbasmim pi hi kāmabhava parihānikarā kāmagaṇā atthi tasmā tattha parihāyatiti tassa laddhi. Tatiyapucchāya pari h ā y a t i t i³ parihānikare dhamme pucchati. Tasmā parihāni nāma kammārāmatādidhammā visesato vā kāmāragavyāpādā eva. Te ca rūpārūpabhava natthi. Tasmā⁴ na h' evā 'ti paṭikkhepo paravādissa. Sabba d ā 'ti kālāpucchā. Tattha paṭhame paṇhe yonisomanasikārakāle aparihāyanato paṭikkhipati. Dutīye ayonisomanasikaroto ratti bhāge vā divasabhāge vā sabbadā parihāyanato paṭijānāti. Tatiye parihānikaradhammasamāyoge sati muhuttam eva parihāni nāma hoti. Tato pubbe aparihīnassa pacchā parihīnassa ca aparihāni nāma natthi paṭikkhipati. Sabbe⁵ va arahanto 'ti paṇhānam paṭhamasmim tikkhindriye saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyasmim mudindriye saṃdhāya paṭijānāti. Tatiyasmim pi tikkhindriyā va adhippetā. Tesam hi sabbesam pi parihāni na hotiti tassa laddhi. Se ṭ ṭ h i-udāharāṇe paṭhamā pucchā paravādissa. Dutiyā sakavādissa. Tatrāyam adhippāyo. Yam maṃ tumhe pucchatha arahā arahattā parihāyanto ca⁶ catūhi phalehi ca parihāyatiti. Tatra vo⁷ paṭipucchāmi catūhi satasahasseehi seṭṭhi⁸ seṭṭhattam⁸ dhārento⁸ satasahasseehi⁸ parihīno seṭṭhi seṭṭhattā parihīno hotiti. Tato sakavādinā ekadesena parihāniṃ saṃdhāya ā m a n t ā 'ti vutte sabbasāpateyyā parihīno hotiti⁹ pucchati. Tathā¹⁰ aparihīnattā sakavādī na h' evā 'ti vatvā. Atha naṃ evam⁶

¹ B. °ramatāninam. ² B. °dhammam. ³ B. °hāniti.

⁴ C. yasmā. ⁵ C. adds : sabbe 'va. ⁶ B. omits.

⁷ B. te.

⁸ C. omits.

⁹ C. adds : vuccatiti.

¹⁰ B. tato.

evaṃ arahā na¹ pi parihāyati ca na² ca catūhi phalehīti uppannam³ laddhikaṃ. Dutiyam bhabbapañham⁴ pucchi.⁵ Paravādi setṭhino abhabbatāya⁶ niyamam apassanto paṭijānitvā arahato catūhi phalehi parihāni-bhabbatam puṭṭho. Niyato sambodhiparāyano 'ti vacanassa ayoniso attham gahetvā laddhiyā⁷ ṭhito sotāpatti-phalato parihāyitum abhabbatam saṃdhāya paṭikkhipati. Tam pana 'ssa laddhimattam eva 'ti.

ETTĀVATĀ VĀDAYUTTI NĀMA NIṬṬHITĀ HOTI.

Idāni ariyapuggalasamsandanā āradhā. Tattha yasmā keci arahato ca⁸ parihāniṃ icchanti. Keci anāgāmino. Keci sakadāgāmissa pi. Sotāpannassa pana sabbe pi na icchanti yeva. Ye arahattā parihāyitvā anāgāmisakadāgāmbhāve ṭhitā tesam⁹ parihāniṃ icchanti na itaresam anāgāmisakadāgāminam. Sotāpannassa pana te pi sabathā pi na icchanti yeva. Tasmā peyyālamukhena pucchākathā. Tattha tesam laddhivasena¹⁰ paṭiññā ca paṭikkhepā ca veditabbā. Parihāyati anāgāmi¹¹ anāgāmi phalā 'ti hi pañhasmiṃ ye¹² anāgāmino parihāniṃ na icchanti tesam vasena paṭikkhepo. Ye pakati-anāgāmino vā arahattā parihāyitvā ṭhita-anāgāmino vā parihāniṃ icchanti tesam vasena paṭiññā 'ti idham ettha nayamukham. Tassānusārena sabbapeyyālā atthato veditabbā. Yam¹³ pan' ettha sotāpattiphalassa anantarā¹⁴ arahattam yeva sacchikarotiti vuttam. Tam parihānassa puna vāyamato arahattappavattiṃ saṃdhāya vuttam. Tam¹⁵ itaro sotāpattiphalānantaram arahattassa abhāvā paṭikkhipati. Tato param parihāni nām' esā kilesappahānassa vā mandatāya bhaveyya¹⁶ maggabhāvanādīnam

¹ C. omits.

² C. tañ ca.

³ B. onnā.

⁴ B. sabba°.

⁵ C. pucchā.

⁶ C. °vya°.

⁷ B. °yam.

⁸ B. 'va.

⁹ C. yesam.

¹⁰ C. yeva.

¹¹ B. omits.

¹² B. yeva.

¹³ C. yā.

¹⁴ C. antarā.

¹⁵ C. na.

¹⁶ C. vaveyya.

vā anadhimattatāya saccānaṃ vā adassanena 'ti evaṃ ādinaṃ vasena anuyuñjitaṃ kassa¹ bahutarā kilesā pahinā 'ti ādi vuttaṃ. Taṃ sabbam uttānādhippāyam eva. Suttānaṃ pan'attho² āgamaṭṭhakathāsu vuttanayen'³ eva veditabbo. Samaya vimutto arahā arabhattā parihāyatīti ettha mudindriyo samayavimutto tikkhindriyo asamayavimutto⁴ 'ti tesam laddhi. Sakasamaye pana avasippatto jhānalābhī samayavimutto. Vasippatto⁵ jhānalābhī e'eva sabbe ca⁶ ariyapuggalā ariye vimokkhe asamayavimutto 'ti saṃnitthānaṃ. So pana taṃ attano laddhiṃ gahetvā samaya vimutto parihāyati itaro na parihāyatīti āha. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

ARIYAPUGGALASAṂSANDANĀ

NIṬṬHITĀ.

Idāni suttasādhanaṃ hoti. Tattha uccāvacā 'ti uttamahīnabhedato uccā ca avacā ca. Paṭipadā⁷ 'ti paṭipadā samaṇena⁸ pakāsitā 'ti. Buddhasamaṇena⁸ jotitā⁹. Sukhā paṭipadā hi¹⁰ khippābhīññā uccā. Dukkhā paṭipadā dandābhīññā avacā. Itarā dve ekenaṅgena uccā. Ekena¹¹ avacā. Paṭhamam vuttā eva¹² uccā. Itarā tisso pi avacā. Tāya¹³ uccāvacāya paṭipadāya na pāram diguṇaṃ yaṃ nti. Ekamaggena dvikkhattam nibbānaṃ na gacchantīti attīho. Kasmā yena maggena ye¹⁴ kilesā pahinā tesam puna appahātabbato. Etena parihānidhammābhāvaṃ dipenti.¹⁵ Na yidaṃ ekaguṇaṃ mutaṃ 'ti taṃ ca idaṃ ekavāraṃ yeva phusanārahaṃ pi na hoti. Kasmā⁵ ekena maggena sabbakilesānaṃ

¹ B. kassā. ² B. ettha. ³ C. °nasevan'eva.

⁴ C. sama°. ⁵ B. omits. ⁶ C. va.

⁷ C. paṭipāṭipadā. ⁸ B. °yena. ⁹ B. °kā.

¹⁰ C. omits. ¹¹ B. °naṅgena. ¹² B. adds: va.

¹³ C. adds: te tāya. ¹⁴ B. yena. ¹⁵ B. dipeti.

appahānato. Etena ekena maggen' ¹ eva arahattābhāvaṃ dīpenti.² Atthi chinna ssa chedanīyaṃ ³ 'ti. Chinnassa kilesavaṭṭassa puna chinditabbaṃ kiñci atthi pucchati. Itaro tikkhindriyaṃ saṃdhāya paṭikkhipitvā puna puṭṭho mudindriyaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Sakavādi suttam āharitvā natthibhāvaṃ dasseti.⁴ Tattha ⁵ oghapāso ⁶ 'ti kilesogho c'eva kilesapāso ca. Katta ssa paticayo ⁷ 'ti bhāvitassa maggassa puna bhāvanā. Idhāpi paṭikkhepaṭijānanāni purimanāyena' eva veditabbāni. Parihānāya saṃvattantīti paravādīnā ⁷ āhatasutte pañca dhammā appattaparihānāya c' eva lokiyasamāpattiparihānāya ca saṃvattanti. Yo ⁸ pana pattassa arahattaphalassa parihānāya sallakkheti. Ten' eva na ⁹ atthi arahato ¹⁰ kammārāmata ¹¹ 'ti āha. Itaro asamayavimuttam saṃdhāya paṭikkhipitvā itaram saṃdhāya paṭijānāti. Kāmarāgavasena vā pavattamānataṃ paṭikkhipitvā itarathāpavattamānataṃ ¹¹ paṭijānāti. Rāgādīnaṃ pana atthīti ¹² puṭṭho paṭijānitum na sakkoti. Kiṃ pariyaṭṭhito ¹³ 'ti kena pariyaṭṭhito anubaddho ¹³ ajjhotthato ¹⁴ vā hutvā ¹⁵ 'ti attho. Anusaya-pucchāya ¹⁵ pi tikkhindriyamudindriyavāsen' eva paṭikkhepaṭijānanāni veditabbāni. Kalyāṇanusayo ¹⁶ 'ti vacanamattasāmaññena vā paṭijānāti. Rāgo upacayaṃ gacchatīti bhāvanāya pahīnaṃ saṃdhāyāha. Parato dosamohesu pi es' eva nayo sakkāyaditṭhādīnaṃ pana dassanena pahīnattā upacayaṃ na icchati. Sesam sabbattha uttānattham evā ¹⁶ 'ti.

PARIHĀNIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni brahmacariyakathā hoti. Tattha dve brahmacari-

¹ B. ekama°.	² B. dīpeti.	³ B. ccheriyan 'ti.
⁴ B. dīpeti.	⁵ B. attha.	⁶ C. opāso.
⁷ B. °dī c' ettha.	⁸ B. so.	⁹ B. naṃ. ¹⁰ C. °nto.
¹¹ C. °mānaṃ.	¹² C. adds : °tama.	¹³ B. °bandho.
¹⁴ B. °to.	¹⁵ C. anussa°.	¹⁶ B. °ṇadayo.

yavāsā maggabhāvanā ca pabbajjā ca. Pabbajjā¹ sabba-
 devesu natthi. Maggabhāvanā ṭhapetvā asaṅṅasatte sesesu
 appaṭividdhā.² Tattha ye paranimmitavasavattideve upā-
 dāya³ taduparidevesu maggabhāvanam pi na icchanti sey-
 yathāpi Saṃmitiyā te saṃdhāya natthi devesū 'ti
 pucchā sakavādisa. Tīhi bhikkhave ṭhānehi Jambudīpikā⁴
 manussā Uttarakuruke ca manusse adhigaṇhanti deve ca
 Tāvātimse. Katamehi tīhi surā satimanto idha⁵ brahma-
 cariyavāso 'ti imam⁶ suttaṃ missāya dve pi brahmacariya-
 vāsā natthi devesū 'ti uppannaladdhivasena paṭiññā para-
 vādissa. Puna dvinnam pi brahmacariyanam antarāyika-
 dhammavasena sabbe devā jaḷā 'ti pucchā sakavā-
 dissa. Tattha hattha samvācika⁷ 'ti⁸ mūgā⁸ viya
 hatthamuddāya vattāro. Parato atthi devesū 'ti
 pañhe pi⁹ maggabhāvanam saṃdhāya paṭiññā sakavādissa.
 Paṭiññāya¹⁰ adhippāyam asallakkhetvā pabbajjāvasena
 anuyogo paravādissa. Yattha natthi pabbajjā 'ti
 pañhe gihīnañ c' eva ekaccānañ ca devānam maggapaṭilā-
 bham saṃdhāya paṭikkhepo tass' eva. Puna puṭṭho paccan-
 tavāsino c' eva asaṅṅasatte ca saṃdhāya paṭiññā tass' eva.
 Yo¹¹ pabbajjā tīti ādipucchāsu¹² pi es' eva nayo. Puna
 atthi devesū 'ti pañhe pi maggabhāvanam saṃdhāy'
 eva paṭiññā sakavādissa. Sabba devesū 'ti vutte asaṅṅe¹³
 saṃdhāya paṭikkhepo tass' eva. Manusse sū 'ti pañ-
 hadvaye Jambudīpake saṃdhāya paṭiññā paccantavā-
 sino saṃdhāya paṭikkhepo veditabbo. Atthi yattha
 atthīti atthi te devā atthi vā so padeso yattha atthīti
 evam sattapadesavibhāgamukhena vissajjanam sakavādissa.
 Iminā nayena sabbe ekantarikapañhā veditabbā. Suttā-
 nuyoge¹⁴ kuhim phalappattīti¹⁵ tassa anāgāmino
 arahattaphalappattīti¹⁵ kuhin 'ti pucchā sakavādissa.
 Tatth' evā 'ti suddhāvāsesū 'ti attho. Handa hīti

¹ C. omits. ² B. °siddha. ³ C. upādā. ⁴ C. °dvīo.

⁵ B. magga. ⁶ B. idaṃ. ⁷ C. hattham sāpikā.

⁸ B. mūlāgā. ⁹ B. pucchā paravādissa. ¹⁰ B. °yama.

¹¹ C. so. ¹² B. °chādisu. ¹³ C. °ñam.

¹⁴ C. °yogo. ¹⁵ B. phalu°.

kāraṇatthe nipāto. Idaṃ vuttaṃ hoti. Yasmā anāgāmi-puggalo idha loke bhāvitena maggena tattha suddhāvāsesu phalaṃ sacchikaroti. Na ¹ tatth' ² aññaṃ maggaṃ bhāveti. Tasmā natthi devesu brahmacariyavāso 'ti. Idāni yadi aññattha bhāvitena maggena aññattha phalāsacchikiriyā hoti. Sotāpannādīnaṃ pi siyā 'ti etam atthaṃ dassetuṃ puna anāgāmīti ādi ³ samsandanapucchā sakavādissa. Tattha anāgāmiṃ phalāsacchikiriyāya paṭiññā sesānaṃ phalāsacchikiriyāya paṭikkhepo paravādissa. Idha bhāvitamaggo hi anāgāmī idha vihāya niṭṭho ⁴ nāma hoti. So idha anāgāmiṃ maggaṃ bhāvetvā opapātiko hoti. Tattha parinibbāyīti vacanato puna maggabhāvanāṃ vinā upapattivasen' ⁵ eva arahattaphalaṃ sacchikarotīti tassa ⁶ laddhi. Sotāpannasakadāgāmino pana tattha ¹ maggaṃ bhāvetvā tatr' upapattikā ⁷ nāma honti. Tesāṃ idhāgamanañ ñeva ⁸ natthi. Iti so anāgāmiṃ phalāsacchikiriyāya puṭṭho paṭijānāti. Itaresāṃ paṭikkhipati. Anāgāmi-puggalo tattha bhāvitena maggena 'ti pañhe anāgāmino tattha maggabhāvanā 'va ¹ natthīti laddhiyā paṭikkhipati. Magga ca bhāvīyati na ca kilesā pahīyanti pucchā sakavādissa rūpāvacaramaggaṃ saṃdhāya paṭiññā itarassa. Rūpāvacaramaggena hi so idha vihāya niṭṭho nāma jāto. Anāgāmi-puggalo katakaraṇīyo 'ti pañhe opapātiko. Tattha parinibbāyīti vacanato upapattiyā va 'ssa ⁹ katakaraṇīyādibhāvaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Arahā 'ti pañhe idha parinibbāyito arahato vasena paṭikkhipati puna puṭṭho tattha parinibbāyino vasena paṭijānāti. Atthi arānato puna bhāvo 'ti ādisu pi tattha parinibbāyī-idha-parinibbāyī-vasen' eva 'ttho vedītabbo. Appaṭividdhā-kuppo 'va tattha parinibbāyatīti ¹⁰ puṭṭho idh' eva bhāvitena maggena tassa akuppapattivedhaṃ icchanto paṭikkhipati. Yathā migo 'ti paṭhamam

¹ C. omits. ² B. adds: kuhi. ³ B. ādīnaṃ.

⁴ C. tiṭṭho. ⁵ C. uppattī°. ⁶ C. 'ssa. ⁷ C. uppa°.

⁸ B. ñene va. ⁹ C. uppatti c' assa. ¹⁰ B. °yīti.

udāharaṇaṃ paravādissa dutiyaṃ sakavādissa sesaṃ sabbattha uttānattham' evā 'ti.

BRAHMACARIYAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni odhisokathā nāma hoti. Tattha ye¹ sotāpannādi-
naṃ¹ jhānābhisamayavasena dukkhadassanādihi odhiso²
ekadesena kilesappahānaṃ icchanti seyyathāpi etarahi
Saṃmitiyādayo. Tesam taṃ laddhiṃ bhinditum o d h i s o
'ti pucchā sakavādissa. Paṭiññā paravādissa. Puna anu-
yogo sakavādissa. Ekadesena sotāpannādibhāvassa abhā-
vato paṭikkhepo paravādissa. Iminā upāyena sabbavāresu
attho vedītabbo 'ti.

ODHISOKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni jahatikathā nāma hoti. Tattha yesaṃ jhānalābhī
puthujjano saha saccābhisamayā anāgāmi nāma hoti.
Tassa puthujjanakāle yeva kāmarāgavyāpādā pahinā 'ti
laddhi seyyathā pi etarahi Saṃmitiyānaṃ. Tesam taṃ
laddhiṃ bhinditum j a h a t i p u t h u j j a n o 'ti pucchā
sakavādissa. Jhānavikkhambhitānaṃ pana tesam pari-
yutthānaṃ apassantassa paṭiññā paravādissa. Yasmā
pana tesam jhānavikkhambhitānaṃ pi anāgāmimaggen'
eva accantaṃ³ pahānaṃ hoti. Tasmā puna accantaṃ 'ti
ādi anuyogo sakavādissa. Tathārūpasā pahānassa abhā-
vato paṭikkhepo itarassa. V i k k h a m b h e t i t i accanta-
vikkhambhanam eva saṃdhāya pucchā sakavādissa. Tato
paraṃ anāgāmimaggaṭṭhena saddhiṃ puthujjanasamsan-
danaṃ hoti. Taṃ uttānattham eva. Tato paraṃ a n ā -
g ā m i p h a l e s a ṃ ṭ h ā t i t i puṭṭho jhānanāgāmitaṃ⁴
saṃdhāya paṭijānāti. A r a h a t t e s a ṃ ṭ h ā t i t i puṭṭho

¹ B. omits. ² C. adds : odhiso. ³ C. 'nta.

⁴ B. jhānanāgāmiti ; C. 'ūgādinam.

dassanamaggena uddhambhāgiyānaṃ pahānābhāvato paṭikkhipati. A p u b b a ṃ ā c a r i m a ṃ t a y o m a g g e ¹ 'ti puṭṭho tathārūpāya bhāvanāya abhāvā paṭikkhipati. Puna puṭṭho tinnam maggānaṃ kiccasaṃbhāvaṃ ² saṃdhāya paṭijānāti. Sāmaññaphalapucchāsu pi es' eva nayo. K a t a m e n a m a g g e n ā 'ti puṭṭho anāgāmimaggenā 'ti jhānānāgāmitaṃ ³ saṃdhāya vadati. Puna saṃyojana-ppahānaṃ puṭṭho anāgāmimaggena tesam kilesānaṃ appaheyyatā paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho paṭhamamaggass' eva jhānānāgāmimaggabhāvaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

JAHATIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni sabbam atthīti vādakathā hoti. Tattha yesaṃ yaṃ kiñci rūpaṃ atitānāgatapaccuppannaṃ —pe— ayaṃ vuccati rūpakkhandho 'ti ādivacanato sabbe pi atitādibhedā dhammā khandhasabhāvaṃ na vijahanti. Tasmā sabbam atthi yeva nāmā 'ti laddhi. Seyyathā pi etarahi Sabbatthi-vādānaṃ. Tesam laddhivisodhanattham s a b b a m a t t h i ti pucchā sakavādissa vuttappakārāya laddhiyā thatvā paṭiññā itarassa. S a b b a t t h ā 'ti sabbasmiṃ sarīre sabbam atthīti pucchati. S a b b a d ā 'ti sabbasmiṃ kāle sabbam atthīti pucchati. S a b b e n a s a b b a n 'ti sabbenākārena sabbam atthīti pucchati.⁴ S a b b e s ū 'ti⁵ sabbesu⁶ dhammesu sabbam atthīti pucchati. A y o g a n 'ti ayuttam. Nānāsabhāvānaṃ ⁷ hi yogo hoti na ekasabhāvassa⁸ iti imasmiṃ pañhe rūpaṃ vedanāya vedanā vā rūpena anānaṃ ekalakkhaṇam eva katvā s a b b a m a t t h i t i pucchati. Yaṃ⁹ pi natthi taṃ pi atthi. Yaṃ chaṭṭhakhandhādikaṃ sasavisāṇādikaṃ vā kiñci natthīti siddham. Taṃ pi te atthīti pucchati. S a b b a m

¹ C. maggo. ² B. °sabhāvaṃ. ³ C. jhānaṅgādinam.

+ C. omits. ⁵ B. hi. ⁶ B. omits.

⁷ B. nānāsakavādasaññī. ⁸ C. ekabhā°.

⁹ C. nam hi natthi taṃ p' atthīti.

atthīti yā diṭṭhi sā¹ diṭṭhi¹ micchādiṭṭhīti
yā diṭṭhi sammādiṭṭhīti h' evam atthīti iminā
idam pucchati. Yā te esā sabbam atthīti diṭṭhi sā diṭṭhi
ayāthāvakkattā micchādiṭṭhīti evam yaṃ amhākaṃ diṭṭhi
sā diṭṭhi yāthāvakkattā sammādiṭṭhīti evam tava samaye na¹
atthī.¹ Itaro sabbesu pi etesu nāyesu vuttappakārāya
atthitāya abhāvato paṭikkhipati. Imesu pana sabbesu pi
nāyesu ājānāhi niggaḥaṇ 'ti ādiṃ katvā sabbo
kathāmaggabhedo vitthārato veditabbo 'ti. Ayaṃ tāv'
ettha vādayutti. Idāni atītaṃ atthīti kālasamsan-
danam² hoti. Tattha atītaṃ atthīti ādikam suḍḍhika-
samsandanam. Atītaṃ rūpam atthīti ādikam³
khandhavasena kālasamsandanam. Paccuppannam
rūpam appiyam karitvā 'ti atītanāgataṃ pahāya
paccuppannam rūpam eva appiyam avibhajitabbam karitvā.
Rūpabhāvam⁴ jahatīti pañhe niruddhassāpi rū-
passa rūpakkhandhassa saṃgahitattā paṭikkhipati. Rūpa-
bhāvam na jahatīti paṭilomapañhe pi rūpakkhan-
dhena⁵ saṃgahitattā 'va⁶ paṭijānāti. Odātam vat-
tham appiyam karitvā 'ti ettha kiñcāpi na sabba-
vattham odātam iminā pana vatthan 'ti avatvā odātam
vattham appiyam karitvā 'ti vutte sakavādinā ekatthata⁷
anuññātā. Odātabhāvam⁸ jahatīti pañhe vaṇ-
ṇavigamam saṃdhāya paṭiññā sakavādissa. Vattha-
bhāvam jahatīti ettha paññattiyā adhigatattā paṭik-
khepo tass' eva. Paṭilome pi es' eva nayo. Atītaṃ
atītabhāvam na jahatīti puṭṭho pana yadi
jahēyya anāgataṃ vā paccuppannam vā siyā 'ti mañña-
māno paṭijānāti. Anāgataṃ anāgatabhāvam
na⁶ jahatīti puṭṭho pana yadi na jahēyya anāgataṃ
eva 'ssa paccuppannabhāvam na pāpuṇeyyā 'ti mañña-
māno paṭikkhipati. Paccuppannapañhe pi atītabhāvam anāpa-
janadoso siyā 'ti paṭikkhipati. Anulomapañhesu pi iminā
nāyena attho veditabbo. Evaṃ suḍḍhikanāyamaṃ vatvā

¹ B. omits. ² C. onā. ³ B. ādi. ⁴ C. bhavam.

⁵ C. 'dhe 'va. ⁶ C. omits. ⁷ B. ekatthata.

⁸ C. adds: na.

puna khandhavasen' eva dassetum atītaṃ rūpaṃ 'ti ādi vuttam tam sabbam pi pāli-anusāren' eva sakkā jānitum. Idāni atītaṃ¹ atthīti ādi vacanasodhanā hoti. Tattha hañci atītaṃ n v'² atthīti yadi atītaṃ no atthīti attho. Atītaṃ³ atthīti³ micchā 'ti. Atītañ ca tam³ atthi vā⁴ 'ti micchā. Evaṃ tañ h' eva⁵ anāgataṃ paccuppannaṃ 'ti puṭṭho anāgate khane yev' assa paccuppannatāya abhāvaṃ saṃdhāya kālanānattena paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho yaṃ uppādato pubbe anāgataṃ ahosi. Tassa uppannakāle paccuppannatā paṭijānāti. Hutvā hotīti⁶ yad⁷ eva tam tayā anāgataṃ hutvā⁸ paccuppannaṃ hotīti vadatā tañ ñeva anāgataṃ paccuppannaṃ 'ti laddhivasena anāgataṃ vā paccuppannaṃ vā hutvā hotīti vuttam hoti. Kim te tam pi hutvā hotīti. Itaro hutvā⁸ bhūtassa puna⁹ hutvā abhāvato na h' evā 'ti paṭikkhipati. Dutiyam pi puṭṭho yasmā tam anāgataṃ hutvā paccuppannaṃ hontam¹⁰ hutvā hotīti samkham gataṃ tasmā paṭijānāti. Atha nam sakavādi¹¹ yadi³ te³ anāgataṃ hutvā paccuppannaṃ hotīti¹² samkham gataṃ¹³ puna hutvā paccuppannaṃ hontam na hutvā na hotīti samkham gataṃ sasavisāṇam¹⁴ kin te tam pi puna hutvā na hotīti adhippāyena hutvā hotīti pañham pucchati. Itaro yaṃ natthi tam natthitāya evam¹⁵ anāgataṃ na hutvā paccuppannaṃ na¹⁶ hotīti. Na hutvā na hotīti¹⁷ nāma. Tāva hotu. Puna na hutvā na hoti. Bhāvo pan' assa kuto 'ti maññamāno paṭikkhipati. Tañ

¹ B.—C. adds : na ca. ² B.—C. na ca. ³ B. omits.

⁴ B. cā.

⁵ B. tañ ñe n' eva.

⁶ B. adds : hutvā hoti.

⁷ B. etaṃ.

⁸ B. omits the whole sentence till itaro hutvā. ⁹ B. pana.

¹⁰ B. honti. ¹¹ B. oḍḍissa. ¹² B. honti hutvā hotīti.

¹³ B. adds : punapunaṃ hutvā na hotīti.

¹⁴ B. omits the whole sentence till : natthitāya.

¹⁵ B. yaṃ.

¹⁶ C. omits.

¹⁷ B. hotīti samkham gataṃ asadhi jhākaṃ (?) ki dde (kin te?) tam pi puna na hutvā na hotīti adhippāyena na hutvā na hoti na hutvā na hoti na. Omits next till p. 47.

ñeva anāgataṃ taṃ paccuppannaṃ taṃ atī-
 taṃ 'ti pañhe pi paccuppannaṃ khāṇe yeva 'ssa atitātāya
 abhāvaṃ saṃdhāya kālanānattā paṭikkhipati. Dutiyapañ-
 haṃ puṭṭho ayaṃ atītabhāvato pubbe paccuppannaṃ ahoṣi.
 Tass'eva atitattā paṭijānāti. Hutvā hoti hutvā hotiti yad eva
 taṃ tayā paccuppannaṃ hutvā atītaṃ hotiti vadatā tañ ñeva
 paccuppannaṃ taṃ atītan 'ti laddhivasena paccuppannaṃ
 vo atītaṃ hutvā hotiti vuttaṃ. Kin te taṃ pi hutvā hotiti.
 Itaro hutvā bhūtassa puna hutvā abhāvato na h' evā 'ti
 paṭikkhipati. Dutiyapañhe yasmā taṃ paccuppannaṃ
 hutvā atītaṃ hontaṃ hutvā hotiti yad etaṃ tayā paccup-
 pannaṃ hutvā atītaṃ hotiti vadatā tañ ñeva paccuppannaṃ
 saṃkhaṃ gataṃ tasmā paṭijānāti. Atha naṃ sakavādi yadi
 te paccuppannaṃ hutvā atītaṃ hontaṃ hutvā hotiti saṃ-
 khaṃ gataṃ taṃ pana hutvā hoti yaṃ pana paccuppan-
 naṃ hutvā atītaṃ na hontaṃ hutvā hotiti saṃkhaṃ gataṃ
 sasavisāṇaṃ. Kin te taṃ pi puna hutvā na hotiti adhip-
 pāyo. Na¹ hutvā na hotiti pañhaṃ pucchati.
 Itaro yaṃ² natthi taṃ natthitāya evaṃ paccuppannaṃ
 hutvā atītaṃ na hotiti taṃ na hotiti na hutvā na hoti na
 mattā 'va hoti. Puna hutvā na hoti bhāvo pan' assa
 kuto 'ti maññamāno paṭikkhipati. Ubhayaṃ ekato katvā
 āgate tatiyapañhe pi iminā ubhayena yojanā kātābbā.

Aparo nayo yadi tañ ñeva anāgataṃ paccuppannaṃ
 anāgatassa paccuppanne vutto hoti bhāvo. Paccuppan-
 nassa anāgate vutto hutvā bhāvo āpajjati. Evaṃ sante
 anāgataṃ pi hutvā hoti yeva nāma. Tena taṃ pucchāma
 kin te etesu ekekaṃ hutvā hoti hutvā hotiti. Itaro tañ ñeva
 anāgataṃ paccuppannaṃ 'ti pañhe paṭikkhittanāyena' eva
 paṭikkhipitvā puna puṭṭho dutiyapañhe paṭiññātanāyena' eva
 paṭijānāti. Atha naṃ sakavādi tañ ñeva anāgataṃ taṃ
 paccuppannaṃ 'ti pañhavasena tesu ekekaṃ hutvā hoti hutvā
 hotiti paṭijānantāṃ purimapaṭikkhittāṃ pañhaṃ parivat-
 tetvā pucchanto. Na hutvā na hoti na hutvā na hotiti puc-
 chati. Tass' attho nanu tayā tañ ñeva anāgataṃ paccuppan-
 naṃ 'ti vuttaṃ. Paṭhamapañhaṃ paṭikkhipantena anāga-

¹ C. adds : na.² C. itaresaṃ.

tassa hoti bhāvo paccuppanassa ca hutvā bhāvo paṭikkhitto 'ti tena anāgataṃ na hoti nāma paccuppannaṃ na hutvā nāma. Dutiyapañhe ca te tañ ñeva anāgataṃ taṃ paccuppannaṃ 'ti paṭiññātaṃ. Evaṃ sante anāgataṃ pi na hutvā na hoti nāma paccuppannaṃ pi na hutvā na hoti yeva nāma tena taṃ pucchāma kin te etesu ekekaṃ na hutvā na hoti na hutvā na hotīti paravādī sabbato andhakārena pariyo-naddho viya. Tesam na hutvā na hoti bhāvaṃ apassanto na h' evā 'ti paṭikkhipati. Dutiyavāre pi yadi tañ ñeva paccuppannaṃ taṃ atītaṃ paccuppanassa atite vutto hoti bhāvo atitassa ca paccuppanne vutto hutvā bhāvo āpajjati. Evaṃ sante paccuppannaṃ pi hutvā hoti nāma atītaṃ pi hutvā hoti yeva nāma. Tena taṃ pucchāma. Kin te etesu ekekaṃ¹ hutvā hotīti. Itaro tañ ñeva anāgataṃ² paccuppannaṃ taṃ atītaṃ 'ti pañhaṃ³ paṭikkhittanayen' eva paṭikkhipitvā puna puṭṭho dutiyapañhe paṭiññātanayen' eva paṭijānāti. Atha naṃ sakavādī tañ ñeva paccuppannaṃ taṃ atītaṃ 'ti pañhasena tesu ekekaṃ hutvā hoti hutvā hotīti paṭijānantaṃ purimaṃ paṭikkhitaṃ pañhaṃ parivattetvā⁴ pucchanto na hutvā na hotīti pucchati. Tass' attho nanu tayā tañ ñeva paccuppannaṃ taṃ atītaṃ 'ti vutte paṭhamam pañhaṃ paṭikkhipantena paccuppanassa hoti bhāvo. Atitassa ca hutvā bhāvo² paṭikkhitto 'ti. Tena paccuppannaṃ te² na hoti nāma. Atītaṃ nāma hutvā na.⁵ Dutiyapañhe ca te tañ ñeva paccuppannaṃ taṃ atītaṃ 'ti paṭiññātaṃ. Evaṃ sante paccuppannaṃ pi na hutvā na hoti nāma. Atītaṃ pi na hutvā na hoti yeva nāma. Tena⁶ taṃ⁶ pucchāma kin te etesu etesu⁶ ca⁶ ekekaṃ na hutvā na hoti na hutvā na hotīti. Paravādī sabbato andhakārena pariyo-naddho viya tesam nahutvā-nahotibhāvaṃ apassanto. Na h' evā 'ti paṭikkhipati. Tatiyavāre pi yadi⁶ tañ ñeva anāgataṃ taṃ⁶ paccuppannaṃ taṃ atītaṃ 'ti anāgata-paccuppannānaṃ paccuppannā 'ti tesu vutto hoti bhāvo. Paccuppannātitānaṃ ca anāgata-

¹ B. adds: hutvā hoti. ² B. omits. ³ B. pañhe.

⁴ B. adds: pañhaṃ na hotīti. ⁵ B. na hutvā nāma.

⁶ C. omits.

paccuppannesu vutto hutvā bhāvo āpajjati. Evaṃ sante anāgataṃ pi hutvā hoti nāma. Paccuppannaṃ pi atitaṃ pi hutvā hoti yeva nāma. Tena taṃ pucchāma. Kin te tisu pi etesu¹ ekekaṃ hutvā² hoti² hutvā hotiti. Itaro tañ ñeva³ anāgataṃ taṃ paccuppannaṃ taṃ atitaṃ 'ti pañhe paṭikkhittanāyena' eva paṭikkhipitvā puna puṭṭho dutiyapañhe paṭiññātanāyena' eva paṭijānāti. Atha naṃ sakavādi tañ ñeva anāgataṃ taṃ paccuppannaṃ taṃ atitaṃ 'ti pañhavāsen' eva tesu ekekaṃ hutvā² hoti² hutvā hotiti paṭijānantaṃ purimaṃ paṭikkhittapañhaṃ parivattetvā pucchanto na hutvā na hoti na hutvā na hotiti pucchati. Tass' attho. Nanu tayā tañ ñeva anāgataṃ taṃ paccuppannaṃ taṃ⁴ atitaṃ 'ti vutte paṭhamapañhaṃ paṭikkhipantena anāgatapaccuppannānaṃ hoti bhāvo. Paccuppannātītānaṃ ca⁵ hutvā bhāvo paṭikkhitto 'ti. Tena anāgataṃ tena⁶ paccuppannaṃ ca⁵ na hoti nāma⁷ paccuppannaṃ⁸ atitaṃ ca na⁹ hutvā nāma. Dutiyapañhe va¹⁰ tañ ñeva anāgataṃ taṃ paccuppannaṃ atitaṃ 'ti paṭiññātaṃ. Evaṃ sante anāgataṃ pi na hutvā na hoti nāma. Paccuppannaṃ pi atitaṃ pi na hutvā na hoti yeva nāma. Tena taṃ pucchāma kin te etesu ekekaṃ na hutvā na hoti na hutvā na hotiti. Paravādi sabbato¹¹ andhakārena pariyoṇaddho viya tesam nahutvānahotibhāvaṃ apassanto na h' evā 'ti paṭikkhipatiti.

VACANASODHANĀ NIṬṬHITĀ.

Niggahādini paṇ' ettha hetṭhāvuttanāyena' eva yojetabāni. Atitaṃ ca kkhumaṃ atthitī ādisu pi cakkhādi-bhāvavijāhanena' eva atthitaṃ paṭijānāti. Paṣṣatītī ādini puṭṭho pana tesam viññānaṃ kiccābhāvavāsen'¹² eva paṭikkhipati. Tena ñānena ñānākaraṇīyaṃ karotīti pi pañhe tassa ñānassa niruddhattā. Kiccābhāvaṃ¹³

¹ B. adds: pi. ² C. omits. ³ B. pañhe va.
⁴ B. ti. ⁵ B. va. ⁶ C. te. ⁷ C. adds: hoti nāma.
⁸ B. adds: ca. ⁹ C. taṃ. ¹⁰ C. tate. ¹¹ C. °so.
¹² B. kiccābhāva°.
¹³ B. kiccābhāvaṃ.

assa apassanto paṭikkhipati. Puna pi puṭṭho atītāramma-
ṇaṃ paccuppannañānaṃ atītānaṃ dhammānaṃ jānanato
atītañānaṃ 'ti lesena ¹ paccuppannaṃ eva atītaṃ ñānaṃ 'ti
katvā tena ñānena karaṇīyassa atthitāya paṭijānāti. Atha
'ssa sakavādī lesokāsaṃ ² adatvā tena ñānena duk-
khaṃ paṭijānātīti ādim āha. Itaro atītārammaṇen'
eva ñānena imesaṃ catunnaṃ kiccānaṃ abhāvā paṭikkhipati.

Anāgatapañhe pi es' eva nayo. Paccuppannapañho
ca ³ saṃsandanapañho ⁴ ca ⁴ uttānatthā yeva.

Arahaṭo atīte ⁵ rāgo atthīti ādisu pi rāgādi-
bhāvavijahanato ⁶ evaṃ paṭijānāti. Sa rāgo 'ti ādisu
suttavirodhabhayena ⁷ eva yuttivirodhabhayena ca paṭik-
khipati. Evaṃ sabbaṃ pāli-anusāren' eva viditvā parato
atthīsiyā. Atītaṃ siyā nātītan 'ti ettha evaṃ
attho veditabbo.

Yaṃ ⁷ atītaṃ eva atthi taṃ atītaṃ yaṃ paccuppannānā-
gataṃ atthi ⁸ taṃ no atītan 'ti. Tenātītaṃ na vātītaṃ na
vātītaṃ ⁴ atītan 'ti. Tena karaṇena atītaṃ no atītaṃ ⁴
no ⁴ atītaṃ ⁴ atītan 'ti. Anāgatapaccuppannapucchāsu pi
es' eva nayo.

Na vattabbaṃ atītaṃ atthi anāgataṃ
atthīti suttasādhanaṃ pucchā paravādissa paṭiññā
sakavādissa. Puna attano laddhiṃ nissāya yaṃ ⁴ kiñci
bhikkhave rūpan 'ti anuyogo paravādiss' eva. ⁹ Dutīyanaye
pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Evaṃ sabbattha
pucchā ca paṭiññā ca veditabbā 'ti. Yaṃ pan' etaṃ para-
vādinā anāgatassa atthibhāvasādhanattham. Nanu vuttaṃ
bhagavatā kabalīkārāhārā ⁴ bhikkhave 'ti suttassa
pariyosāne atthi tattha āyatīti punabbhavābhiniḍḍatīti ādi
dassitaṃ na taṃ anāgatassa atthibhāvasādhakam. Taṃ
hi hetūnaṃ pariniṭṭhitattā avassabhāvitam saṃdhāya
tattha vuttaṃ. Ayaṃ suttādhippāyo. Sesam sabbattha
uttānattham evā 'ti.

SABBAMATTHIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

¹ B. kilesena. ² B. adds : naṃ. ³ C. va.
⁴ C. omits. ⁵ B. o. ⁶ B. bhāvāvī. ⁷ C. ayaṃ.
⁸ C. paccuppannaṃ atthi anāgataṃ. ⁹ B. omits.

Idāni¹ atitādikhandhā 'ti² ādi kathā hoti. Tattha khandhādibhāvavijahanato³ atitānāgatānaṃ atthitaṃ icchantassa atitāṃ khandhā 'ti pucchā paravādissa. Atitassa khandhassa⁴ saṃgahitattā āmantā 'ti paṭiññā sakavādissa. Puna atitāṃ atthīti pucchā paravādissa. Tassa niruttipathasuttena⁵ atthitāya nivāritattā paṭikkhepo sakavādissa. Āyatanadhātupucchāsu pi anāgatapañhesu pi paccuppannaena saddhiṃ saṃsandetvā⁶ anulomapatilomato āgatapañhesu⁷ pi atitāṃ rūpan 'ti ādipañhesu pi iminā⁸ upāyena attho veditabbo. Suttasādhane⁹ pana navatthāna 'ti pucchā sakavādissa. Tattha¹⁰ natthi cetō 'ti natthi ca ete dhammā 'ti attho. Khandhādibhāve sati natthitaṃ anicchantassa āmantā 'ti paṭiññā paravādissa. Atha nesāṃ natthibhāvasādhanaṃ sutthāraṇaṃ sakavādissa. Dutiyapucchā pi paravādissa. Paṭiññā sakavādissa. Sutthāraṇaṃ paravādissa na¹¹ pana nesāṃ khandhādibhāvam eva sādheti. Na¹² atthi bhāvan 'ti āhaṭaṃ pi anāhaṭasadisam evā 'ti.

ATĪTAM KHANDHĀ 'TI ĀDIKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni ekaccaṃ atthīti kathā hoti. Tattha ye ekaccaṃ atitāṃ atthīti maññanti seyyathā pi Kassapikā. Tesāṃ laddhibhīndanaṃ atitāṃ atthīti pucchā sakavādissa ekaccaṃ atthīti vissajjanaṃ paravādissa. Ayaṃ hi 'ssa adhippāyo.

Avipakkavipākāṃ¹³ atthi vipakkavipākāṃ natthīti. Ekaccaṃ niruddhaṃ 'ti anuyogo sakavādissa. Tass' attho. Yadi te atitāṃ ekaccaṃ atthi ekaccaṃ natthi evaṃ sante ekaccaṃ atitāṃ¹⁴ niruddhaṃ. Ekaccaṃ atitāṃ¹⁵ na

¹ B. atitāṃ. ² B. khandhādi. ³ B. °ti bhāvā°; C. °bhāvā°.

⁴ C. khandha. ⁵ B. °padha°; C. °pata°. ⁶ B. °ditvā.

⁷ C. pañhāsu. ⁸ B. adds: va. ⁹ C. °naṃ.

¹⁰ C. tathā. ¹¹ B. taṃ. ¹² C. atthi bhāvattthi.

¹³ B. adhimutta°. ¹⁴ C. atthīti. ¹⁵ C. omits.

niruddham tath' eva t̄hitan 'ti āpajjati. Vigatan¹ 'ti ādisu pi es' eva nayo.

Avipakkavipākā² dhammā ekacce 'ti idam yasmā so avipakkavipākānam atthitam icchati. Te pi atitā yeva. Tasmā³ yathā te atitam ekaccaṃ atthi. Tathā⁴ avipakkavipākā⁵ pi dhammā ekacce atthi ekaccen atthīti codetum vuttam. Vipakkavipākā⁶ 'ti idam yesam so natthitam icchati tesam vasena codetum vuttam. Avipākā 'ti idam avyākatānam⁷ vasena codetum vuttam. Iti imesam t̄ṇṇam rāsinam vasena sabbesu anulomapaṭilomesu paṭiññā ca paṭikkhepo ca veditabbo.

Atitā ekadesam vipakkavipākā ekadesam avipakkavipākā 'ti. Vipakkavipākā⁸ vuccanti. Yena hi kammena paṭisam̄dhi nibbattitā bhavaṅgam pi⁹ cutim pi tass' eva vipāko. Tasmā paṭisam̄dhito yāva cuti tāva¹⁰ tam vipakkavipākānam nāma hoti. Tathārūpe dhamme sam̄dhāy 'etam vuttam. Vipaccissantīti katvā te atthīti pucchā sakavādissa.¹¹ Yathā dhammadharassa puggalassa niddāyantassāpi¹² bahupavattino dhammā atthīti vuccanti. Evaṃ lokavohāravasena atthitam sam̄dhāya paṭiññā paravādissa. Vipaccissantīti ñatvā.¹³ Pa c c u p p a n n ā 'ti dutiyapaṇhe kammaṇam avippanāsasam̄khato¹⁴ kammupacayo¹⁵ nām' eko¹⁶ atthīti laddhiyā¹⁷ t̄hapetvā¹⁸ paṭiññā paravādissa.

Anāgataṃ atthīti ādisu ekaccaṃ atthīti uppādino dhamme sam̄dhāya vadatīti. Sesam sabbattha heṭṭhā vuttanayattā uttānattham evā 'ti.

EKACCAṃ ATTHĪTI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 8.

¹ C. viha°. ² C. avipā°. ³ C. yasmā.
⁴ B. ki tathā; C. tatthā. ⁵ B. °kānam. ⁶ C. vipākā.
⁷ C. avipākānam. ⁸ C.—B. vipakata°. ⁹ B. omits.
¹⁰ B. cutitā ca. ¹¹ C. adds: dhammam. ¹² B. niddhā°.
¹³ B. vatvā; C. adds: katvā. ¹⁴ C. °nāyā°; B. °nnāsa°.
¹⁵ B. kammupacayo. ¹⁶ C. ko.
¹⁷ B. °yam. ¹⁸ B. thatvā.

Idāni satipaṭṭhānakathā hoti. Tattha catunnaṃ bhikkhave satipaṭṭhānānaṃ samudayaṃ ca atthagamaṃ ca dassessāmi¹ satipaṭṭhānasamyutte vuttanāyena² eva yesaṃ kāyādayo satiyā ārammaṇadhamme gahetvā sabbe dhammā satipaṭṭhānā 'ti laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ. Andhakā nāma Pubbaseliyā Aparaseliyā Rājagiriyā Siddhatthikā 'ti ime pacchā-uppannanikāyā. Tesāṃ laddhivivecanatthaṃ pucchā sakavādissa. Paṭiññā paravādissa. Tattha yasmā paṭiṭṭhāti tesū³ 'ti paṭṭhānā. Kā⁴ paṭiṭṭhāti. Sati. Satiyā paṭṭhānā satipaṭṭhānā 'ti iminā atthena satigocarā pi⁵ satipaṭṭhānā. Paṭiṭṭhahantīti paṭṭhānā. Kā paṭiṭṭhahantīti. Satiyo. Satiyo 'va paṭṭhānā satipaṭṭhānā 'ti. Iminā atthena satiyo yeva⁶ satipaṭṭhānā. Tasmā dve pi vādā pariyāyena yujjanti. Ye paṇ' etaṃ pariyāyaṃ pahāya ekanten'⁷ eva sabbe dhammā satipaṭṭhānā 'ti vadanti. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa. Ārammaṇavasena paṭiññā paravādissa. Sabbe dhammā satīti anuyuttassa pana sabbesaṃ satisabhāvabhāvato⁸ paṭikkhepo tass' eva. Tattha⁹ khayagāmiṭi ādīni¹⁰ maggavisesanāni. Ekāyanamaggo hi kilesānaṃ khāyabhūtaṃ nibbānaṃ gacchatīti khayagāmī. Cattāri saccāni bujjhanto gacchatīti bodhagāmī. Vatṭaṃ apacinanto gacchatīti apacagāmī.¹¹ Evam etehi padehi kin te sabbe dhammā evarūpo ekāyanomaggo hotīti pucchati. Anāsavā asaṃyojanīyā 'ti ādīni pi lokuttarabhāvapucchanatthāya vuttāni. Buddhānussatīti ādīni pabbhapucchāvasena vuttāni. Cakkhāyatanaṃ satipaṭṭhānaṃ 'ti ādi sabbadhammānaṃ pabbhapucchāvasena vuttaṃ. Tatthāpi¹² sativasena paṭikkhepo ārammaṇavasena paṭiññā 'ti evaṃ sabbapañhesu attho veditabbo.

Sutta-sādhanaṃ uttānatthā yevā 'ti.

SATIPAṬṬHĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 9.

- ¹ B. desessāmi. ² C. °tayena. ³ B. etesu.
⁴ B. kā satipaṭṭhānā 'ti. ⁵ C. adds: sati. ⁶ C. va.
⁷ B. ete yeva. ⁸ B. satibhā°. ⁹ C. tassa.
¹⁰ C. ādi. ¹¹ B. apacagāmī. ¹² B. tathāpi.

Idāni h' evatthikathā¹ nāma hoti. Tattha yesaṃ sabbe pi atitādibhedā dhammā rūpādivasena atthīti. Atitaṃ anāgatapaccuppannavasena anāgatapaccuppannāni vā atitādivasena natthi. Tasmā sabbam ev' idaṃ evaṃ atthi evaṃ natthīti yesaṃ laddhi seyyathāpi etarahi vuttappabhedānaṃ Andhakānaṃ. Te samdhāya atitaṃ atthi pucchā sakavādissa. H' evatthi h' eva natthīti visajjanaṃ paravādissa. Tattha² h' evā 'ti hi³ evaṃ. Atha taṃ sakavādī⁴ yadi atito va evaṃ natthīti⁵ evaṃ sante so yeva atthi so yeva natthīti nāma 'ti pucchanto h' evatthi h' eva natthīti āha. Itaro ten' eva sabhāvena atthitaṃ⁶ ten' eva natthitaṃ samdhāya patikkhipati. Dutiyam puṭṭho sakabhāvena atthitaṃ parabhāvena natthitaṃ samdhāya pati-jānāti. Tato paraṃ atthaṭṭho⁷ natthaṭṭho 'ti atthisabhāvo natthisabhāvo nāma hotīti pucchati⁸ iminā va⁵ upāyena sabbavāresu attho veditabbo. Pariyosāne pana tena hi atitaṃ h' evatthi h' evaṃ natthīti ca. Tena hi rūpaṃ h' evatthi h' evaṃ natthīti vā 'ti⁹ ādini vatvā kiñcāpi paravādinā laddhi patitṭhāpitā. Ayoniso patitṭhāpitattā pan' esā appatitṭhāpitā yevā 'ti.

H' EVATTHIKATHĀ¹⁰ NIṬṬHITĀ. 10.

MAHĀVAGGO NIṬṬHITO. I.

¹ B. everywhere: so' va°.

² C. natthi.

³ B. so.

⁴ B. °ssa.

⁵ C. omits.

⁶ C. atitaṃ.

⁷ B. °ddho.

⁸ B. °tīti.

⁹ B. omits.

¹⁰ B. so 'va°.

Idāni parupāhārahakathā nāma hoti. Tattha ye arahattaṃ paṭijānantānaṃ apatte pattasaññīnaṃ adhimānikānaṃ¹ kuhakānaṃ vā arahattaṃ paṭijānantānaṃ sukkavisatṭhīṃ disvā Mārahāyikā devatā arahato asuciṃ upasaṃharantīti maññanti seyyathāpi etarahi Pubbaseliyā ca Aparaseliyā ca. Te saṃdhāya atthi arahato asucisukkavisatṭhīti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Idāni yasmā sukkavisatṭhī nāma rāgasamuṭṭhānā hoti tasmā atthi arahato rāgo 'ti anuyogo āraddho so sabbo pi uttānattho yeva. Mārahāyikā devatā attano 'ti ādipaṇhe yasmā tāsāṃ devatānaṃ sukkavisatṭhī nāma natthi. Aññesaṃ pi sukkāṃ gahetvāna upasaṃharanti. Arahato sukkāṃ eva natthi. Tasmā na h' evā 'ti paṭikkhipati. N' eva attano 'ti paṇhe pana nimminivā² upasaṃharantīti laddhiyā paṭijānāti. Lomakūpehi ti paṇhe sappitelānaṃ viya lomakūpe upasaṃharaṇabhāvaṃ³ disvā paṭikkhipati. Handa hiti vavassaggatthe⁴ nipāto. Arahā nu kho ahaṃ nā⁵ 'ti evaṃ vimatiṃ gāhāyissāmā 'ti evaṃ vavasāyaṃ katvā upasaṃharantīti attho. Atthi arahato vimati ti puṭṭho atthavattukāṃ vicikicchāṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyāṃ puṭṭho itthipurisādīnaṃ nāmagottādīsu saṃnitṭhānābhāvaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Atthi tassa āsāyo 'ti tassa sukkassa uccārapassāvattānaṃ⁶ viya patitṭhānokāso atthi pucchati. Sa dhammakusalassā 'ti attano arahattadhammamatte yeva kusalassa paññāvimuttaṃ saṃdhāy' evaṃ vadati. Paraddhammakusalassā⁷ 'ti dhammato⁸ parasmiṃ attha samā-

¹ C. °tikānaṃ. ² B. nimmitvā. ³ B. °nābhāvaṃ.

⁴ B. vavasāyatthe. ⁵ B. no. ⁶ B. °vānaṃ.

⁷ C. pavara.

⁸ C.—B. adham°.

pattidhamme pi kusalassa ubhato bhāgavimuttam samdhāy' evaṃ vadati.

Sesam ettha pāḷi-anusāren' eva veditabban 'ti

PARUPĀHĀRAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni¹ aññānakañkhāparavitaranā 'ti tisso va² kathā nāma² honti. Tattha yesaṃ arahato itthipurisādīnam nāmagottādisu nānappavattiyā abhāvena atthi aññānaṃ. Tatth' eva samniṭṭhānābhāven' eva atthi kañkhā. Yasmā ca yesaṃ³ tāni vatthūni pare vitaranti pakāsentī ācikkhanti tasmā tesam³ atthi parivitaranā 'ti imā laddhiyo seyyathāpi etarahi Pubbaseliyānaṃ.⁴ Tesam taṃ laddhiṃ bhinditum tisu pi kathāsu pucchā sakavādissa. Paṭiññā ca paṭikkhepo ca itarassa. Tattha sabbesu pi pañhesu⁵ c' eva vissajjanesu ca pāḷiṃ anugantvā attho veditabbo 'ti.

AÑÑĀNAKAKHĀPARAVITARAṆAKATHĀ⁶

NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni vacībheda-kathā hoti. Tattha yesaṃ sotāpattimag-gakkhaṇe paṭhamajjhānaṃ samāpannassa dukkhaṃ 'ti vācā bhijjatīti laddhi. Seyyathāpi etarahi Pubbaseliyādīnaṃ. Te samdhāya samāpannassa atthi vacībhedo 'ti pucchā sakavādissa laddhiyaṃ thatvā paṭiññā paravādissa. Puna sabbatthā 'ti tayo bhava samdhāya puṭṭho āruppaṃ samdhāya paṭikkhipati. Sabbadā 'ti kālavasena puṭṭho paṭhamamaggakkhaṇe paṭhamajjhānasamāpattito aññaṃ sabbam² samāpattikālam samdhāya paṭikkhipati. Sabbesam² samāpannānaṃ 'ti lokiya-samāpattiyo samāpanne samdhāya paṭikkhipati. Sabbasamāpattisū 'ti puṭṭho dutiyajjhānādikaṃ lokuttaraṃ sabbañ ca lokiyasamāpattiṃ⁷ samdhāya paṭikkhipati.

¹ B. aññānaṃ.

² C. omits.

³ B. nesaṃ.

⁴ B. °yādini.

⁵ B. adds: pi.

⁶ C. everywhere: °vitā°.

⁷ B. °ttikālam.

Kāyabhedo 'ti paṭikkamavasena ¹ pavattā ² kāyaviññatti idaṃ yāni cittāni vaciviññattim samutthāpentī tān' eva kāyaviññattim. Evaṃ sante kasmā kāyabhedo pi na hotīti codanattamaṃ pucchati. Itaro laddhivasena paṭikkhipati *c'* eva paṭijānāti ca. Idāni yadi so maggakkhaṇe dukkhaṃ 'ti vācaṃ bhāsati samudayo 'ti ādikaṃ pi bhāseyya. Yadi vā taṃ na bhāsati itaraṃ pi na bhāseyyā 'ti codanattamaṃ dukkhaṃ 'ti jānanto 'ti ādayo pañhā vuttā. Itaro pana attano laddhivasen' eva paṭijānāti *c'* eva paṭikkhipati ca. Lokuttaraṃ paṭhamajjhānaṃ samāpanno dukkhaṃ dukkhaṃ 'ti vipassatīti hi 'ssa laddhiñānaṃ 'ti lokuttaraṃ catusaccañānaṃ sotān 'ti sotaviññānaṃ adhippetamaṃ. Yena taṃ saddamaṃ suṇāti dvinnamaṃ phassānaṃ 'ti sotasaṃphassamaṃ samphassānaṃ. No vata revattābbe 'ti yadi avisesena yaṃ kiñci samāpannaṃ natthi vacibhedo na avisesena na vattabbaṃ samāpannaṃ attāni vacibhedo 'ti sesamaṃ ettha uttānattamaṃ eva.

Saddhimaṃ suttasādhanaṃ yaṃ pana tena ³ Sikhissa ⁴ Ānanda bhagavato 'ti pariyoṣāne suttamaṃ ābhatamaṃ ⁵ tatta yena samāpatticittena yo ⁶ vacibhedo samutthito kāyabhedo ⁷ pi tena samutthāti. Yena ⁸ ca taṃ lokuttaraṃ paṭhamajjhānacittamaṃ tasmā asādhakaṃ 'ti.

VACIBHEDAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni dukkhāhāraṃ kathaṃ nāma hotīti. Tatta dukkhaṃ ⁹ 'ti vācaṃ bhāsanto dukkhe ¹⁰ ñānaṃ āharati. ¹¹ Taṃ dukkhāhāro nāma vuccati. Tañ ca pan' etaṃ maggaṅgaṃ magga-pariyāpannaṃ 'ti yesamaṃ laddhi seyyathāpi etarahi Pubbaseliyānaṃ. Te saṃdhāya dukkhāhāro 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā paravādissa. Ye kecīti paṭhama-

¹ B. abhikkamādivasena. ² B.—C. ottakāyaṃ. ³ B. etena.

⁴ B. sikkhissamānanda°. ⁵ B. āgataṃ. ⁶ B. so.

⁷ B. adds: 'ti. ⁸ C. ye vacanaṃ. ⁹ C. dukkhadukkhaṃ.

¹⁰ C. dukkha.

¹¹ B. ārahati.

pañhe avipassake samdhāya paṭikkhipati. Dutiyapañhe vipassake samdhāya paṭijānāti. Tam pan' assa laddhi-mattam eva. Tasmā sabbe te 'ti vādassa bhindanattam bālaputhujjanā 'ti ādim āha. Tam uttānattham evā 'ti.

DUKKHĀHĀRAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni cittaṭṭhitikathā nāma hoti. Tattha yesaṃ samāpatticcittaṃ c' eva¹ bhavaṅgacittaṃ ca anuppabandhena pavattamānaṃ disvā ekam eva cittaṃ ciraṃ tiṭṭhatiti laddhi seyyathāpi etarahi heṭṭhāvuttappabhedānaṃ Andhakānaṃ taṃladdhivisodhanattam ekam cittaṃ divasampi tiṭṭhatiti pucchā sakavādissa paṭiññā paravādissa. Uppāḍḍhadivaso uppāḍakkhaṇo 'ti ettha ṭhitikkhaṇaṃ anāmasitvā aniccā vata saṃkhārā uppāḍavayadhammino 'ti desanāvasāne² uppāḍavayavasen' eva pucchā katā te dhammā cittena lahuparivattā 'ti puṭṭho cittato lahutaraparivattino³ dhamme apassanto paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho yassa cittassa dighappavattim⁴ icchati taṃ samdhāya paṭijānāti. Yāvatayukam tiṭṭhatiti pañhe. Cullāsītisahasāni kappāni tiṭṭhanti ye marū 'ti ādivacanavasena āruppato aññatra paṭikkhipati āruppe paṭijānāti. Muhuttam muhuttam⁵ uppajjatiti pañhe⁵ paravādissa. Uppāḍavayadhammino 'ti ādisu suttavirodhabhayaena paṭijānāti ṭhitim pan' assa laddhivasena icchati. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

CITTAṬṬHITIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni kukkulakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ sabbam bhikkhave ādittam sabbe saṃkhārā dukkhā 'ti ādāni suttāni ayoniso gahe tvā nippariyāyen' eva sabbe saṃkhārā kukkulā vitaccikaṅgārasaṃmissā⁶ chārīkanirayasadisā⁷ 'ti laddhi

¹ B. omits. ² B. desanāyena. ³ B. lahupa°.

⁴ B. otthiti. ⁵ C. pañham.

⁶ B. vitajjita-aṅgāra°.

⁷ B. chādika°.

seyyathāpi etarahi Gokulikānaṃ. Tesāṃ nānappakārasukhasaṃdassanena taṃ laddhiṃ vivecetūṃ pucchā sakavādissa paṭiññā paravādissa. Tattha a n o d h i k a t v ā 'ti odhiṃ mariyādam¹ kotthāsaṃ akaritvā avisesena sabbe yevā 'ti attho.

Sesaṃ sabbam pālinayen' eva veditabbaṃ. Saddhiṃ suttasāadhanāyā 'ti.

KUKKULAKATHĀ² NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni anupubbābhisamayakathā hoti. Tattha yesaṃ

Anupubbenā medhavī thokaṃ thokaṃ khaṇe khaṇe
Kammāro rajatass' eva niddhame³ malam attano 'ti.

Ādini suttāni ayoniso gahetvā sotāpatti-phalāsacchikiriya-ya paṭipanno ekacce kilese dukkhadassanena pajahati ekacce samudayanirodhamaggadassanena. Tathā sesāpīti. Evaṃ soḷasahi kotthāsehi anupubbenā kilesappahānaṃ katvā arahattapaṭilābho hotīti. Evarūpā nānābhisamayaladdhi uppannā seyyathāpi etarahi Andhaka-Sabbatthivāda - Saṃmitiya - Bhadrāyānikānaṃ. Tesāṃ laddhivivecanatthaṃ a n u p u b b ā b h i s a m a y o 'ti pucchā sakavādissa. Paṭiññā itarassa. A n u p u b b e n ā s o t ā p a t t i m a g g a n 'ti puṭṭho pana ekassa maggassa bahubhāvāpattibhayena paṭikkhipati. Dutiyāṃ puṭṭho dukkhadassanādivasena paṭijānāti. Tāni vā cattāri pi nānāni eko sotāpattimaggo yevā 'ti paṭijānāti. Phalaṃ pana ekam eva icchati tasmā paṭikkhipati. Sakadāgāmi-maggādīsu pi es' eva nayo. M a g g e d i ṭ ṭ h e 'ti pañhe yasmā dukkhadassanādihi dassanaṃ apariniṭṭhitaṃ maggadassanena pariniṭṭhitaṃ nāma hoti. Tadā sotāpatti-phale⁴ ṭhito 'ti saṃkhaṃ gacchati tasmā paṭijānāti. D u k k h e d i ṭ ṭ h e c a t t ā r i s a c c ā n ī t i p u c c h ā paravādissa. Ekābhisamayavasena paṭiññā paravādissa.⁵

¹ B.—C. oṃyādāyaṃ.

² B. oḷa° everywhere.

³ B. niṭṭhitaṃ eva.

+ B. sophale.

⁵ B. saka°.

Puna dukkhasacceṃ cattāri saccānīti anuyoge¹ catunnaṃ pi nānāsabhāvattā paṭikkhepo tass' eva ca. Rūpakkhāndhe aniccato diṭṭhe 'ti pucchā sakavādissa. Samuddato ekabindussa rase paṭividdhe sesa-udakarasa-veddho² viya ekadhamme aniccādito paṭividdhe sabbe pi paṭividdhā hontīti laddhiyā paṭiññā paravādissa.

Catūhi nānehīti dukkhe nānādīhi. Aṭṭhahi nānehīti sāvakānaṃ sādharmaṇehi³ saccañānchi c' eva paṭisaṃbhidañānēhi ca. Dvādasahi nānehīti dvādasāṅgapaṭiccasamuppādañānēhi. Catu cattārisāya nānehīti⁴ jarāmaṇe nānaṃ jarāmaṇasamudaye nānaṃ 'ti evaṃ nidānavagge vuttañānēhi. Sattasattatiyā nānehīti jarāmaṇaṃ bhikkhave aniccaṃ saṃkhatāṃ paṭiccasamuppannaṃ khayadhammaṃ vāyadhammaṃ virāgadhammaṃ nirodhadhammaṃ 'ti evaṃ tath' eva vuttañānēhi sesam ettha pālināyena' eva vedītabbaṃ saddhiṃ suttasādhānenā 'ti.

ANUPUBBĀBHISAMAYAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni vohārakathā nāma hoti. Tattha buddho bhagavā lokuttarena vohārena⁵ voharatīti yesaṃ laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa laddhivasena paṭiññā paravādissa. Lokuttaro⁶ sotā⁷ 'ti ādīni tassa ayuttavādibhāvādīpanattham⁸ vuttāni. Ayam h' ettha adhippāyo. Saddāyatanam eva te⁵ lokuttaraṃ udāhu sotādīni pīti. Hañci buddhassa bhagavato vohāro lokiye sote paṭihaññatīti. Ettha yadi lokuttare paṭihaññeyya lokuttaro siyā 'ti evaṃ attho na gahetabbo. Lokiye paṭihaññāmanassa pana⁵ lokuttaratā nāma natthīti ayam ettha adhippāyo. Lokiyena viññānenā⁹ 'ti etthāpi

¹ C. ogo. ² B. udakassapaṭiveddho. ³ C. oḥīti.

⁴ C. oṛisa. ⁵ C. omits. ⁶ B. oṛe.

⁷ B. sote. ⁸ B. oṛvāda°. ⁹ B. ñānenā.

lokiyen 'evā¹ 'ti attho. Itarathā anekatthatā siyā. Lokut-taram hi lokiyeṇāpi ñānena ñāyati. Evaṃ sabbam yathānurūpato veditabbam. Sabbe te maggam bhāventīti pañhesu ye maggam na paṭilabhanti te saṃdhāya paṭikkhipati. Ye paṭilabhanti te saṃdhāya paṭijānāti. Sovaṇṇayaṃyā² 'ti suvaṇṇamayāya idam paravādissa udāharaṇam. Elaṇḍayaṃyā² 'ti elaṇḍamayāya² idam sakavādissa udāharaṇam. Lokiyam voharantassa lokiyo 'ti ayam pi ekā laddhi. Sā etarahi ekaccānam Andhakānam atthi.³

Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

VOHĀRAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni nirodhakathā nāma hoti. Tattha yesam appaṭisaṃkhā⁴ nirodhañ ca paṭisaṃkhā nirodhañ ca dve pi ekato katvā nirodhasaccan 'ti laddhi. Seyyathāpi etarahi Mahimsāsakānañ c'eva Andhakānañ ca. Te saṃdhāya dve nirodhā 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā paravādissa. Dve dukkhanirodhā 'ti pañhesu yasmā dve dukkhasaccāni na icchatī tasmā paṭikkhipati. Yasmā dvih' ākārehi dukkham nirujjhatīti icchatī tasmā paṭijānāti. Dve nirodhasaccānīti pañhesu dvinnam dukkhasaccānam nirodhavasena⁵ anicchanto paṭikkhipati dvih' ākārehi dukkhasa nirujjhanato paṭijānāti. Dve taṇhānīti⁶ ādisu pi es' eva nayo. Atthi dvinnam nibbānan 'ti ādisu pucchāsu uccanīcatādīni⁷ apassanto paṭikkhipati. Appaṭisaṃkhā niruddhe 'ti ye paṭisaṃkhāya lokuttarena ñānena aniruddhā suddhapakatikattā vā uddesaparipucchādīnam vā vasena⁸ samudācaranato niruddhā 'ti vuccanti. Te saṃkhāre paṭisaṃkhā nirodhentīti lokuttarañānena nirodhenti anuppattibhāvaṃ gamenti. Nanu appaṭisaṃ-

¹ C. vā. ² C. eladdhamayā. ³ B. laddhi.

⁴ C. oḅhāra. ⁵ B. oḅaccena. ⁶ C. tāṭīti.

⁷ C. uechatimatādīti. ⁸ B. adds : na.

khā niruddhā saṃkhārā 'ti pucchā sakavādissa.
Tattha bhaggānaṃ puna na ¹ bhajjanato ² appaṭisaṃkhā-
niruddhānaṃ vā ariyamagge uppanne tathā niruddhato va
sakavādi accantabhaṅgataṃ ³ patijānāti.

Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

NIRODHAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 9.

DUTIYO VAGGO.⁴

¹ B. omits.

² C. bhajanato.

³ B. °gaggataṃ.

⁴ C. omits.

Idāni balakathā nāma hoti.¹ Tattha yesaṃ Anuruddha-samyutte imesaṃ ca² pahānaṃ³ āvuso catunnaṃ sati paṭṭhānānaṃ bhāvitattā bahulikatattā ṭhānaṃ ca ṭhānato aṭṭhānaṃ ca aṭṭhānato yathābhūtaṃ pajānāmiti ādini dasa suttāni ayoniso gahetvā tathāgatabalaṃ sāvakaśādhāraṇaṃ 'ti laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa laddhiyaṃ ṭhatvā paṭiññā paravādissa.

Tathāgatabalaṃ ca nāma' etaṃ sāvakehi śādhāraṇaṃ pi atthi asādhāraṇaṃ pi śādhāraṇāsādhāraṇaṃ pi. Tattha āsavānaṃ khaye ñānaṃ śādhāraṇaṃ. Indriyaparopariyattaṃ ñānaṃ⁴ asādhāraṇaṃ. Sesā śādhāraṇaṃ asādhāraṇaṃ ca. Ṭhānāṭhānādini hi sāvakā padesena jānanti. Tathāgatā nippadesena iti. Tāni uddeśato śādhāraṇāni.⁴ Niddesato asādhāraṇāni.⁵ Ayaṃ pana avisesena⁶ sabbāṃ pi śādhāraṇaṃ 'ti āha. Tam enaṃ tato vivecetum. Tathāgatabalaṃ sāvaka-balaṃ 'ti puna anuyogo āraddho. Tattha paṭhama-paṇhe⁷ niddesato sabbākāraṇavisaṃsaṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyapaṇhe niddesato⁸ ṭhānāṭhānamattādi jānana-sena paṭijānāti. Taññeva⁹ 'ti ādi paṇhesu sabbākāreṇa⁹ ninnānākaraṇatāya¹⁰ abhāvena paṭikkhipati. Pubbayogo ca pubbacariyā¹¹ ca atthato ekaṃ. Tathā dhammakkhānaṃ ca dhammadesanā ca. Indriyaparopariyattipaṇhe ekadesena śādhāraṇataṃ saṃdhāya sāvaka-visaye paṭijānāti.

Idāni yasmā uddeśato ṭhānāṭhānādini¹² sāvako jānāti. Tasmā sāvakassa tattha jānaṃ pakāsetvā. Tena jāna-

¹ C. omits. ² B. ime pañca. ³ B. panāhasā.
⁴ B. adds: na. ⁵ B. omits. ⁶ C. visesena.
⁷ C. °paṇha. ⁸ B. udde°. ⁹ B. °resu.
¹⁰ C. ti°. ¹¹ C. pubbā°. ¹² C. thānādināṃ.

namattasāmaññena tesam sāvakasādhāraṇattham patit-
 tḥāpetum sāvako ṭhānāthānaṃ jānātīti ādayo
 paravādipaṇhā honti. Tattha indriyaparopariyattiñānaṃ
 chaṇṇaṃ asādhāraṇaṇānuṃaṃ aṇṇataraṃ 'ti na gahītaṃ.
 Āsavakkhayaṇa vā āsavakkhayaṇa 'ti yaṃ tathāgatassa
 āsavakkhayaṇa saddhiṃ sāvakassa āsavakkhayaṇa paṭicca
 vattabbaṃ siyā nānākaraṇaṃ¹ natthi.

Vimuttiyā ca vimuttin 'ti pade pi es'eva nayo. Sesam
 ettha uttānattham eva. Idāni yaṃ sakavādinā āsavānaṃ
 khaye ñānaṃ sādāraṇaṇa 'ti anuññātaṃ. Tena saddhiṃ
 saṃsanditvā² sesānaṃ³ pi asādhāraṇabbāvaṃ pucchitum
 puna āsavānaṃ khaye 'ti ādayo paravādipaṇhā vā
 honti. Tesam viśajjane sakavādinā āsavakkhaye viśe-
 bhāvena taṃ ñānaṃ sādāraṇaṇa 'ti anuññātaṃ. Itaresu
 pi viśeśbhāvena sādāraṇatā paṭikkhittā. Puna ṭhānā-
 ṭhānādinā āsavakkhayaṇa 'ti eva saddhiṃ saṃsanditvā²
 asādhāraṇapucchā paravādiss'eva. Tattha³ āsavakkha-
 yaṇāne paṭikkhepo sesesu pi paṭiññā sakavādissa. Tato
 indriyaparopariyattena saddhiṃ saṃsandetvā asādhāraṇa-
 pucchā paravādissa. Sā saṃkhipitvā dassitā. Tatrāpi⁴
 indriyaparopariyatte⁵ paṭiññā sesesu paṭikkhepo sakavā-
 dissa. Tato ṭhānāṭhānādīhi saddhiṃ saṃsandetvā indriya-
 paropariyattassa sādāraṇapucchā paravādissa. Sā pi
 saṃkhipitvā dassitā. Tattha indriyaparopariyatte paṭik-
 khepo sesesu paṭiññā sakavādissā 'ti.

BALAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni ariyaṇa 'ti³ kathā nāma³ hoti. Tattha yesam na
 kevalaṃ āsavakkhayaṇānaṃ eva ariyaṇa attha kho purimāni
 pi nava balāni ariyaṇāna³ eva laddhi seyyathāpi etarahi
 Andhakānaṃ. Te saṃdhāya ariyaṇa 'ti pucchā sakavā-
 dissa paṭiññā itarassa. Puna yadi taṃ ariyaṇa maggādisu
 tena aṇṇatarena bhavitabbaṇa 'ti maggādivasena pucchā
 sakavādissa. Paṭikkhepo itarassa. Puna suññatāraṃ-

¹ B. °patam.² B. °detvā.³ C. omits.⁴ B. tatthāpi.⁵ B. °ttena.

manādivasena pucchā sakavādissa. Tattha dve suññatā sattasuññatā ca saṃkhārasuññatā ca. Sattasuññatā nāma diṭṭhiyā parikkappetabbena ¹ sattena suññā pañca khandhā. Saṃkhārasuññatā nāma sabbasaṃkhārehi suññaṃ vivittaṃ ² nissaṭaṃ ³ nibbānaṃ. Tattha paravādī nibbānārammaṇataṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Saṃkhārārammaṇataṃ saṃdhāya paṭijānāti. Manasi karotīti puṭṭho pi nibbānaṃ eva saṃdhāya paṭikkhipati saṃkhāre saṃdhāya paṭijānāti. Tato sakavādinā tñānāṭhānāmanasikāro saṃkhārārammaṇo suññatāmanasikāro nibbānārammaṇo 'ti imaṃ nayaṃ gahetvā dvinnaṃ phassānaṃ dvinnaṃ cittānaṃ samodhānaṃ hotīti puṭṭho lesokāsaṃ alabhanto + paṭikkhipati. Animitappaṇihitesu pi es' eva nayo.

Sattanimittābhāvato hi khandhā animittā. Saṃkhārānimittābhāvato nibbānaṃ. Ekadhammasmiṃ pi āropetvā tṭhapetabbasaṃkhātena ca ⁵ paṇidāhitabbaṭṭhena ⁶ paṇidhīti saṃkhaṃ gatena sattapaṇidhinā ca appaṇihitā khandhā. Taṇhāpaṇidhinā taṇhāsavā ⁷ ārammaṇabhūtena sabbasaṃkhārāpaṇidhinā appaṇihitaṃ nibbānaṃ. Tasmā idhāpi paṭikkhepo ca ⁸ paṭiññā ca ⁸ purimanāyena' eva veditabbā. ⁹ Tato yathā satipaṭṭhānādayo lokuttaradhammā ariyā e' eva suññatādi-ārammaṇā ca kin te evaṃ tñānāṭhānāññānaṃ 'ti anulomapaṭilomapucchā honti. Tattha sabbā ¹⁰ pi paṭiññā sabbe pi ¹¹ paṭikkhepā paravādiss' eva. Iminā ca ¹² upāyena sesaññānesu pi pucchāvissajjanaṃ veditabbam. Pāḷiyā pana sesāni saṃkhipitvā avasāne cutupapātāñānaṃ eva vibhattaṃ. Tato paraṃ sakasamāyē pi ariyaṃ 'ti sabbena ¹³ āsavānaṃ khayañānena saddhiṃ saṃsandetvā sesaññānaṃ anulomato ca paṭilomato ca ariyābhāvapucchā honti. Tā sabbā paravādissa. Paṭiññā ca ¹⁴ paṭikkhepo ca ¹⁴

¹ B. °ppita°. ² C. vici°. ³ B. nisaṭaṃ.
⁴ C. °nte; B. °ntā. ⁵ B. °n'eva. ⁶ B. paṇidhīhi°.
⁷ B. °ya vā. ⁸ B. va. ⁹ B. °bbo; C. °bbaṃ.
¹⁰ C. sabbe. ¹¹ B. ca. ¹² C. omits.
¹³ B. siddhena. ¹⁴ B. va.

sakavādissa. Te uttānatthā yeva. Pāliyaṃ pan' ettha¹ paṭhamanavamān'eva dassetvā satta nānāni² samkhittāni.

ARIYAN 'TI KATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni vimuttikathā nāma hoti. Tattha yesaṃ vitarā-gacittānaṃ vimuttippayojanaṃ nāma natthi. Yathā pana malinaṃ vatthaṃ dhoviyamānaṃ malā vimuccati evaṃ sarāgaṃ cittaṃ sarāgato vimuccatīti laddhi. Seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya sarāgaṃ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Tato rāgasahagatan³ 'ti ādinā nayena puṭṭho maggakkhaṇe cittaṃ vimuccati nāma. Tadā ca³ evarūpaṃ cittaṃ natthīti paṭikkhipati. Saphassan⁴ 'ti ādinā nayena puṭṭho va⁴ yathā phasso ca cittañ ca ubho rāgato vimuccanti. Evaṃ rāgassa vimuttiṃ apassamāno paṭikkhipati. Sadosādisu pi iminā va upāyena attho veditabbo.

VIMUTTIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni vimuccamānakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ jhānena vikkhambhanavimuttiyā vimuttaṃ cittaṃ maggakkhaṇe samuechedavimuttiyā vimuccamānaṃ⁵ nāma hotīti laddhi. Te saṃdhāya vimuttaṃ vimuccamānaṃ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Puna ekadesaṃ 'ti pucchā sakavādissa. Tattha ekadesaṃ 'ti bhāvanapūṃsakam. Yathā vimuttam ekadesaṃ⁶ vimuttaṃ⁶ ekadesena vā⁶ ekadesa⁶ vā vimuttaṃ hoti. Kiṃ⁶ evaṃ ekadesaṃ vimuttaṃ ekadesaṃ avimuttan⁶ 'ti pucchati. Kiṃ kārāṇā evaṃ pucchati. Vimuttaṃ vimuccamānaṃ 'ti vipakatābhāvena vuttattā. Yathā hi kayiramānā kaṭādayo vipakatattā ekadesena katā ekadesena akatā honti. Tathā idaṃ pi ekadesaṃ vimuttaṃ ekadesaṃ avimuttan⁶ 'ti āpajjati. Tato paravādi

¹ C. omits.

² C. viññā°.

³ B. va.

⁴ B. pi.

⁵ B. vijjamānaṃ.

⁶ B. omits.

kaṭādinam viya cittaṣa ekadesabhāvapaṭhamapañhe¹ paṭikkhipitvā ḍutiye vimuccamānassa apariniṭṭhitavimuttitāya² paṭijānāti. Lokiyajhānakkhaṇam vā saṃdhāya paṭikkhipati. Na hi taṃ tadā samucchavedavimuttiyā vimuccamānaṃ³ lokuttarajhānakkhaṇam saṃdhāya paṭijānāti. Taṃ hi tadā samucchavedavimuttiyā vimuttekaḍesena vimuccamānaṃ 'ti 'ssa laddhi. Tato sakavādi yadi te ekam eva cittaṃ ekadesaṃ vimuttaṃ ekadesaṃ avimuttaṃ evaṃ sante yo eken' eva cittaṇa sotāpanno hoti so pi te ekadesaṃ sotāpanno ekadesaṃ na sotāpanno āpajjati codanattaṃ ekadesaṃ sotāpanno 'ti ādim āha. Itaro taṃ vidhānaṃ apassanto paṭikkhipati. Sesavāresu pi es' eva nayo. Uppāḍakkhaṇe pañhe yadi ekam eva cittaṃ vimuttañ ca vimuccamānañ ca ekasmiṃ khaṇe vimuttaṃ ekasmiṃ vimuccamānaṃ āpajjati kin te evarūpaṃ cittaṃ 'ti attho.

Suttasādhane paṭhamam suttam paravādissa. Tatrassa ayam adhippāyo. Vimuccatiti vippakataniddeso tasmā yaṃ tassa yogino evaṃ jānato evaṃ passato etehi āsavehi cittaṃ vimuccati⁴ taṃ⁵ vimuccamānaṃ nāma hotiti. Dutiyasuttam sakavādissa. Tatrassa ayam adhippāyo. Yadi te vimuccatiti vacanato vimuttaṃ vimuccamānaṃ idha vimuccatiti vacanābhāvato vimuttaṃ eva siyā na vimuccamānaṃ 'ti. Idāni yathā te vippakatavimuttitāya vimuccamānaṃ 'ti.⁶ Kiṃ evaṃ vippakatarāgāditāya rajjamānādiṇi pi atthiti codanattaṃ puna atthi cittaṃ 'ti ādi⁷ āradḍham. Paravādinā pi tathārūpaṃ cittaṃ apassantena sabbam paṭikkhittaṃ. Atha naṃ sakavādi dve yeva koṭiyo tatiyā⁸ natthīti anubodhento. Nanu rattañ c' eva arattañ cā 'ti ādim āha. Tass' attho nanu bhadrāmukha⁹ rāgasampayuttaṃ cittaṃ rattaṃ cittaṃ¹⁰ vippayuttaṃ arattaṃ 'ti dve yeva koṭiyo. Rajjamānaṃ nāmā 'ti tatiyā koṭi natthīti. Duṭṭhādisu pi es' eva nayo. Atha naṃ āmā¹¹ 'ti paṭijānitvā ṭhitaṃ.

¹ B. pathamabhāvāpañhe.

² B. pari°.

³ C. vimutta°.

⁴ C. °titi.

⁵ C. evaṃ.

⁶ C. omits.

⁷ B. ādim.

⁸ B. °yo.

⁹ B. °khā.

¹⁰ B. omits.

¹¹ B. āgamantā 'ti.

Vimuttipakkhe pi dve yeva koṭiyo dassetuṃ hañci rattañ c' evā 'ti ādim āha. Tassa 'ttho yadi etā dve¹ koṭiyo sampaticchasi avimuttañ c' eva vimuttañ cā 'ti imā pi sampaticchati. Kilesasampayuttaṃ hi cittaṃ avimuttam vippayuttaṃ² vimuttaṃ vimuccamānaṃ nāmā 'ti. Paramatthato tatiyā koṭi natthīti.

VIMUCCAMĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni aṭṭhamakakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ anuloma-gotrabhū maggakkhaṇe kilesānaṃ samudācārābhāvato³ aṭṭhamakassa sotāpattimaggatṭhapuggalassa dve pariyuṭṭhānā pahinā⁴ 'ti laddhi. Seyyathāpi etarahi Andhakānañ c' eva Saṃmitiyānañ ca tesāṃ aññataraṃ saṃdhāya pucchā sakavādissa. Maggakkhaṇato paṭṭhāya diṭṭhiyā anuppattiṃ saṃdhāya paṭiññā itarassa. Tato yasmā diṭṭhi nām' esā sotāpanness' eva pahinā na maggaṭṭhassa. Tasmā aṭṭhamako puggalo sotāpanno 'ti anuyogo sakavādissa. Vicikicchāpañhe pi es' eva nayo. Anusayapañhe pariyuṭṭhānato añño⁵ anusayo 'ti tesāṃ laddhi. Tasmā na h' evā 'ti paṭikkhittam. Silabbataparāmāsa-pañhe silabbataparāmāsapariyuṭṭhānan 'ti vohāran na passati tasmā paṭikkhipati. Pariyuṭṭhānam eva pahinan 'ti laddhi. Maggo bhāvito 'ti pañhe tasmim khāṇe bhāveti na bhāvito. Tasmā paṭikkhipati. Amaggenā 'ti ādi anuyoge paṭhamamaggen' eva pahinabhāvaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Yadi hi amaggena pahiyetha gotrabhūpuggalādinaṃ pi⁶ pahiyethā 'ti āpajjanto⁷ uppajjissatīti pucchā paravādissa vissajjanaṃ sakavādissa. Sesam sabbattha uttānattham evā 'ti.

AṬṬHAMAKAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni aṭṭhamakassa indriyakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ aṭṭhamako maggakkhaṇe indriyāni paṭilabhati

¹ C. adds : dve. ² B. omits. ³ B.—C. °rabhāvato.
⁴ B. pari°. ⁵ C. omits. ⁶ B. °dini. ⁷ B. °jjato.

nāma no ca 'ssa paṭiladdhāni hotīti laddhi. Seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya natthi sādhdhīndriyaṃ¹ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Natthi sādhdhā 'ti puṭṭho pana saddhindriyato saddhāya nānattaṃ sallakkhetvā paṭikkhipati. Sesesu pi es' eva nayo. Yathā pana² yassa atthi mano tassa manindriyaṃ pi atthi. Evaṃ yassa saddhādayo atthi tassa³ saddhindriyādiṃ⁴ pīti dīpanattham atthi mano atthi manindriyaṃ 'ti ādi⁵ āraddham.

Taṃ sabbam uttānattham eva saddhiṃ suttasādhanenā 'ti.

AṬṬHAMAKASSA INDRIYAKATHĀ
NITṬHITĀ. 6.

Idāni dibbacakkhukathā nāma hoti. Tattha yesam catutthajhānadhammupatthaddham⁶ maṃsacakkhum [eva dibbacakkhu nāma hotīti laddhi. Seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ e' eva Saṃmitiyānañ ca. Te saṃdhāya maṃsacakkhun 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Puna maṃsacakkhum dibbacakkhum dibbacakkhum⁵ maṃsacakkhun 'ti puṭṭho. Tam-mattam⁷ eva taṃ na hotīti paṭikkhipati.

Yādisaṃ 'ti ādipucchāsu pi ubhinnaṃ ekasabhāvābhāven' eva paṭikkhipati. Visayo 'ti ādisu ubhinnaṃ pi rūpāyatanam eva visayo. Maṃsacakkhum pana āpāthagataṃ⁸ eva passati. Itaraṃ anāpāthagataṃ tiropabbatādigataṃ pi dibbacakkhussa ca atisukhamaṃ pi rūpaṃ gocaro. Na tādisaṃ⁹ itarassā 'ti evam etesaṃ ānubhāvagocarā¹⁰ asadisā. Upādinnaṃ hutvā⁵ anupādinnaṃ⁵ hotīti puṭṭho yasmā maṃsacakkhum upādinnaṃ dibbacakkhum anupādinnaṃ. Na ca maṃsacakkhum eva dibbacakkhun 'ti icchati. Tasmā paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho yasmā⁵ maṃsacakkhussa uppādo maggo dibbassa

¹ C. oṃāni ti. ² B. omits. ³ C. adds : patthi.

⁴ B. oṃāni. ⁵ C. omits. ⁶ C. oḍḍhattham.

⁷ B.—C. katakammantam. ⁸ B. ābādham āgatam.

⁹ C. adds : na. ¹⁰ C. anubha°.

cakkhuno 'ti vacanaṃ nissāya maṃsacakkhupaccayā dibbacakkhum uppajjati. Tañ ca rūpāvacarakānaṃ catunnaṃ mahābhūtānaṃ pasādo 'ti icchati tasmā paṭijānāti. Kāmāvacaraṃ hutvā 'ti puṭṭho pi yasmā naṃ maṃsacakkhum eva dibbacakkhum icchati tasmā paṭikkhipati.¹ Dutiyam puṭṭho rūpāvacarajhānapaccayena uppannattā rūpāvacaraṃ nāma jātan 'ti paṭijānāti. Rūpāvacaraṃ hutvā arūpāvacaraṃ 'ti puṭṭho pi tato paraṃ bhāvanāya arūpāvacarakkhaṇe. Rūpāvacaracittassa abhāvā² paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho arūpāvacarakānaṃ³ catunnaṃ mahābhūtānaṃ pasādo hutvā uppajjati laddhiyā paṭijānāti. Apariyāpannabhāvaṃ pana 'ssa na⁴ icchati. Tasmā paṭikkhipati yeva.

Dibbacakkhu dhammupatthaddhan 'ti. Kāmāvacara-dhammena upatthambhitam hutvā. Puna dhammupatthaddhan 'ti lokuttaradhammena upatthaddham. Dve⁵ cakkhūnīti puṭṭho kiñcāpi dibbacakkhuno dhammupatthaddhassa paññācakkhubhāvaṃ na⁴ icchati paññācakkhussa pana atthitāya paṭikkhipati. Puna puṭṭho maṃsacakkhum dhammupatthaddham dibbacakkhum hoti laddhivasena paṭijānāti.

Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

DIBBACAKKHUKATHĀ NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni dibbasotakathā nāma hoti. Ekañ⁶ ñeva soṭan 'ti puṭṭho dvinnaṃ atthitāya paṭikkhipitvā. Puna⁴ puṭṭho yasmā tad eva dhammupatthaddham dibbasotaṃ nāma hoti tasmā paṭijānāti.

Sesam heṭṭhā vuttanayam evā 'ti.

DIBBASOTAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

¹ C. omits from above y a s m ā etc.

² C. bhagavā. ³ B. °rikānaṃ. ⁴ C. omits.

⁵ B. adds: va. ⁶ C. etañ.

Idāni yathākammupagañānakathā hoti. Tattha yesaṃ iti dibbena cakkhunā visuddhena —pe— yathā kammupage satte pajānāti suttaṃ ayoniso gahetvā yathākammupagañānam eva dibbacakkhun 'ti laddhi. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa. Paṭiññā itarassa. Puna yathā kammupagatañ¹ ca manasi karotīti puṭṭho ekacittassa ārammaṇadvayābhāvā paṭikkhipati dutiyaṃ puṭṭho nānācittavasena paṭijānāti. Puna lesokāsaṃ adatvā dvinaṃ phassānaṃ 'ti puṭṭho paṭikkhipati. Iti yathā iminā² yathā kammupagatapadena evam eva ito³ vata bhonto sattā 'ti ādipadehi pi saddhiṃ yojanāsu attho veditabbo.

Āyasmā Sāriputto yathā kammupagataṃ ñānaṃ jānāti itidaṃ sakavādi. Yasmā thero appicchatāya abhiññānāni⁴ na valañjetīti.⁵ Ekaccena jahanti⁶ tāni. Pana 'ssa n' eva atthiti maññati tasmā taṃ dibbacakkhuno alābhi thero 'ti maññamaṇaṃ⁷ pucchati. Ten' eva kāraṇena atth' āyasmato Sāriputtassa dibbacakkhun 'ti parato⁸ puṭṭho paṭikkhipati. Dutiyaṃ puṭṭho yaṃ kiñci⁹ sāvakena pattabbaṃ sabbaṃ taṃ therena pattan¹⁰ 'ti paṭijānāti. Idān' assa paṭikkhepaṃ¹¹ karonto sakavādi nānu āyasmā Sāriputto 'ti ādim āha. Imaṃ hi gāthaṃ thero valañjanapaṇidhiyā¹² evam abhāvena¹³ āha. Abhiññānassa¹⁴ abhāvena. Paravādi pana abhāven' eva cā 'ti atthaṃ sallakkhesi. Tasmā tassa laddhiyā therassa yathākammupagatañānam eva atthi no dibbacakkhum. Tena vuttaṃ tena hi na¹⁵ vattabbaṃ yathā kammupagatañānaṃ dibbacakkhun 'ti.

YATHĀKAMMUPAGATAÑĀNAKATHĀ

NITṬHITĀ. 9.

¹ B. °gañ. ² C. adds: na. ³ B. ime. ⁴ B. °ñā 'ti.
⁵ B. °ñceti. ⁶ B. jānanti. ⁷ C. °no.
⁸ B. padato. ⁹ C. omits. ¹⁰ B. anupattan.
¹¹ B. vikkhepaṃ. ¹² C. °dhāyā. ¹³ C. evaṃ sāve.
¹⁴ B.—C. °naṃ. ¹⁵ C. taṃ.

Idāni saṃvarakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ tāvatimse deve upādāya tat' uttarim¹ devesu yasmā te pañca-verāni na samācaranti tasmā saṃvaro atthiti laddhi. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa. Verasamudācāraṃ apasato² paṭiññā itarassa. Tato³ yasmā saṃvaro nāma saṃvaritabbe asaṃvare sati hoti. Tasmā asaṃvare pucchā⁴ sakavādissa. Devesu pāṇātipātādinaṃ abhāvena paṭikkhepo itarassa. Atthi manussesu⁵ 'ti ādi saṃvare sati asaṃvarassa asaṃvare ca sati saṃvarassa pavattisaṃdassanattham vuttam. Pāṇātipātā veramaṇīti ādipañhesu pāṇātipātādinaṃ asaṃcāravasena⁶ paṭiññā. Pāṇātipātādinaṃ natthitāya paṭikkhepo veditabbo.

Paṭilomapañhā uttānatthā yevā 'ti.

Avasāne natthi devesu saṃvaro 'ti pañhe pāṇātipātādini katvā puna tato saṃvarābhāvaṃ⁶ saṃdhāya paṭiññā sakavādissa. Tato chalavasena yadi saṃvaro natthi sabbe devā pāṇātipātino 'ti ādi pucchā paravādissa. Devānaṃ verasamudācārassa⁷ abhāvena paṭikkhepo sakavādissa. Na h' evā 'ti vacanamattaṃ gahevā laddhipaṭiṭṭhāpanaṃ paravādissa. Evaṃ paṭiṭṭhitā te⁸ laddhi appaṭiṭṭhitā 'va hotiti.

SAṃVARAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 10.

Idāni asaṃññakathā⁹ nāma hoti. Tattha ye saṃkhārappacayā viññānaṃ 'ti vacanato vinā viññānena paṭisaṃdhi nāma natthi. Saṃññuppādā¹⁰ va¹¹ pana te¹² devā tamhā kāyā cavantiti vacanato asaṃññasattānaṃ pi cutipaṭisaṃdhikkhaṇe saṃññā atthiti laddhi. Seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa. Paṭiññā itarassa. Tato naṃ sakavādi¹³ kin te taṃ thānaṃ saṃññā-

¹ B. °ri. ² B. °yato. ³ C. tam. ⁴ B.—C. °re.
⁵ B. °caraṇa°. ⁶ B. dinaṃ vagabhāvaṃ. ⁷ B. deva°. ⁸ B. va na.
⁹ C. asaṃvara°. ¹⁰ B. sappaññu°. ¹¹ B. ca.
¹² C. omits. ¹³ C. adds : naṃ.

bhāvō 'ti ādihi codetum saññābhāvō¹ saññāgatīti
ādim āha. Tam sabbam tato parañ ca pālinayen' eva
veditabban 'ti.

ASAÑÑAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 11.

Idāni n'evasaññānāsaññāyatanakathā nāma hoti. Tattha
yesam n'evasaññānāsaññāyatanan 'ti vacanato na vattab-
bam tasmim bhava saññā atthiti. Seyyathāpi etarahi
Andhakānam. Te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā
itarassa.

Sesam ettha sabbam² pālinayen' eva viditabban 'ti.

N'EVASAÑÑĀNĀSAÑÑĀYATANAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 12.

TATIYO VAGGO.

¹ B. °gate.

² C. omits.

Idāni gihī'ssa arahā 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesaṃ Yasakulaputtādīnaṃ gihivyañjane t̥hitānaṃ arahattapattīṃ disvā gihī assa¹ arahā 'ti laddhi. Seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānaṃ² te saṃdhāya pucchā sakavādissa. Tattha gihī'ssā 'ti yo gihisaṃyojanasaṃyut-tatāya gihī so arahā³ assā 'ti attho.

Paravādi pana adhippāyaṃ asallakkhetvā 'ti gihivyañjanamattam eva passanto paṭijānāti. Idāni 'ssa gihī nāma gihisaṃyojanena hoti na vyañjanamattena yathāha bhagavā.

Alaṃkato ce pi samaṃ careyya
Santo danto niyato brahmacārī
Sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍaṃ
So brahmaṇo so samaṇo sa bhikkhū 'ti.

Imaṃ nayaṃ dassetuṃ atthi arahato 'ti ādi ārad-dhaṃ. Taṃ sabbaṃ uttānattham evā 'ti.

GIHĪ 'SSA ARAHĀ 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni uppattikathā⁴ nāma hoti. Tattha yesaṃ opapā-tiko hoti. Tattha parinibbāyīti ādīni vacanāni ayoniso gahetvā Suddhāvāsesu uppanno saha uppattiyā arahā hotiti laddhi. Yesaṃ vā upahacca parinibbāyīti idaṃ⁵ parivattetvā uppajja parinibbāyīti pariyāpuṇantānaṃ s a h a u p p a t t i y ā a r a h ā h o t i t i l a d d h i. Seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānaṃ⁶ te saṃdhāya pucchā sakavādissa

¹ B. ssa.

² B. °padhama°.

³ C. °ham.

⁴ B. everywhere upapa°.

⁵ B. padaṃ.

⁶ B. °padhamakānaṃ.

paṭiñṇā itarassa. Tattha yasmā uppaticcittam nāma lokiyam tena sotāpannādayo pi na honti pag eva arahā. Tasmāssa¹ imaṃ nayaṃ dassetuṃ saha uppattiyā sotāpanno 'ti ādi āradham. Sāriputto 'ti ādi imesu mahātheresu ko eko pi² saha uppattiyā arahā nāmā 'ti codanatham vuttam. Uppattesi no³ 'ti paṭisaṃdhiccittena taṃ hi uppattim esati gavesati tasmā uppattesi yan 'ti vuccati.

Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

UPPATTIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni anāsavakathā⁴ nāma hoti. Tattha ye dhammā anāsavassa arahato sabbe te⁵ anāsavā 'ti yesaṃ laddhi. Seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānaṃ⁶ te saṃdhāya arahato 'ti pucchā sakavādissa paṭiñṇā itarassa. Atha naṃ anāsavā nāma maggādayo kin⁷ tassa te yeva uppajantīti codanatham maggo phalan 'ti ādi āradham. Cakkhumaṃ anāsavan 'ti puṭṭho sāsavattā paṭikkhipati. Dutiyaṃ puṭṭho anāsavass' etan 'ti paṭijānāti. Cīvarapañhe⁸ eko va dhammo anāsavo ca sāsavo ca na⁹ hotīti. Lakkhaṇavirodhabhayā paṭikkhipati. Dutiyaṃ puṭṭho anāsavass' eva⁹ hutvā sāsavassa hotīti paṭijānāti.¹⁰ Taññeva anāsavan 'ti pañhadvaye es' eva nayo. Sakavādi pana taṃ taññevā 'ti anuññātattā maggo anāsavo hutvā 'ti ādihi codeti. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbo 'ti.

ANĀSAVAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni samannāgatakathā nāma hoti. Tattha dve samannāgamā paccuppannakkhaṇe samaṅgibhāvasamannāgamo ca rūpāvacarādisu aññatarabhūmippattito paṭilābhasam-

¹ B. ya. ² B. hi. ³ B. upapa tte pi yenā 'ti.
⁴ C. anāpatti°. ⁵ C. sabbato.
⁶ B. °padhamakānaṃ. ⁷ B. omits. ⁸ B. °paññe.
⁹ C. omits. ¹⁰ B. °tīti.

annāgamo ca. So yāva adhigataviseso¹ na parihāyati. Tāvad eva labbhati. Yesaṃ pana ṭhapetvā ime dve samannāgame añño pattidhamavasena² eko samannāgamo nāma hotiti laddhi seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānaṃ.³ Tesāṃ pattidhammo nāma koci natthīti anubodhanattham arahā catūhi phalehi samannāgato⁴ 'ti pucchā sakavādissa pattim saṃdhāya paṭiññā itarassa. Ath' assa yadi te arahā⁵ catūhi khandhehi viya catūhi phalehi samannāgato evaṃ sante yeva catūsu phalesu cattāro phassādayo tehi te arahato samannāgatattā pāpunātīti codanattham arahā catūhi phassehīti ādi āraddham. Taṃ sabbaṃ paravādinā ekakkhaṇe catunnaṃ phassādināṃ abhāvā⁶ paṭikkhittaṃ. Anāgāmi-paṇhādīsu pi es' eva nayo. Sotāpatti-phalaṃ vītivatto 'ti na paṭhamajhānaṃ viya dutiyajhānalābhī puna anuppattiyā pana vītivatto 'ti pucchati. Sotāpattim aggan 'ti ādi yaṃ vītivatto ten' assa puna asamannāgamaṃ⁷ dassetum āraddham. Tehi ca aparihīno 'ti⁸ pañhe yasmā yathā paccanīkasamudācārena lokiya-jhānadharmā parihāyanti. Na evaṃ lokuttaramaggena hi ye kilesā pahiyanti phalena ca⁹ paṭippassambhanti te tathā pahinā va tathā paṭippassaddhā yeva ca honti. Tasmā sakavādinā āmantā 'ti¹⁰ paṭiññātaṃ. Sv āyam¹¹ attho parato¹² arahato cattāro maggā patiladdhā 'ti ādisu pakāsito yeva.

Sesam uttānattham evā 'ti.

SAMANNĀGATAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Arahā chahi upekkhāhīti kathāya pi iminā va nayena attho veditabbo. Arahā hi chasu dvāresu¹³ upekkhānaṃ

¹ C. aviga°. ² B. upapatti°. ³ B. °padhapakānaṃ.

⁴ B. samannāgame arahā 'ti. ⁵ B. °haṃ.

⁶ B. arahāvā. ⁷ C. °gataṃ. ⁸ C. va.

⁹ C. phale tava. ¹⁰ B. °tīti. ¹¹ C. ayaṃ.

¹² B. padato. ¹³ C. vāresu.

uppattibhabbatāya ¹ hi ² samannāgato 'ti vuccati na ekakkhaṇe. Sabbāsam uppattibhāvenā 'ti.

UPEKKHĀSAMANNĀGATAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni bodhiyā buddho 'ti kathā nāma hoti. Tattha bodhīti catumaggañānassāpi sabbaññutañānassāpi adhi vacanaṃ tasmā yesaṃ yathā odātena vaṇṇena odāto sāmena vaṇṇena ³ sāmo. Evaṃ bodhiyā buddho 'ti laddhi seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānaṃ yeva te saṃdhāya pucchā ca anuyogo ca sakavādissa. Paṭiññā ca paṭikkhepo ca itarassa. Atitāyā ⁴ 'ti pañhe tasmim khaṇe abhāvato paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho paṭilābhaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Puna kiccavasena ⁵ puṭṭho kiccābhāvato paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho yan tena tāya karaṇiyam kataṃ tattha sammohābhāvā ⁶ paṭijānāti. Lesokāsam ⁷ pana adatvā dukkhaṃ paṭijānātīti ādinā nayena puṭṭho tassa kiccassa abhāvā paṭikkhipati. Anāgatapañhe tasmim khaṇe maggañānassa abhāvā paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho agamā ⁸ Rājagahaṃ buddho 'ti anāgatāya bodhiyā buddhabhāvaṃ maññamāno paṭijānāti. Bodhikaraṇiyam karotīti puṭṭho tasmim khaṇe kiccābhāvena paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho yadi na kareyya buddho 'ti na vucceyya. Yasmā avassam karisati tasmā karoti ⁹ yeva nāmā 'ti paṭijānāti. Puna lesokāsam adatvā puṭṭho paṭikkhipati. Paccuppannapañhe saddhim saṃsandanāya uttānattho yeva ¹⁰ tisso bodhiyo ekato katvā buddho ¹¹ sabbaññutañānaṃ ¹² saṃdhāya ¹³ tīhi pi buddho 'ti pi vattabbabhāvato ¹⁴ paṭijānāti. Puna tīhīti puṭṭho sabbāsam ekakkhaṇe abhāvā paṭikkhipati. Dutiyam

¹ B. °gabba°; C. °vya°. ² B. tāhi. ³ C. omits.

⁴ B. °tassā. ⁵ B. kimvasena.

⁶ B. samohā°; C. sammohāvā. ⁷ C. lokānaṃ.

⁸ C. āgama. ⁹ C. tato ti. ¹⁰ B. va. ¹¹ C. puṭṭho.

¹² C. °ṇāya. ¹³ C. °yata. ¹⁴ C. adds: tā.

puṭṭho atitānāgatapaccuppannassa sabbaññutaññānassa va-
sena paṭijānāti. Puna lesokāsaṃ adatvā sataṭaṃ
saṃmitān 'ti puṭṭho paṭikkhipati. Na¹ vattabbāṃ
bodhiyā 'ti pucchā paravādissa. Bodhiyā abhāvakkhaṇe
buddhabhāvāpattito² paṭiññā sakavādissa.³ Nanu bo-
dhipaṭilābhā 'ti pañhe pana yasmim saṃtāne bodhi-
saṃkhātaṃ maggaññānaṃ uppannaṃ. Tattha buddho
'ti sammuti sabhāvato paṭiññā tass'eva. Tassa adhippāyaṃ
ajānitvā hañcīti laddhiṭṭhapanā paravādissa. Idāni yadi
sallakkhaṇaṃ pākataṃ kātum bodhipaṭilābhā buddho 'ti
bodhiyā buddho 'ti pucchā sakavādissa. Tass' attho tan
te⁴ yasmā bodhipaṭilābhā buddho tasmā bodhiyā buddho
'ti. Itaro bodhipaṭilābho nāma bodhiyā uppajjitvā nirud-
dhāya pi saṃtāne uppanne⁵ bhāvo yeva bodhi nāma
maggakkhaṇe ñānaṃ 'ti imaṃ vibhāgaṃ asallakkhento ca⁶
puna paṭijānāti. Tato sakavādinā bodhipaṭilābhō
bodhiṭi puṭṭho vacanokāsaṃ alabhanto paṭikkhipatīti.

BODHIYĀ BUDDHO 'TI KATHĀ
NIPĪṬHITĀ. 6.

Iti imā tisso pi kathā Uttarāpathakānaṃ⁷ yeva. Idāni
lakkhaṇakathā nāma hoti. Tattha yehi samannāgatassa
mahāpurisassa dve gatiyo bhavantīti imaṃ⁸ suttaṃ ayoniso
gahetvā lakkhaṇasamannāgato⁹ bodhisatto¹⁰ va¹¹ hotīti
yesaṃ laddhi. Seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānaṃ¹² te
saṃdhāya pucchā sakavādissa. Paṭiññā itarassa. Cak-
kavattisatto 'ti pañhesu yasmā cakkavattisatto bo-
dhisatto pi abodhisatto¹ pi¹ tasmā abodhisattaṃ saṃdhāya
paṭikkhipati bodhisattaṃ¹³ saṃdhāya paṭijānāti. Dvat-

¹ C. omits. ² B. abu°. ³ C. omits till tass' attho.

⁴ B. ki te. ⁵ B. °na. ⁶ B. va.

⁷ B. uttānā va padhamakānaṃ. ⁸ B. idaṃ.

⁹ C. °te. ¹⁰ C. tte. ¹¹ C. ca.

¹² B. °padhamakānaṃ. ¹³ B. omits.

tims' imānīti suttam bodhisattam eva samdhāya vuttam. So hi pacchime bhave buddho hoti. Itaresu cakkavattī. Tasmā āgataṃ pi anāgatasadisam evā 'ti.

LAKKHAṆAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni niyāmokkantikathā nāma hoti. Tattha yesam Ghaṭikārasutte Jotipālassa pabbajjam samdhāya bodhisatto Kassapassa bhagavato pāvane okkantaniyāmo caritabrahmacariyo 'ti laddhi. Seyyathāpi etarahi Andhakānam. Te samdhāya bodhisatto 'ti pucchā sakavādissa laddhiyam thatvā¹ paṭiññā itarassa. Tato yasmā niyāmo 'ti vā brahmacariyan 'ti vā ariyamaggassa nāmam bodhisattānañ ca ṭhapetvā pāramipūraṇam aññā niyāmokkanti nāma natthi. Yadi bhaveyya bodhisatto sotāpanno sāvako bhaveyya. Na c' etam eva kevalam hīnam. Buddhā² attano³ nānabale thatvā ayam buddho bhavissatīti vyākaronīti. Tasmā puna bodhisatto 'ti anuyogo sakavādissa. Pacchimabhavam samdhāya paṭikkhepo itarassa. Dutiyapañhe Jotipālakaṇṇam⁴ samdhāya paṭiññā tass'⁵ eva. Sāvako hutvā 'ti ādisu pi es' eva nayo. Anussaviko 'ti anussavapaṭividdhadhamme⁶ pacchimabhavam⁷ samdhāya paṭikkhipitvā Jotipālakāle anussavam samdhāya paṭijānāti. Aññanam sātthāraṇ 'ti Ālārañ ca Rāmaputtañ ca samdhāya vuttam. Āyasmā Ānando 'ti ādi okkantaniyāmā 'va sāvakā honti na itare okkantaniyāmā evarūpā hontīti dassetuṃ vuttam sāvako jātivītivatto 'ti yāya jātiyā sāvako tam vitivatto aññasmim⁸ bhava asāvako hotīti pucchati. Itaro sotāpannādinam sāvakabhāvato paṭikkhipati. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

NIYĀMOKKANTIKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 8.

¹ B. datvā. ² B. buddho. ³ C. atthano.

+ C. °kānam. ⁵ B. tam yeva.

⁶ B. anussavena °dhammo. ⁷ B. °bhavam.

⁸ B. aññatarasmim.

Idāni aparā pi samannāgatakathā hoti. Tattha yesaṃ catutthamaggaṭṭho puggalo pattadhamavasena¹ tīhi phalehi² samannāgato 'ti laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha hetṭhā catūhi phalehi samannāgatakathāya vuttanayen' eva veditabban 'ti.

SAMANNĀGATAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni saṃyojanakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ nipariyāyen' eva sabbasaṃyojana ppaḥānaṃ arahattan 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa. Paṭiññā itarassa. Puna sabbe saṃyojanā 'ti puṭṭho hetṭhāvuttamaggaṭṭhena pahine saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho tena maggena appahīnāya abhāvā paṭijānāti. Sakkāya-diṭṭhi-ādisu viya paṭhamamaggena pahīnapahīnabhāvam saṃdhāya paṭikkhipati. Catutthamaggena anavasesappahānaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Es' eva nayo sabbatthā 'ti.

SAMYOJANAPPAHĀNAKATHĀ
NIṬṬHITĀ.² 10.

CATUTTHO VAGGO.

¹ B. patti°.

² C. omits the kathā 10.

Idāni vimuttikathā nāma hoti. Tattha vipassanā maggo phalaṃ paccavekkhaṇaṃ¹ 'ti catuṇṇaṃ ñānānaṃ vimuttiñānaṃ 'ti nāma. Tesu pi vipassanāñānaṃ niceanimittādihi² vā vimuttattā tadaṅgavimuttibhāvena vā vimuttattā vimuttiñānaṃ. Maggo samucchedavimutti. Phalaṃ paṭippassaddhivimutti. Paccavekkhaṇañānaṃ³ pana vimuttiṃ jānāti vimuttiñānaṃ. Evaṃ catubbidhe vimuttiñāne nipariyāyena phalañānaṃ eva vimuttaṃ.⁴ Sesāni vimuttānīti vā na⁵ vattabbāni. Tasmā idaṃ nāma vimuttiñānaṃ vimuttan 'ti avatvā. Avisesen' eva vimuttiñānaṃ⁶ vimuttan 'ti yesaṃ⁷ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Puna yaṃ kiñcīti puṭṭho paccavekkhaṇādīni saṃdhāya paṭikkhipati. Paṭipanna sāsā 'ti puṭṭho maggañānassa anāsavataṃ saṃdhāya paṭijānāti.⁸ Yasmā pana taṃ⁹ sotāpannaṃ phale tṭhitassa ñānaṃ na¹⁰ hoti tasmā vimuttam¹¹ nāma na¹² hotīti codanatthaṃ. Puna sakavādi¹³ sotāpanna sāsā 'ti ādim āha. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbo 'ti.

VIMUTTIKATHĀ NIPPIHITĀ. 1.

Idāni asekkhakathā nāma hoti. Tattha yasmā Ānandaṭṭherādayo sekkho¹⁴ uḷāro bhagavā 'ti ādinā nayena asekkhe jānanti. Tasmā sekkhassa asekkhañā-

¹ B. okkhan.

² B. niceādi.

³ B. oñāñānaṃ.

⁴ B. adds: sesāni vimuttam.

⁵ B. ti.

⁶ B. vimuttam.

⁷ C. tesam.

⁸ B. adds: na.

⁹ B. etaṃ.

¹⁰ B. omits.

¹¹ B. oṭṭi.

¹² C. omits.

¹³ B. oḍissā.

¹⁴ C. sekhā; B. sekkha.

naṃ atthīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ.¹ Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Jānāti passatīti idaṃ attanā adhigatassa jānana-vasena vuttaṃ. Gotrabhūno'ti ādi hetthimāya hetthimāya bhūmiyā t̥hitassa uparupariñānassa abhāvadasanattamaṃ vuttaṃ. Nanu ayaṃ mā Ānando sekkho ulāro bhagavā'ti² jānāti ti paravādi asekkho bhagavā'ti pavattattānaṃ³ asekkhaṃ ñānaṃ 'ti icchati. Na paṇ'etaṃ asekkhaṃ. Tasmā evaṃ paṭiṭṭhāpitā pi laddhi appaṭiṭṭhāpitā 'va hoti.

ASEKKHĀÑĀNAKATHĀ + NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni viparītakathā nāma hoti. Tattha yv⁵ āyaṃ paṭhavikasīṇe paṭhavisaññī samāpajjati. Tassa taṃ ñānaṃ viparītañānaṃ 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa. Paṭiññā itarassa. Paṭhavinissāya uppannamittamaṃ hi na paṭhavi yeva. Tatrāyaṃ⁶ paṭhavisaññī tasmā viparītaṃ taṃ⁷ ñānaṃ 'ti ādim āha itaro.⁷ Ayaṃ⁸ h' etassa⁹ adhippāyo. Tato sakavādi lakkhaṇapaṭhavi pi sambhārapaṭhavi pi nimittapaṭhavi pi paṭhavidevatā¹⁰ pi sabbā paṭhavi yeva. Tāsu paṭhavīti ñānaṃ viparītaṃ na hoti. Anicce niccaṇ 'ti ādi vipariyeso pana viparītaṃ ñānaṃ nāma. Kin te idaṃ etesu aññataraṇ 'ti codetaṃ anicce niccaṇ 'ti ādim āha. Itaro vipallāsakkaṇabhāvaṃ¹¹ saṃdhāya paṭikkhipati. Paṭhavinimittamaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Kusalaṇ 'ti sekkhaputhujjanānaṃ ñānaṃ saṃdhāya vuttaṃ. Atthi arahato'ti pañhesu¹² pi vipallāsakkaṇabhāven'¹³ eva paṭikkhipati. Paṭhavinimittamaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Sabb'eva paṭhavi hoti ti sabbā taṃ paṭhavikasīṇalakkaṇamaṃ pa-

¹ B. °dhakānaṃ.² C. omits.³ C. °ntānaṃ; B. °ttātaṃ.⁴ B. asekkhakathā.⁵ C. sv.⁶ C. tatra vāyaṃ.⁷ B. omits.⁸ C. yaṃ.⁹ B. hi tassa.¹⁰ C. devatā.¹¹ C. °ṇabhāvaṃ.¹² B. saññāsu.¹³ C. °ṇabhāvena.

ṭhavi yeva hotiti pucchati. Sakavādi tathā abhāvato paṭikkhipati. Nanu paṭhavī atthi atthi ca¹ koci paṭhavim² paṭhavito samāpajjati pucchā sakavādissa. Tass' attho nanu nimittapaṭhavī atthi atthi ca³ koci tam paṭhavim² paṭhavito ca samāpajjati na āpato vā tejato vā⁴ paṭhavī atthi ādi yadi yam⁵ yathā atthi tam tathā samāpajjantassa ñānam viparitam hoti. Nibbānam atthi tam pi samāpajjantassa sabbam vipariyesasamugghātana-maggañānam⁶ pi te viparitam hotiti⁷ dassanatham vuttan 'ti.

VIPARĪTAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni niyāmakathā nāma hoti. Tattha yo puggalo samataniyāmaṃ⁸ okkamissati tam bhabbo esa dhammaṃ abhisametun 'ti yasmā⁹ bhagavā jānāti tasmā aniyatassa puthujjanass' eva sato¹⁰ puggalassa niyāmagamanāya ñānam atthi yesam laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ. Te samdhāya aniyatassā 'ti pucchā sakavādissā 'ti.² Tattha niyāmagamanāyā 'ti niyāmo vuccati maggo maggagamanāya maggokkamanāyā 'ti attho. Yam pan' assa ñānam disvā bhagavā bhabbo ayan 'ti jānāti tam samdhāya paṭiññā paravādissa. Ath' assa sakavādi ayuttavāditaṃ dipetum niyatassā 'ti viparītānuyogam āha. Tattha¹¹ paṭhamapañhe maggena niyatassa niyāmagamanāya¹² ñānam nāma natthi paṭikkhipati. Dutiyena natthibhāvena paṭijānāti. Tatiye aniyatassa¹³ natthi pucchā tam¹⁴ laddhivirodhena paṭikkhipati. Puna paṭhamapañhe¹⁵ catuttham natvā¹⁶ aniyatassa niyāmagamanādivasena tayo pañhakathā. Tesu paṭhame yasmā ādimaggena niyatassa puna

¹ B. va. ² B. omits. ³ C. omits. ⁴ B. adds : 'ti.
⁵ B. yad idam. ⁶ B. °ghāṭakam. ⁷ B. hotū 'ti.
⁸ C. sammatta°; B. samattam. ⁹ C. tasmā.
¹⁰ B. tā. ¹¹ B. sabba. ¹² C. aniya°.
¹³ B. niya°. ¹⁴ B. puṭṭhattā. ¹⁵ B. adds : va.
¹⁶ B. katvā niya°.

tadatthāya ñānaṃ natthi tasmā paṭikkhipati dutiye-
 natthibhāven' eva paṭijānāti. Tatiye laddhivirodhen'¹ eva
 paṭikkhipati. Puna paṭhamam pañham atthamam katvā
 aniyatassa² aniyāmagamanādivasena tayo pañhakathā.
 Tesam attho vuttanayen' eva veditabbo. Puna pathama-
 pañham eva dasamam³ katvā tammulakā⁴ atthi ni-
 yāmo 'ti ādayo pañhakathā. Tattha yasmā niyāmagama-
 nāya ñānaṃ nāma maggañānaṃ eva hoti tasmā taṃ saṃ-
 dhāya atthi niyāmo 'ti vuttaṃ. Itaro pana niyāmo 'ti vutte
 paṭikkhipati ñānaṃ 'ti vutte paṭijānāti. Satipaṭṭhānādisu
 pi es' eva nayo. Paccanikaṃ uttānattham eva. Gotra-
 bhuno 'ti ādinā nayena yam⁵ appattaṃ tassa taṃ natthi
 dassanattaṃ. Vuttaṃ bhagavatā⁶ jānāti attano ñānaba-
 lena jānāti. Na⁷ tassa niyāmagamanañānaṃ sabhāvato.⁸
 Tasmā iminā kārāṇena patitṭhitā pi 'ssa laddhi appatitṭhitā
 yevā 'ti.

NIYĀMAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni paṭisambhidākathā nāma hoti. Tattha yesam yaṃ
 kiñci ariyānaṃ ñānaṃ sabbalokuttaram evā 'ti gahetvā
 sabbam ñānaṃ paṭisambhidā 'ti laddhi. Seyyathāpi
 Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā
 itarassa. Sammutiñānapañhesu paṭhavikasīṇasammutiyaṃ
 samāpattiñānaṃ saṃdhāya paṭikkhipati niruttiñānaṃ saṃ-
 dhāya paṭijānāti. Ye keci sammutin 'ti pañhe puthuj-
 ane saṃdhāya paṭikkhipati. Cetopariyāyapañhesu puthuj-
 janassa ñānaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Ariyassa ñānaṃ
 saṃdhāya paṭijānāti. Sabbāpaññattipañhesu pathavika-
 sīṇasamāpattipañham⁹ saṃdhāya paṭikkhipati lokuttaram
 saṃdhāya paṭijānāti. Paṭhavikasīṇasamāpattin 'ti ādi yā
 etesu ettakesu thānesu paññā kiṃ sabbā sā¹⁰ paṭisambhidā

¹ B. °bhāven' eva. ² B. omits. ³ B. dvā°.⁴ C. na. ⁵ B. 'ssa. ⁶ B. °vā. ⁷ C. omits.⁸ C. sabbā°. ⁹ B. °saññam. ¹⁰ B. sappassa.

'ti pucchanattham vuttam. Tena hi sabbam ñānan 'ti yasmā sabbā¹ lokuttarapaññā paṭisambhidā tasmā sabbam 'ti vacanasāmaññato charena² saddhim patitthāpetiti.

PAṬISAMBHIDĀKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni sammutiñānakathā nāma hoti. Tattha sammuti-saccam paramatthasaccan 'ti dve saccāni. Ye pana etaṃ vibhāgaṃ akatvā saccan 'ti vacanasāmaññena sammutiñānam pi saccārammaṇam evā 'ti vadanti³ seyyathāpi Andhakā⁴ te⁵ ayuttavādino 'ti tesam vāDavisodhanattham ayam kathā āradhā. Tattha na vattabban 'ti pucchā paravādissa. Paramatthasaccam saṃdhāya paṭiññā sakavādissa. Sammutisaccamhiti sammuti-anupaviṭṭhe saccamhi paccatte⁶ vā bhummavacanam. Sammutisaccan 'ti attho sammutiñānam saccārammaṇāññevā 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Tato na yadi taṃ avisesena saccārammaṇāññevā 'ti tena ñānena dukkhapaṭiññādini⁷ kareyyā 'ti codetum tena ñānenā 'ti ādim āha.

SAMMUTIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni cittārammaṇakathā nāma hoti. Tattha cetopariyāye ñānan 'ti vacanamattam eva gahetvā taṃ ñānam cittārammaṇam evā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha 'ssa yo sarāgādivasena cittaṃ jānāti tassa rāgādayo pi ārammaṇā honti. Tasmā na vattabban citta-rammaññevā 'ti codanattham nanu atthiko cīti ādi āradham. Phassārammaṇe⁸ 'ti phassasamkhāte ārammaṇe⁹ vedanārammaṇe¹⁰ 'ti ādisu pi es' eva nayo. Puna phassārammaṇe¹¹ ñānam na vattabban

¹ C. sabba. ² B. phalena. ³ B. laddhi.
⁴ B. °kānam. ⁵ C. omits. ⁶ C. °tthe.
⁷ C. °pari°. ⁸ B.—C. °ṇo. ⁹ B. omits.
¹⁰ B. °nā-ārammaṇe. ¹¹ B.—C. °ṇā.

'ti puṭṭho phassa¹ phusanalakkhaṇaṃ manasikaronto² phasse³ vārammaṇaṃ hotīti paṭijānāti. Kiṃ pan' etaṃ phassa pariyāye ñānaṃ 'ti puṭṭho pana tādisassa suttapadassa abhāvā paṭikkhipati. Vedanādīsu pi es' eva nayo. Idāni yaṃ nissāya yassa⁴ laddhi⁵ tad⁴ eva⁴ dassetvā laddhiṃ paṭiṭṭhāpetuṃ nanu cetopariyāye ñānaṃ 'ti ādim⁶ āha. Sā pan' esā vacanamattabhini-vesena paṭiṭṭhāpitā pi appaṭiṭṭhāpitā va hotīti.

CITTĀRAMMAṆAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni anāgatakathā⁷ nāma hoti. Tattha anāgataṃ nāma anantaraṃ pi atthi na anantaraṃ pi. Etesu⁸ anantare ekanten' eva ñānaṃ natthi. Yathā ca anantare tathā ekavīthi-ekajavanapariyāpanne⁹ pi. Tattha ye sabbasmim' pi anāgate ñānaṃ icchanti seyyathāpi Andhakā¹⁰ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yan te anāgate ñānaṃ kiṃ tena anantaraṃ anāgataṃ mūlādivasena jānātīti codetuṃ anāgataṃ mūlato 'ti ādim āha. Tattha mūlato 'ti ādīni sabbāni kāraṇavevacanān'¹¹ eva kāraṇaṃ hi yaṃ¹² attano phalaṃ¹³ karoti. Taṃ tattha mūlayati paṭiṭṭhātīti mūlaṃ. Tato 'va taṃ hinoti pavattayatīti¹⁴ hetu. Tad eva naṃ deti¹⁵ banda naṃ gaṇhathā 'ti niyyādeti¹⁶ viyā¹⁷ 'ti nidānaṃ. Tato taṃ saṃbhavati saṃbhavo. Pabhavatīti pabhavo. Tattha va taṃ¹⁸ samuṭṭhāti taṃ vā naṃ samuṭṭhāpetīti samuṭṭhānaṃ. Tad eva taṃ¹⁹ āharatīti āhāro. Taṃ ca tassa apaṭiccajita-baṭṭhena²⁰ ārammaṇaṃ. Tad eva c' etaṃ paṭicca etīti paccayo. Tato taṃ samudetīti samudayo 'ti vuccati.⁶

¹ B. phassa.	² C. °roto.	³ B. phasso.
⁴ B. omits.	⁵ B. laddhivāre.	⁶ C. omits.
⁷ B. anāgatañāna°.	⁸ B. tesu.	⁹ C. °kapavana°.
¹⁰ B. °kānaṃ.	¹¹ B. kāraṇavaca°.	¹² B. yaṃ hi.
¹³ C. palaṃ.	¹⁴ C. °ttatīti.	¹⁵ B. nideti.
¹⁶ B. niyyāde°.	¹⁷ C. viyāyati.	¹⁸ C. matam.
¹⁹ B. naṃ.	²⁰ C. aṇaricchitabba°.	

Yasmā pana anantaram cittaṃ eteh' ākārehi na sakkā jānituṃ tasmā na h' evā 'ti paṭikkhipati. Anāgataṃ hetu¹ paccayatantiyā anantarā-anāgate² citte hetupaccayattaṃ jānāti. Ye tattha dhammā³ hetupaccayena paccayā honti. Te jānātīti attho. Sesapadesu pi es' eva nayo. Gotrabhuno 'ti ādi. Yasmim anāgate nānaṃ na uppajjati taṃ sarūpato dassetuṃ vuttaṃ. Pāṭaliputtassā 'ti suttaṃ yasmā⁴ anāgate nānaṃ uppajjati taṃ dassetuṃ āhaṭaṃ. Yasmā pan' etaṃ na⁵ sabbasmim anāgate nānassa sādhanam tasmā anāhaṭaṃ evā 'ti.

ANĀGATAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni paccuppannakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ sabbasaṃkhāresu aniccato ditṭhesu taṃ pi nānaṃ⁶ aniccato ditṭhaṃ hotīti vacanaṃ nissāya avisesena sabbasmim paccuppanne⁷ nānaṃ atthīti laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya paccuppanne⁸ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi avisesena paccuppanne nānaṃ atthi⁹ khaṇapaccuppanne pi tena bhavitabbaṃ. Evaṃ sante dvinnaṃ nānānaṃ ekato abhāvā¹⁰ ten' eva ekañānena taṃ jānitabbaṃ. Hotīti codetuṃ¹¹ tenā 'ti anuyogo sakavādissa. Tattha paṭhamapañhe ten' eva taṃ jānituṃ na sakkā 'ti paṭikkhepo itarassa. Dutiyapañhe pana saṃtatiṃ saṃdhāya paṭiññā tass' eva. Paṭipātito bhaṅgaṃ passanto 'ti hi⁵ bhaṅgānupassanā nānen' eva bhaṅgānupassanānānaṃ¹² passatīti tassa adhippāyo. Tena nānena taṃ nānaṃ jānātīti ādisu pi es' eva nayo. Tena phassaṇa taṃ phassan 'ti ādini assa lesokāsanivāraṇatthaṃ vuttāni. Yaṃ pan' etena¹³ laddhim paṭiṭṭhāpanatthaṃ

¹ B. hetuṃ.	² B. °rānāgate.	³ B. tasmā.
⁴ C. yasmim.	⁵ B. omits.	⁶ B. viññānaṃ.
⁷ C. °nna.	⁸ B. samuppanne.	⁹ B. atthīti.
¹⁰ B. °vo.	¹¹ B. codanatthaṃ.	¹² C. °ssane.
	¹³ B. tena.	

nanu sabbasaṃkhārehīti ādi vuttaṃ. Tattha na sato¹ tañ ñānaṃ ditṭhaṃ hoti na ārammaṇato 'ti adhippāyena paṭiññā sakavādissa. Tasmā evaṃ paṭiṭṭhitā pi tassa laddhi appaṭiṭṭhitā va hotīti.

PACCUPPANNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni phalaññānakathā nāma hotīti. Tattha buddhā pi sattānaṃ ariyaphalappattiyā² dhammaṃ desenti sāvakā piṭi iminā sāmāññena buddhānaṃ viya sāvakānaṃ pi tena³ sattena pattaphale⁴ ñānaṃ atthīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya sāvakassa⁵ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi sāvakassa phale ñānaṃ atthi yathā buddhasamā⁵ te pi sotāpattiphale attano ñānabalena ayaṃ bijī ayaṃ kolaṃkolo ayaṃ sattakkhattuparamo 'ti phalassa kataṃ paññapenti. Kin⁶ te evaṃ sāvako piṭi codetum sāvako phalassa kataṃ paññapetīti āha. Itaro paṭikkhipati. Atthi sāvakassa phale paropariyattīti ādi phale ñānassa atthitāya paccayapucchanaṭṭhaṃ vuttaṃ. Ayaṃ h'ettha adhippāyo buddhānaṃ idaṃ oraṃ⁷ idaṃ paraṃ⁸ evaṃ phalānaṃ uccāvacabhāvajānanasamkhātā phalaparopariyattīti nāma atthi.⁹ Tathā indriyapuggalā paropariyattiyokāsaṃ-atthitāya tassa tassa¹⁰ puggalassa tesāṃ tesāṃ indriyānaṃ vasena taṃ taṃ phalaṃ jānanti. Kin te sāvakassāpi etā paropariyattīyo atthīti. Atthi sāvakassa khandhapaññattīti ādini pi yadi te sāvakassa buddhānaṃ viya phale ñānaṃ atthi imāhi pi 'ssa paññattīhi bhavitabbam.¹¹ Kim assa tā atthi¹² sakkoti so etā paññattīyo attano balena jānitum 'va¹³ paññapetum vā⁶ 'ti⁶ codanattāṃ¹⁴ vuttāni.

¹ C. yato. ² B. ādissaphaluppa°. ³ C. adds: tena.

⁴ B. vattabbe phalena. ⁵ B. buddhā samā ne.

⁶ C. omits. ⁷ B. phalaṃ. ⁸ B. padaṃ opadanti.

⁹ B. adds: tathā indriyapuggalaparopariyattīti nāma atthi.

¹⁰ B. kāya. ¹¹ B. adds: ti. ¹² B. adds: na.

¹³ B. va.

¹⁴ C. paṭi°.

Sāvako jino¹ 'ti² ādi. Yadi sāvakassa buddhānaṃ viya phale ñānaṃ atthi. Evaṃ sante³ yeva jino 'ti codanattamaṃ vuttamaṃ. Sāvako anuppannaṃ sā 'ti pañhe pi ayam eva nayo. Aññānīti pañhe avijjāsaṃkhātassa aññānassa vibhattapaṭikkhitto⁴ na pan' assa buddhānaṃ viya phale ñānaṃ atthi tasmā appatitthito ca⁵ paravādo⁶ 'ti.

PHALAÑĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 10.

PAÑCAMO VAGGO.

MAHĀPAṆṆĀSAKO SAMATTO.

¹ C. pi no. ² B. titi. ³ B. oṅtesv eva.
⁴ B. vihatattā pa°. ⁵ B. va. ⁶ B. ovādivādo.

Idāni niyāmakathā nāma hoti. Tattha niyāmo hoti¹ bhabbo² niyāmaṃ okkamituṃ kusalesu dhammesu samattan³ 'ti vacanato ariyamaggo vuccati. Yasmā pana tasmim uppajjitvā niruddhe pi puggalo aniyato nāma na hoti. Tasmā so niyāmo⁴ niccaṭṭhena asaṃkhato 'ti yesaṃ laddhi seyyathā pi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Tato yadi so asaṃkhato evarūpena tena bhavitabban 'ti dipento nibbānaṃ 'ti ādim āha. Samsandanapucchā uttānatthā yeva. Atthi kocīti niyāmassa asaṃkhatabhāvaṃ dīpanattham vuttam. Maggo asaṃkhato 'ti pañhe tassa uppādanirodhabhāvato paṭikkhipati. Niyāmo saṃkhato 'ti pañhe niruddhe pi magge niyāmassa atthitam⁵ saṃdhāya paṭikkhipati. Sotāpattiniyāmo 'ti ādi pañhesu pi anulomato ca paṭilomato ca iminā 'va nayena attho vedītabbo. Pañca asaṃkhatāni ti puṭṭho pañcannaṃ asaṃkhatānaṃ āgatattānaṃ⁶ apassanto paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho catunnaṃ samattaniyāmaṇaṃ niyāmavacanato nibbānassa⁷ ca asaṃkhatabhāvato paṭijānāti. Micchattaniyāmapañho niyāmavacanamattena asaṃkhatatāya ayuttabhavadīpanattham vutto 'ti.

NIYĀMAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni paṭiccasamuppādakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ nidānavagge uppādā vā tathāgatānaṃ anuppādā vā tathāgatānaṃ ṭhitā vā sā dhātudhammaṭṭhitatā 'ti vacanato

¹ B. omits. ² B. gabbo. ³ C. samma.
⁴ B. adds: 'ti. ⁵ B. atthīti. ⁶ C. anāga.
⁷ C. omits till the end of the page.

paṭiccasamuppādo asaṃkhato 'ti laddhi. Seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ ca Mahimsāsakānaṃ ca te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Avijjā asaṃkhata 'ti ādayo pañhā avijjādinam yeva paṭiccasamuppādadassanattham vuttā.¹ Yena pan' atthena tattha ekekaṃ aṅgaṃ paṭiccasamuppādo 'ti vuccati so paṭiccasamuppādavibhaṅge vutto yeva. Avijjāpaccayā saṃkhārā 'ti yā tattha dhammatthitā² 'ti ādinayena suttena laddhi paṭiṭṭhāpitā. Tass' eva³ atthadassanena laddhibhīdanattham vuttam. Ayaṃ h' ettha attho. Yā ayaṃ heṭṭhā thitā va sā dhātudhammatthitā 'va dhammaniyāmatā 'ti vuttā na sā aññatra avijjādihi viṣuṃ ekā atthi. Avijjādinam pana paccayānaṃ yev' etaṃ nāma⁴ uppanne pi⁵ hi tathāgate anuppanne pi hi tathāgate avijjāto saṃkhārā saṃbhavanti saṃkhārādihi ca viññānādihi tasmā avijjāpaccayā saṃkhārā 'ti yā etasmim pade⁶ saṃkhārādharmānaṃ kāraṇatthena thitā⁷ 'ti³ dhammatthitā.³ Tesam yeva ca³ dharmānaṃ kāraṇatthen' va niyāmatā 'ti dhammaniyāmatā 'ti avijjā vuccati. Sā ca asaṃkhata 'ti.⁸ Nibbānaṃ ca asaṃkhataṇi 'ti pucchati. Paravādī laddhivasena paṭijānitvā puna dve asaṃkhataṇi ti puṭṭho suttābhāvena⁹ paṭikkhipitvā va laddhivasen' eva paṭijānāti sesapadesu pi es' eva nayo. Heṭṭhā vuttasadisam pana tattha vuttanayam¹⁰ evā 'ti.

PAṬICCASAMUPPĀDAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni saccakathā nāma hoti. Tattha yesam cattāri-māni bhikkhave tathāni avitathāni ti suttam nissāya cattārisaccāni asaṃkhataṇi ti laddhi. Seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ. Te samdhāya pucchā sakavādissa

¹ C. vuttam. ² C. ottā. ³ C. omits.
+ B. nāmaṃ. ⁵ B. siti. ⁶ B. pāde. ⁷ C. thitā.
⁸ B. na. ⁹ C. suttābhāvena.
¹⁰ B. °yen' eva veditabban 'ti.

paṭiññā itarassa. Ayam hi 'ssa adhippāyo. Dukkhasa-
mudayamaggesu vatthusaccaṃ saṃkhatam lakkhaṇasac-
cam asaṃkhatam. Nirodhe vatthusaccaṃ nāma natthi
asaṃkhatam eva tan¹ 'ti. Tasmā āmantā 'ti āha.
Tam pan' assa laddhimattam eva yo² hi dukkham vatvā³
saccaṃ icchati+ tathā samudayaṃ maggañ ca. Yāni pana
nesaṃ bādhanapabhavanīyānikalakkhaṇāni tāni lakkha-
ṇasaccaṃ nāmā 'ti. Na ca⁵ bādhanalakkhaṇādīhi aññāni
dukkhādīni nāma atthīti. Tāñāni⁶ ti ādisu adhippāyo
vuttanāyen' eva veditabbo. Dukkha⁷ n⁶ 'ti pañhe lad-
dhivasena lakkhaṇaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Dukkha⁷ n
'ti pañhe vatthum saṃdhāya paṭikkhipati. Tato⁷ paraṃ
suddhikapañhā saṃsandanapañhā ca sabbe pāli-anūsāren'
eva veditabbā. Avasāne laddhipaṭiṭṭhāpanattham āhaṭa-
suttam atthassa micchāgahitattā anāhatasadisam evā 'ti.

SACCAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni āruppakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ cattāro
āruppā anekajā⁸ 'ti vacanaṃ nissāya sabbe pi te dhammā
asaṃkhatā 'ti laddhi te saṃdhāya ākāsānañcāyatanā-
nān⁹ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha
uttānattham evā 'ti. Sādhakasuttam pi⁹ ajānitvā āhaṭattā
anāhatasadisam evā 'ti.

ĀRUPPAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni nirodhasamāpattikathā nāma hoti. Tattha niro-
dhasamāpattīti catunnaṃ khandhānaṃ appavatti yasmā
pana sā karīyamānā karīyati¹⁰ samāpajjīyamānā samāpaj-

¹ B. etan. ² B. so. ³ C. vatthu. ⁴ C. itthi.

⁵ B. na ca tadhala^o; C. tañ ce bodha^o.

⁶ B. dukkhasaccan. ⁷ B. ito. ⁸ B. ānañcā 'ti.

⁹ B. adds : attham. ¹⁰ B. oyyati.

jiyati¹ tasmā nippannā² 'ti vuccati. Saṃkhatāsaṃkhatā-lakkhaṇānaṃ³ pana abhāvena na⁴ vattabbā. Saṃkhatā 'ti vā asaṃkhatā 'ti vā tattha yesaṃ yasmā saṃkhatā na hoti tasmā asaṃkhatā 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ eva Uttarāpathakānaṃ ca te saṃdhāya nirodhasamāpatti⁵ ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Uppādentī⁵ ādi samāpajjanapaṭilābhavasen' eva vuttaṃ. Yathā pana rūpādayo saṃkhatadhamme uppādenti na tathāgataṃ keci uppādenti nāma nirodhavodānaṃ⁶ vuṭṭhānaṃ 'ti phalasaṃpatti veditabbā. Asaṃkhatā⁷ pana⁸ natthi yeva tasmā paṭikkhipati. Tenā hīti yasmā saṃkhatā na⁹ hoti tasmā asaṃkhatā 'ti laddhi. Idaṃ pana asaṃkhatābhāve kāraṇaṃ na hotīti vuttaṃ pi avuttasadisam¹⁰ evā 'ti.

NIRODHASAMĀPATTIKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni ākāsakathā nāma hoti. Tattha tividho ākāso paricchedākāso kasinuggahāṭimākāso ajaṭākāso tucchākāso 'ti pi tass' eva nāmaṃ. Tesu paricchedākāso saṃkhatō itarā dve paññattimattā. Yesaṃ pana duvidho pi yasmā saṃkhatō na hoti tasmā asaṃkhatō 'ti laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ Mahimsāsakānaṃ ca te saṃdhāya ākāso 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

ĀKĀSAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni ākāso sanidassano 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesaṃ tālacciddādīsu nānappavattim nissāya sabbo pi

¹ B. °jjissati. ² B. nibbannā. ³ B. °ni.
⁴ B. omits. ⁵ C. °dinti. ⁶ C. °dhāvodhānaṃ.
⁷ B. °tā. ⁸ B. adds : taṃ. ⁹ B. °tānaṃ.
¹⁰ C. vutta°.

ajātakāso sanidassano 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya ākāso sanidassano 'ti pucchā sakavādissa. Paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi sanidassano evaṃ vidho bhaveyyā 'ti codanattamaṃ rūpan 'ti ādi vuttamaṃ. Cakkhunā ca paṭicca 'ti pañhesu evarūpassa suttassa abhāvena paṭikkhipitvā thūnantarikādīnaṃ¹ upaladdhiṃ saṃdhāya paṭijānāti dvinnamaṃ rukkhānaṃ antaraṃ² 'ti ettha rukkhārūpaṃ cakkhunā disvā antare rūpabhāvato³ ākāsaṃ 'ti manodvāraviññānaṃ uppajjati na cakkhuvīññānaṃ. Sesesu pi es' eva nayo. Tasmā asādhakam etaṃ 'ti.

ĀKĀSO SANIDASSANO 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni paṭhavīdhātu sanidassano 'ti ādikathā nāma hoti. Tattha yesaṃ pāsāna-udaka-thala+rukkhacalanānaṃ c' eva pañcendriyapaṭiṭṭhokāsānaṃ ca vaṇṇāyatanamaṃ kāyaviññātikāle hatthapādādirūpaṃ ca disvā paṭhavīdhātu-ādayo sanidassanā 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya sabbakathāsu ādipucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesaṃ sabbattha pāli-anusārena c' eva hetthāvuttanayen' eva veditabban 'ti. Paṭhavīdhātu sanidassanā 'ti ādi katvā kāyakammaṃ sanidassanaṃ 'ti.

PARIYOSĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.
CHAṬṬHO VAGGO.

¹ B. dhūnantikādīnaṃ.

² B. ananaṃ 'ti.

³ C. rūpabhāvato.

⁴ C. jālā.

Idāni saṃgahakathā nāma hoti. Tattha yasmā dāmādihi balivaddādayo¹ viya keci dhammā kehici dhammehi saṃgahitā nāma natthi. Tasmā natthi keci dhammā kehici dhammehi saṃgahitā. Evaṃ sante ekavidhena rūpasamgaho 'ti ādi niratthakan 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Rājagirikānañ² c' eva Siddhatthikānañ³ ca. Te saṃdhāya aññen' atthena saṃgahabhāvam dassetum pucchā sakavādissa. Attano laddhivasena paṭiññā itarassa. Idāni yen' atthena saṃgaho labbhati taṃ dassetum na nu atthi keci dhammā 'ti ādi āradham. Taṃ sabbam heṭṭhāvuttanayattā uttānattham eva. Yā⁴ pan' esā paravādinā attano laddhipaṭiṭṭhāpanattham ya th ā d ā m e n a v ā s 'ti ādikā upamā āhatā. Sakavādinā taṃ⁶ anabhinanditvā appatikkositvā. H a ñ c i d ā m e n a v ā 'ti tassa laddhi bhinnā 'ti veditabbā. Ayaṃ h' ettha attho. Yadi te dāmādihi ca balivaddādayo⁷ saṃgahitā⁸ nāma natthi keci dhammā kehici dhammehi saṃgahitā 'ti.

SAṂGAHAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni saṃpayuttakathā nāma hoti. Tattha yasmā tilamhi⁹ telaṃ viya na vedanādayo saññādisu anupaṭiṭṭhā¹⁰ tasmā natthi keci dhammā kehici dhammehi saṃpayuttā. Evaṃ sante ñānasampayuttan 'ti ādi niratthakaṃ hoti ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Rājagirikānañ ca Siddhatthikā-

¹ B. °bandhādayo ² B. Rājākiriyañāñ ca.
³ C. omits. ⁴ C. sā. ⁵ B. cā. ⁶ B. ti.
⁷ B. °bandhādayo. ⁸ B. °tvā. ⁹ C. ti laddhimhi.
¹⁰ C. anupaci°.

nañ c' eva. Te saṃdhāya aññe va¹ sabbe va² sampayutta-
taṃ³ dassetuṃ pucchā sakavādissa attano laddhivasena
paṭiññā itarassa. Sesam idhāpi heṭṭhāvuttanayattā uttā-
nattham eva. Yo pan' eso⁴ paravādinā yathā tila m h i
t e l a n 'ti ādikā-upamāpañhe āhaṭo so yasmā vedanā-
saññānaṃ⁵ viya tilatelānaṃ⁶ lakkhaṇato nānatthavavat-
thānaṃ⁷ natthi. Sabbesu pi hi tela-atthitacesu tilo 'ti
vohāramattam. Ten' eva tilaṃ nibbattetvā⁸ gahīte purima-
saṃṭhāne⁹ na tilo nāma paññāyati tasmā anāhaṭasadisam¹⁰
eva hotīti.

SAMPAYUTTAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni cetasikakathā nāma hoti. Tattha yasmā phassi-
kādayo nāma natthi. Tasmā cetasikenāpi na¹¹ bhavitabbaṃ.
Iti natthi cetasiko dhammo 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi
Rājagirika-Siddhatthikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavā-
dissa paṭiññā itarassa. Sa h a j ā t o 'ti sampayutta-
sahajātaṃ saṃdhāya vuttam. P h a s s i k ā¹² 'ti tādisaṃ
vohāraṃ apassantassa pucchā paravādissa.¹³ Kiṃ vohārena
yathā¹⁴ cittanissitako¹⁵ 'ti cetasiko 'ti.¹⁶ Evaṃ so pi phas-
sanissitakattā¹⁷ phassanissitako¹⁸ 'ti vutte¹⁹ doso natthīti
paṭiññā sakavādissa. Sesam uttānattham evā 'ti.

CETASIKAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni dānakathā nāma hoti. Tattha dānan nāma
tividhaṃ cāgacetanā pi virati pi deyyadhammo pi saddhā

¹ C. bbenā ; B. aññen' eva ṭṭhe. ² B. ³ B. ottataṃ.
⁴ C. so. ⁵ C. °pañ°. ⁶ B. °lādīnaṃ.
⁷ B. nānatta°. ⁸ C. nibbēṭhetvā.
⁹ B. purimabhavaṃ saṃ°. ¹⁰ B. °so. ¹¹ C. omits.
¹² B. phassasikā. ¹³ B. saka°. ¹⁴ B. kathā.
¹⁵ B. °nisidato. ¹⁶ B. omits. ¹⁷ B. nisidakattā.
¹⁸ B. phassasiko. ¹⁹ C. vutto.

hiriyaṃ kusalaṃ ca dānaṃ 'ti. Āgataṭṭhāne cāgacetaṇā dānaṃ. Abhayaṃ detiti āgataṭṭhāne virati. Dānaṃ deti annaṃ pānaṃ 'ti āgataṭṭhāne deyyadhammo. Tattha cāgacetaṇā deti vā deyyadhammaṃ deti vā etāya deyyadhammaṃ 'ti dānaṃ virati. Avakhaṇḍanaṭṭhena¹ lavanaṭṭhena vā dānaṃ. Sā hi uppajjamānā bhayaabheravādisaṃkhātaṃ dus-selyacetaṇaṃ² khaṇḍeti lunāti cā 'ti dānaṃ. Deyyadhammo deyyatiti³ dānaṃ. Evaṃ etaṃ tividdhaṃ pi atthato cetasiko e'eva dhammo deyyadhammo cā 'ti duvidhaṃ hoti. Tattha yesaṃ cetasiko va dhammo dānaṃ na deyyadhammo 'ti laddhi. Seyyathāpi Rājagiriṇa + Siddhatthikānaṃ te saṃdhāya cetasiko 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ deyyadhammavasena codetum labbhā ti pucchā sakavādissa. Annādiṇi⁵ viya so na sakkā dātum 'ti paṭikkhepo itarassa. Puna daḷhaṃ katvā puṭṭho abhayaṃ detiti suttavasena paṭiññā tass'eva. Tassa⁶ paṭiññādisu pana tassa⁷ detiti ādi vohāraṃ apassanto paṭikkhipat'eva. Anitṭhaphalaṃ 'ti ādi⁸ acetasikassa⁹ dhammassa dānaabhāvadipanaṭṭhaṃ vuttaṃ. Na hi acetasiko annādidhammo āyatim vipākaṃ deti itṭhaphalabhāvanīyācānaṭṭhaṃ¹⁰ pan'etaṃ vuttan' ti veditabbaṃ. Ayaṃ pi h'ettha adhippāyo yadi acetasiko annādidhammo dānaṃ bhaveyya hitacittena anitṭhaṃ akantaṃ bhesajjaṃ detassa nimbabijādihi viya nimbādayo anitṭhaṃ eva phalaṃ nibbatteyya yasmā¹¹ pan'etthahitaharaṇacāgacetaṇā¹² dānaṃ tasmā anitṭhe pi deyyadhamme dānaṃ itṭhaphalaṃ eva hoti. Evaṃ paravādinā cetasikadhammassa dānaabhāve paṭiṭṭhāpīte sakavādi itarena pariyāyena deyyadhammassa dānaabhāvaṃ sādhetum dānaṃ itṭhaphalaṃ vuttaṃ bhagavata 'ti ādim āha. Paravādi pana eivarādiṇaṃ¹³ itṭhavipākaṃ apassanto¹⁴ paṭikkhipati. Suttasādhanaṃ paravādivāde¹⁵ pi yujjati. Sakavādivāde¹⁵ pi na puna ekena 'tṭhena¹³

¹ C. akaṇḍa°. ² C. °nānaṃ°. ³ B. deyya°.

⁴ C. °ya. ⁵ C. adinnā°.

⁶ C. ssa; B. phassa pañhādisu. ⁷ B. phassaṃ.

⁸ B. ādiṇaṃ. ⁹ C. ceta°. ¹⁰ B. °niyādhanaṭṭhaṃ.

¹¹ C. yasmiṃ. ¹² C. °pharaṇa°. ¹³ C. omits.

¹⁴ B. °ko. ¹⁵ B. °vāre.

deyyadhammo it̐haphalo hoti¹ it̐haphalabhāvamattam² eva paṭikkhittam. Tasmā tena hi na vattabban 'ti ettha it̐haphalabhāven' eva na vattabbatā yujjati. Dātabbat̐hena pana deyyadhammo dānam eva. Dvinnam hi dānaṇam sāgarabhāvamocanattam³ eva ayaṇ kathā 'ti.

DĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni paribhogamayapuññakathā nāma hoti. Tattha yesam⁴ divā ca ratto ca sadā puññam pavaḍḍhatiti ca⁵ yaṇ⁶ bhikkhave bhikkhu cīvaram paribhuñjamāno 'ti ca evam ādini suttāni ayoniso gahetvā yesam⁷ paribhogamayam nāma puññam atthīti laddhi seyyathāpi Rājagirika⁸-Siddhatthika-Sammītiyānam te saṃdhāya paribhogamayān 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṇ puññam nāma phassādayo kusalā dhammā na tato aññam tasmā phassādihi te vaḍḍhitabban 'ti codetum paribhogamayo phasso⁹ 'ti ādi āradham taṇ sabbam itarena tesam avaḍḍhanato¹⁰ paṭikkhittam. Latā viyā 'ti ādini kiriyāya¹¹ vā bhāvatāya¹² vā vinā pi yathā latādini sayam eva vaḍḍhanti. Kinte evaṇ vaḍḍhantiti codanattam vuttāni. Tathā pan' assa avaḍḍhanato na h' evā 'ti paṭikkhittam. Na samannāharatiti pañhe paṭiggāhakānaṇ paribhogena¹³ purimacetanā pavaḍḍhati. Evaṇ taṇ hoti puññan 'ti laddhivasena paṭijānāti. Tato anāvajjantassā¹⁴ 'ti ādihi putṭho dāyakassa cāgacetanam taṇ¹⁵ saṃdhāya paṭikkhipati. Tattha anāvajjantassā¹⁶ 'ti dānacetanāya pure cārikena āvajjanena¹⁷ bhavaṇgam anāvattantassā¹⁸ aparivattentassa¹⁹

¹ B. ti. ² B. °phalābhā°. ³ B. saṅgāra°.⁴ B. yesam. ⁵ C. omits. ⁶ B. yassa.⁷ C. sesam. ⁸ C. °ya. ⁹ B. °ssā 'ti.¹⁰ C. avaḍḍhamnato; B. avaḍḍhinato. ¹¹ B. °yassa.¹² B. °nāya. ¹³ B. panabhogena. ¹⁴ B. °vaṭṭa°.¹⁵ B. omits. ¹⁶ B. °vattā°. ¹⁷ B. °ne naṇ.¹⁸ C. °ttassa. ¹⁹ B. °ttantassa.

anābhogassā 'ti nirābhogassa asamannāharanta-
tassā 'ti. Āvajjanam hi bhavaṅgam pi vicchinditvā attano
gatamaggen' ¹ eva uppajjamānaṃ dānacetaṇaṃ samannā-
harati nāma. Evaṃ kiccena iminā cittena ² asamannāha-
rantassa puññaṃ hotiti pucchati. Amanasikaront-
tassā 'ti manam akarontassa. Āvajjanaena ³ hi tad
anantaram uppajjamānaṃ manam karoti nāma evam
karontassā 'ti attho. Upayogavacanasmiṃ hi ⁴ etaṃ ⁵
bhummam. Acetayantassā 'ti cetanaṃ anuppāden-
tassa appatthayantassā 'ti patthanāsamkhātam kusa-
lacchandaṃ akarontassa apaṇidahaṇtassā 'ti dāna-
cetanāvasena cittaṃ aṭṭhapentassā 'ti attho. Nanu ca
āvaṭṭantassā 'ti vāre ⁶ abhogassā ⁷ 'ti abhogavato. ⁸
Atha vā abhogo ⁹ assa abhogassa ⁹ vā anantaram taṃ
puññaṃ hotiti pi attho. Dvinnaṃ phassānaṃ 'ti
ādisu ekakkhaṇe dāyakassa dvinnaṃ phassādinaṃ abhā-
vā paṭikkhipati. Dāyakassa ca paribhūñjantassa vā 'ti
ubhinnaṃ phassādayo saṃdhāya paṭijānāti. Api ¹⁰ c' assa
pañcannaṃ viññānaṃ saṃodhānaṃ hotiti laddhi tassāpi
vasena paṭijānāti. Atha naṃ sakavādi pariyāyassa dvāraṃ
pidahitvā ujuvipaccanikavasena codetum kusalādi-
pañhaṃ ¹¹ pucchi. ¹² Tatrāpi kusalākusalānaṃ ¹³ ekassa
ekakkhaṇe ¹⁴ saṃpayogabhāvaṃ ¹⁵ saṃdhāya paṭikkhipati.
Paribhogamayaṃ pana cittavippayuttaṃ uppajjatīti laddhiyā
paṭijānāti. Atha naṃ sakavādi suttena niggaṇhāti sutta-
sādhane āramaropakādinaṃ ¹⁶ anussaraṇapaṭisaṃkhara-
ṇādivasena anantarā ¹⁷ uppajjamānaṃ puññaṃ saṃdhāya
sadā ⁶ puññaṃ pavaddhatīti vuttaṃ. Appamāṇo
tassa puññābhisando 'ti idaṃ pi appamāṇavihārino dinna-
paccayattā ca evarūpo me evaram paribhūñjatīti anumo-
danavasena vuttaṃ. Taṃ so paribhogamayaṃ 'ti sallak-

¹ B. gamanamagge. ² C. kiccena. ³ B. āvajjamānena.

⁴ C. omits. ⁵ B. evam. ⁶ B. omits. ⁷ B. ābho°.

⁸ B. ābhogavacanato. ⁹ B. ābho°. ¹⁰ B. adhi.

¹¹ B. kussalassā 'ti. ¹² B. pucchati. ¹³ B. kusalānaṃ.

¹⁴ B. °ṇam. ¹⁵ B. gābhāvaṃ. ¹⁶ B. °nādinaṃ.

¹⁷ B. antarantarā.

khetiti. Yasmā pana paṭiggāhakena paṭiggāhetvā apari-
bhutte pi deyyadhamme puññaṃ hoti yeva. Tasmā saka-
vādivādo 'va balavā.¹ Tattha paṭiggāhake paṭig-
gahite 'ti parassa² paṭiggāhakena paṭiggahite 'ti attho
datthabbo. Sesam uttānattham evā 'ti.

PARIBHOGAMAYAPUÑÑAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni itodinnakathā nāma hoti. Tattha yesam itodinnena
yāpenti petā kalamkatā tahiṃ 'ti vacanaṃ nissāya yaṃ³ ito
cīvarādi dinnam ten' eva yāpentiti laddhi seyyathāpi
Rājagiriya-Siddhatthikānaṃ. Te samdhāya ito dinnena
'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Puna cīvarādiva-
sena anuyutto paṭikkhipati. Aññā⁴ aññāssa kārako 'ti
aññassa vipākādayakānaṃ kammānaṃ añño kārako na
attanā va attano kammaṃ karotīti vuttaṃ hoti evaṃ
puṭṭho pana itaro suttavirodhabhayena paṭikkhipati.
Dānaṃ dentaṃ 'ti dānaṃ dadamānaṃ disvā 'ti attho.
Tattha yasmā attānaṃ⁵ anumodittha⁶ va⁷ te⁸ tattha
bhogā uppajjanti. Tasmā ssa iminā kārāṇena laddhi⁹
paṭiṭṭhāpentassāpi appaṭiṭṭhāpitā¹⁰ va hoti. Na hi te
itodinnen' eva vatthunā yāpentiti. Sesesu pi suttasā-
dhanesu es' eva nayo.

ITODINNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni paṭhavī kammavipāko 'ti kathā nāma hoti. Tattha
issariyasamvattaniyaṃ kammaṃ adhipaccasamvattaniyaṃ
kamman 'ti. Tattha issarānaṃ issariyaṃ nāma adhipati-
naṃ adhipaccaṃ nāma paṭhavī issariyādhipaccassa samvat-
tanikaṃ ca kammaṃ atthiti vuttaṃ. Tasmā yesam paṭhavī

¹ B. phalavā. ² C. padassa. ³ B. omits.

⁴ C. añña-aññaṃ. ⁵ B. °no.

⁶ B. °ttā; C. anumāditatthā. ⁷ B. ca. ⁸ B. tesam.

⁹ C. laddhiṃ. ¹⁰ B. °ṭṭhitā.

kammavipāko 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya paṭhaviṭi pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sukhavedanīyā 'ti ādi kammavipākassa bhāvadasanavasena vuttam. Phasso hotīti¹ ādinā nayena nidditthesu vipākesu phasso sukhavedanīyādibhedo hoti. Te² saññādayo ca³ sukhavedanādihi sampayuttā vedanādayo saññādihi sabbe pi sarammaṇā.⁴ Atthi⁵ va nesam pure cārikam āvaṭṭanādisaṃkhātam āvajjanam kammappaccaya-bhūtā cetanādayo⁶ tattha iṭṭhavipāko tassa patthanā paṇidhānavasena pavattā mūlatanā. Kin te evarūpā paṭhaviṭi pucchati. Itaro paṭikkhipati. Paṭilomapucchādīni uttānatthā⁷ yeva. Kammavipāko paresam sādharāṇo 'ti pañhe phassādayo saṃdhāya paṭikkhipati. Kammasamuṭṭhānarūpaṇ ca paṭhavi-ādinam yeva ca sādharāṇabhāvam saṃdhāya paṭijānāti. Asādharāṇapañhe santisuttam parasamayato⁸ āharitvā dassitam sabbe sattā paṭhaviṃ paribhuñjantīti pañhe. Paṭhavi-anissite saṃdhāya paṭikkhipati. Nissite saṃdhāya paṭijānāti. Paṭhaviṃ aparibhuñjitvā parinibbāyantīti āruppe parinibbāyantānaṃ⁹ vasena paṭijānāti. Kammavipākam akhēpetvā¹⁰ 'ti idam parasamayavasena¹¹ vuttam. Kammavipākam hi khēpetvā va⁵ parinibbāyantīti tesam laddhi sakasamaye pana katokā-sassa kammassa uppannam vipākam akhēpetvā parinibbānam natthīti tesaṃ ca laddhiyā paṭhavisādharāṇavipākattā uppannavipāko yeva hoti tam vipākabhāvena tṭhitam akhēpetvā parinibbānam na yujjati codetum vattati. Itaro pi laddhivasen'eva paṭikkhipati. Cakkavattisattassa kammavipākan 'ti pañhe⁵ asādharāṇam phassādini¹² saṃdhāya paṭikkhipati. Sādharāṇam saṃdhāya paṭijānāti. Paṭhavisamuddacandasuriyādayo¹³ pi¹⁴ sabbesam sādharāṇakammavipāko 'ti tesam laddhi. Issa-

¹ B. adds : hi. ² B. so ca. ³ B. va. ⁴ C. °nādi.

⁵ C. omits. ⁶ C. °nā so. ⁷ B. uttānam eva.

⁸ B. pada°. ⁹ C. °tamtam. ¹⁰ C. aṭṭhapetvā.

¹¹ B. padasamassana°. ¹² B. °di.

¹³ B. °suriyacandimādayo. ¹⁴ B. hi.

riyasamvattaniyan 'ti. Ettha issariyaṃ nāma bahudhanatā. Adhipaccam nāma sesajane attano vase vattetvā tehi gurukātabbatthena adhipatibhāvo. Tattha kammaṭṭilābhavasena taṃ samvattanikaṃ nāma hoti na janakavasena. Tasmā kammavipākabhāve¹ asādhāraṇam etan 'ti.

PAṬHAVĪKAMMAVIPĀKAKATHĀ²

NITTHITĀ. 7.

Idāni jarāmarāṇaṃ vipāko 'ti kathā hoti. Tattha yesaṃ atthi dubbannaṣamvattaniyaṃ kammaṃ appāyukasamvattaniyaṃ kamman 'ti. Ettha dubbannakā nāma jarā. Appāyukatā nāma marāṇaṃ taṃsamvattaniyaṃ ca kammaṃ atthi tasmā jarāmarāṇaṃ vipāko 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Paṭilomapañhe anārammaṇan 'ti rūpadhammānaṃ tāva anārammaṇaṃ c' eva. Arūpānaṃ pi pana jarāmarāṇasaṃpayogalakkaṇābhāvā anārammaṇaṃ c' eva akusalānaṃ dhammānaṃ jarāmarāṇaṃ akusalānaṃ dhammānaṃ vipāko 'ti pañhe jarāmarāṇena nāma anitthavipākena bhavitabban 'ti laddhiyā paṭijānāti ten' eva kāraṇena kusalānaṃ dhammānaṃ jarāmarāṇassa kusalavipākatam patikkhipati. Parato c' assa akusalavipākatāñ ñeva paṭijānāti. Kusalānaṃ ca akusalānaṃ cā 'ti pucchāvasena ekato katam. Ekakkhaṇe pan' etam³ natthi avyākatavipākānaṃ⁴ jarāmarāṇavipāko⁵ 'ti vattabbatāya pariyaṃ atthi.⁶ Tasmā avyākatavasena pucchā na katā. Dubbaṇṇasaṃvattaniyan 'ti ettha dubbanniyaṃ nāma aparisuddhavaṇṇatā. Appāyukatā nāma āyuno ciraṃ pavattituṃ asamatthatā. Tattha akusalakammaṃ kammaṣamutthānaṃ dubbāṇarūpaṃ kammaṣamutthānaṃ hoti. Asadisattā pan' assa taṃ vipāko na hoti. Utu-samutthānādino pana taṃ paṭilābhavasena āyuno 'va ucche-

¹ C. opāke bhāve. ² B. opāko 'ti kathā. ³ B. taṃ.

⁴ B. abyākatānaṃ avipākānaṃ. ⁵ B. opānaṃ vipāko.

⁶ B. natthi.

danavasena¹ paccayo hoti. Evam etaṃ pariyāyena taṃ 'va samvattanikaṃ nāma hoti navipākaphassādinaṃ viya janakavasena tasmā vipākabhāve² asādhakaṃ. Sesam ettha heṭṭhāvuttasadisam evā 'ti.

JARĀMARANAṆAVIPĀKO 'TI KATHĀ
NITṬHITĀ. 8.

Idāni ariyadhammavipākakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ kilesappahānamattam eva sāmāññaphalaṃ na cittacetasikā dhammā 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ. Te samdhāya natthi ariyadhammavipāko 'ti pucchā sakavādissa. Tattha ariyadhammavipāko 'ti maggasamkhātassa³ ariyadhammassa vipāko kilesakkhaya-mattam ariyaphalan 'ti laddhiyā paṭiññā itarassa. Sāmāññān 'ti samaṇabhāvo. Maggass' etaṃ nāmaṃ. Sāmāññān ca vo bhikkhave desissāmi sāmāññaphalañ ca 'ti hi vuttaṃ. Brahmaññe pi es' eva nayo. Sotāpattiphalaṃ⁴ na⁵ vipāko 'ti ādisu sotāpattimaggādinaṃ ācayagāminam⁶ samdhāya ariyaphalānaṃ na vipākabhāvaṃ paṭijānāti. Dānaphalādinaṃ paṭikkhipati. So ca⁷ ācayagāmiti⁸ kassa evaṃ atthaṃ dhāreti. Vipākasamkhātā ācayam gacchati. Taṃ vā ācayam ācinantā gacchanti ācayagāmino vipākaṃ apacinantā gacchanti apacayagāmino 'ti tasmā evaṃ paṭijānāti ca paṭikkhipati ca. Kāma vacarakusala vipākaṃ⁹ āpacayagāmiti ādikā pucchā¹⁰ paravādissa paṭiññā ca paṭikkhepo ca sakavādissa. Lokikaṃ¹¹ hi kusalaṃ savi-pākaṃ cutipatisamdhīyo c' eva vattañ ca ācinantaṃ gacchatiti ācayagāmi.¹² Lokuttarakusalaṃ cutipatisamdhīyo c' eva vattañ ca apacinantaṃ gacchatiti apacāyagāmi.

¹ B. upacchedaka°. ² B. bhāva. ³ C. vasagga°.
⁴ C. °lānaṃ. ⁵ C. omits. ⁶ B. apaca°; C. acca°. ⁷ B. hi.
⁸ C. āmayagāmin; B. °gāmiti.
⁹ B. akusala°; C. °pāka. ¹⁰ B. pucchāya.
¹¹ B. °yaṃ. ¹² B. apacaya°.

Evam c' etam savipākam eva hoti na apacayagāmiti vacanamattena avipākam. Imam attham saṃdhāy' ettha sakavādino paṭiññā ca paṭikkhepo ¹ ca veditabbo 'ti.

ARIYADHAMMAVIPĀKAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni vipāko vipākadhammadhammo 'ti kathā hoti. Tattha yasmā vipāko ² vipākassa aññamaññā dipaccayava-sena paccayo hoti. Tasmā vipāko pi vipākadhammadhammo ³ 'ti yesam laddhi seyyathā pi Andhakānam. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Tassa vipāko 'ti tassa vipākadhammadhammassa ⁴ vipākassa yo vipāko so pi te vāde vipākadhammadhammo hotīti pucchati. Itaro āyatim ⁵ vipākadānabhāvam ⁶ saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho tappaccayāpi aññassa vipākassa uppattim saṃdhāya paṭijānāti. Evam sante pana 'ssa kusalākusalassa viya tassāpi vipākassa ⁷ vipāko tassa ² vipāko ² 'ti vaṭṭānupacchedo ⁸ āpajjati. Tam ⁹ puṭṭho samavairodhabhayena paṭikkhipati. Vipāko 'ti vā ² ādimhi vacanasodhanena yadi vipākassa vipākadhammadhammena ekattham ¹⁰ bhaveyya. Kusalākusalāvyākātānam ekattham āpajjeyyā ¹¹ 'ti paṭikkhipati. Vipāko ca vipākadhammadhammo cā 'ti ettha ayam adhippāyo. So hi catūsu vipākakkhandhesu ekekaṃ aññamaññāpaccayādisu paccayatṭhena vipākadhammadhammam tam paccayuppannatṭhen' eva vipākam maññamāno vipāko vipākadhammadhammo 'ti puṭṭho āmantā 'ti paṭijānāti. Atha naṃ sakavādī yasmā tayā ekakkhane catūsu khandhesu vipāko pi vipākadhammadhammo pi anuññāto tasmā tesam sahatādibhāvo āpajjatīti codetum

¹ C. °pañ ca. ² B. omits. ³ C. vipākadhammo.

⁴ C. vipākadhamnavipākassa. ⁵ B. °ti.

⁶ B. °nābhāvam. ⁷ B. adds : tassāpi.

⁸ B. °ppacchedo. ⁹ C. sam. ¹⁰ B. °tā bhaveyyam.

¹¹ B. vāpa°.

evam āha. Itaro kusalākusalasamkhātaṃ vipākadhamma-
dhammaṃ samdhāya paṭikkhipati. Taññeva akusala-
lan'ti yadi te vipāko vipākadhammadhammo yo akusala-
vipāko so akusalaṃ āpajjati. Tasmā¹ vipākadhamma-
dhammena ekattā. Taññeva kusalan'ti ādisu
pi es'eva nayo. Aññamaññapaccayā'ti idaṃ
sahajātānaṃ paccayamattavasena² vuttaṃ. Tasmā asā-
dhakaṃ³ mahābhūtānaṃ pi ca aññamaññapaccayatā
vuttā na ca tāni vipākāni⁴ vipākadhammadhammānīti.

VIPĀKO VIPĀKADHAMMADHAMMO 'ti KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 10.

SATTAMO VAGGO.

¹ B. kasmā.

² B. paccayavasena.

³ C. °katam.

⁴ B. adds: na.

Idāni gatikathā nāma hoti. Tattha asurakāyena sad-
 dhim cha gatiyo 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ
 c'eva Uttarāpathakānaṃ ca te saṃdhāya pucchā sakavādissa
 paṭiññā itarassa. Atha naṃ sakavādī pañca kho¹ pan'
 imā Sāriputta gatiyo 'ti lomahaṃsanapariyāye² paric-
 chinnānaṃ gatīnaṃ vasena codetum nanu pañca
 gatiyo 'ti ādim āha. Itaro suttavirodhabhayena paṭi-
 jānāti. Tasmā pana sakavādī cha gatiyo na saṃpaṭi-
 chati. Nanu catūhi apāyehi vimutto³ ettha asurakāyo pi
 gahito 'ti saccam gahito na pan' esā gati kasmā visum
 abhāvato asurakāyasmim hi Kālakañjakā⁴ asurapetagatiyā
 saṃgahitā Vepacittiparisādevagatiyā asurakāyo 'ti visum
 ekā gati nāma natthi. Idāni etam eva atthaṃ dassetum
 nanu Kālakañjakā⁴ 'ti āradham. Tattha samāna-
 vaṇṇā⁵ 'ti sadisarūpasamṭhānā. Bibhacchā⁵ 'ti
 virūpā duddasikā. Samānabhogā⁶ 'ti sadisamethuna-
 samācārā samānāhārā⁷ 'ti sadisakheḷasiṅghānika-
 pubbalohitādi-āhārā. Samānāyukā⁷ 'ti sadisa-āyupa-
 ricchedā. Avāhavivāhan⁷ 'ti kaññāgahaṇā⁶ c'eva
 kaññādānaṃ ca. Sukkapakkhe samānavāṇṇā⁷ 'ti
 sadisarūpasamṭhānā abhirūpā pāsādikā dassaniyā pabhā-
 sampannā samānabhogā⁷ 'ti sadisapañcakāmaguṇa-
 bhogā. Samānāhārā⁷ 'ti sadisasuddhā bhojanā-
 di-āhārā. Sesam vuttanayam eva. Nanu atthi
 asurakāyo 'ti idaṃ asurakāyass' eva sādham⁷ tassa
 pana visum gatiparicchedābhāvena gatisādhakan 'ti.

GATIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

¹ C. panc' ime.	² B. °yena.	³ C. vimatto.
⁴ B. kālañcukā.	⁵ B. vigacchā.	⁶ C. °gaṇhañ.
	⁷ B. °kakatam.	

Idāni antarābhavakathā¹ nāma hoti. Tattha yesaṃ antarāparinibbāyiti suttapadaṃ ayonisogahetvā antarābhavo nāma atthi yattha satto dibbacakkhuko viya adibbacakkhuko iddhimā viya aniddhimā mātāpitisamāgamañ ca utusamayañ ca olokayamāno sattāhaṃ vā atirekasattāhaṃ vā titṭhatiti laddhi seyyathāpi Pubbeseliyānaṃ² eva Saṃmitiyānañ ca te saṃdhāya atthi ti pucchā sakavādissa laddhiyaṃ ṭhatvā paṭiññā itarassa. Atha naṃ ye bhagavatā tayo bhavā vuttā tesam vasena codetum kāmabhavo 'ti ādim āha. Tatrāyaṃ adhipāyo. Yadi te antarābhavo nāma koci bhavo atthi. Tena kāmabhavādinam yeva aññatarena bhavitabbaṃ. Pañca vokārabhavādinam viya tena taṃ pucchāma. Kin te yadi antarābhavo nāma kāmabhavo udāhu rūpabhavo arūpabhavo 'ti.³ Itaro tathā⁴ anicchanto sabbam paṭikkhipati. Kāmabhavassa vā 'ti ādi. Yadi antarābhavo nāma atthi imesaṃ bhavānaṃ antarā dvinnam sīmānaṃ sīmantarikā viya bhavyā 'ti codetum āraddhaṃ. Paravādi pana tathā anicchanto sabbapañhe paṭikkhipati. Kevalam laddhiyā na⁵ sahadhammena ten' eva taṃ⁶ sakavādino vata re⁷ 'ti paṭisedheti.⁸ Pañcavisā yonī⁹ yathāparicchinna yoni-ādisu so samodhānaṃ¹⁰ na gacchati. Atha tena tato atirekena bhavitabban 'ti codetum vuttāni. Antarābhāvūpagaṃ kammaṃ 'ti yadi so pi eko bhavo yathā kāmabhavūpagādinī¹¹ kammāni atthi ti satthārā vibhajitvā dassitāni. Evaṃ tadūpagenāpi¹² kammena bhavitabban 'ti codanattam vuttam. Yasmā pana parasamaye antarābhavūpagan nāma pāṭiekkam kammaṃ natthi. Yaṃ yaṃ bhavaṃ upapajjissati tadupagen' eva kammena antarābhave nibbattiti tesam laddhi. Tasmā na h'eva 'ti paṭikkhittam. Atthi antarābhāvūpagā satta 'ti puṭṭho pi kāmabhavarūpabhavūpagā yeva nāma

¹ B. °gatākathā. ² B. °nañ e' eva.

³ B. 'titi; C. omits. ⁴ C. kathā. ⁵ C. iddhiyā naṃ.

⁶ B. omits. ⁷ B. va vāde. ⁸ C. °dhati.

⁹ B. adds: ādini pi. ¹⁰ C. °kam. ¹¹ C. °bhāvādinī.

¹² C. °pakenāpi.

te laddhiyā paṭikkhipati. Jāyantaṭṭi ādini¹ puṭṭho pi. Tattha jātijarāmarāṇāni c'eva cutipatisaṃdhiparamparaṇ² ca anicchanto paṭikkhipati. Rūpādivasena puṭṭho pi yasmā antarābhavūpagasattassa³ anidassanaṃ rūpavedanādayo pi aññesaṃ viya na oḷārikā 'ti 'ssa⁴ laddhi tasmā paṭikkhipati. Iminā ca⁵ kāraṇena pañca vokārabhave⁶ pi⁴ paṭikkhepo veditabbo. Idāni kāmabhavo gatitī ādi bhavasamsandanaṃ nāma hoti. Tatrāyaṃ adhippāyo. Yadi te antarābhavo⁷ nāma koci gatibhavo⁸ bhaveyya. Yathā kāmabhavādisu bhavagati-ādibhedo⁹ labbhati. Tathāpi¹⁰ labbhettha yathā vā tatra na labbhati tathā imesu pi na labbhettha.¹¹ Samānasmaṃ hi bhavābhave¹² etesv ev' esa vibhāgo¹³ atthi na itarasmin 'ti ko ettha visesahetū 'ti. Itaro pana laddhimattavasena taṃ taṃ paṭijānāti c'eva paṭikkhipati¹⁴ ca. Sabbesaṇ ñeva sattānaṃ atthi antarābhavo 'ti puṭṭho. Yasmā nirayūpaga-asaññasattūpaga-arūpūpagānaṃ antarābhavaṃ na⁴ icchati tasmā paṭikkhipati. Ten' eva kāraṇena paṭilome paṭijānāti. Anantarikasā¹⁵ 'ti ādi. Yesaṃ so antarābhavaṃ¹⁶ na icchati te tāva⁴ vibhajitvā dassetum vuttam. Taṃ sabbam pāli-anusāren' eva veditabbam. Saddhiṃ suttasādhanaṇā 'ti.

ANTARĀBHAVAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni kāmagaṇakathā nāma hoti. Tattha sakasamaye tāva kāmādhātūhīti vatt'ukāmā 'ti¹⁷ pi vuccanti kilesakāmā pi kāmabhavo 'ti.¹⁸ Etesu pi¹⁷ hi vatthukāmā kāmāniyaṭṭhena kāmā¹⁹ sabhāvanissattasuññataṭṭhena dhātū 'ti

¹ C. ādiṃ āha.	² B. °rānaṇ ca.	³ C. °bhavasattassa.
⁴ C. omits.	⁵ B. va.	⁶ B. °bhavabhāve.
⁷ C. ananta°.	⁸ C. bhavo.	⁹ C. bhavagatibhedo.
¹⁰ B. tatrāpi.	¹¹ B. labbhati	¹² B. bhavabhāve.
¹³ B. °ge.	¹⁴ B. °khepati.	¹⁵ B. āna°.
¹⁶ B. ananta°.	¹⁷ B. omits.	¹⁸ B. pi.
		¹⁹ B. °ma.

kāmadhātu. Kilesakāmaniyatṭhena¹ ca kāmā. Yathā vutten' ev' aṭṭhena dhātū' ti kāmadhātu. Kāmabhavo kāmaniyatṭhena kammanatṭhena² vatthukāmappattidesatṭhena³ 'ti tihi kāraṇehi⁴ kāmā yathāvutten' ev' aṭṭhena dhātū' ti kāmadhātu. Parasamaye pana pañc' ime bhikkhave kāmaguṇā 'ti vacanamattaṃ nissāya pañc' eva⁵ kāmaguṇā kāmadhātū' ti gahitaṃ. Tasmā yesaṃ ayaṃ laddhi seyyathāpi etarahi Pubbaseliyānaṃ.⁶ Te saṃdhāya kāmadhātunānattaṃ bodhetuṃ pañc' evā 'ti pucchā sakavādissa laddhivasena paṭiññā itarassa. Nanu atthi ti ādi. Kilesakāmadassanattaṃ vuttaṃ. Tattha tappatīsaṃyutto 'ti kāmaguṇapaṭīsaṃyutto kāmaguṇarammaṇo 'ti attho. No vata revatṭabbe pañc' evā 'ti imesu tappatīsaṃyuttachandādisu sati pañc' eva kāmaguṇā kāmadhātū' ti na vattabbaṃ. Ete pi hi chandādayo kamaniyatṭhena⁷ kāmā ca⁸ dhātu cā 'ti pi kāmadhātu. Kamanatṭhena kāmasāṃkhātā dhātu pi kāmadhātū' ti attho. Manussānaṃ cakkuṇa 'ti ādi vatthukāmadassanattaṃ vuttaṃ. Tattha paravādi channaṃ pi āyatanānaṃ vatthukāmabhavena⁹ kāmadhātubhāvaṃ paṭikkhipivā puna mano 'ti puṭṭho mahaggatalokuttaraṃ saṃdhāya 'ssa⁹ na⁹ kāmadhātubhavaṃ paṭijānāti. Yasmā pana sabbe pi te bhūmakamano kāmadhātu yeva. Tasmā naṃ sakavādi suttena niggaṇhāti. Kāmāguṇabhavo¹⁰ 'ti ādibhavassa¹¹ kāmadhātubhavadassanattaṃ vuttaṃ. Yasmā¹² pana kāmāguṇamatte bhavo 'ti vohāro natthi tasmā paravādi na h'evā 'ti paṭikkhipati. Kāmāguṇupagaṃ¹³ kamman 'ti ādi sabbāṃ¹⁴ kāmāguṇamattassa na⁹ kāmadhātubhavadassanattaṃ¹⁵ vuttaṃ kāmadhātusaṃkhātāṃ kāmabhavūpagaṃ eva hi kammanā atthi kāmabhavūpagā eva ca sattā

¹ B. kilesakāmakā°. ² C. kamaṇa°. ³ B. °ppavatti°.
⁴ B. kara°. ⁵ C. omits. ⁶ B.—C. °kānaṃ.
⁷ B. kamma°. ⁸ C. va. ⁹ B. omits. ¹⁰ C. °bhāvo.
¹¹ C. °bhāvo°. ¹² C. tasmā. ¹³ B. bhavaṃ.
¹⁴ C. sabbā. ¹⁵ C. kāmabhāvo°.

honti. Tattha jāyanti jīyanti mīyanti cavanti upapaj-
janti¹ na kāmaguṇesu 'ti iminā upāyena sabbattha attho
veditabbo 'ti.

KĀMAGUṆAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni kāmakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ pañc' ime
bhikkhave kāmaguṇā 'ti vacanamattam nissāya rūpāyatan-
ādīni pañc' evāyatanāni kāmā 'ti laddhi seyyathāpi
Pubbaseliyānaṃ tesam kilesakāmass' eva nippariyāyena
kāmabhavaṃ dassetuṃ p a ñ c ' e v ā ' ti pucchā sakavādissa
paṭiññā itarassa. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

KĀMAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni rūpadhātukathā nāma hoti. Tattha rūpino va
dhammā rūpadhātu nāmā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi
Andhakānaṃ. Te saṃdhāya rūpino 'ti pucchā sakavā-
dissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sakavādi yasmā rūpa-
dhātu nāma rūpabhavo na rūpamattam eva tasmā ten'
atthena codetuṃ rūpabhavo 'ti ādim āha. Tam²
sabbam kāmaguṇakathāya vuttanāyena' eva veditabbam.
S ā c a k ā m a d h ā t ū 'ti puṭṭho bhūmipacchedavirodham
samppassamāno paṭikkhipatī puna daḷham katvā puṭṭho
attano laddhivasena paṭijānāti. Evaṃ sante pana dvīhi
bhavehi samannāgatattā³ āpajjati tena tam sakavādi
kāma bhava na v ā 'ti ādim āha. Itaro ekassa dvīhi
samannāgamābhāvato⁴ paṭikkhipatīti.

RŪPADHĀTUKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 5.

Arūpadhātukathāya pi iminā 'va upāyena attho veditabbo
arūpadhammesu pana vedanākkhandham eva gahetvā ve-
danābhavo 'ti ādinā nayena tattha⁵ desanā katā.⁶ Tattha

¹ C. uppa°. ² B. sā tam. ³ B. °tatā.
⁴ B. °gatābhagavato. ⁵ B. ettha. ⁶ B. gatā.

kinte arūpino dhammā 'ti samkham gatā vedanābhavādisu aññataro hotiti evam attho daṭṭhabbo. Sesam hetṭhāvuttanayen' eva veditabban 'ti.

ARŪPADHĀTUKATHĀ.

NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni rūpadhātuyā āyatanakathā nāma hoti. Tattha yesam rūpī manomayo sabbaṅgapacceṅgī ahinindriyo 'ti suttam nissāya brahmakāyikādinam ghāṇanimittādini pi āyatanān' evā 'ti kappetvā saḷāyataniko tesam attabhāvo 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānañ c' eva Saṃmitiyānam te saṃdhāya saḷāyataniko 'ti pucchā sakavādissa laddhivasena paṭiññā itarassa. Atha nam yam tattha āyatanam natthi tassa¹ vasena codetum atthi tattha² ghāṇāyatanan 'ti ādi āradham. Tato paravādi yam tattha ajjhattikānam tinnam āyatanānam ghāṇādikaṃ³ saṃthānanimittam tad eva āyatanan 'ti laddhiyā paṭijānāti. Bāhirānam⁴ gandhāyatanādinam vasena puṭṭho ghāṇappasādādayo tattha na icchati tasmā tesam gocaram paṭisedhento paṭikkhipati. Paṭilomapañhe saṃsandanapañhesu pi iminā va upāyena attho veditabbo. Atthi tattha ghāṇāyatanam atthi gandhāyatanam tena ghāṇena tam gandham ghāyatiti⁵ tasmim yeva pana⁶ samaye ekacce ācariye saṃdhāya vuttam te kira tattha cha ajjhattikāyatanāni⁷ paripuṇṇāni icchanti āyatanena ca⁸ nāma sakiccakena⁹ bhavitabban 'ti tehi ghāṇādihi te gandhādayo ghāyanti sāyanti phusantiti¹⁰ pi icchanti tam laddhim saṃdhāya paravādi āmantā 'ti paṭijānāti. Atthi tattha¹¹ mūlagandho 'ti ādini pana puṭṭho atthibhavam sādhētum asakkonto paṭikkhipati. Nanu atthi tattha

¹ C. tattha. ² C. tassa. ³ B. °tam.

⁴ C. bāhiram. ⁵ C. °ntiti. ⁶ C. para.

⁷ B. °kāni āya°. ⁸ C. omits. ⁹ C. kicca°.

¹⁰ C. adds : icchantiti pi. ¹¹ B. kattha.

g h ā ṇ a n i m i t t a n ' t i ā d i s a ṃ ṭ h ā n a m a t t a s s ' e v a s ā d h a -
k a ṃ n a ā y a t a n a s s a t a s m ā u d ā h a ṭ a ṃ p i a n u d ā h a ṭ a s a d i s a m
e v ā ' t i .

RŪPADHĀTU¹-ĀYATANA²KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni āruppe rūpakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ
viññānapaccayā nāmarūpan 'ti vacanato āruppabhavaṃ pi
olārikarūpanissaṭaṃ³ sukkumarūpaṃ atthi laddhi. Sey-
yathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya atthi rūpan 'ti
pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha uttā-
nattham evā 'ti.

ĀRUPPE RŪPAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni rūpakammaṃ⁴ 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesaṃ
kāyavacīviññāttisaṃkhātaṃ rūpaṃ eva kāyakammaṃ vaci-
kammaṃ nāma. Tañ ca kusalasamuṭṭhānaṃ kusalaṃ
akusalasamuṭṭhānaṃ akusalaṃ 'ti laddhi seyyathāpi Mahi-
sāsakānañ c' eva Saṃmitiyānañ⁵ ca te saṃdhāya k u s a l a -
c i t t e n a⁵ s a m u ṭ ṭ h i t a n ' t i p u c c h ā s a k a v ā d i s s a
paṭiññā itarassa. Atha naṃ sace taṃ kusalaṃ sv āyaṃ
sārammaṇādibhedo kusalassa labbhati. Atthi te⁶ so
tassā 'ti codetum sārammaṇaṃ 'ti ādi āradhaṃ.
Tattha patthanā⁷ paṇidhīti cetanā' ev' etaṃ
vevacanaṃ. Kusalacetanā' eva hi pakappamānā patthanā
'ti pakappanavasena⁸ ṭhitattā paṇidhīti ca vuccati. Parato⁹
pana kusalena cittaṃ samuṭṭhitā vedanā saññā cetanā
saddhā 'ti¹⁰ ādisu vedanādinañ ñeva cetanā patthanā paṇ-
idhīti labbhati na cetanāya.¹¹ Kasmā dvinnam cetanānaṃ

¹ C. ārū°. ² B. omits. ³ B. adds : yā āyatana.
⁴ B. rūpan 'ti kamman 'ti. ⁵ B. kusalena cittaṃ.
⁶ C. omits. ⁷ C. °na. ⁸ C. pakappavasena.
⁹ B. padato. ¹⁰ C. sati. ¹¹ B. vedanāya.

ekato abhāvā sotapatitattā pana eva¹ tantigatā 'ti veditabbā. Rūpāyatanaṇ 'ti ādisu purimavāre² sabbam tam kusalan 'ti saṅkhittassa pabhedadassanattam vuttam. Sesā saṃsandanayā vacikamma pathā³ akusalena cittena samuṭṭhitan 'ti ādi vidhānaṇ ca sabbam pāli-anusāreṇ' eva veditabbam. Asuciṭi pan' ettha sukkaṃ adhippetam. Suttasādhanam uttānattham evā 'ti.

RŪPAKAMMAN⁴ 'TI KATHĀ
NĪṬṬHITĀ. 9.

Idāni jīvitindriyakathā nāma 'hoti. Tattha yesam jīvitindriyam nāma cittavippayutto arūpadhammo tasmā rūpajīvitindriyam natthīti laddhi. Seyyathāpi Pubbaseliyānaṇ c' eva Sammitiyānaṇ ca te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Natthi rūpinaṃ dhammānaṃ⁵ āyū 'ti pañhe. Upādinna rūpādinam pi tiṇakatthādinam pi saṃtānavasena⁷ pavattaṇ⁸ c' eva āyutṭhitiyāpanā⁹ yāpanā iriyanā pavattanā¹⁰ pālanā 'ti icchati tasmā paṭikkhipati. Atthīti pañhe pi iminā 'va kāraṇena¹¹ paṭijānāti. Atthi arūpajīvitindriyan¹² 'ti pañhe arūpadhammānaṃ cittavippayuttam jīvitindriya-saṃtānaṃ nāma atthīti icchati tasmā paṭijānāti. Rūpinaṃ dhammānaṃ āyū arūpajīvitindriyan 'ti pañhe rūpasattasattāne¹³ rūpino vā dhammā honti¹⁴ arūpino vā sabbesam cittavippayuttam arūpajīvitindriyam eva icchati tasmā paṭijānāti. Nirodhasamāpannapañhesu pi cittavippayuttam arūpajīvitindriyam eva saṃdhāya paṭikkhipati ca paṭijānāti ca. Sakavādi pana tam asaṃ-

¹ B. evam. ² B. ovāde. ³ B. ekatā.
⁴ B. rūpaṃ. ⁵ C. omits. ⁶ B. opānaṃ.
⁷ C. sattāna°; B. saṃdhā yana°. ⁸ B. pavattim eva.
⁹ B. oyandhā; C. oyapanā. ¹⁰ B. vattanā.
¹¹ B. pakā°. ¹² C. rūpa°. ¹³ C. sattasattāne.
¹⁴ C. hontu.

paṭicchanto yaṃ¹ arūpappavatte asati atthi rūpena tena bhavitabban 'ti codetum hañcīti ādim āha. Saṃkhārakkhandhapañhesu² phassādisaṃkhārakkhandham² saṃdhāya paṭikkhipati kāyakammādisaṃkhārakkhandham saṃdhāya paṭijānāti. Kāyaviññattivaciññatti-sammāvācā-sammākamanto pi jīvitindriyan 'ti evam ādayo pi dhammā saṃkhārakkhandhāpariyāpannā 'ti yassa³ laddhi. Sakavādi pana taṃ asaṃpaṭicchanto⁴ yadi niruddhe pi arūpappavatte saṃkhārakkhandho atthi catunnam pi khandhānam atthitā hotū 'ti codetum atthi vedanakkhandho 'ti ādim āha. Itaro antosamāpattim⁵ saṃdhāya paṭikkhipati. Samāpajantassa ca vuttahantassa⁶ ca pubbāparabhāgam⁷ saṃdhāya paṭijānāti. Asaññasattavāre⁸ pi es' eva nayo. Tassa hi laddhiyā asaññasattānam paṭisaṃdhikāle cittaṃ uppajjivā nirujjhati. Tena saha cittavippayuttam arūpajīvitindriyam uppajjivā yāvata-yukam pavattati⁹ tasmā tesam jīvitindriyam natthīti puttḥo paṭikkhipati. Atthīti puttḥo paṭijānāti. Vedanakkhandhādayo pi tesam pavattivasena paṭikkhipati. Cutipatisaṃdhivasena paṭijānāti. Sakavādi pana taṃ anicchanto ca² sa ce tattha ekakkhane pi vedanādayo atthi pañcavokārabhavattham¹⁰ pāpunātīti codetum pañcavokārabhavo 'ti ādim āha. Itaro suttavirodhabhayena¹¹ paṭikkhipati. Ekadesam bhijjatīti¹² pañhe sampayuttam bhijjatīti¹² vippayuttam tiṭṭhatīti tassa laddhi. Tasmā paṭijānāti. Dve jīvitindriyānīti pucchā paravādissa paṭiññā sakavādissa. Rūpārūpavasena hi dve jīvitindriyāni tehi yeva satto jīvati¹³ tesam bhaṅgena maratīti vuccati. Cutikkhaṇasmiṃ hi dve pi² jīvitāni sah' eva bhijjantīti.¹⁴

JĪVITINDRIYAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 10.

- ¹ B. taṃ. ² C. omits. ³ B. ssa. ⁴ C. sampa°.
⁵ C. ante. ⁶ B. vuttḥā°. ⁷ C. °bhāgam.
⁸ B. °vāde. ⁹ B. °vattā. ¹⁰ C. °bhavavatthā.
¹¹ B. °bhayā. ¹² B.—C. bhajja°. ¹³ C. pavatti.
¹⁴ B.—C. bhajjanti.

Idāni kammahetukathā nāma hoti. Tattha yena arahatā purimabhava arahā abbhācikkhitāpubbo so tassa kammaṣa hetu arahattā parihāyatīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ c' eva Sammitiyānaṃ ca. Te samdhāya kammaṃ hetū 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesaṃ parihānikathāya vuttanayam eva. Handa hi arahantānaṃ abbhācikkhatīti idaṃ yassa kammaṣa¹ hetu parihāyati² taṃ sampāṭicchāpetuṃ vadati. Atha naṃ sakavādī taṃ pakkhaṃ paṭijānāpetvā yadi evaṃ ye³ hi arahanto abbhācikkhitapubbā te sabbe arahattaṃ pāpuṇeyyū⁴ 'ti codetuṃ ye ke cī ti ādim āha. Itaro tassa kammaṣa arahattaṃ⁵ sampāpuṇeyya⁶ niyāmaṃ apassanto paṭikkhipatīti.

KAMMAHETUKATHĀ NIṬṬHITĀ. 11.

AṬṬHAMO VAGGO.

¹ C. kamma.	² B. °yanti.	³ C. omits.
⁴ B. °yyan.	⁵ C. °ntaṃ.	⁶ B. °pūṇe.

Idāni ānisamsakathā nāma hoti. Tattha sakasamaye saṃkhāre ādinavato nibbānaṃ ca ānisamsato passantassa saṃyojanappahānaṃ hotīti nicchayo. Yesaṃ¹ pana tesu² dvīsu ekamsavādaṃ³ gahetvā ānisamsadassāvino evaṃ saṃyojanappahānaṃ hotīti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiñña itarassa. Atha 'ssa ekamsavādo tayā gahīto ādinavo pi daṭṭhabbo yevā 'ti. Vibhāgadassanattamaṃ sakavādi saṃkhāre 'ti ādim āha. Saṃkhāre ca aniccato manasikaroti nibbāne ca⁴ gahetvā⁵ ānisamsadassāvī hotīti pañhasmiṃ ayam adhippāyo. Ānisamsadassāvissa⁶ saṃyojanānaṃ pahānaṃ⁷ hotīti tesam⁸ laddhi. Na nu saṃkhāre aniccato manasikaroto saṃyojanā pahīyantīti ca puttḥo āmantā 'ti paṭijānāti. Tena te saṃkhāre⁹ ca aniccato manasi karoti nibbāne ca ānisamsadassāvī hotīti idaṃ āpajjatīti kiṃ sampañceca¹⁰ pi¹¹ etan 'ti tato paravādi ekacittakkhaṇaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyam puttḥo nānācittavasena paṭijānāti. Sakavādi pan' assa adhippāyaṃ madditvā aniccamanasikārassa ca ānisamsadassāvītāya ca ekato paṭiññatattā¹² dvinnaṃ phassānaṃ dvinnaṃ cittānaṃ samodhānaṃ hotīti pucchati. Itaro dvinnaṃ samodhānaṃ apassanto paṭikkhipati. Dukkha to 'ti¹³ ādipañhesu¹⁴ pi es' eva nayo. Kiṃ pan' ettha saṃnitṭhānaṃ kiṃ aniccādito manasikaroto¹⁵ saṃyojanā pahīyanti. Udāhu nibbāne ānisamsadassāvissa¹⁶

¹ C. sesā.² B. yesu.³ B. ekamsaka°.⁴ B. va.⁵ B. omits.⁶ B. °ssāvī viya.⁷ B. °janapahānaṃ.⁸ B. yesaṃ.⁹ B. °te.¹⁰ B. °ti.¹¹ C. omits.¹² B. paṭiññattā.¹³ C. pi.¹⁴ B. °panñāsu.¹⁵ B. °kabhedo.¹⁶ B. °padassā viya.

udādu dve pi ekato karontassā 'ti¹ yadi tāva aniccādito manasikaroto pahānaṃ bhaveyya vipassanā citten' eva ca bhaveyya. Atha vā² ānisaṃsadassāvino anussavavasena nibbāne³ ānisaṃsaṃ passantassa vipassanā citten' eva bhaveyya. Atha dve pi ekato karontassa bhaveyya. Dvinnāṃ phassādīnaṃ samodhānaṃ bhaveyya. Yasmā pana ariyamaggakkhaṇe aniccādimanasikāraṃ⁴ tassa² kiccaṃ nipphattim⁵ gacchati. Puna aniccato 'ti ādigahaṇassa anuppattidhammato nibbāne paccavekkhato⁶ ca ānisaṃsadassanaṃ iccābati. Tasmā kiccaṇipphattivasena aniccādito manasikaroto⁷ ārammaṇaṃ katvā pavattivasena ca nibbāne ānisaṃsadassāvissa saṃyojanānaṃ pahānaṃ hotīti veditabbaṃ. Nibbāne sukhanupassatīti suttāṃ nibbāne sukhānupassanādibhāvaṃ eva sādheti na ānisaṃsadassāvītamattena saṃyojanānaṃ pahānaṃ tasmā anāgatasadisam evā 'ti.

ĀNISAMSAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni amatārammaṇakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ nibbānaṃ maññatīti ādīnaṃ ayoniso atthaṃ gahetvā amatārammaṇaṃ saṃyojanaṃ⁸ hotīti laddhi. Seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sace amatārammaṇaṃ saṃyojanaṃ amatassa saṃyojanīyādibhāvo āpajjatīti codetum amataṃ saṃyojanaṃ⁹ 'ti ādim āha. Itaro suttavirodhabhayena sabbāṃ paṭikkhipati. Iminā va upāyena sabbavāresu¹⁰ attho veditabbo: Nibbānaṃ nibbānato 'ti āhātasuttāṃ¹¹ pana diṭṭhadhammanibbānaṃ¹² saṃdhāya bhāsitaṃ tasmā asādhakan 'ti.

AMATĀRAMMAṆAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

¹ B. pi. ² B. omits. ³ C. nibbānaṃ.
⁴ B. °rassa. ⁵ B. kiccaṇipphatti. ⁶ B. paccakkhato.
⁷ B. °kabhedo. ⁸ C. adds: na. ⁹ B. °niyan 'ti.
¹⁰ B. sabbadhātu. ¹¹ C. āgatta°. ¹² B. °niṭṭhānaṃ.

Idāni rūpaṃ sārammaṇaṃ 'ti kathā nāma hoti. Tattba rūpaṃ sapaccayatṭhena sārammaṇaṃ nāma hoti na aññaṃ ārammaṇaṃ karotiti ārammaṇapaccayavasena yesaṃ pana avisesena rūpaṃ sārammaṇaṃ 'ti laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya ārammaṇassa¹ vi-bhāgadassanatthaṃ pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa sesam ettha pāli-anusāreṇ' eva veditabbaṃ. Na vattabbaṃ 'ti pañhe oṭṭhabbhārammaṇaṃ² saṃdhāya paṭiññā sakavādissa. Dutiyapañhe pi paccayārammaṇaṃ saṃdhāya paṭiññā tass' eva. Iti sappaccayatthen' ev' ettha sārammaṇatā pi siddhā 'ti.

RŪPAṀ SĀRAMMAṆAṆ 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni anusayā anārammaṇā 'ti kathā nāma hoti. Tattba yesaṃ anusayā nāma cittavippayuttā ahetukā avyākātā ten' eva anārammaṇā 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ c' eva ekaccānaṃ ca Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya anusayā pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ anārammaṇena nāma evaṃvidhena bhavitabban 'ti codetvaṃ rūpaṃ 'ti ādim āha. Kāmarāgo 'ti ādi kāmarāgānusayato anaññattā dassitaṃ saṃkhāra-kkhandho anārammaṇo 'ti pañhe cittaṃpayuttaṃ saṃkhārakkhandhaṃ saṃdhāya paṭikkhipati anusayaṃ ca jīvitindriyaṃ kāyakammādirūpaṃ ca saṃkhārakkhandhāpariyāpannaṃ taṃ³ saṃdhāya paṭijānāti. Iminā va upāyena sabbavāresu attho veditabbo. Sānusayo 'ti pañhe pana appahīnanusayattā sānusayatā anuññatā. Na anusayānaṃ pavattisaṃbhavā⁴ yo hi⁵ appahīno na so atīto nānāgato na paccuppanno maggavajjhakilesa paṇ' esaṃ⁶ appahīnattā nāma⁷ atthīti vuccati evaṃrūpassa ca idaṃ nāma ārammaṇaṃ 'ti na vattabbaṃ. Tasmā taṃ pi

¹ B. °paṭṭhassa na. ² B. olubbhā°. ³ C. °pannaṃtaṃ.
⁴ B. °saṃbhāva. ⁵ C. ti. ⁶ C.—B. esa. ⁷ B. va.

paṭikkhittaṃ paṇ' etaṃ na¹ kevalaṃ anusayassa rāgā-
dīnaṃ pi tādisaṃ eva. Tasmā anusayānaṃ anāra-
mmaṇatāsādhakaṃ² na hotīti.

ANUSAYĀ ANĀRAMMAṆĀ 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni ñānaṃ anārammaṇaṃ 'ti kathā nāma hoti.
Tattha yasmā arahā³ cakkhuviññānasamaṅgī ñānīti
vuccati tassa ñānassa tasmīṃ khaṇe ārammaṇaṃ⁴ natthi
tasmā ñānaṃ anārammaṇaṃ 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi
Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā
itarassa. Sesam ettha anusayakathāya vuttanāyena' eva
veditabbaṃ 'ti.

ÑĀNAṃ ANĀRAMMAṆAṆ 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni atītārammaṇakathā nāma hoti. Tattha yasmā
atītānāgatārammaṇaṃ nāma natthi. Tasmā tadāramma-
ṇena cittaena ārammaṇassa natthitāya anārammaṇena
bhavitabbaṃ 'ti. Atitaṃ ārammaṇaṃ⁵ 'ti yesaṃ laddhi
seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya atītāramma-
ṇaṃ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha
yathā paṇim eva niyyatīti.⁶

ATĪTĀRAMMAṆAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni vitakkānupatitakathā nāma hoti. Tattha vitakkā-
nupatitā nāma duvidhā ārammaṇato ca saṃpayogato ca.
Tattha asukacittaṃ nāma vitakkassārammaṇaṃ na⁷ hotīti;

¹ C. omits. ² C. āra°. ³ C. abo cakkhuviññānaṃ 'ti.
⁴ C. anāra°. ⁵ C. anā°. ⁶ B. adds : dhi.
⁷ B. omits.

niyamābhāvato siyā sabbam cittam vitakkānupatitam. Vitakkavippayuttacittasambhāvato pana na sabbam cittam vitakkānupatitam iti imam vibhāgam akatvā avisesen' ¹ eva sabbam cittam vitakkānupatitan 'ti yesam laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānam te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha pāḷivasen' eva niyyatīti.

VITAKKĀNUPATITAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni vitakkavipphārasaddakathā nāma hoti. Tattha ² yasmā³ vitakkavicārā vacīsaṅkhārā 'ti vuttā tasmā⁴ sabbaso vitakkayato ⁵ vicārayato antamaso ⁶ manodhātuppavattikāle pi vitakkavipphāro⁷ saddo yevā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānam te samdhāya sabbaso 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam yadi vitakkavipphāramattam saddo phassādivipphāro pi saddo bhaveyyā 'ti codetum sabbato phassato 'ti ādim āha. Itaro tādisaṃ suttalesam apassanto paṭikkhipati. Vitakkavipphārasaddo sotaviññeyyā 'ti vitakkassa vipphāramattam eva saddo 'ti katvā pucchati. Na vitakkavipphārasamuṭṭhitam suttappamattānam saddam. Itaro paṭikkhipati. Nanu vitakkavipphāro na ³ saddo na sotaviññeyyo 'ti idam tass' eva laddhiyā dasseti. So hi vitakkavipphāramattam eva saddam vadati. So na sotaviññeyyo 'ti itaro pana vitakkavipphārasaddam sutvā ādissatīti ⁸ vacanato sotaviññeyyo cā 'ti vadati.⁹

VITAKKAVIPPHĀRASADDAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni na yathā vitakkassa vācā 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā koci aññaṃ bhaṇissāmīti aññaṃ bhaṇati tasmā na yathā cittassa vācā cittānurūpā cittānugatikā na

¹ C. viseo.

² B. tasmā.

³ B. omits.

⁴ C. tampana.

⁵ C. vitakkato.

⁶ C. mantamayo.

⁷ C. °ra.

⁸ C. ādisāti.

⁹ C. omits.

hoti. Vinā pi cittena pavattatīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi taṃ samuṭṭhāpakam cittaṃ¹ na siyā phassādayo pi tasmim khāṇe na siyūn 'ti codetūm aphaṣṣakassā² 'ti ādim āha. Na bhaṇitukāmo 'ti ādisu yasmā aññaṃ bhaṇissāmīti aññaṃ bhaṇanto pi bhaṇitukāmo yeva nāma hoti. Tasmā na h' evā 'ti paṭikkhipati. Nanu atthi koci aññaṃ bhaṇissāmīti ādisu³ eīvaran⁴ 'ti bhaṇitukāmo eīran⁵ 'ti bhaṇeyya. Tattha taṃ⁶ aññaṃ bhaṇitukāmatācittam aññaṃ bhaṇanacittam iti pubbabhāgacittena⁷ asadisattā ayathācitto nāma hoti. Ten' assa kevalaṃ anāpatti nāma hoti. Na pana eīran 'ti vacanasamuṭṭhāpakacittam natthi. Iti acittikā sā vācā 'ti atthaṃ saṃdhāya imina udāharaṇena na yathācittassa⁸ vācā pi⁹ paṭiṭṭhāpitā pi appaṭiṭṭhāpitā 'va¹⁰ hotīti

NA YATHĀCITTASSA VĀCĀ 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni na yathācittassa kāyakammaṃ 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā koci aññaṃ gacchissāmīti aññaṃ gacchati. Tasmā na yathācittassa kāyakamma cittaṇurūpaṃ cittaṇugatikam na hoti vinā pi cittena pavattatīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ yeva. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha heṭṭhāvuttanayen' eva veditabban 'ti.

NA YATHĀCITTASSA KĀYAKAMMAN 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 10.

Idāni atītānāgatehi samannāgatakathā nāma hoti. Tattha samannāgatapaññattī paṭilābhapaññattīti dve paññattiyo

¹ B. adds: kassa vācācittā. ² C. athassa tassā.
³ C. ādi. ⁴ C. vicaran. ⁵ B. eīvaran. ⁶ B. omits.
⁷ B. °rāga°. ⁸ B. °citta. ⁹ B. ti. ¹⁰ B. pi.

veditabbā. Tāsu paccuppannadhammasamaṅgī samannāgato 'ti vuccati aṭṭhasamāpattilābhino pana samāpattiyo kiñcāpi na ekakkhaṇe pavattanti. Aññā atitā honti aññā anāgatā aññā paccuppannā paṭivijjhivā appahinatāya¹ pana lābhīti vuccati. Tattha ye imaṃ vibhāgaṃ agahetvā yasmā jhānalābhinaṃ atitānāgatāni pi² jhānāni atthi tasmā te atitena³ pi anāgatena pi sammānāgatā 'ti laddhi⁴ seyyathāpi Andhakānam.⁵ Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Aṭṭha vimokkhā jhāyīti⁶ ādi pana lābbihāvassa sādhaṃ na samannāgatabhāvassā 'ti.

ATĪTĀNĀGATASAMANNĀGATAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 11.

NAVAMO VAGGO.

¹ B. apari^o. ² C. omits. ³ C. anenā pi.
⁴ C. °kā. ⁵ C. Andhakā. ⁶ C. jhānādīti.

Idāni nirodhakathā nāma hoti.¹ Tattha yesaṃ uppatti siyeti² saṃkhaṃ gatassa³ bhavaṅgacittassa bhavaṅgakkhaṇena⁴ h' eva kiriyā 'ti saṃkhātā kusalā vā akusalā vā cattāro khandhā cittasamuṭṭhānaṃ rūpañ cā 'ti pañca khandhā uppajjanti. Tesu⁵ hi anuppannesu bhavaṅge⁶ niruddhe saṃtativicchedo bhaveyyā 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya uppatti⁷ siyeti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Tattha uppatti⁸ siyeti catūsu pi padesu bahuvacanaṃ bhummatthe ekavacanaṃ bhumaṃ. Uppatte⁹ siy' esu pañcasu khandhesu aniruddhesu¹⁰ 'ti ayam h' ettha attho. Dasannan 'ti uppatte siyā¹¹ khandhānañ ca kiriyā-khandhānañ ca vasena vuttaṃ. Tattha paṭhamapañhe khandhalakkhaṇavasena pañc' eva nāma te saṃdhāyā¹² 'ti paṭikkhipati. Dutiyapañhe purimapaccchimavasena¹³ uppatte siyā¹⁴ kiriyāvasena ca nānattaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Dvinnam vā pana phassānaṃ cittānañ ca samodhānaṃ puṭṭho suttalesābhāvena paṭikkhipati. Kiriyā cattāro¹⁵ 'ti rūpena vinā kusalā vā akusalā vā cattāro gahitā. Kiriyā ñānan 'ti paravādinā cakkhuvīññānasamaṅgikkhaṇe arahato anuññātaṃ anārammaṇānaṃ. Niruddhe¹⁶ magge uppajjatīti pucchā paravādissa. Aniruddhe¹⁷ anuppajjanato paṭiññā sakavādissa. Mato maggaṃ bhāvetīti chalena¹⁸

¹ B. hotīti.² B. upapatti pisiyun 'ti.³ B. saṃkhārā tassa.⁴ C. bhaṅga°; B. adds : sa.⁵ C. tesam.⁶ C. °gesu.⁷ B. upapatti.⁸ C. uppanne.⁹ B. upapatte.¹⁰ B. niru°.¹¹ B. siye.¹² B. khandhā.¹³ B. purimapaccchimānaṃ ca.¹⁴ C. sisa.¹⁵ B. cittāno.¹⁶ B. °ddho maggo.¹⁷ C. ananuruddhe.¹⁸ C. palena.

pucchā paravādissa. Yasmā pana paṭisaṃdhitō yāva cuti cittāsatto jīvati yeva nāma tasmā sakavādi na h' evā 'ti paṭikkhipati.

NIRODHAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni rūpaṃ maggo 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesaṃ sammāvācā-kammantājivā rūpaṃ 'ti laddhi. Seyyathāpi Mahimsāsaka-Saṃmitiya-Mahāsaṃghikānaṃ. Te saṃdhāya magga samaṅgissā 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi te sammāvācādayo rūpaṃ na¹ viratiyo yathā sammādiṭṭhādimaggo sārammaṇādi-bhāvo² evaṃ taṃ pi rūpaṃ siyā 'ti³ codetuṃ sārāmaṇo 'ti ādim āha. Tattha paṭikkhepo ca paṭiññā ca paravādino laddhi-anurūpena veditabbā. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

RŪPAṆ MAGGO⁴ 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni pañcaviññānasamaṅgikathā nāma hoti. Tattha yesaṃ cakkhunā rūpaṃ disvā na nimittaggāhī hotīti suttaṃ nissāya pañcaviññānasamaṅgissa atthi maggabhāvanā 'ti laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sacetassa maggabhāvanā atthi pañcaviññānagatikena vā maggena maggagatikēhi vā pañcaviññānehi bhavitabbaṃ. Na ca tāni maggagatikāni anibbānārammaṇattā alokuttarattā na ca maggo pañcaviññānagatiko. Tena⁵ lakkaṇena asaṃgahitattā 'ti codetuṃ. Na nu pañcaviññānā uppannavatthukā 'ti ādim āha. Tatrāyaṃ adhippāyo yadi pañcaviññānasamaṅgissa maggabhāvanā siyā. Yena manoviññānena maggo sampayutto taṃ pi pañcaviññānasamaṅgissa siyā. Evaṃ sante yad idaṃ⁶

¹ C. ka. ² B. °sabhāvo. ³ B. pi.
⁴ B. rūpamaggo. ⁵ B. tesam. ⁶ C. yadi taṃ.

pañcaviññānā uppannavatthukā 'ti ādi lakkhaṇaṃ vuttaṃ. Evaṃ avatvā cha¹ viññānā 'ti² vattabbaṃ siyā tathā³ pana avatvā pañca viññānā t' eva⁴ vuttaṃ. Tasmā na vattabbaṃ pañcaviññānasamaṅgissa atthi maggabhāvanā 'ti yasmā c' ettha ayam eva adhippāyo. Tasmā sakavādi taṃ⁵ lakkhaṇaṃ paravādiṃ sampañcicchāpetvā n o⁶ v a t a r e 'ti vattabbe pañcaviññānasamaṅgissa atthi maggabhāvanā 'ti pi āha. Aparo nayo pañcaviññānā⁷ uppannavatthukā⁸ maggo avatthuko hoti. Te ca⁹ uppannārammaṇā maggo na vattabbārammaṇo te purejātavattukā va maggo avatthuko pi te purejātārammaṇā maggo apurejātārammaṇo¹⁰ te ajjhattikavatthukā va maggo avatthuko pi te rūpādivasena bāhirārammaṇā maggo nibbānārammaṇo te aniruddhaṃ vatthunissāyaṃ¹¹ katvā pavattanato asaṃbhinnavatthukā maggo avatthuko pi te aniruddhān' eva rūpādiṃ ārabha pavattanato āsaṃbhinnārammaṇā maggo nibbānārammaṇo te nānāvattukā maggo avatthuko vā ekavatthuko vā te attano attano⁹ ca¹² rūpādigocare pavattanato na¹³ aññamaññassa¹⁴ gocara-visayā¹⁵ paccanubhonti¹⁶ maggo rūpādisu pi¹³ ekaṃ pi gocaraṃ na karoti te kiriyamaṇo dhātuṃ pure cārikaṃ¹⁷ caritvā¹⁸ uppajjanato na asamannāhārā na amanasikārā uppajjanti maggo nirāvajjano¹⁹ va te²⁰ sampañcicchannādihi vokiṇṇā uppajjanti maggassa vokāro yeva natthi. Te aññamaññaṃ pubbacarimabhāvena uppajjanti maggassa tehi saddhiṃ purimapacchimattā²¹ va²² natthi tesam anupattikāle²³ paccitā¹³ va¹³ natthi¹³ tesam anupattikāle²³ tikkhavipassanāsamaye tesam anupattidese āruppe hi²⁴ ca uppajjanato. Te sampañcicchannādihi antaritattā na

¹ C. ca. ² C. °nāni. ³ B. taṃ. ⁴ C. °n' eva.

⁵ C. naṃ. ⁶ B.—C. na. ⁷ C. °na. ⁸ C. °ko.

⁹ C. omits. ¹⁰ C. ajātā°.

¹¹ B. vatthum; C. °nissasaṃ. ¹² B. va.

¹³ B. omits. ¹⁴ B. °ña. ¹⁵ B. gocaraṃ viya.

¹⁶ B. °bhavanti. ¹⁷ C. vātikaṃ. ¹⁸ B. katvā.

¹⁹ C. °to. ²⁰ C. ne. ²¹ C. purimattā. ²² C. ca.

²³ C. °lo. ²⁴ B. pi.

aññamaññassa samanantarā¹ uppajjanti maggassa saṃpaṭicchannādihi antaritabhāvo va natthi tesam aññatra abhinipātā² abhogamattam pi kiccam natthi maggassa kilesasamugghātanam kiccān 'ti yasmā c' ettha ayam pi adhippāyo tasmā³ sakavādi imeh' ākārehi paravādimaggassa apañcaviññānagatikabhāvaṃ saṃpaṭicchāpetvā no vata re vattabbe pañcaviññānasamañgissa atthi maggabhāvanā 'ti āha. Suññatam ārabbhā 'ti yathā lokuttaramagge suññātam nibbānam ārabbhā lokiyo suddham saṃkhārapuñjam ārabbhā uppajjati. Kin te evaṃ cakkhuvīññānan 'ti pucchati. Itaro cakkhuñ ca paṭicca rūpe cā 'ti vacanato paṭikkhipati. Dutiyam puttḥo na nimittaggāhīti vacanato yam tattha animittam tad eva suññatan 'ti saṃdhāya paṭijānāti. Cakkhuñ ca paṭiccā 'ti pañhadvaye pi es' eva nayo cakkhuvīññānam atitānāgataṃ ārabbhā 'ti ettha ayam adhippāyo. Manovīññānasamañgissa atthi maggabhāvanā manovīññānā ca atitānāgataṃ pi ārabbhā uppajjati. Kin te evaṃ cakkhuvīññānam pīti. Phassaṃ ārabbhā 'ti ādisu pi es' eva nayo. Cakkhunā rūpam disvā na nimittaggāhīti ettha javanakkhaṇe⁴ na nimittaggāhitā vuttā na cakkhuvīññānakkhaṇe tasmā lokikamaggam⁵ pi saṃdhāy' etaṃ asādhakam.

PAÑCAVIÑÑĀNASAMAÑGISSA MAGGAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni pañcaviññānākusalā pīti kathā nāma hoti. Yathā⁶ heṭṭhāvuttanayen' eva atthato vedītabbo 'ti.

PAÑCAVIÑÑĀNĀ KUSALĀ PĪTI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 4.

¹ C. samantarā.

² B. °vātā.

³ B. tattha.

⁴ B. °lakkhaṇe.

⁵ B. lokiya°.

⁶ B. sā.

Idāni sābhogakathā¹ nāma hoti. Tattha ābhogo nāma kusalākusalavasena² 'ti² satthārā va cakkhunā rūpaṃ disvā nimittaggāhī hoti na nimittaggāhī hoti ādi vuttam. Tam³ ayoniso gahetvā pañca viññānā sābhogā⁴ 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha purimakathā sadisam evā 'ti.

SĀBHOĀKATHĀ⁵ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni dvīhi sīlehiti kathā nāma hoti. Tattha sīle patitṭhāya naro sapañño⁶ 'ti ādi vacanato yasmā lokiyena sīlena sīlavā lokuttaraṃ maggaṃ bhāveti tasmā purimena ca lokiyena maggakkhaṇe lokuttarena cā 'ti dvīhi sīlehi samannāgato nāma hoti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ yeva te saṃdhāya maggasamaṅgīti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi³ so³ ekakkhaṇe lokiyalokuttarehi dvīhi sīlehi samannāgato dvīhi phassādihi pi tena samannāgatenā bhavitabban 'ti codetum dvīhi phassehīti ādim āha. Itaro⁷ tathārūpaṃ nayaṃ apassanto paṭikkhipati. Lokiyena ca lokuttarena cā 'ti pañhe pubbasamādinnañ⁸ ca maggakkhaṇe uppannaṃ sammāvācādi⁹ saṃdhāya paṭijānāti. Lokiyasīle¹⁰ niruddhe¹¹ ti¹² pucchā paravādissa¹³ khaṇabhaṅganirodhabhaṅgaṃ¹⁴ saṃdhāya paṭiññā sakavādissa itaro pana tam vitikkamaṃ viya sallakkhanto dussīlo 'ti ādim āha. Laddhipatitṭhāpanaṃ¹⁵ paṇ'assa pubbe abhinnaśīlataṃ yeva dīpeti na dvīhi samannāgamaṃ¹⁶ tasmā appatitṭhā va laddhiti.

DVĪHI SĪLEHĪTI KĀTHĀ
NIṬṬHITĀ. 6.

- ¹ B. ābho°. ² B. hoti. ³ C. omits. ⁴ B. abho°.
⁵ B. abhoga°. ⁶ B. samaro. ⁷ B. omits.
⁸ C. °nno. ⁹ B. °dini ca. ¹⁰ B. °ye sīle.
¹¹ B. °ddho. ¹² C. hi. ¹³ B. saka°. ¹⁴ B. °nirodham.
¹⁵ B. °sanam. ¹⁶ B. °tam.

Idāni sīlaṃ acetāsikan 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā sīle uppajjitvā niruddhe pi samādānahetuko sīlo-pacayo nāma atthi yena so¹ sīlavā yeva nāma hoti. Tasmā sīlaṃ acetāsikan 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahā-saṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha dānaṃ acetāsikan 'ti kathāyaṃ vuttanayen' eva veditabbaṃ. Laddhipatiṭṭhāpanaṃ pi ayoniso gahitattā appatiṭṭhāpanaṃ evā 'ti.

SĪLAṀ ACETĀSIKAN 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni sīlaṃ na² cittānuparivattitī kathā nāma hoti. Tattha na³ cittānuparivattitī bhāsantaram³ eva nāma.⁴ Sesam purimakathāsadisam evā 'ti.

NA CITTĀNUPARIVATTIKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni samādānahetukathā⁵ nāma hoti. Tattha ārā-maropā 'ti gāthāya atthaṃ ayoniso gahetvā sadā puññaṃ pavaḍḍhatitī vacanato samādānahetukaṃ sīlaṃ pavaḍḍhatitī yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ yeva te saṃdhāya pucchā sakavādissa cittavippayuttaṃ sīlo-payaṃ saṃdhāya paṭiññā paravādissa sesam purimakathāsadisam evā 'ti.

SAMĀDĀNAHETUKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni viññatti sīlan 'ti kathā nāma hoti. Idāni kāyaviññatti kāyakammaṃ vacīviññatti vacīkamman 'ti gahitattā viññatti sīlan 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ c' eva Saṃmitiyānañ ca ete⁶ saṃdhāya viññattitī

¹ C. omits. ² B. omits. ³ C. °re me va yāma.
⁴ B. nānaṃ. ⁵ B. °hetuka°. ⁶ B. te.

pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yasmā silaṃ nāma virati na rūpadhammo tasmā ten' atthena codetuṃ pāṇātipātā veramaṇīti ādim āha. Abhivādanasilan' ti ādi yathā rūpaṃ viññatti so¹ silan' ti maññati taṃ uddharitvā dassetuṃ vuttaṃ yasmā pana sāvirati na hoti tasmā pana pāṇātipātā' ti ādim āha. Laddhi pan' assa chalena paṭiṭṭhāpitattā² appaṭiṭṭhitā yevā' ti.

VIÑÑATTI SĪLAN' TI KATHĀ.

NIṬṬHITĀ. 10.

Idāni aviññatti dussilyan' ti kathā nāma hoti. Tattha katthaci³ cittavippayuttaṃ apuññupacayaṇi⁴ e' eva ānattiyā ca pāṇātipātādisu aṅgapāripūriṃ saṃdhāya aviññatti dussilyan' ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sace sāviri dussilyaṃ pāṇātipātādisu aññatarā siyā' ti codetuṃ pāṇātipāto' ti ādim āha. Pāpakammaṃ samādiyitvā⁵ 'ti asukaṃ nāma ghātesamā⁶ 'ti asukaṃ bhaṇḍaṃ avaharissamā⁷ 'ti evaṃ pāpasamādānaṃ katvā ubho vadḍhantīti puṭṭho dānakkhaṇe pāpassa anuppattīṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyaṃ puṭṭho cittavippayuttaṃ pāpupacayaṃ⁸ saṃdhāya paṭijānāti sesam ettha paribhogamayakathāya⁹ vuttanayaṇ' eva veditabbaṃ. Laddhi-paṭiṭṭhāpanaṃ pi' ssa pāpassa samādinnaṃ pubbabhāgaṃ eva sādheti na aviññattiyā dussilyabhāvaṃ¹⁰ 'ti.

AVIÑÑATTI DUSSĪLYAN' TI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 11.

DASAMO VAGGO.

DUTIYO PAṆṆĀSAKO SAMĀTTO.

¹ C. yo. ² B. paṭiṭṭhatattaṃ. ³ B. omits.

⁴ C. °pasavayaṇe' eva. ⁵ B. °dayitvā. ⁶ B. °mi.

⁷ B. avaharāmīti. ⁸ C. pāpapaccayaṃ.

⁹ C. °samaya°. ¹⁰ B. °lābhavaṇ' ti.

Idāni anusayā avyākatā ahetukā cittavippayuttā 'ti tisso anusayākathā nāma honti. Tattha yasmā puthujjano¹ kusalāvyākate² citte vattamāne sānusayo 'ti na vattabbo yo³ c' assa tasmim̄ khañe hetu na tena hetunā anusayā sahetukā na tena cittena⁴ sampayuttā. Tasmā te avyākatā ahetukā cittavippayuttā 'ti yesam̄ laddhi seyyathāpi Mahāsam̄ghikānañ c' eva Saṃmitiyānañ⁵ ca. Te saṃdhāya tisu pi kathāsu pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam̄ hetthāvuttanayattā sakkā pālimaggen' eva jānitun 'ti tasmā na vitthāritan 'ti.

TISSO PI ANUSAYAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni ñānakathā nāma hoti. Tattha maggañānena aññāne vigate pi puna cakkhuvīññānādivasena ñānavippayutte citte vattamāne yasmā taṃ maggacittam̄ na pavattati tasmā na vattabam̄ ñāniti yesam̄ laddhi seyyathāpi Mahāsam̄ghikānam̄. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam̄ yadi aññāne vigate ñāniti paññatti na siyā rāgādisu vigatesu vitarāgādi⁶ paññatti pi na siyā 'ti. Puggalapaññattiyam̄ akovido sīti codetum r ā g e⁷ v i g a t e 'ti ādim āha. Itaro tesu vigatesu rāgādhāve⁸ yuttim̄ apassanto paṭikkhipati. Pariyosāne yasmā ñānapaṭilābhena so ñāniti vattabbatam̄ arahati tasmā na h' evā 'ti paṭikkhepo sakavadissā 'ti.

ÑĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

¹ B. °nā. ² B. °labyā°. ³ C. so. ⁴ B. adds : na.
⁵ C. °kānañ. ⁶ B. °disu. ⁷ C. rāgo. ⁸ B. sarā°.

Idāni ñānaṃ cittavippayuttan 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā arahā cakkhuvīññānādisamaṅgi paṭiladdhaṃ maggañānaṃ saṃdhāya ñānīti¹ vuccati na e' assa taṃ tena cittaena saṃpayuttaṃ tasmā ñānaṃ cittavippayuttan 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi te ñānaṃ cittavippayuttan 'ti cittavippayuttesu rūpādisu aññataraṃ siyā 'ti codetuṃ rūpaṃ 'ti ādim āha. Itaro paṭikkhipati. Sesāṃ hetthāvuttanayam eva pariyosāne pana paññavā² 'ti vā³ puṭṭho paṭilābhavasena taṃ paññattim icchati⁴ tasmā paṭijānātīti.

ÑĀNAṃ CITTAVIPPAYUTTAN 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni idaṃ dukkhan 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesaṃ lokuttaramaggakkhaṇe yogāvacarō idaṃ dukkhan 'ti vācaṃ bhāsati evaṃ⁵ assa idaṃ dukkhan 'ti vācaṃ bhāsato ca idaṃ dukkhan 'ti ñānaṃ pavattatīti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa. Maggakkhaṇe tathā vācābhāsanañ⁶ ca ñānappavattiñ ca saṃdhāya paṭiññā itarassa. Yasmā pana so sesasaccapaṭisaṃyuttaṃ vācaṃ puthujjano ca⁷ bhāsati na e' assa⁸ tathā ñānaṃ pavattatīti icchati. Tasmā samudayā 'ti pañhesu paṭikkhipati. Rūpaṃ aniccaṃ 'ti ādi dukkha-pariyāyadassanavasena⁹ vuttaṃ. Itaro pana sakavādisamaye¹⁰ tādisaṃ vohāraṃ apassanto paṭikkhipati. Iti vadanti cā¹¹ 'ti ādi yadi tassa dukkhe ñānaṃ pavattatīti ikāra-damkāra-dukāra-kkhakāresu paṭipāṭiyā catūhi ñānehi pavattitabban 'ti dassetuṃ vuttaṃ itaro pana tathā na icchati tasmā paṭikkhipatīti.

IDAṃ¹² DUKKHAN 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 4.

¹ C. ñāna 'ti. ² C. paññam evā. ³ B. omits.
⁴ C. ga°. ⁵ C. imassa. ⁶ C. vābhā°.
⁷ B. va. ⁸ B. tassa. ⁹ C. dukkhaṃ.
¹⁰ B. sakasamaye. ¹¹ C. vā. ¹² B. iti.

Idāni iddhibalakathā nāma hoti. Tattha iddhipādabhāva-nānisamsassa atthaṃ ayonisogahetvā iddhibalena samannāgato kappam tiṭṭheyyā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya iddhibalena¹ samannāgato kappam tiṭṭheyyā 'ti pucchā sakavādissa. Tattha kappo nāma mahākappo kappekadeso āyukappo 'ti tividho. Cattārimāni bhikkhave kappassa asaṃkheyyānīti ettha hi mahākappo 'va kappo 'ti vutto.² Brahmakāyikānaṃ devānaṃ kappo āyuppamānaṃ 'ti ettha kappekadeso. Ekam³ kappam nirayamhi paccati kappam saggamhi modatīti ettha āyukappo. Āyukappānaṃ āyuvīdhānaṃ kammaṃ vipākavasena vā vassagaṇānāya vā āyuparicchedo 'ti attho. Tesu mahākappam saṃdhāya pucchati itaro paṭijānāti. Atha naṃ sakavādi sace te⁴ iddhibalena samannāgato yo cīraṃ jīvati so vassasataṃ appam vā bhiyyo vā 'ti evaṃ paricchinnā āyukappā uddham⁵ mahākappam vā mahākappekadesam vā jīveyya⁶ iddhimayikena 'ssa āyunā bhavitabban 'ti codetum iddhimayiko⁴ āyū 'ti ādim āha. Itaro jīvitindriyam nāma iddhimayikaṃ natthi kammasamuṭṭhānaṃ⁷ evā 'ti vuttattā paṭikkhipati. Ko pan' ettha iddhimato vireso. Nanu aniddhimā pi āyukappam vā³ tiṭṭheyyā 'ti ayam⁸ vireso. Iddhimā hi yāvatāyukam jīvitappavattiyā antarāyakare⁹ dhamme iddhibalena paṭibāhitvā antarā¹⁰ akālamaraṇam nivāretum¹¹ sakkoti aniddhimato etaṃ balaṃ natthi. Ayam etesaṃ vireso. Atitaṃ anāgatan 'ti idaṃ avisesena kappam tiṭṭheyyā 'ti paṭiññātattā codeti. Dve kappe 'ti ādi yaḍi iddhimā jīvitaparicchedam atikkamitum sakkoti na kevalam ekam aneke pi kappe tiṭṭheyyā 'ti codanattam vuttam. Uppanno phasso 'ti ādi na sabbam iddhiyā

¹ C. °khaṇena.² C. vuttam.³ B. omits.⁴ C. omits.⁵ C. laddham.⁶ C. bhaveyya.⁷ B. kammaṃ.⁸ C. mahā.⁹ B. ananta°.¹⁰ B. antārā.¹¹ C. vāretum.

labbhati iddhiyā avisayo pi atthīti dassetuṃ vuttam. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

IDDHIBALAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni samādhikathā nāma hoti. Tattha yesaṃ ekacittakhaṇe uppannāpi ekaggatā samadānaṭṭhena samādhīti agahetvā sattarattimdivāni ekantasukhapāṭisaṃvedī viharan¹ 'ti ādi vacanam nissāya cittaṣaṃtati samādhīti laddhi. Seyyathāpi Sabbatthivādānañ e' eva Uttarāpathakānañ ca te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam yadi cittaṣaṃtati samādhī nāma atitā pi atthi anāgatā pi atthi na hi ekaṃ paccuppannacittam eva cittaṣaṃtatīti nāma hoti. Kin te sabbā pi sā samādhīti codetuṃ atitā 'ti ādimāha. Itaro tathā anicchanto paṭikkhipati. Nanu atitam niruddhan² 'ti ādimhi² cittaṣaṃtatiyaṃ paccuppannam eva cittaṃ³ kiccaṃ karato⁴ atitānāgatam niruddhattā anuppannattā ca natthi. Atha katham tam samādhī nāma hotīti dassetuṃ vuttam. Ekacittakkaṇiko 'ti pucchā paravādissa. Tato⁵ sakasamaye samādhim bhikkhave bhāvethā 'ti ādisu paccuppannakusalacittaṣaṃpayuttā ekaggatā samādhīti vuttā. Tam samdhāya paṭiññā sakavādissa. Cakkhuvīññānasa-maṅgīti ādi ekacittakkaṇiko 'ti vacanamattam gahetvā chalena vuttam. Ten' eva sakavālinā paṭikkhittam. Nanu vuttam bhagavatā 'ti purimacchimavasena vattamānassa samādhissa abbokiṇṇatam sādheti na saṃtatiyā samādhībhāvaṃ tasmā asādhakan 'ti.

SAMĀDHIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni dhammaṭṭhitatākathā⁶ nāma hoti. Tattha ṭhitā 'va sā⁷ dhātū 'ti vacanam nissāya paṭiccasamuppādasam-

¹ B. viharitum. ² C. ādini. ³ C. citta.
⁴ B. kiccakaram. ⁵ B. adds: yā. ⁶ C. oṭṭhita°.
⁷ B. sādhu 'ti thanam.

khātā dhammaṭṭhitatā¹ nāma ekā atthi sā ca parinipphannā² 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi parinipphannānaṃ² avijjādīnaṃ aññā dhammaṭṭhitatā³ nāma parinipphannā atthi tāya pi ca te dhāmmaṭṭhitatāya aññā tḥitatā parinipphannā āpajjatīti codetum tāya tḥitātāya 'ti ādim āha. Paravādī evarūpāya laddhiyā abhāvena paṭikkhipatī. Dutiyā puṭṭho anantarapaccayatañ c' eva aññamaññapaccayatañ eā saṃdhāya paṭijānāti. Sesā heṭṭhā⁴ vuttanayattā⁵ uttānattham evā 'ti.

DHAMMAṬṬHITATĀKATHĀ⁶

NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni aniccātākathā nāma hoti. Tattha aniccātānaṃ⁷ rūpādīnaṃ aniccātā pi rūpādayo viya parinipphannā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi te rūpādayo viya aniccātā parinipphannā tassāpi aññāya parinipphannāya aniccātāya bhavitabban 'ti codetum tāya aniccātāya 'ti āha. Itaro dvīnaṃ aniccātānaṃ ekato abhāvena paṭikkhipitvā puna yasmā sā⁸ aniccātā niccā na hoti ten' eva aniccena saddhiṃ antaradhāyati tasmā paṭijānāti. Ath' assa sakavādī lesokāsaṃ adatvā yā tena dutiyā aniccātā paṭiññātā tāya pi tato parāya⁹ pīti paramparavāsena anupacchedadosaṃ āropento tāyathā yevā 'ti ādim āha.⁵ Jarā parinipphannā 'ti ādi. Yasmā uppannassa jarāmarāṇato aññā aniccātā nāma natthi. Tasmā aniccātā vibhāganuyuñjanavasena vuttam. Tatrāpi paravādīno purīmanayen' eva paṭiññā ca paṭikkhepo ca vedītabbo. Rūpaṃ parinipphannaṃ 'ti ādi yesaṃ

¹ C. oṭṭhitā. ² C. oṭṭhannā. ³ C. oṭṭhitā.⁴ B. omits. ⁵ C. vuttā natthā m' evā 'ti.⁶ C. oṭṭhita^o. ⁷ B. aniccādi. ⁸ C. tāya.⁹ C. parādham.

sā aniccā tehi saddhiṃ saṃsandanatthaṃ vuttaṃ.
Tattha yathā parinipphannaṃ rūpādīnaṃ aniccā jarā-
maraṇāni atthi. Evaṃ parinipphannaṃ aniccādīnaṃ
tāni natthi maññamāno ekantena paṭikkhipati yevā 'ti.

ANICCATĀKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

VAGGO EKĀDASAMO.

Idāni saṃvaro kamman 'ti kathā nāma hoti. Tattha cakkhunā rūpaṃ disvā nimittaggāhī hotiti suttaṃ nissāya saṃvaro pi asaṃvaro ¹ pi kamman 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yā sakasamaye ² cetanā kamman 'ti vuttā. Yathā sā kāyavacimanodvāresu pavattamānā kāyakammādināmaṃ labhati. Tathā yadi te saṃvaro kamman so ³ pi cakkhundriyādisu pavattamāno cakkhukammānaṃ ⁴ nāmaṃ labheyyā 'ti codetuṃ. C a k k h u n d r i y a ṃ s a ṃ v a r o c a k k h u k a m m a n ' t i ā d i m ā h a . Itaro tādisaṃ suttapadaṃ apassanto ca catūsu dvāresu paṭikkhipivā pañcame kāyadvāre pasādakāyaṃ saṃdhāya paṭikkhipati viññattikāyaṃ saṃdhāya paṭijānāti. So hi pasādakāyaṃ pi viññattikāyaṃ pi kāyindriyatte ⁵ va icchati. Manodvāre pi kāyadvāraṃ saṃdhāya paṭikkhipati kammadvāraṃ saṃdhāya paṭijānāti. Asaṃvare pi es'eva nayo. Cakkhunā rūpaṃ disvā 'ti suttaṃ tesu dvāresu saṃvarasaṃvaram eva dipeti na tassa kammabhāvaṃ tasmā asādhakan 'ti.

SAṃVARO ⁶ KAMMAN 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni kammakathā nāma hoti. Tattha nāhaṃ bhikkhave sacetanikānaṃ kammānaṃ 'ti suttapadaṃ nissāya sabbhaṃ kammaṃ savipākaṃ 'ti yesaṃ laddhi. Seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ. Tesāṃ cetanāhaṃ bhikkhave kammaṃ vadāmiti satthārā avisesena cetanā kamman 'ti vuttā. Sā ca kusalākusalā va savipākā avyākatā avipākā 'ti imaṃ vibhāgaṃ dassetuṃ s a b b a ṃ k a m m a n ' t i p u c c h ā s a k a -

¹ B. omits. ² C. sama°. ³ B. kammato.
⁴ C. °kammādi. ⁵ B. °yante. ⁶ C. °ra.

vādissa paṭiñṇā itarassa. Puna sabbā cetaṇā 'ti pañhesu avyākatam saṃdhāya paṭikkhepo ¹ kusalākusale saṃdhāya paṭiñṇā veditabbā. Vipāka-avyākatā 'ti ādisu vipākāvīpākacetanam ² sarūpena dassetum vuttam. Sesam ettha uttānattham eva nāham bhikkhave 'ti suttam sati-paccaye diṭṭhadhammādisu pi vipākapaṭisamvedanam saṃdhāya vuttam tasmā asādhakan 'ti.

KAMMAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni saddo vipāko 'ti kathā nāma hoti. Tattha sotassa kammaṣṣa katattā upacitattā ussannattā vipulattā brahmāssaro hoti ādini ayoniso gahetvā saddo vipāko 'ti yesam laddhi. Seyyathāpi Mahāsaṃghikānam. Tesam kamma-samutthānā arūpadhammā 'va vipākā 'ti nāmam labhanti. Rūpadhammesu panāyam vohāro va natthi dassetum pucchā sakavādissa paṭiñṇā itarassa sukhaveḍāniyo 'ti ādi vipāko nāma evarūpo hoti dassetum ³ vuttam. Sotassa kammaṣṣā 'ti suttam lakkhaṇapaṭilābhāssanattam vuttam. Mahāpuriso 'ti kammaṣṣa katattā suciparivāro pi na ⁴ hoti na va ⁵ parivāro vipāko. Tasmā asādhakam etan 'ti.

SADDO VIPĀKO 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni saḷāyatanakathā nāma hoti. Tattha yasmā saḷāyatanam kammaṣṣa katattā uppānam tasmā vipāko 'ti yesam laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānam. Te saṃdhāya cakkhāyatanaṃ vipāko 'ti pucchā sakavādissa paṭiñṇā itarassa. Sesam heṭṭhāvuttanayam eva. Saḷāyatanam vipāko 'ti ettha manāyatanam siyā vipāko 'ti. Sesāni kevaḷam kamma-samutthānāni na vipāko tasmā asādhakam etan 'ti.

SALĀYATANAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

¹ B. o'khipati.

² B. vipākātivīo.

³ B. dassanattam.

⁴ B. omits.

⁵ B. ca.

Idāni sattakkhattuparamakathā nāma hoti. Tattha yasmā sattakkhattuparamo 'ti vuttaṃ tasmā sattakkhattuparamo puggalo sattakkhattuparamatāya niyato 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ. Tesāṃ t̄hapetvā ariyamaggaṃ añño tassa niyāmo natthi yena so sattakkhattuparamatāya niyato bhaveyyā 'ti imaṃ¹ vibhāgaṃ dassetuṃ pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. M ā t ā j i v i t ā² 'ti ādisu ayam adhippāyo dve niyāmā sammattaniyāmo ca micchattaniyāmo ca. Sammattaniyāmo ariyamaggo tassa³ avinipātadhammataṃ c' eva phalappattiṃ⁴ ca niyāmeti. Micchattaniyāmo anantariyakammaṃ⁵ taṃ anantariyuppattim⁶ niyāmeti. Tattha sattakkhattuparamo sotāpattimaggena⁷ avinipātadhammatāya ca phalappattiyā⁸ ca niyāmito sesamagganiyāmo⁹ paṇ' assa natthi anadhigatattā¹⁰ anantariyakaṃ¹¹ pi kātuṃ so abhabbo 'ti. Tvaṃ¹² paṇ' assa niyāmaṃ icchasi.¹³ Tena taṃ vadāmi. Kin te so iminā micchattaniyāmena niyato¹⁴ 'ti. A b h a b b o a n a n t a r ā¹⁵ 'ti pañhesu anantariyabhāvaṃ¹⁶ saṃdhāya paṭikkhipati. Sattakkhattuparamaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Atthi so niyāmo 'ti pañhe sattakkhattuparamatāya niyāmaṃ apassanto paṭikkhipati. Atthi te s a t i p a ṭ ṭ h ā n ā 'ti ādi niyāmasaṃkhāte maggadhamme dassetuṃ vuttaṃ. Tassa pana¹⁷ paṭhamamaggānuppattito te pi natthi tasmā paṭikkhipati. Sesam ettha uttānattham eva. Nanu so¹² sattakkhattuparamo 'ti ettha bhagavā ayaṃ puggalo ettake bhava saṃdhāvitvā parinibbāyissati.¹⁸ Ayaṃ ettake 'ti attano ñānabalena vyākāroti. Na bhavanīyāmaṃ nāma kiñci tena¹⁹

¹ B. idaṃ. ² C. °pitā. ³ B. yo. ⁴ B. phalu°.

⁵ B. āna°. ⁶ B. anantarā nirayūpapatti.

⁷ C. maggena. ⁸ B. phalu°. ⁹ C. niyāmo.

¹⁰ B. anattikā°. ¹¹ B. ānantariyaṃ. ¹² C. omits.

¹³ C. °ti. ¹⁴ B. niyāmito. ¹⁵ C. antarā.

¹⁶ C. antari°; B. °yābhāvaṃ.

¹⁷ C. adds: puna. ¹⁸ B. °ssāmiti.

¹⁹ B. adds: tena.

sattakkhattuparamo kolaṃkolo¹ ekabijīti vuttam. Tasmā asādhakam etan 'ti.

SATTAKKHATTUPARAMAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 5.

Kolaṃkolo-ekabijīti kathā² pi iminā va upāyena vedittabbā. 6.

Idāni jīvītā voropanakathā³ nāma hoti. Tattha yasmā dosasampayuttacittena paṇātipāto hoti. Doso ca diṭṭhisampanna⁴ appabhīno tasmā diṭṭhisampanno saṃcicca paṇaṃ jīvītā voropeyyā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ te saṃdhāya diṭṭhisampanno 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Saṃcicca mātarānaṃ 'ti ādipaṇhesu pana aṭṭhānaṃ etaṃ anavakāso 'ti suttabhayena paṭikkhipati. Sattarāgarāvo 'ti ādi sathādisu⁵ sagāravassa sikkhāpadavitikkamabhāvadassanattam vuttam. Itaro akusalavasena tassa agāro nāma natthīti paṭikkhipitvā sagāraṇā⁶ ca sampañcchitvā puna agāro 'ti puṭṭho tesu tesu kiccesu pasutatāya vikkhittānaṃ⁷ asatiyā amanasikārena cetiye abhivādanapadakkhiṇakaraṇābhāvaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Puna ovaḍeyyā⁸ 'ti ādinayena puṭṭho tādisāya kiriyāya saṃcicca akāraṇato⁹ paṭikkhipati. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

JĪVITĀ VOROPANAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni duggatikathā nāma hoti. Tattha ye duggatiṃ ca duggatisattānaṃ rūpādi-ārammaṇaṃ taṃhaṃ cā 'ti ubha-

¹ B. kolakolo. ² B. kathāyo. ³ B. °voropita°.
⁴ B. °nnāya. ⁵ B. °tthārādisu. ⁶ C. agā°.
⁷ C. paṭi°. ⁸ B. odaheyyā. ⁹ B. aka°.

yaṃ pi duggatīti gahevā puna tathā avibhajivā¹ avisesen'
 eva diṭṭhisampannassa pahīnā duggatīti vadanti seyya-
 thāpi Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa
 paṭiññā itarassa. Āpāyike rūpe rajjeyyā 'ti ādi
 yā paravādino laddhi yā diṭṭhisampannassa duggatī appa-
 hīnā tassa vasena codetum vuttam. Sesam ettha uttā-
 nattham evā 'ti. Nirayā² uppajjeyyā 'ti duggatipahā-
 nam³ eva³ duggatigāmīti⁴ tañhāpahānaṃ vā dīpeti.
 Na duggatisattānaṃ rūpādi-ārammaṇāya vā³ tañhāya
 pahānaṃ tasmā⁵ ca asādhakam eva tan 'ti.

DUGGATIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

Sattamabhavissa⁶ kathāya pi es' eva nayo 'ti. 9.

DVĀDASAMO VAGGO.

¹ B. °jjetvā.

² B. °yam.

³ C. omits.

⁴ B. °mini.

⁵ C. tassa.

⁶ C. °ya.

Idāni kappatṭhakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ saṃghaṃ samaggaṃ bhettvāna kappam nirayamhi paccatiti sakalam pi kappam saṃghabhedako niraye tiṭṭhatiti laddhi seyyathāpi Rājagirikānam.¹ Te saṃdhāya kappatṭhiko 'ti² pucchā sakavādissa paṭiñṇā itarassa. Buddhoca loke 'ti idam vinā buddhuppādena saṃghabhedakābhāvadassanattam³ vuttam. Kappoca⁴ saṃṭhāti saṃghoca bhijjati⁵ ādi. Yadi so sakalam kappam tiṭṭhati saṃṭhānato⁶ paṭṭhāya tam kammaṃ katvā tattha uppajjitvā tiṭṭheyyā 'ti dassetuṃ vuttam. Atitan 'ti ādi hetthāvuttādhippāyam eva. Kappatṭho iddhimā 'ti⁷ pañhesu bhāvanāmayaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Parasamaye⁸ paṇ'assa jātimayaṃ iddhiṃ icchanti tam saṃdhāya paṭijānāti. Chandiddhipādo 'ti ādi jātimayāya iddhiyā⁹ iddhimā 'ti laddhimattam etaṃ. Kinte¹⁰ yadi paṇ'assa iddhi atthi ime nena iddhipādā bhāvitā bhaveyyun 'ti codanattam vuttam. Āpāyiko¹¹ nerayiko¹² 'ti suttam yaṃ so ca¹³ ekam kappam asitibhāge katvā tato ekabhāgamattam kalam tiṭṭheyya. Tam āyukappakam¹² saṃdhāya vuttam tasmā asādhakan 'ti.

KAPPAṬṬHAKATHĀ¹³
NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni kusalapaṭilābhakathā nāma hoti. Tattha kap-

¹ B. °kiriya kānam. ² B. vā.
³ C. °bhedassanattam. ⁴ B. va. ⁵ B. °hanato.
⁶ C. su. ⁷ B. pada°. ⁸ C. omits. ⁹ C. tena.
¹⁰ C. °ke. ¹¹ B. omits. ¹² B. °ppam.
¹³ C. kappakathā.

paṭṭho sakasamaye kāmāvacarakusalam eva paṭilabhati. Yena pana taṃ uppattim¹ paṭibāheyya taṃ mahaggataṃ lokuttaram vā paṭilabhati. Yesaṃ pana imaṃ vibhāgaṃ akatvā avisesena eva so kusalacittam na paṭilabhatiti laddhi. Seyyathāpi Uttarāpathakānam. Tesam vibhāgadassanena taṃ laddhim bhinditum pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa sesam ettha uttānattham evā 'ti.

KUSALAPAṬILĀBHAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni anantarāpayuttakathā² nāma hoti. Tattha anantarāpayutto³ nāma yena⁴ khandhabhedato anantarā vipākāyakaṃ mātughātādi⁵ anantariyakammaṃ āṇattam. Tattha yassa niyatā āṇatti avassan tāya āṇattiyā āṇatto taṃ kammaṃ karissati so atthasādhikāya⁶ cetanāya⁷ uppāditattā micchattaniyato hoti. Abhabbo sammattam okkamitum.⁸ Yassa aniyatāya āṇattiyā āṇatto taṃ kammaṃ karissati so atthasādhikāya⁹ cetanāya anuppāditattā na micchattaniyato bhabbo sammattaniyāmaṃ okkamitum 'ti idam sakasamaye samniṭṭhānam. Yesam pana aniyatāya pi āṇattiyā abhabbo yeva sammattaniyāmaṃ okkamitum 'ti laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānam. Tesam taṃ laddhim bhinditum sakavādi¹⁰ pubbapakkham bhinditvā¹¹ anantarāpayutto¹² 'ti paravādinā attānam pucchāpeti. Ten' ettha paṭhamapucchā paravādissa. Atthasādhakacetanāya abhāvam samdhāya paṭiññā sakavādissa. Tato paravādi mātughātādikammaṃ¹³ āṇattattā ca so micchattaniyato 'ti maññati. Tasmā micchattaniyamāñcā 'ti pañham pucchati. Sakavādi pana¹⁴

¹ B. upapa°. ² B. °samma°. ³ B. anantarasamma°.
⁴ B. vedanā. ⁵ B. māti°. ⁶ C. attaso°.
⁷ C. coda°. ⁸ B. °pitum. ⁹ C. attā°. ¹⁰ B. °di ssa.
¹¹ C. datvā. ¹² B. antarā samma°.
¹³ C. mānighātādīnam. ¹⁴ B. ssa.

ekassa puggalassa dvinnam niyamānam anokkantimattam eva samdhāya na h' evā 'ti paṭikkhipati. N a n u t a m k a m m a n 'ti pañhe kamman 'ti mātughātādikaṃ¹ kamman tattha aniyatāṇattim samdhāya ā m a n t ā 'ti paṭiññā sakavādissa aniyataṃ pi hi āṇattim payojetvā ṭhitassa ananucchavikaṃ mayā katan 'ti kukkuceṃ uppajjato² va vippatisāro jāyat' eva. Hañ³ cīti ādi kukkuceppattimattam⁴ gahetvā paravādinā laddhipaṭiṭṭhāpanattham vuttam.⁵ Idāni yassa aniyatāṇattikassāpi anantarā payuttassa paravādinā sammattaniyāmokkamanam paṭisiddham tam eva puggalam gahetvā anantarā payutto puggalo a b h a b b o 'ti pucchā sakavādissa attano laddhivasena paṭiññā itarassa. Atha nam sakavādi.⁶ Abhabbo nāma mātughātādikammānam kāraṅko. Kin te tena tāni kammani katāni ti codetum mātā jīvitā voropitā⁷ 'ti ādim āha. Itaro tesam vatthūnam arogatāya⁸ tathārūpam kiriyam apassanto na h' evā 'ti paṭikkhipati. T a m k a m m a m p a ṭ i s a m h a r i t v ā 'ti aniyatāṇattikammam samdhāya vuttam. Tam hi mā kho mayā āṇattam akāsīti. Āṇattam⁹ nivārentena¹⁰ paṭisaṃhaṭam nāma hoti. Paṭisaṃhaṭattā yeva c' ettha kukkuceṃ paṭivinoditam vippatisāro paṭivineto¹¹ nāma hoti. Evaṃ sante pi pan' ettha purimāṇattam¹² yeva niyamabhāvam maññamāno paravādi ā m a n t ā 'ti paṭijānāti. Atha nam sakavādi tassa kammasa paṭisaṃhaṭabhāvam sampaticchāpetvā attano laddhim paṭiṭṭhāpento hañ cīti ādim āha. Puna anantarā¹³ payutto 'ti pariyosānapañhe paṭhamapañhe viya pucchā paravādissa paṭiññā sakavādissa. N a n u t a m k a m m a n 'ti anuyogo paravādissa. Paṭiññasamhaṭakālato pubbe payuttakālam samdhāya paṭiññā sakavādissa. Payuttapubbatāmattam¹⁴ gahetva aniyatāladhi

¹ C. °dīnam.. ² C. °jjan' eva.

³ B. māhe cīti ; C. ahañ. ⁴ C. °ccappattimaggattam.

⁵ B. omits. ⁶ B. °dissa. ⁷ C. °petā.

⁸ C. āro°. ⁹ C. °tte. ¹⁰ C. °nto na.

¹¹ B. °nito. ¹² B. °ttiyā. ¹³ C. antarā.

¹⁴ B. °ttāmattam.

vasena ¹ hañcīti laddhipatitthāpanaṃ paravādissa.² ayaṃ³ pana laddhi ayoniso patitthitattā apatitthitā va hotīti.

ANANTARĀPAYUTTAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni niyatassa niyamakathā⁴ nāma hoti. Tattha duvidho niyamo micchattaniyamo anantariyakammaṃ sammattaniyamo ca ariyamaggo. Ime dve niyame t̥hapetvā añño niyamo nāma natthi sabbe pi hi sesā te bhūmakadhamañā aniyatā nāma tehi samannāgato pi aniyato yeva. Buddhehi pana attano ñānabalena ayaṃ satto anāgate bodhiṃ pāpuñissatīti vyākato bodhisatto puññassa datvā⁵ niyato 'ti⁶ vuccati.⁷ Iti imaṃ volhāramattaṃ gahetvā pacchimabbhaviko bodhisatto tāya jātiyā bhabbo dhammaṃ abhisametun⁸ 'ti adhippāyena niyato. Niyamaṃ okkamati⁹ yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ Aparaseliyānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Micchattaniyato 'ti ādi aññena niyamaṃ⁹ niyatassa.¹⁰ Aññaniyamābhāvadassanattamaṃ¹¹ vuttaṃ. Pubbe maggaṃ bhāvetvā 'ti ādi niyamappabhedadassanattamaṃ vuttaṃ. Satipattānaṃ 'ti ādi ekasmiṃ pi niyame dhammappabhedadassanattamaṃ vuttaṃ. Bhabbo bodhisatto 'ti vacanaṃ kevalaṃ bodhisattassa bhabbatamaṃ dīpeti. Na niyatassa niyamokkamaṃ tasmā asādhakaṃ 'ti. So¹² hi pubbe ekena pi niyatadhammena aniyato bodhimūle saccadassanena niyamaṃ okkanto¹³ 'ti.

NIYATASSA NIYAMAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 4.

¹ C. oñtivasena. ² B. saka°. ³ B. yaṃ.
⁴ B. niyā°. ⁵ B. dattā. ⁶ B. vi. ⁷ C. omits.
⁸ C. omena. ⁹ C. niyā°. ¹⁰ C. yaṃ yaṃ tassa.
¹¹ C. abhiññāniyamā°. ¹² C. yo. ¹³ B. okkamanto.

Idāni nivutakathā nāma hoti. Tattha suddhassa sud-
dhikiccābhāvato nīvaraṇehi¹ nivuto ovuto² pariyonad-
dho³ ca nīvaraṇaṃ jahatiti yesaṃ laddhi seyyathāpi
Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya nivuto 'ti pucchā saka-
vādissa paṭiññā itarassa. Ratto rāgaṃ 'ti ādi nivu-
tassa nīvaraṇajahane⁴ dosadassanattaṃ vuttaṃ. Pari-
suddhe pariyodāte 'ti ādi vikkhambhanavisuddhiyā
'ti⁵ visuddhassa samucchadavisuddhidassanattaṃ vut-
tam. Tassa evaṃ jānato 'ti ādi jānato passato
āsavakkhayaṃ dīpeti. Na⁶ nivutassa⁷ nīvaraṇajahaṇaṃ⁸
tasmā asādhakaṃ 'ti.

NIVUTAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni saṃmukhībhūtakathā nāma hoti. Tattha saṃ-
mukhībhūto 'ti saṃyojanānaṃ saṃmukhībhāvaṃ tehi⁶
samaṅgibhāvaṃ⁶ upagato. Sesam ettha nivutakathā-
sadisam eva⁹ hoti.

SAMMUKHĪBHŪTĀKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni samāpanno assādetiti kathā nāma hoti. Tattha
paṭhamam jhānaṃ upasampajja viharati. So tad assā-
detiti ādi vacanaṃ nissāya samāpanno assādeti sā ca 'ssa
jhānanikanti jhānārammaṇā hotiti yesaṃ laddhi. Sey-
yathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya samāpanno 'ti
pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Taṃ jhānaṃ
tassa⁵ jhānaṃ⁵ tassa jhānaṃ⁵ āram-
maṇaṃ 'ti pañhesu tass' eva¹⁰ tad ārammaṇataṃ
apassanto suttavirodhabhayena paṭikkhipati. Ta d a s-

¹ B. niva°; C. nivā. ² B. ohuto. ³ B. °ndo.
⁴ C. nivā°. ⁵ B. omits. ⁶ C. omits.
⁷ C. nimmitassa. ⁸ B. nivā°. ⁹ B. evā 'ti.
¹⁰ B. taṃ yeva.

sādetīti vacanamattena paṭijānāti. So tad assādetīti suttam jhānalābhino jhānā vuṭṭhāya jhānassādanam sādhetīti. Na anto¹ sammāpattiyam² yāva³ jhānanikan-tiyā jhānārammaṇatam⁴ tasmā asādhakan 'ti.

SAMĀPANNO ASSĀDETĪTI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni asātarāgakathā⁵ nāma hoti. Tattha yaṃ kiñci vedanam vedeti sukham vā dukkham vā adukkham asukham vā so tam vedanam abhinandatīti abhivadatīti sutte diṭṭhābhinandanavasena vuttam. Abhinandatīti vacanam nissāya dukkhavedanāya virāgassādasena⁶ abhinandanā hotīti. Tasmā atthi asātarāgo⁷ 'ti⁸ yesam laddhi seyyathā pi Uttarāpathakānam te samdhāya atthi asātarāgo 'ti pucchā sakavādissa. Tattha asātarāgo 'ti asāte dukkhavedayite aho vata me etad eva bhaveyyā 'ti rajjanā. Āmantā 'ti laddhivasena paṭiññā paravādissa. Sesam ettha uttānattham evā 'ti. So tam vedanam abhinandatīti abhivadatīti⁹ sutte pana vinivattetvā dukkhavedanam eva ārabha rāgupatti¹⁰ nāma natthi. Samūhagatena¹¹ pana vedayitalakkhaṇam dhammam dukkhavedanam eva vā atthato samanupassanto diṭṭhi maññamānā¹² samkhātāya¹³ diṭṭhābhinandanāya vedanam abhinandatīti dukkhāya vedanāya vipariṇāmatam¹⁴ abhinandatīti. Dukkhāya vedanāya abhibhūto tassā paṭipakkham kāmasukham patthayanto pi dukkhavedanam abhinandatīti nāma evam dukkhavedanāya abhinandanā hotīti adhippāyo tasmā asādhakam etam asātarāgassā¹⁵ 'ti

ASĀTARĀGAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 8.

¹ C. ante. ² C. oṭṭi yeva. ³ C. omits.
⁴ C. oṭā. ⁵ B. asāda° or assāda°.
⁶ C. °divasena. ⁷ B. assāda°. ⁸ C. pi. ⁹ B. omits.
¹⁰ C. adds: yā. ¹¹ B. °gaṇane. ¹² C. maññanā.
¹³ C. oṭā. ¹⁴ B. °ṇāmam. ¹⁵ B. assāda°.

Idāni dhammatanḥā avyākatā 'ti kathā nāma hoti. Tattha rūpatanḥā —pe¹— dhammatanḥā 'ti imāsu chasu tanḥāsu yasmā sabbapacchimā tanḥā dhammatanḥā 'ti vuttā tasmā sā avyākatā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam² pañhānaṃ pāliya attho niyyāti.³ Kāmatanḥā 'ti ādihi tihi koṭṭhāsehi cha⁴ pi tanḥā saṃkhipitvā dassitā. Rūpādisu pi chasu ārammaṇesu kāmassā-davasena pavattā tanḥā kāmatanḥā bhavissati. Attā ca⁵ loko cā² 'ti sassatadiṭṭhisahagatā tanḥā bhavatanḥā. Na bhavissatiti ucchedadiṭṭhisahagatā tanḥā vibhavatanḥā 'ti. Nanu sā dhammatanḥā 'ti padaṃ tanḥāya dhammārammaṇaṃ ārabba pavattim dīpeti na avyākatabhāvaṃ tasmā asādhakan 'ti.

DHAMMATANḤĀ AVYĀKATĀ 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni dhammatanḥā na dukkhasamudayo 'ti kathā nāma hoti.⁶ Tatrāpi yasmā sā dhammatanḥā 'ti vuttā tasmā na dukkhasamudayo 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ yeva. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa sesaṃ purimakathāsadisam evā 'ti.

DHAMMATANḤĀ NA DUKKHASAMUDAYO 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 10.

TERASAMO VAGGO.

¹ B. la. ² C. omits. ³ C. niyyāti.
⁴ B.—C. chasu pi. ⁵ C. va. ⁶ B. adds : tattha.

Idāni kusalākusalapaṭisamḍhānakathā nāma hoti. Tattha kusalaṃ vā akusalassa akusalaṃ vā kusalassa anantaraṃ uppanakam¹ nāma natthīti tesam aññamaññaṃ paṭisamḍhānā² na yujjati yena pana yasmā ekavattusmiṃ yeva rajjati ca virajjati ca tasmā taṃ aññamaññaṃ paṭisamḍhatīti³ laddhiṃ gahetvā tthitā seyyathāpi Mahāsamghikā te samḍhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Āvattanā paṇidhīti ubhayaṃ āvajjanass' eva nāmaṃ. Taṃ hi bhavaṅgaṃ āvattetīti āvattanā bhavaṅgārammaṇato aññasmim ārammaṇe cittaṃ paṇidahati⁴ yāpetīti⁵ paṇidhi. Kusalaṃ anāvajjati⁶ yaṃ taṃ akusalānantaraṃ paṭisamḍhantaṃ kusalaṃ uppajjati taṃ anāvattantassa uppajjati pucchati. Itaro pana vinā⁷ āvajjanena kusalassa uppattim apassanto paṭikkhipati. Kusalaṃ ayoniso manasikaronto 'ti idaṃ yadi akusalānantaraṃ kusalaṃ⁷ uppajjeyya. Akusalass' eva āvajjanena ayoniso manasikaroto uppajjeyyā 'ti codanattaṃ vuttaṃ. Sesam yathā pālim eva niyyāti. Nanu yasmiñ ñeva vatthusmiṃ 'ti vacanaṃ ekārammaṇe va⁷ sarāgavirāguppattim dīpeti na kusalākusalānaṃ anantarataṃ. Tasmā asādhakan 'ti.

KUSALĀKUSALAPAṬISAMḍHĀNAKATHĀ⁸
NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni saḷāyatanuppattikathā nāma hoti. Tattha⁹ uppatte¹⁰ siye¹¹ na paṭisamḍhicittena sah' eva opapātikānaṃ

¹ B. uppajjanakam. ² B. aññamaññaṃ paṭisamḍhā.

³ B. samḍhahatīti; C. samḍhin dahatīti.

⁴ B. paṇitarati. ⁵ C. yape°; B. dhape°.

⁶ B. āvajjantassā ti. ⁷ C. omits. ⁸ B. °samḍhāhana°.

⁹ C. tathā. ¹⁰ B. upapatte.

¹¹ C. adds: no paṭisamḍhicitte siye na paṭisamḍhicitte siye.

saḷāyatanānaṃ uppajjati. Gabbhaseyyakānaṃ ajjhattikāyatanesu manāyatanakāyāyatanān' eva paṭisaṃdhikkhane ca ¹ uppajjanti sesāni cattāri sattasattatirattimhi. Tāni ca kho ² yena kammanā paṭisaṃdhigahitā tass' eva aññassa vā katattā 'ti ayaṃ sakasamaye vādo. Yesaṃ ³ pana ekakammasaṃbhavattā sampannasākhāvīṭapādīnaṃ ⁴ rukkhādīnaṃ añkuro viya bijamattaṃ saḷāyatanānaṃ mātukucchismiṃ paṭisaṃdhikkhane ca uppajjati laddhi seyyathāpi Pubbaseliyāparaseliyānaṃ. Te saṃdhāya saḷāyatanānaṃ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sabbānigapaccāṅgīti ⁵ ādi saḷāyatane sati evarūpo hutvā okkameyyā 'ti codanatthaṃ vuttaṃ. Mātukucchigatassa ⁶ 'ti pucchā paravādissa. Parato mātukucchigatassa pacchā ⁷ sesāni pucchā sakavādissa. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

SAḶĀYATANUPPATTIKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni anantarapaccayakathā nāma hoti. Tattha nac-cagītādīsu rūpadassanasaddasavanādīnaṃ lahuparivattitaṃ disvā imāni viññānāni aññamaññassa anantarā uppajjis-santīti ⁸ yesaṃ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ. Te saṃdhāya cakkhuvīññānassa ⁹ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sotaviññānaṃ rūpārammaṇaṃ yevā 'ti yadi cakkhuvīññānassa anantarā uppajjeyya vipākamanodhātu viya rūpārammaṇaṃ siyā 'ti codetum vuttaṃ. Cakkhuñca paṭicca rūpe ce uppajjati sotaviññānaṃ 'ti pañhe ⁹ suttābhāvena paṭikkhipitvā anantaruppattim sallakkhento laddhivasena paṭijānāti. Taññeva cakkhuvīññānaṃ taṃ sotaviññānaṃ 'ti yathā pathamajavanānantaraṃ dutiyajavanaṃ ¹⁰ manoviññāna-bhāvena taññeva hoti. Kin te tathā etaṃ pi dvayaṃ ekam evā ¹¹ 'ti pucchati. Iminā va nayena sabbavāresu

¹ B. va. ² C. kāyena. ³ C. sesam.

⁴ B. °sākhāvidhānaṃ. ⁵ B. °gā 'ti. ⁶ B. saka°.

⁷ B. pucchakesādi. ⁸ B. °jjantīti. ⁹ B. pañhesu.

¹⁰ B. dutiyaṃ. ¹¹ C. ekato m' evā.

attho veditabbo. Na cca ti gāyati ti ādivacanam
ārammaṇasamādānena¹ lahuparivattatāya vokiṇṇabhāvaṃ
dīpeti na antarapaccayatam tasmā asādhakan 'ti.

ANANTARAPACCAYAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni ariyarūpakathā nāma hoti. Tattha sammāvācā-
kammantā² rūpaṃ tañ ca kho sabbam rūpaṃ cattāri ca
mahābhūtāni catunnañ ca mahābhūtānaṃ upādāya rūpaṃ
'ti vacanato upādāya rūpaṃ 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi
Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya ariyarūpaṃ mahā-
bhūtānaṃ upādāya 'ti pucchā sakavādissa. Tattha
ariyānaṃ rūpaṃ ariyaṃ vā rūpaṃ 'ti ariyarūpaṃ.
Āmantā 'ti laddhiyaṃ thatvā paṭiññā itarassa. Ku-
salaṃ 'ti puttḥo laddhivasen' eva paṭijānāti. Anāsava-
pucchādīsu pi es' eva nayo. Yaṃ kiñci rūpaṃ 'ti suttam
ṭhapetvā bhūtāni sesarūpassa upādānabhāvaṃ³ dīpeti.
Na sammāvācākammanānaṃ. Tesam hi rūpattañ ñeva
asiddham kuto upādārūpatā.⁴ Tasmā asādhakan 'ti.

ARIYARŪPAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni añño anusayo 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā
puthujjano kusala-avyākate⁵ citte vattamāne sānusayo 'ti
vattabbo na pana⁶ pariyuṭṭhito tasmā añño anusayo
aññaṃ pariyuṭṭhānaṃ 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andha-
kānaṃ te saṃdhāya añño kāmarāgānusayo 'ti
pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha heṭṭhā
anusayakathāya vuttanāyena' eva veditabbam. Sānu-
sayo 'ti ādi pana tasmim samaye anusayassa appahīnattā
sānusayo 'ti vattabbatam. Anuppannattā⁷ ca pari-

¹ B. samodhānena.

² C. sammākammanā.

³ C. upādā°.

⁴ C. °nā.

⁵ B. kusala°.

⁶ C. omits.

⁷ C. °nnañ ca.

y uṭṭhito 'ti avattabbataṃ dipeti na anusayapariyutthānaṃ aññattaṃ tasmā asādhakaṃ 'ti.

ANĀṆO ANUSAYO 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni pariyutthānaṃ cittavippayuttan 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā aniccādito manasikaroto pi rāgādayo uppajanti. Vuttaṃ pi e'etaṃ app' ekadā bho Bhāradvāja asubhato manasikarissāmīti subhato manasikarotīti tasmā pariyutthānaṃ cittavippayuttan¹ 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ yeva. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha hetthāvuttanayattā uttānattham evā 'ti.

PARIYUṬṬHĀNAṃ CITTAVIPPAYUTTAN 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni pariyāpannakathā nāma hoti. Tattha yasmā kāmarāgo kāmadhātuṃ² anuseti kāmadhātupariyāpanno 'ti ca vuccati. Tasmā rūparāgarūparāgā pi rūpadhātu-arūpadhātuyo anusenti rūpadhātu-arūpadhātupariyāpannā yeva ca nāma te³ 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ e' eva Saṃmītiyānañ ca te saṃdhāya rūparāgo 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Tattha anusetīti yathā kāmarāgo kāmavitakkasaṃkhātaṃ kāmadhātuṃ saha jātavasena anuseti. Kin te eva rūparāgo rūpadhātun 'ti pucchati. Pariyāpanno 'ti yathā ca so tividhāya kāmadhātuyā kilesakāmasena pariyāpannattā kāmadhātupariyāpanno kin te evaṃ rūparāgo pi⁴ rūpadhātupariyāpanno 'ti pucchati. Itaro pan' assa adhippāyaṃ asallakkhento⁵ kevaṃ laddhivasena āmantā 'ti paṭijānāti. Atha naṃ tam atthaṃ sallakkhāpetuṃ kusalavipākakiriya-saṃkhātehi⁶ samāpatte siyādīhi saṃsandetvā pucchituṃ samāpatte siyā 'ti ādim āha. Sesam ettha yathā

¹ C. cittan 'ti. ² C. nāma dhātuṃ. ³ B. hoti.
⁴ C. ti. ⁵ B. okhanto. ⁶ B. otena bhi.

pālim eva niyyāti ¹ n a n u k ā m a r ā g o 'ti ādivacanam pi kamarāgass' eva kāmādhātu yaṃ anusayanabhāvañ ca pariyāpannañ ² ca dipeti. Na itaresaṃ itaradhātūsū 'ti.

PARIYĀPANNAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni avyākatakathā nāma hoti. Tattha vipākakiriya-rūpanibbānasamkhātāṃ catubbidham avyākatam vipākattā ³ avyākatan 'ti vuttam. Diṭṭhigatam sassato loko 'ti kho pacchā avyākatam etan 'ti sassatādibhāvena akathitattā yesam pana imam vibhāgam agahetvā purima-avyākatam viya diṭṭhigatam pi avyākatan 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānañ c' eva Uttarāpathakānam ca tesam tam vibhāgam dassetum diṭṭhigatam avyākatan 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha yathā pālim eva niyyātīti.

AVYĀKATAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni apariyāpannakathā nāma hoti. Tattha yasmā puthujjano jhānalābhī kāmesu vitarāgo 'ti vattabbo hoti. Na pana vigatadiṭṭhiko 'ti tasmā diṭṭhigatam apariyāpannan 'ti yesam laddhi seyyathāpi tesam ⁴ yeva te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha yathā pālim eva niyyātīti.

APARIYĀPANNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 9.

CUDDASAMO VAGGO.

¹ C. °yati.

² B. °nnātañ ca.

³ B. avi°.

⁴ B. Pubbaseliyānam.

Idāni paccayakathā nāma hoti. Tattha yo¹ dhammo hetupaccayena paccayo so yesaṃ² hetupaccayena paccayo tesaṃ ñeva yasmā ārammaṇānantaraṃ samanantara-paccayena paccayo na hoti yo vā ārammaṇapaccayena paccayo so yasmā tesaṃ yeva anantarasamaṇantarapaccayena³ paccayo na hoti. Tasmā paccayatā⁴ vavatthitā⁵ 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha pālim eva niyyātīti.

PACCAYAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni aññamaññapaccayakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ⁶ samaye avijjāpaccayā saṃkhārā⁷ 'ti ayam eva tan 'ti. Saṃkhārapaccayā pi avijjā⁸ 'ti ayam natthi. Tasmā avijjā va saṃkhārānaṃ paccayo na pana saṃkhārā avijjāyā⁹ 'ti laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya avijjāyā saṃkhārādīnaṃ aññamaññapaccayatā pi atthīti dassetuṃ pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Avijjā saṃkhārenā¹⁰ 'ti ettha apuññābhisaṃkhāro va gahīto tasmā saṃkhārapaccayā pi avijjā¹¹ 'ti ettha saḥajāta-aññamañña-atthi-avigatasampayuttavasena paccayatā veditabbā. Upādānapaccayā¹² pi taṇhā¹³ ti¹⁴ ettha ṭhapetvā kāmupādānaṃ¹⁵ sesāni¹⁶ tīpi¹⁷ upādānāni¹⁸ avijjā pi¹⁹ yā²⁰ saṃkhārā viya taṇhāpaccayā²¹ hontīti veditabbāni. Sesam yathā pālim eva niyyātīti. Jārāmarāṇapaccayā²² 'ti pucchā paravādissa. Nāmarūpaviññānapaccayā²³ 'ti sakavā-dissā²⁴ 'ti.

AÑÑAMAÑÑAPACCAYAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 2.

¹ B. so. ² C. sa. ³ B. anantarasabbassena.
⁴ C. °yā. ⁵ C. pi. ⁶ B. ro para°.
⁷ C. upādā°.
⁸ C. pi. ⁹ B. °nāni. ¹⁰ B. omits.

Idāni addhākathā nāma hoti. Tattha tiṇṇimāni bhikkhave kathāvattūnīti suttam nissāya kālasamkhāto addhā nāma parinipphanno atthīti yesam laddhi tesam addhā nāma koci parinipphanno natthi aññatra kālapaññattimattā rūpādayo pana khandhā va parinipphanno 'ti vibhāgam dassetuṃ addhā parinipphanno 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam sa ce so parinipphanno rūpādisu tena ¹ aññatareṇa bhavitabban 'ti codetuṃ rūpan 'ti ādim āha. Itaro paṭikkhipati. Sesam yathā paḷim eva niyyātīti.

ADDHĀKATHĀ² NIṬṬHITĀ. 3.

Khaṇalayamuhuttakathāsu pi es' eva nayo. Sabbe pi h' ete khaṇādayo addhāpariyāyā evā 'ti.

KHAṆALAYAMUHUTTAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni āsavakathā nāma hoti. Tattha yasmā catūhi āsavehi uttarim añño āsavo nāma natthi yena cattāro āsavā sāsavā siyūṃ. Tasmā cattāro āsavā anāsavā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Hetuvādānam. Te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam yadi te āsavā anāsavā evam te ³ tehi maggādīlakkhaṇappattehi ⁴ bhavitabban 'ti codetuṃ maggo 'ti ādim āha. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

ĀSAVAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni jarāmarāṇakathā nāma hoti. Tattha jarāmarāṇam nāma aparinipphannattā ⁵ lokiyan 'ti vā lokuttaran 'ti vā

¹ B. nena. ² C. addhāna°. ³ B. omits.

⁴ C. vaggādīhi. ⁵ B. pari°.

na vattabbaṃ. Lokiyā dhammā lokuttarā dhammā 'ti tīhi dukehi jarāmarāṇaṃ n' eva lokiyapade ¹ na lokuttarapade niddiṭṭhaṃ. Tattha yesaṃ imaṃ lakkhaṇaṃ anādiyivā lokuttarānaṃ dhammānaṃ jarāmarāṇaṃ lokuttaraṃ 'ti laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha yathā pālim eva niyyātīti.

JARĀMARĀṆAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni saññāvedayitakathā nāma hoti. Tattha saññāvedayitanirodhasamāpatti nāma na koci dhammo catunnaṃ pana khandhānaṃ nirodho iti sā n' eva lokiyā na ² ca lokuttarā yasmā pana lokiyā na hoti tasmā lokuttarā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Hetuvādānaṃ ³ yeva. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam purimakathāsadisam evā 'ti.

SAÑÑĀVEDAYITAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni yasmā ⁴ lokuttarā nāma ⁵ na ⁵ hoti. Tasmā lokiyā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Hetuvādānaṃ. ⁶ Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam purimakathāsadisam evā 'ti.

DUTIYASAÑÑĀVEDAYITAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni yasmā asuko maraṇadhammo asuko ⁷ na ⁷ maraṇadhammo ⁷ti sattānaṃ maraṇadhammatāya niyāmo natthīti saññāvedayitanirodhasamāpanno pi kālaṃ kareyyā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Rājagirikānaṃ. Tesam samāpannāya ⁸

¹ B. lokiyānaṃ 'ti. ² B. lokiyā ; C. lokiyānaṃ ca.
³ B. °dīnaṃ. ⁴ B. adds : sā. ⁵ B. omits.
⁶ B. °dīnaṃ. ⁷ C. omits. ⁸ C. samāpannāya.

pi maraṇadhammatāya maraṇasamayaṅ ca ārammaṇasamayaṅ¹ ca dassetuṃ pucchā sakavādissa paṭiṇṇā itarassa. Atha naṃ yasmā kālaṃ karontassa nāma maraṇan 'ti tehi² phassādīhi bhavitabbaṃ. Tasmā tena kāraṇena codetuṃ a t t h ī ti ādim āha. A p h a s s a k a s s a³ k ā l a k i r i y ā 'ti ādīni puṭṭho⁴ sesasatte saṃdhāya paṭikkhipati. V i s a ṃ k ā m e y y ā⁵ 'ti ādīni puṭṭho samāpatti-ānubhāvaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyavāre sarīrapakatim⁶ saṃdhāya paṭijānāti. Evaṃsante pana samāpatti-ānubhāvena⁷ hotiti. Ten' eva naṃ n i r o d h a s a m ā p a n n o 'ti anu-
yuñjati na kālaṃ kareyyā 'ti pucchā sakavādissa a t t h i s o n i y ā m o 'ti ca paravādissa pañhe pana⁸ yasmā⁸ evarūpo niyāmo natthi tasmā paṭikkhipati. C a k k h u v i ṇ ṇ ā s a m a ṅ g i t i ādi sakavādinā niyāme āsante pi maraṇasamayen' eva marati na asamayenā 'ti dassetuṃ vuttam. Tatra ayaṃ adhippāyo. Yadi niyāmabhāvena⁹ kālakiriya bhaveyya cakkhuvīṇṇānasamaṅgino pi bhaveyya tato pañcahi pi ṇānehi na cavati na uppajjati¹⁰ suttavi-
rodho siyā. Yathā pana cakkhuvīṇṇānasamaṅgissa kāla-
kiriya na hoti tathā nirodham samāpannassāpiti.

TATIYASAṆṆĀVEDAYITAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni asaṅṅāsattūpikā¹¹ 'ti kathā nāma hoti. Tattha saṅṅāvirāgavasena pavattā bhāvanā asaṅṅāsamāpatti pi nirodhasamāpatti pi. Saṅṅāvedayitanirodhasamāpatti nāma. Iti dve saṅṅāvedayitanirodhasamāpattiyo lokiyā ca lokuttarā ca. Tattha lokiyā puthujjanassa asaṅṅā-
sattūpikā hoti. Lokuttarā ariyānaṃ paṇāsaṅṅāsattūpi-
kā¹² hoti. Imaṃ pana vibhāgaṃ akatvā avisesen' eva saṅṅāvedayitanirodhasamāpatti asaṅṅāsattūpikā 'ti yesaṃ

¹ B. maraṇa°. ² B. kehi. ³ B.—C. pha°.
⁴ B. pubbe. ⁵ B. viṣaṅka°. ⁶ B. sadisa°.
⁷ B. adds: nāma na. ⁸ C. omits. ⁹ B. °mābhāve.
¹⁰ B. upapa°. ¹¹ C. asaṅṅe sattupakā 'ti.
¹² C. sandasaṅṅa°.

laddhi seyyathāpi Hetuvādānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yasmā asaññā-samāpattisamāpannassa alobhādayo atthi na nirodhasamāpatti tasmā tesam vasena codetum atthīti ādim āha. Idhāpi asaññīti pañhe idha saññāvirāgavasena samāpannattā asaññitā anuññatā tatra asaññasatten'¹ eva. Tasmā imaṃ paṭiññaṃ gahetvā laddhipaṭiṭṭhāpentena chalena paṭiṭṭhāpitā hoti. Idha vā nirodhasamāpattim saṃdhāya asaññitā anuññatā tatrāpi ito cutassa anāgāmino nirodhasamāpattim eva tasmā pi imāya paṭiññāya paṭiṭṭhāpitā yevā 'ti.

ASAÑÑĀSATTŪPIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 10.

Idāni kammupacayakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ kammupacayo nāma kammato añño cittavippayutto avyākato anārammaṇo 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ c'eva Saṃmītiyānaṃ ca. Te saṃdhāya aññaṃ kammaṃ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi kammato añño kammupacayo phassādito pi aññena phas-supacayādinā bhavitabban 'ti codetum añño phasso 'ti ādim āha. Itaro laddhiyā abhāvena paṭikkhipati. Kammena saha jāto 'ti pañhesu cittavippayuttaṃ saṃdhāya paṭikkhipati cittasampayuttaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Kusalo 'ti pañhesu pi vippayuttaṃ paṭikkhipati sampayuttaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Parato kusalo² 'ti pañhesu pi es' eva nayo. Sārammaṇā 'ti puṭṭho pana ekantaṃ anārammaṇaṃ eva icchati. Tasmā paṭikkhipati. Cittaṃ bhajjamānaṃ 'ti yadā cittaṃ bhajjamānaṃ hoti tadā kammaṃ bhajjamānaṃ³ hotiti⁴ attho. Bhummatthe vā paccattaṃ. Cित्ते bhajjamāne 'ti attho. Ayam eva⁵ paṭho. Tattha yasmā sampayutte⁶ bhajjati vippayutte na bhajjati tasmā paṭijānāti c' eva paṭikkhipati ca. Kammaṃ hi kammupacayo 'ti kamme sati kammupacayo kamme

¹ C. okatten°. ² B. kusalo. ³ B. bhajjatiti.
⁴ B. omits. ⁵ B. adds: vā. ⁶ B. otto.

vā patitthite kammupacayo va kammupacayato ¹ ca vipāko nibbattatīti tasmiṃ pana kamme ² niruddhe yāva añkurup-pādā bijaṃ viya yāva vipākuppādā kammupacayo tiṭṭhatīti 'ssa laddhi tasmā paṭijānāti. Tañ ñeva kamman so kammupacayo so kammavipāko 'ti. Yasmā kammanhi kammupacayo so ³ ca yāva vipākuppādā tiṭṭhatīti laddhi 'ssa ³ tasmā taṃ ⁴ tesam tiṇṇaṃ pi ekattaṃ ⁵ pucchati vipāko sārammaṇo ⁶ 'ti idaṃ vipāko viya vipākadhammadhammo pi ārammaṇapaṭibaddho yevā 'ti codanattamaṃ pucchati itaro pana laddhivasena ekaṃ ⁷ paṭijānāti ekaṃ paṭikkhipati. Paṭilome pi es' eva nayo. Sesam ettha yathā paḷim eva niyyātīti.

KAMMUPACAYAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 11.

PAṆṆARASAMO VAGGO.

TATIYO PAṆṆĀSAKO NIṬṬHITO.

¹ C. oyo. ² B. kamma. ³ C. omits. ⁴ B. naṃ.
⁵ C. ottakaṃ. ⁶ B. āra°. ⁷ B. taṃ.

Idāni niggaḥakathā nāma hoti. Tattha ye loke balapattā vasibhūtā te yadi parassa cittaṃ niggaṇhituṃ na sakkuṇeyyūṃ kā tesam balapatti ko vasibhāvo balappattiyā pana vasibhāvena ca addhā te parassa cittaṃ niggaṇhantīti yesam laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya paroparassa¹ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa tattha niggaṇhantīti sakilesāpattito nivāreti. Sesam ettha yathā pāḷim eva niyyātīti.

NIGGAHAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Paggahakathāya pi es' eva nayo. 2.

Idāni yathā² sukhānuppādānakathā nāma hoti. Tatthā bahunnaṃ vata no bhagavā sukhadhammānaṃ³ upahattā 'ti suttam nissāya paroparassa sukham anuppādetīti yesam laddhi seyyathāpi Hetuvādānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Dukkhaṃ anuppādetīti puṭṭho pana tādisaṃ suttapadaṃ apassanto paṭikkhipati. Attano sukhaṃ 'ti ādipaṇhe yaṃ attano ca parassa vā taṃ anuppādātuṃ na sakkā. Yaṃ tass' eva kin te tattha anuppādānaṃ nāmā 'ti paṭikkhipati. N'eva attano 'ti ādipaṇhe pana yaṃ evarūpaṃ na taṃ anuppādinnaṃ nāma bhavitum arahatīti laddhiyā paṭijānāti. No vata re ti tādisassa sukhasa abhāvā vuttaṃ. Sukhadhammānaṃ upahattā 'ti vacanaṃ bhagavato paresam

¹ B. °padassā.

² B. omits.

³ B. sukhapahattā.

sukhuppattiyā¹ paccayabhāvaṃ² dīpeti. Na³ annādinam viya sukhasa anuppādānaṃ tasmā asādhakan 'ti.

SUKHĀNUPPĀDĀNAKATHĀ
NTṬHITĀ. 3.

Idāni adhigayha manasikārakathā nāma hoti. Tattha duvidho manasikāro nayato ca ārammaṇato ca. Tattha ekasaṃkhārassa pi aniccātāya dīṭṭhāya sabbe saṃkhārā aniccā 'ti avasesesu nayato manasikāro hoti. Atīte pana saṃkhāre manasikaronto na⁴ anāgate manasikātum na⁴ sakkotiti. Atitādisu aññataraṃ manasikaronto ārammaṇato manasikāro hoti. Tattha paccuppanne manasikaronto yena cittena te manasikaroti taṃ paccuppannakkhaṇe manasikātum na sakkoti. Tattha yesaṃ sabbe saṃkhārā aniccā 'ti ādi vacanaṃ nissāya manasikaronto nāma adhigayha adhigaṇhitvā sabbe saṃkhāre ekato manasikarotiti laddhi. Seyyathāpi Pubbaseliyāparaseliyānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yasmā sabbe ekato manasikaronto⁵ yena⁶ cittena⁴ manasikaroti taṃ pi manasikātabbaṃ hoti. Tasmā taṃ cittatāya codetum tena cittenā 'ti āha. Itaro ārammaṇaṃ katvā na sakkā jānitum 'ti saṃdhāya paṭikkhipati. Evaṃlakkhaṇaṃ cittan 'ti nātattā⁷ pana taṃ pi cittaṃ nātam eva hotiti saṃdhāya paṭijānātiti. Atha vā taññeva tassa ārammaṇaṃ na hotiti paṭikkhipati. Sabbe saṃkhārā aniccā 'ti yadā paññāya passatiti ādi⁸ nissāya uppannaladdhivasena paṭijānāti. Sesapañhadvaye pi es' eva nayo. Na³ tena phasena 'ti ādisu pana tathārūpaṃ suttam apassanto paṭikkhipat' eva. Atitādisu pañhesu hetthāvuttanayen' eva paṭikkhepaṭiññā veditabbā. Sesam yathāpālim eva niyyātiti. Sabbe saṃkhārā 'ti ādivacanaṃ nayato dassanaṃ saṃdhāya

¹ B. sukkhappa°. ² B. bhāvaṃ. ³ C. omits.
⁴ B. omits. ⁵ B. °rontena. ⁶ B. te.
⁷ C. nāna°. ⁸ B. ādinam.

vuttam. Na ekakkhaṇe ārammaṇato tasmā asādhakan
'ti.

ADHIGAYHA MANASIKĀRAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni rūpaṃ hetū 'ti kathā nāma hoti. Tattha hetū
'ti kusalamūlādino ¹ hetu hetussāpi nāmaṃ yassa kassaci
paccayassāpi. Imaṃ ² pana vibhāgaṃ akatvā. Cattāro
mahābhūtā hetū 'ti vacanamattaṃ nissāya avisesen' eva
rūpaṃ hetū 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ.
Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Alo-
bho hetū 'ti kin te rūpaṃ alobhasamkhāto hetū ti puc-
chatī itaro paṭikkhipati. Sesesu pi es' eva nayo. Mahā-
bhūtā upādārūpanaṃ uppādāya hetū 'ti. Ettha paccayat-
thena hetubhāvo vutto na mūlaṭṭhena tasmā asādhakan 'ti.

RŪPAHETŪ 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 5.

Sahetukakathāya pi iminā va nayena attho vedītabbo 'ti.

RŪPAṃ SAHETUKAN 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni rūpaṃ kusalākusalan 'ti kathā nāma hoti. Tattha
kāyakammaṃ vacīkammaṃ kusalaṃ pi akusalaṃ pīti vaca-
naṃ nissāya kāyavacīkammaṃ samkhātaṃ kāyaviññatti
vacīviññatti rūpaṃ kusalaṃ pi akusalaṃ pīti yesaṃ laddhi
seyyathāpi Mahimsāsakānaṃ c' eva Saṃmītiyānaṃ ca te
saṃdhāya rūpaṃ kusalan 'ti pucchā sakavādissa
paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi te rūpaṃ kusalaṃ ³
evaṃ ⁴ vidhena eva na ⁵ bhavitabban 'ti codetum sārāma-

¹ B. °dihetuyā pi nāmaṃ. ² B. idaṃ.
³ C. omits. ⁴ C. adds : ti. ⁵ C. vidhena nena.

XVI. 7, 8, 9, 10.] KATHĀVATTHU-PPAKARAṆA-ATTHAKATHĀ. 161

m a ṇ a n 'ti ādim āha. Parato akusalapañhe pi es' eva nayo. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

RŪPAṆ KUSALĀKUSALAN 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni rūpaṇ vipāko 'ti kathā nāma hoti. Tattha ¹ kam-
massa katattā uppannā cittacetāsikā viya kammassa katattā
uppannaṃ rūpaṇ pi vipāko 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi
Andhakānañ c' eva Saṃmītiyānañ ca te saṃdhāya pucchā
sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi te rūpaṇ
vipāko evaṃvidhena te na ² bhavitabban 'ti codetum
s u k h a v e d a n i y a n 'ti ādim āha. Sesam paḷim eva
niyyātīti.

RŪPAṆ VIPĀKO 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni rūpaṇ rūpāvacaṇaṃ arūpaṇ arūpāvacaṇaṃ 'ti kathā
nāma hoti. Tattha yaṃ kāmāvacaṇassa kammassa katattā
rūpaṇ taṃ yasmā kāmāvacaṇaṃ tasmā rūpāvacaṇārūpāva-
caṇakammānaṃ pi katattā rūpeṇa rūpāvacaṇārūpāvacaṇena ³
bhavitabban 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te
saṃdhāya atthi r ū p a ṇ r ū p ā v a c a ṇ ā r ū p ā v a -
c a ṇ a n 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa sesam ettha
hetthāvuttanayam evā 'ti.

RŪPĀVACARĀRŪPĀVACARAN 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni rūparāgo rūpadhātupariyāpanno arūparāgo arūpa-
dhātupariyāpanno 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā
kāmarāgo kāmādhātupariyāpanno tasmā rūparāgārūparā-
gehi pi rūpadhātu-arūpadhātupariyāpannehi bhavitabban

¹ C. tassa.

² B. nena.

³ B. °care.

'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam hetthāvuttanayen' eva veditabban 'ti. Kevalaṃ hi tattha rūpadhātum anuseti arūpadhātum anusetīti padaviseso. Sā ca laddhi seyyathāpi¹ Andhakānaṃ c' eva Saṃmitiyānañ c' eva. Ayaṃ Andhakānaṃ yevā 'ti.

RŪPARĀGO RŪPADHĀTUPARIYĀPANO ARŪPARĀGO

ARŪPADHĀTUPARIYĀPANO 'TI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 10.

SOḶASAMO VAGGO.

¹ C. omits.

Atthi arahato puññupacayo 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesaṃ arahato dānasamvibhāgañ cetiyavandanādini kam-
māni disvā atthi arahato puññupacayo 'ti laddhi seyyathāpi
Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā
itarassa. Atha naṃ arahā nāma pahīnapuññapāpo so
yadi puññaṃ kareyya pāpaṃ pi¹ kareyyā 'ti codetum
a puññupacayo 'ti² āha. Itaro pānātipātadikiriyam
apassanto paṭikkhipati puññābhisaṃkharān³ 'ti
ādisu bhāvagāmikammaṃ arahato natthi paṭikkhipati.
Dānaṃ daḍeyyā 'ti ādisu kiriyācittena dānādipavatti-
sambhavato sakavādī paṭijānāti. Itaro cittaṃ anādiyivā
kiriyaṃ pavattimattadassanē' eva laddhiṃ paṭiṭṭhāpeti. Sā
pana ayoniso paṭiṭṭhāpitattā appaṭiṭṭhāpitā hotīti.

ATTHI ARAHATO PUÑÑUPACAYO 'TI 4 KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni natthi arahato akālamaccū 'ti kathā nāma hoti.
Tattha nāhaṃ bhikkhave saṃcetanikānaṃ⁵ kammānaṃ
katānaṃ upacitānaṃ vipākaṃ appaṭisaṃveditvā vyanti-
bhāvaṃ vadāmi suttassa atthaṃ ayoniso gahetvā arahatā⁶
nāma sabbam kammavipākaṃ paṭisaṃvedayitvā parinib-
bāyitabbaṃ tasmā natthi arahato akālamaccū 'ti yesaṃ
laddhi seyyathāpi Rājagirikānañ c' eva Siddhatthikānañ
ca te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha
naṃ sace tassa natthi akālamaccu arahantaghātakena
nāma na⁷ bhavitabban 'ti codetum natthi arahanta-
ghātako 'ti⁸ āha. Itaro ānantariyakammaṃ c' eva

¹ C. hi. ² C.—B. °tīti. ³ B. °tan. ⁴ C. ca.

⁵ B. paccā°. ⁶ C. °ntā. ⁷ B. omits.

⁸ B. adds: ye.

tādisānaṃ ca puggalānaṃ sambhāvato paṭikkhipati. Vi sa ṃ na ka me yyā 'ti pañhe yāva pubbe kataṃ kammaṃ parikkhayaṃ na gacchati tāva na kamatīti lad-dhiyā paṭikkhipati. Sesam ettha yathā pālim eva niyyātīti. Nāhaṃ bhikkhave 'ti suttaṃ idaṃ saṃdhāya vuttaṃ. Saṃcetanikānaṃ kammānaṃ katānaṃ vipākaṃ appatisaṃ-veditvā avinditva ¹ ananubhavitvā ² vyantibhāvaṃ tesāṃ kammānaṃ parivaṭṭaṃ paricchinnabhāvaṃ ³ na vadāmi. Tañ ca kho ditṭhadhammavedaniyānaṃ ditṭhe va dhamme na tato ⁴ paraṃ ⁵ uppajja ⁶ vedaniyānaṃ anantaraṃ uppattim uppajjitvā va na tato paraṃ aparāpariyāyaveda-niyānaṃ ⁷ na ⁸ yadā vipākokāsaṃ labhati ⁹ tathārūpe ¹⁰ apare vā pariyāye evaṃ sabbathā pi saṃsārapavatte sati laddhavipākavāre kamma na ¹¹ vijjatīti so jagatippadeso yattha tṭhito ¹² muñceyya pāpakammā 'ti evaṃ sante yad etaṃ ¹³ aladdhavipākavāraṃ pi kammaṃ avassaṃ arahato paṭisaṃveditabban 'ti kappanāvasena natthi arahato akā-lamaccū 'ti laddhipatitṭhāpanaṃ kataṃ taṃ dukkaṭaṃ evā 'ti.

NATTHI ARAHATO AKĀLAMACCŪ 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni sabbam idaṃ kammato' ti kathā nāma hoti. Tattha kammunā vattati loko 'ti suttaṃ nissāya sabbam idaṃ kammaṃ kilesavipākavattāṃ kammato va hotīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Rājagirikānaṃ e' eva Siddhat-thikānañ ca te saṃdhāya s a b b a m i d a n 'ti pucchā saka-vādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ evaṃ sante kammaṃ pi kammato āpajjatīti codetum kammaṃ pi kammato ¹² ti ¹³ āha. Itaro yadi kammaṃ pi kammato va nāma taṃ kammaṃ vipāko yeva siyā 'ti paṭikkhipati. Pubbekatahetū 'ti yadi sab-

¹ B. acintitvā. ² B. omits. ³ B. aparī°.
⁴ B. pana. ⁵ B. upa°. ⁶ B. aparaṃ apa°.
⁷ B. °nti. ⁸ C. °pena. ⁹ C. kammena.
¹⁰ B. sa muccheyya. ¹¹ C. edaṃ.
¹² B. kammakato. ¹³ hoti.

bam idam kammato pubbekatahetunānena bhavitabban 'ti codetum pucchati. Itaro pubbekatahetuvādabhayena paṭikkhipati. K a m m a v i p ā k a t o ¹ 'ti yadi sabbam idam kammato yaṃ atītabhave pavattassa hetubhūtam kammaṃ vā pi purimabhave ² kammato 'ti kammavipāko sampajjati tena te sabbam idam kammavipāko ³ 'ti ⁴ āpajjatīti codetum pucchati. Itaro bijato aṅkurass' eva paccuppanna-pavattassa kammato nibbattiṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyaṃ puṭṭho tassāpi tassāpi kammassa bijassa purimabijato viya purimakammato pavattattā ⁵ paṭijānāti. P ā ṇ a ṃ ⁶ h a n e y y ā 'ti ādi. Yadi sabbam kammaṃ vipāko pāṇātipātādiṇi kammavipāken' eva kareyyā 'ti codetum vuttam. Itaro dussilyacetanā pi purimakammanibbattattā ekena pariyāyena vipāko yevā 'ti laddhiyā paṭijānāti. Atha naṃ yadi te pāṇātipāto vipāko ⁷ nibbattati. Pāṇātipāto viya vipāko pi saphalo āpajjatīti codetum s a p h a l o 'ti āha. Itaro pāṇātipātassa nirayasamvattanikādhāvato saphalataṃ passanto paṭijānāti. Kammavipākassa pana idam nāma phalan ⁸ 'ti vuttatṭhānam apassanto paṭikkhipati. Adinnādānādisu pi es' eva nayo. G i l ā n a p a c c a y a b h e s a j j a p a r i k k h ā r o s a p h a l o 'ti āha deyyadhamavasena dānaphalam pucchati. Kammunā vattatīti suttam. Natthi kamman 'ti akammavāditaṃ paṭikkhipitvā atthi kamman 'ti kammavāditaṃ kammassa kataṃ dīpeti. Na sabbass' ⁹ eva kammato nibbatti tasmā asādhakan 'ti.

SABBAṃ IDAṃ KAMMATO 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni indriyabaddhakathā nāma hoti. Tattha duvidham ¹⁰ dukkham indriyabaddham anindriyabaddhañ ca indriyabaddham dukkhavattatūya dukkham. Anindriyabaddham

¹ C. oko. ² B. °vārebhave. ³ B. vipākato.

+ B. omits. ⁵ C. pavattā 'ti.

⁶ B. pāṇi pāna yyā 'ti ādissati. ⁷ B. kamma°.

⁸ B. mahappalan. ⁹ B. sabbamssa.

¹⁰ B. tividham.

udayabbayapaṭipīlanatthena¹ yad aniccaṃ taṃ dukkhaṃ 'ti saṃgahitattā dukkhaṃ imaṃ vibhāgaṃ agabevā yassa paṭiññāya² bhagavati brahmacariyaṃ vussati taṃ indriyabaddham eva dukkhaṃ na itaraṃ 'ti yesaṃ laddhi seyyathā pi Hetuvādānaṃ tesāṃ³ itarassa pi dukkhabhāvaṃ dassetuṃ indriyabaddhaññevā 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yasmā bhagavatā yad⁴ aniccaṃ taṃ⁵ dukkhaṃ 'ti vuttaṃ. Yasmā indriyabaddhen' eva aniccena bhavitabban 'ti codetuṃ indriyabaddhaññeva aniccān 'ti ādim āha. Nanu anindriyabaddham aniccān 'ti nanu paṭhavipabbatapāsānādi anindriyabaddham pi aniccān 'ti attho. Navattabbam indriyabaddhaññeva dukkhaṃ 'ti pañhe āmantā 'ti paṭiññā sakavādissa. Anindriyabaddham hi dukkhadomanassānaṃ ārammaṇaṃ hoti. Uṇhakālasmiṃ hi aggi sitakāle ca vāto dukkhassārammaṇaṃ niccaṃ pi bhogavināsādayo domanassassa tasmā vinā pi aniccaṭṭhena anindriyabaddham dukkhaṃ 'ti vattabbam. Kammakilesehi pana anibhattattā dukkhaṃ ariyasaccaṃ 'ti na vattabbam. Tathā maggena apariññeyyattā⁶ yasmā pana tiṇakatthādinirodho⁷ vā utubijādinirodho vā dukkhanirodha-ariyasaccaṃ nāma na hoti. Tasmā indriyabaddham dukkhaṃ c' eva ariyasaccañ ca itaraṃ pana dukkhaṃ evā 'ti. Idaṃ nānattaṃ dassetuṃ paṭijānāti. Yathā indriyabaddhassā 'ti ādi vacanaṃ⁸ indriyabaddhassa pariññeyyā⁹ brahmacariyavāsañ ca pariññātassa¹⁰ puna anuppattiṃ dipeti. Ten' ev' ettha sakavādinā paṭikkhepo kato yad aniccaṃ taṃ dukkhaṃ 'ti vacanena pana saṃgahitassa anindriyabaddhassa dukkhabhāvaṃ paṭisedhetuṃ na sakkā 'ti. Tasmā asādhakan 'ti.

INDRIYABADDHAKATHĀ NIṬṬHITĀ: 4.

¹ B. udayabbayassa. ² B. oññā. ³ B. adds : idaṃ.
⁴ B. yaṃ. ⁵ B. vā. ⁶ C. apariyeyattā; B. paṭiññe°.
⁷ C. °dhā. ⁸ C. °nassa. ⁹ B. paṭiññāya.
¹⁰ B. paṭi°.

Idāni ṭhapetvā ariyamaggaṃ 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā ariyamaggo dukkhanirodhagāminī paṭipadā 'ti vutto tasmā ṭhapetvā ariyamaggaṃ avasesā saṃkhārā dukkhā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Hetuvādānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi evaṃ samudayassāpi dukkhabhāvo āpajjati codetum dukkhasamudayo pīti āha. Itaro hetulakkhaṇaṃ saṃdhāya patikkhipati. Puna puṭṭho pavattipariyāpanna-bhāvaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Tīṇ' evā 'ti pañhe suttavirodhabhayena patikkhipati. Laddhivasena paṭijānāti. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

ṬHAPETVĀ ARIYAMAGGAṆ 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni na vattabbaṃ saṃgho dakkhiṇaṃ paṭigaṇhātīti kathā nāma hoti. Tattha paramatthato maggaphalān' eva saṃgho maggaphalehi añño saṃgho nāma natthi. Maggaphalāni ca na kiñci paṭigaṇhanti. Tasmā na vattabbaṃ saṃgho dakkhiṇaṃ¹ paṭigaṇhātīti yesaṃ laddhi seyyathāpi etarahi mahasuññatāvādasamkhātānañ ca Vetulyakānaṃ.² Te saṃdhāya na vattabban' ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi saṃgho na paṭigaṇheyya na naṃ satthā āhuneyyo 'ti ādīhi thomeyyā³ 'ti codetum naṃ saṃgho āhuneyyo 'ti ādim āha. Saṃghassa dānaṃ dentīti ye te saṃghassa denti te paṭiggāhakesu⁴ asati⁵ kassa dadeyyun' ti codanattamaṃ vuttaṃ. Āhutiṃ jātavedo cā⁶ 'ti suttamaṃ parasamayato āgataṃ. Tattha mahāmeghan' ti meghavutthiṃ saṃdhāya vuttaṃ. Vutthiṃ hi medinī paṭigaṇhātīti na megham eva maggo paṭigaṇhātīti. Maggaphalāni saṃgho 'ti laddhiyā vadati. Na¹ ca¹ maggaphalān' eva saṃgho. Maggaphalāhetubhā-

¹ C. omits. ² C. cetu°; B. vatullakānaṃ.
³ B. kopeyyā. ⁴ B. oṇesu. ⁵ B. apati.
⁶ B. °ro vā.

vam¹ parisuddhe pana khandhe upādāya paññattā atṭha puggalā saṃgho tasmā asādhakam etan 'ti.

NA VATTABBAṀ SAṀGHO DAKKHIṆAṀ PATIGAṆHĀTĪTI
KATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni na vattabbaṃ saṃgho dakkhiṇaṃ visodhetīti kathā nāma hoti. Tattha maggaphalān' eva saṃgho nāma na ca tāni dakkhiṇaṃ visodhetuṃ sakkonti tasmā na vattabbaṃ saṃgho dakkhiṇaṃ visodhetīti yesaṃ laddhi seyyathāpi tesaṃ nēva te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Āhuneyyo 'ti ādi. Yadi saṃgho dakkhiṇaṃ visodhetuṃ na sakkuneyya² na naṃ satthā evaṃ thomeyyā³ 'ti dassanattamaṃ vuttamaṃ. Visodhetīti mahapphalaṃ karoti. Saṃghasmiṃ hi appaṃ dinnamaṃ bahumaṃ hoti bahumaṃ dinnamaṃ bahutaramaṃ. Dakkhineyyā 'ti dakkhiṇārahā dakkhiṇāya anucchavikā dakkhiṇaṃ visodhetuṃ samatthā 'ti attho. Dakkhinaṃ āraḍhenti sampādentī appamattikāya pi dakkhiṇāya mahantaṃ phalaṃ pāpuṇantīti attho. Sesaṃ heṭṭhāvuttanayam evā 'ti.

NA VATTABBAṀ SAṀGHO DAKKHIṆAṀ VISODHETĪTI
KATHĀ NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni na vattabbaṃ saṃgho bhuñjati kathā nāma hoti. Tatrāpi maggaphalān' eva saṃgho nāma na ca⁴ kiñci bhuñjanti. Tasmā na vattabbaṃ saṃgho bhuñjati pivati khādanti sāyatīti yesaṃ laddhi seyyathāpi tesaṃ nēva te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā paravādissa.⁵ Atha naṃ yadi saṃgho na bhuñjeyya saṃghabhattādikaraṇaṃ niratthakaṃ bhaveyyā 'ti codetuṃ nanu atthi⁶ keci saṃghabhattāni karontīti ādim āha gaṇabhōjanān 'ti ādi. Yadi saṃgho na bhuñjeyya

¹ C. oḷāpātubhāva. ² B. nisakkā. ³ B. byādheyyā.

⁴ C. va. ⁵ B. itarassa. ⁶ B.—C. attha.

kassa gaṇabhojanādīni siyun 'ti codanattham vuttam.
A t t h a p ā n ā n ī ti idam pi yadi saṅgho na piveyya kass'
etāni pānāni satthā anujāneyyā 'ti codanattham vuttam.
Sesam idhāpi hetthāvuttanayen' eva veditabban 'ti.

NA VATTABBAṀ SAṀGHO BHUṬṬJATĪTI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni na vattabbaṀ saṅghassa dinnam mahapphalan 'ti
kathā nāma hoti. Tatrāpi maggaphalān' eva saṅgho nāma
na ca sakkā tesam kiñci dātum na tehi paṭiganhitum na
tesam dānena koci upakāro ijjhati¹ tasmā na vattabbaṀ
saṅghassa dinnam mahapphalan 'ti yesam laddhi seyya-
thāpi tesāñ ñeva te saṁdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā
itarassa. Ā h u n e y y o 'ti ādi yadi saṅghassa dinnam na
mahapphalam bhaveyya na nam satthā evam thomeyyā
'ti dassanattham vuttam sesam yathā paḷim eva niyyātīti.

NA VATTABBAṀ SAṀGHASSA DINNAM
MAHAPPHALAN 'TI KATHĀ NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni na vattabbaṀ buddhassa dinnam mahapphalan 'ti
kathā nāma hoti. Tattha buddho bhagavā na kiñci pari-
bhūñjati lokānuvattanattham² pana³ paribhūñjamānam
viya attānam⁴ dasseti⁵ tasmā⁶ nirupakārattā na vattabbaṀ
tassa⁷ dinnam mahapphalan 'ti yesam laddhi seyyathāpi
tesāñ ñeva te saṁdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā ita-
rassa. D i p a d ā n a m a g g o 'ti ādi mānussadussile pi
dānam saḥassagaṇam hoti kim aṅga⁸ pana evarūpe agga-
puggale 'ti dassanattham vuttam. Sesam ettha yathā
paḷim eva niyyātīti.

NA VATTABBAṀ BUDDHASSA DINNAM MAHAPPHALAN 'TI
KATHĀ NIṬṬHITĀ. 10.

¹ B. icchati. ² B. ñekā na vattabbaṀ nattham.
³ B.—C. na. ⁴ B. sattānam. ⁵ B.—C. otum.
⁶ B. yasmā. ⁷ B. tasmī. ⁸ C. abam.

Idāni dakkhiṇāvisuddhikathā nāma hoti. Tattha yadi paṭiggāhakato dakkhiṇā visujjheyya ¹ mahaphalā bhaveyya. Dāyakena dānaṃ dinnam paṭiggāhakena ² vipāko nibbattito 'ti. Añño aññassa kāraṅko bhaveyya. Parakatam sukha-dukkham āpajjeyya. Añño kareyya añño paṭisamvedeyya. Tasmā dāyakato va dānaṃ visujjhati ³ no paṭiggāhakato dāyakass' eva cittavisuddhi vipākadāyikā hotīti yesam laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Ā h u n e y y o 'ti ādi. Yadi paṭiggāhakato dānaṃ na visujjheyya kim assa āhuneyyādi-bhāvo kāreyyā 'ti dassanattam vuttam. A ñ ñ o a ñ ñ a s s a k ā r a k o 'ti yadi dāyakassa dānacetanā paṭiggāhakena katā bhaveyya yuttarūpaṃ siyā ⁴ tassa ⁵ pana dānacetanā parisuddham ⁶ paṭiggāhakasamkhātam vatthum paṭicca mahāvīpākātthena visujjhati ⁷ tasmā acodanā esā paṭiggāhakato pi dānaṃ visujjhatīti.

DAKKHIṆĀVISUDDHIKATHĀ

NĪṬṬHITĀ. 11.

SATTARASAMO VAGGO.

¹ C. sujheyya. ² B. oṇena. ³ B. oṭīti. ⁴ B. piyā.
⁵ B. kassa. ⁶ B. paṭisuddhi. ⁷ B. vibhūti.

Idāni manussalokakathā nāma hoti. Tattha bhagavā loke jāto loke samvaddho lokam abhibhuyya viharati anupalitto lokenā 'ti suttam ayoniso gahetvā bhagavā Tusitabhavane nibbatto tath' eva vasati manussalokam āgacchati nimmittarūpamattakam¹ pan' ettha dassetīti yesam laddhi seyyathāpi etarahi Vetulyakānam yeva. Te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam vuttokāsenā² c' eva suttasāadhanena ca saññāpetum nanu atthīti ādim āha. Loke jāto 'ti paravādi Tusitapuram samdhāya vadati. Satthārā pan' etam manussalokañ ñeva samdhāya vuttam. Lokam abhibhuyyā 'ti paravādi manussalokam abhibhuyya viditvā³ 'ti ditthiyā⁴ vadati. Satthā pana ārammanalokam abbhavitvā vihāsi anupalitto manussalokenā⁵ 'ti paravādi manussalokena anupalittatam samdhāya vadati. Satthā pana lokadhammesu kilesehi anupalitto vihāsi. Tasmā asādhakam etan 'ti.

MANUSSALOKAKATHĀ.

NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni dhammadesanākathā nāma hoti. Tattha Tusitapure ṭhito bhagavā dhammadesanatthāya abhinimmitam⁶ peseti. Tena c' eva tassa ca desanam sampaṭicchitvā āyasmata ānandena dhammo desito na buddhena bhagavatā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Vetulyakānañ⁷ c' eva te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam yadi tena dhammo desito so yeva⁸ satthā bhaveyyā 'ti codetum abhinimmito jino 'ti ādim āha. Itaro

¹ C. nimitta°. ² B. puṭṭho°. ³ B. abbhavitā 'ti.
⁴ B. ditthitā. ⁵ B. lokenā. ⁶ C. animittam.
⁷ B. Vethullakānañ. ⁸ B. eva.

tathā asampaticchanto paṭikkhipati. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

DHAMMADESANĀKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni karuṇākathā nāma hoti. Tattha piyāyitānaṃ vatthūnaṃ vipattiyā sarāgānaṃ rāgavasena karuṇāpatirūpakam pavattiṃ disvā rāgo va karuṇā nāma so¹ bhagavato natthi. Tasmā natthi buddhassa bhagavato karuṇā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ karuṇā nām' esā nikkilesatāya c' eva sattārammaṇatāya ca cetovimuttiyā ca ekādasānisamsatāya² ca mettādihi samānājātikā. Tasmā yadi bhagavato karuṇā natthi mettādayo pi ssa na siyun 'ti codanattham natthi buddhassa bhagavato mettā 'ti ādim āha. Akāruṇiko 'ti pañhe tathārūpaṃ apassanto paṭikkhipati. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

KARUṆĀKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni gandhajātakathā nāma hoti. Tattha yesam buddho bhagavā 'ti ayoniso pemavasena bhagavato uccārapassāvo aññagandhajāte ativiya adhigaṇhāti³ natthi tato sugandhataraṃ gandhajātan 'ti laddhi seyyathāpi ekaccānaṃ Andhakānaṃ c' eva Uttarāpathakānaṃ ca te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha yathāpālim eva niyyātīti.

GANDHAJĀTAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni ekamaggakathā nāma hoti. Tattha yesam bhagavati ayoniso pemavasena bhagavā sotāpanno hutvā

¹ B. adds : ca. ² B. ekārasā°. ³ B. abhi°.

sakadāgāmī sakadāgāmī hutvā anāgāmī¹ anāgāmī hutvā arabhattaṃ sacchākāsi.² Eken' eva pana ariyamaggena cattāri phalāni sacchākāsi³ laddhi seyyathāpi tesaṃ ñeva. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ catūhi⁴ phalehi saddhiṃ uppannānaṃ catunnaṃ catunnaṃ phassādīnaṃ ekato samodhānavasena codetum catunnaṃ phassādīnaṃ 'ti ādim āha. Sotāpattimaggenā 'ti ādi kataramaggena sacchikarotīti pucchanaatthaṃ vuttaṃ. Arahattamaggenā 'ti ca vutte tena sakkāyaditthādīnaṃ pahānabhāvavasena⁵ codeti. Bhagavā sotāpanno 'ti buddhabhūtaṃ sotāpannabhāvo natthīti paṭikkhipati. Parato pañhadvaye pi es' eva nayo sesam ettha yathā paḷim eva niyyātīti.

EKAMAGGAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni jhānasamkantikathā nāma hoti. Tattha yesaṃ idha bhikkhave bhikkhu vivicca' eva kāmehi —pe— paṭhamajjhānaṃ upasampajja viharati vitakkavicārānaṃ vūpasamā dutiyajjhānaṃ tatiyajjhānaṃ catutthajjhānaṃ upasampajja viharatīti imaṃ paṭipāṭidesanaṃ nissāya tassa jhānassa upacārappavattim⁶ vinā va jhānā jhānaṃ samkamatīti laddhi seyyathāpi Mahimsāsakānañ c' eva ekaccānañ ca Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi te dutiyajjhānupacāraṃ appatvā uppaṭipāṭiyā paṭhamajjhānā⁷ dutiyajjhānañ c' eva samkamatīti paṭhamato tatiyaṃ⁸ dutiyato⁸ catuttham pi samkameyyā 'ti codetum p a ṭ h a m a j j h ā n ā 'ti ādim āha. Y ā p a ṭ h a m a s s ā 'ti ādi. Yadi paṭhamato anantaraṃ⁹ dutiyaṃ¹⁰ dutiyādihi vā tatiyādīni samāpajjati ekāpajjanena¹¹ samāpajjeyyā 'ti codanattaṃ vuttaṃ. K ā m e¹² ā d i n a v a t o 'ti paṭhamam kāmē ādīnavato manasikaroto

¹ B. adds : vā. ² C. saccikāsi. ³ C. saccikāsi.
⁴ B. adds : catūhi. ⁵ B. pahānā°. ⁶ B. °sampatti.
⁷ C. °naṃ. ⁸ B. omits. ⁹ C. antaraṃ.
¹⁰ C. omits. ¹¹ C. °vajjanena. ¹² C. ñāne.

pacchā uppajjati¹ jhānakkhaṇe pan' esa nimittam eva manasikarotīti. Tañ ñeva paṭhaman 'ti yadi purimajavanato pacchimajavanam viya anantaram uppa-jjeyya. Thapetvā purimapacchimabhāvam lakkhaṇato tañ ñeva tam bhaveyyā 'ti codetum pucchati. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbo. Vivicc' eva kāmehīti ādihi paṭipātiyā jhānānam desitabhāvam dīpeti na anantaruppatti. Tasmā asādhakan 'ti.

JHĀNASAMKANTIKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni jhānantarikakathā² nāma hoti. Tattha yesam samaye pañcakanaye pañca jhānāni na vibhattāni kevalam tayo. Samādhī udditthā³ 'ti avitakkavicāramattassa samādhino okāsam ajānantānam paṭhamassa ca dutiyassa jhānassa anantare jhānantarikā nāma esā 'ti laddhi seyyathāpi Sammitiyanañ c' eva ekaccānañ ca Andhakānam te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam jhānam pi cetasikā dhammā phassādayo pi tasmā yadi jhānantarikā nāma na⁴ bhaveyya phassantarikādīhi pi te bhavitabban 'ti codanattam atthi phassantarikā 'ti ādim āha. Dutiyassa ca jhānassā 'ti yadi jhānantarikā nāma bhaveyya dutiyatatiyādīni pi jhānān' eva tesam pi antarikāya⁵ bhavitabban 'ti codanattam vuttam. So⁶ kevalam laddhiyā abhāvena paṭikkhipati c' eva paṭijānāti ca. Paṭhamassa cā 'ti puṭṭho laddhivasena paṭijānāti. Savitakko savicāro 'ti ādi. Tiṇṇam pi samādhīnam samādhībhāve samāne avitakko avicāramatto va samādhījjhānantariko na itaro 'ti koci⁷ ettha visesahetū⁸ 'ti codanattam vuttam dvinnaṃ jhānānaṃ paccuppannānaṃ 'ti paṭhamadutiyaṇi samdhāya pucchati. Itaro tesam paccuppannānam yeva

¹ B. uppajja. ² C. oṃyakathā. ³ C. uddhi°; B. udi°.
⁴ B. omits. ⁵ C. oṃyā. ⁶ C. omits.
⁷ B. ko. ⁸ C. visesabhū.

anantare¹ avitakko vicāramatto samādhijjhānantarikā nāma hotīti laddhiyā paṭijānāti. Paṭhamajjhānaṃ niruddhaṃ² 'ti puṭṭho. Tiṇṇaṃ ekakkhaṇe pavatti na yuttā 'ti paṭijānāti. Animittavihāramatto³ samādhipaṭhamamaṃ jhānaṃ 'ti catukkana-yavasena pucchati.⁴ Sakavādi tasmim naye tassa abhāvā paṭikkhipati. Nanu tayo samādhīti ettha assam-adhippāyena gatesu tisu samādhisu dve samādhī jhānaṃ' eva na jhānantarikā. Evaṃ itarena pi jhānaṃ' eva bhavitabbaṃ na jhānantarikāyā 'ti.

JHĀNANTARIKAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni samāpanno¹ saddaṃ suṇātīti kathā nāma hoti. Tattha yasmā paṭhamajjhānaṃ⁵ saddo kaṇṭako⁶ vutto bhagavatā. Yadi ca samāpanno taṃ suṇeyya kathaṃ kaṇṭako siyā. Tasmā samāpanno saddaṃ suṇātīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Cakkhunā rūpaṃ passatīti ādi samāpannassa tāva pañcadvāraṃ⁷ pavattaṃ natthi. Tasmā⁸ asati yadi so saddaṃ suṇeyya rūpaṃ pi passeyyā 'ti codanattaṃ vuttaṃ. Saddo kaṇṭako 'ti vikkhepakaraṇattā⁹ vuttaṃ.¹ Oḷārikena hi saddena sote ghaṭṭite¹⁰ paṭhamajjhānato vuṭṭhānaṃ hoti. Tena taṃ¹¹ vuttaṃ tasmā asādhakaṃ. Dutiyajjhānaṃ¹² 'ti ādi yathā añño pi kaṇṭako anto¹² samāpattiyāṃ natthi.¹³ Evaṃ saddasavaṇaṃ pīti codanattaṃ vuttaṃ. Sabbam uttānattham evā 'ti.

SAMĀPANNO¹ SADDAM SUṆĀTĪTI KATHĀ.
NIṬṬHITĀ. 8.

- ¹ C. omits. ² C. nirujjhan.
³ B. avitakko vicāramatto. ⁴ C. omits till the end of 7.
⁵ B. paṭhamassa. ⁶ C. khandhake; B. kaṇṭako.
⁷ B. pañca. ⁸ B. tasmī. ⁹ B. kadattā.
¹⁰ C. sotena sadhim tena. ¹¹ B. netam.
¹² C. attano. ¹³ B. tattha.

Idāni cakkhunā rūpaṃ passatīti kathā nāma hoti. Tattha cakkhunā rūpaṃ disvā 'ti vacanaṃ nissāya pasādacakkhum eva rūpaṃ passatīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadī cakkhunā rūpaṃ passeyya rūpena rūpaṃ passeyyā 'ti codetum¹ rūpena rūpaṃ passatīti ādim āha. Itaro rūpāyatanam saṃdhāya paṭikkhipitvā puna puṭṭho cakkhum eva saṃdhāya paṭijānāti.² Paṭijānātīti ettha assa adhippāyo. Passatīti mayaṃ paṭijānānaṃ saṃdhāya pucchāma na cakkhupasamhāramattam³ tasmā vadehi⁴ tāva kin te cakkumā rūpena rūpaṃ paṭijānātīti. Itaro purimanayen' eva paṭikkhipati c' eva paṭijānātīti ca. Atha naṃ evaṃsante rūpaṃ pi manoviññānaṃ āpajjati tam⁵ hi paṭijānāti nāmā⁶ 'ti codetum rūpaṃ manoviññānaṃ 'ti āha. Itaro lesaṃ alabhanto paṭikkhipat' eva. Atthi cakkhussa āvajjanā⁷ 'ti ādi. Yadi cakkhu paṭijānanatṭhena passati cakkhuviññānassa viya⁸ tassāpi āvaṭṭanāya⁹ bhavitabban 'ti codetum pucchati. Itaro yasmā na¹⁰ āvajjanapatibaddham¹¹ cakkhunā tam āvajjanānantaram uppajjati tasmā na h' evā¹² 'ti paṭikkhipati. Sotena saddam 'ti ādisu pi es' eva nayo. Idha bhikkhave bhikkhu cakkhunā rūpaṃ passatīti saṃbhārakathānayaena vuttam. Yathāpi usunā vijjhanto pi dhanunā vijjhatīti vuccati. Evaṃ cakkhuviññānena passanto cakkhunā passatīti vutto. Tasmā asādhakam etaṃ. Sesaṃ pi es' eva nayo.

CAKKHUNĀ RŪPAṀ PASSATĪTI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 9.

AṬṬHĀRASAMO VAGGO.

- ¹ C. adds : tvam. ² C. omits till saṃdhāya.
³ B. cakkhumasam^o. ⁴ B. hi tehi. ⁵ B. 'tīti hi.
⁶ B. paṭijānāmā 'ti. ⁷ C. ājanā ; B. vajjanā.
⁸ B. omits. ⁹ B. āvajjanāssa. ¹⁰ C. omits.
¹¹ B. 'bandham. ¹² B. hetū.

Idāni kilesappahānakathā¹ nāma hoti. Tattha yasmā kilesappahānaṃ nāma atthi. Pahīnakilesassa ca atitā pi kilesā pahinā ca² honti anāgatā pi paccuppannā pi tasmā³ atite kilese jahati anāgate na⁴ pi paccuppanne na⁴ piti yesaṃ laddhi seyyathā pi ekaccānaṃ Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya a t i t e 'ti ādisu⁵ pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesaṃ yathāpālim eva niyyātīti. Na t t h i k i l e s a j a h a n ā 'ti imasmiṃ pana paravādi-paṇhe yasmā kacavaraṃ⁶ jahantassa kacavare⁶ chaḍḍana-vāyāmo viya kilese jahantassa na atitādibhedeṣu kilesesu vāyāmo atthi nibbānarammaṇe⁷ pana ariyamagge pavattite kilesā anuppannā yeva na⁴ uppajantīti pahinā nāma honti. Tasmā na h' evā 'ti paṭikkhipati. Tena hi a t i t e k i l e s e⁸ j a h a t i t i ādi pana yasmā natthi kilesa-jahanā 'ti na vattabbam tasmā⁹ atitādibhede pajahatīti chalena vuttam.

KILESASAJAHANAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni suññatākathā nāma hoti. Tattha suññatā 'ti dve suññatā khandhānaṃ ca anattalakkhaṇaṃ nibbānaṃ ca tesu anattalakkhaṇaṃ tāva ekaccaṃ ekena pariyāyena siyā saṃkhārakkhandhapariyāpannaṃ nibbānaṃ apariyāpannam eva imaṃ pana vibhāgaṃ agahetvā suññatā saṃkhārakkhandhapariyāpannā 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. A n i m i t t a n 'ti sabbanimittarahitaṃ nibbānaṃ a p p a ṇ i h i t o 'ti pi tass' eva nāmaṃ. Kasmā pan' etaṃ ābhatan 'ti.

¹ B. °jahana°. ² B. va. ³ B. vā. ⁴ B. omits.
⁵ B. ādi. ⁶ B. gajavaraṃ. ⁷ B. nipphannā°. ⁸ C. omits. ⁹ C. yasmā.

Avibhajjavādivāde dosāropanattham. Yassa hi avibhajitvā¹ ekamsen' eva suññatā saṃkhārakkhandhapariyāpannā 'ti laddhi. Tassa nibbānam pi saṃkhārakkhandhapariyāpannan 'ti āpajjati. Imassa dosassāropanattham animittam appaṇihitan 'ti ābhatan.² Itaro tassa pariyāpannabhāvam anicchanto paṭikkhipati. Saṃkhārakkhandho na aniccō 'ti ādi nibbānasamkhātāya suññatāya aniccabhāvāpattidosadassanattham vuttam. Saṃkhārakkhandhassa suññatāya³ 'ti yadi aññassa khandhassa suññatā aññakkhandhapariyāpannasamkhārakkhandhasuññatāya⁴ pi sesakkhandhapariyāpannāya bhavitabban 'ti codanattham vuttam. Saṃkhārakkhandhassa suññatā na vattabbā 'ti ādi.⁵ Yadi saṃkhārakkhandhasuññatā⁶ sesakkhandhapariyāpannā na hoti. Sesakkhandhasuññatā pi saṃkhārakkhandhapariyāpannā nāma ahoṣiti paṭilomadassanattham vuttam. Suññam idaṃ bhikkhave saṃkhārā 'ti suttam parasamayato⁷ ābhatam.⁸ Tattha saṃkhārā 'ti sabbe saṃkhārā aniccā 'ti āgatatthāne viya pañca khandhā te ca⁹ attaniyasuññatā¹⁰ suññatā¹¹ 'ti sāsanaṅvacaram¹² hoti. Na virujjhati tasmā anuññātam. Yasmā pan' etam suññatāya saṃkhārakkhandhapariyāpannatam¹³ dīpeti tasmā asādhakan 'ti.

SUÑÑATĀKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni sāmāññaphalakathā nāma hoti. Tattha magga-vithiyam pi phalassamāpattiyam pi ariyamaggassa vipākacittam sāmāññaphalam nāmā 'ti sakassamaye saṃniṭṭhānam yesam pana tathā¹⁴ agahetvā kilesappahānañ c' eva phalapattiñ¹⁵ ca sāmāññaphalam tasmā asaṃkhatan 'ti laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānam te saṃdhāya pucchā

¹ B. avibhajjitvā. ² C. āhatam. ³ B. otā.
⁴ C. aññe khandhe.° ⁵ B. ādissati. ⁶ B. °khandhassa.
⁷ B. pasassamassato. ⁸ B. āgataṃ. ⁹ C. va.
¹⁰ C. attatta°; B. °niyam. ¹¹ B. suññā. ¹² B. °cavaram.
¹³ B. °bhāvam. ¹⁴ C. panatthā. ¹⁵ B. phaluppattiñ.

sakavādissa paṭiñṇā itarassa. Sesam ettha hetṭhāvuttanayattā yathā pāḷim eva niyyātīti.

SĀMAÑÑAPHALAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni pattikathā nāma hoti. Tattha yaṃ yaṃ paṭilābhati tassa tassa paṭilābho patti nāma sā ca asaṃkhatā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānañ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiñṇā itarassa. Sesam idhāpi hetṭhāvuttanayattā yathā pāḷim eva niyyāti. Na va t t a b b a n 'ti ādi yāya laddhiyā patti asaṃkhatā 'ti mañṇati. Taṃ pakāsetuṃ vuttaṃ. Tattha sakavādi na h' eva v a t t a b b e 'ti paṭikkhipanto ¹ kevalaṃ pattiya rūpādi bhāvam na sampaṭicchati. Na hi patti nāma koci dhammo atthi na ² pana asaṃkhatabhāvam anujānāti. Itaro pana paṭikkhepamatten' eva asaṃkhatā 'ti laddhiṃ paṭiṭṭhāpeti. Sā ayoṇiso paṭiṭṭhāpitattā appaṭiṭṭhāpitā yevā 'ti.

PATTIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni tathatākathā nāma hoti. Tattha yesaṃ rūpādīnaṃ sabbadhammānaṃ rūpādisabhāvatā saṃkhatā tathatā nāma atthi. Sā ca saṃkhatesu rūpādisu aperiyaṃ pannattā asaṃkhatā 'ti laddhi seyyathāpi ekaccānaṃ Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiñṇā itarassa sesam idhāpi hetṭhāvuttanayattā pākāṭam evā 'ti.

TATHATĀKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni kusalakathā nāma hoti. Tattha anavaṃṇaṃ pi kusalaṃ iṭṭhavipākānaṃ ³ pi anavaṃṇaṃ nāma kilesavippayuttaṃ ayaṃ nayo ṭhapetvā akusalaṃ sabbadhamme ⁴

¹ B. °pento. ² B. tada. ³ B. idha vipākāṃ.
⁴ B. °dhammo.

bhajati. Itthavipākaṃ¹ nāma āyatiṃ² āyati-uppattipavattesu itthaphalanipphādaṃ³ puññaṃ⁴ ayaṃ nayo kusalatthike ādipadam eva bhajati yesaṃ pana imaṃ vibhāgaṃ agahetvā anavajjabhāvamatten' eva nibbānaṃ kusalan 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ tesaṃ itthavipākaṭṭhena nibbānassa kusalatābhāvaṃ⁵ dipetum pucchā sakavādissa attano laddhivasena paṭiññā itarassa. Sesam idhāpi hetthāvuttanayattā uttānattham evā 'ti.

KUSALAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni accantaniyāmakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ sakiṃ nimuggo va hotīti suttam nissāya. Atthi puthujjanassa accantaniyāmatā 'ti laddhi seyyathāpi ekaccānaṃ Uttarāpathakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. M ā t u g h ā t a k o 'ti ādi niyatamicchādītthikassa ca mātughātakādīnañ ca samāne micchattaniyāme mātughātakādīhi pi te accantaniyatehi bhavitabban 'ti codanattham vuttam itaro niyatamicchādītthiko saṃkhārakhānuko⁶ bhavantare niyato va. Ime pana ekasmiññeva attabhāve 'ti laddhiyā na h' evā 'ti paṭikkhipati. Vicikicchā uppajjeyyā 'ti ayaṃ⁷ niyato vā⁸ no vā 'ti evaṃ uppajjeyyā 'ti pucchati. Itaro anuppattikāraṇam apassanto paṭijānāti. A n u p p a j j e y y ā 'ti puṭṭho pana yaṃ dītthim āsevanto¹⁰ niyāmaṃ okkanto tattha anuppattim saṃdhāya paṭijānāti. Tato p a h i n ā 'ti puṭṭho maggena appahinattā paṭikkhipati dītthim ārabba asamudācārato¹¹ paṭijānāti. Atha naṃ yasmā pahānaṃ nāma vinā ariyamaggena natthi tasmā tassa vasen' eva codetum s o t ā p a t t i m a g g e n ā¹² 'ti ādim āha. So ekamaggenāpi¹³ appahinattā paṭikkhipati. Puna k a t a m e n ā

¹ B. idha. ² B. omits. ³ B. idha°.
⁴ B. suññaṃ. ⁵ C. oṭṭābhāvaṃ. ⁶ B. saṃsāra°.
⁷ C. āhidi. ⁸ C. omits. ⁹ C. ne. ¹⁰ C. aseva°.
¹¹ B. apa°. ¹² B. oḡgenāpattīti. ¹³ B. oti.

'ti puṭṭho micchāmaggaṃ saṃdhāya akusalenā 'ti āha. Ucchedadiṭṭhi uppaṃjeyyā 'ti dutiyaniyāmapattim pucchati. Itaro yasmā ye pi te ukalāvassahaññā¹ natthikavādā² ariyavādā ahetuvādā 'ti vacanato tisso pi niyatamicchādiṭṭhiyo ekassa uppaṃjanti. Tasmā paṭijānāti Atha naṃ nanu³ nāma so accantaniyato⁴ 'ti codetum hañcīti ādim āha. Accantaniyatassa hi dutiyaniyāmo niratthako. N' uppaṃjeyyā 'ti pañhe yaṃ sassatadiṭṭhiyā sassatan 'ti gahitaṃ tad eva ucchijjissatīti gahetvā anuppattim saṃdhāya paṭijānāti. Pahinā 'ti puṭṭho maggena appahinattā paṭikkhipati. Vuttanayena anuppaṃjanato paṭijānāti. Sassatadiṭṭhi uppaṃjeyyā 'ti ādisu pi es' eva nayo. Sesam vicikicchāvāre vuttanayam eva. Navattaban 'ti pucchā sakavādissa tassa sutassa atthitāya paṭiññā sakavādissa. Na pana so bhavantare pi nimuggo va. Imasmiññeva hi bhava abhabbo so tam diṭṭhim pajahitum 'ti ayam ettha adhippāyo. Tasmā asādhakam etan 'ti. Sabbakālam ummuṃjītvā⁵ nimuṃjītatī ādi vacanamatte⁶ abhinivesam akatvā attho pariyesitabbo 'ti dassanattham vuttan 'ti.

ACCANTANIYĀMAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni indriyakathā nāma hoti. Tattha lokiyā saddhā yeva nāma na saddhindriyam. Tathā lokiyam viriyam sati samādhi paññā. Paññā yeva nāma na⁷ paññindriyan 'ti yesam laddhi seyyathāpi Hetuvādānañ c' eva Mahimsāsākānañ ca te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Natthi⁷ lokiyā saddhā 'ti ādi yasmā⁸ lokiyā pi saddhādayo va⁹ dhammā āhipatīyatṭhena¹⁰ indriyam na

¹ B. ukkathakavassa rāññā. ² B. °vāti.
³ B. omits. ⁴ B. °niyamo. ⁵ B. uppaṃjītvā.
⁶ B. napajjana°. ⁷ C. omits. ⁸ C. yasmim.
⁹ C. ca. ¹⁰ B. adhi°.

saddhādihi aññaṃ saddhindriyādi¹ nāma atthi. Tasmā lokiyānaṃ pi saddhādīnaṃ nēva saddhindriyādibhāvadassanattamaṃ vuttaṃ. Atthi lokiyo mano 'ti ādi. Yathā te lokiyā pi manādayo va dhammā manindriyādini evaṃ lokiyā saddhādayo pi saddhindriyādīni upamāya tass' eva 'tthassa vibhāvanattamaṃ vuttaṃ. Sesam ettha yathā pāḷim eva niyyātīti.

INDRIYAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

EKŪNAVĪSATIMO VAGGO.

¹ C. oṃāni.

Idāni asaṃcicca kathā nāma hoti. Tattha anantariya-
vatthūni nāma garūni bhāriyāni. Tasmā asaṃciccāpi¹
tesu vatthūsu vikopitesu anantariko² hotīti yesaṃ laddhi
seyyathāpi ekaccānaṃ Uttarāpathakānaṃ. Te saṃdhāya
a s a ṃ c i c c ā 'ti pucchā sakavādissa laddhivasena paṭiññā
itarassa. Atha naṃ yasmā anantarikakammaṃ nāma
kamma-pathappattaṃ yadi ca asaṃciccakamma-pathabhedo
siyā avasesā paṇātipātādayo pi asaṃcicca³ bhaveyyun
'ti codanattamaṃ a s a ṃ c i c c a p ā ṇ a ṃ h a n t v ā 'ti
ādim āha. Itaro tathārūpāya laddhiyābhāvena paṭikkhi-
pati. Sesamaṃ yathā paḷim eva niyyātīti. N a v a t t a b
b a ṃ m ā t u g h ā t a k o 'ti pucchā paravādissa.⁴ Roga-
paṭikārādikāle asaṃcicca ghātaṃ saṃdhāya paṭiññā saka-
vādissa. N a n u m ā t ā j i v i t ā v o r o p i t ā 'ti pañhe
hi⁵ pi asaṃcicca voropitaṃ saṃdhāya paṭiññā sakavādiss'
eva. Adhippāyaṃ pana agahetvā h a ṇ c i t i laddhipaṭi-
tthāpanaṃ itarassa. Taṃ ayoniso patitthāpitattā appati-
tthitaṃ eva. Pitughātakādisu pi es eva nayo. Saṃghabhe-
dake pana dhammasaṇṇaṃ⁶ saṃdhāya s a ṃ g h a b h e d o
ā n a n t a r i k o 'ti pucchā sakavādissa saṃghasamaggamaṃ
bhedetvāna⁷ kappamaṃ nirayamhi paccatīti vacanaṃ ayoniso
gahetvā paṭiññā paravādissa. P u n a s a b b o 'ti saka-
pakkhe⁸ dhammasaṇṇiṃ⁹ saṃdhāya paṭikkhipati para-
pakkhe dhammasaṇṇiṃ⁹ saṃdhāya paṭijānāti. Dhamma-
saṇṇi-pañhadvaye¹⁰ pi es' eva nayo. Nanu vuttaṃ bhaga-
vatā 'ti suttaṃ ekantaṃ' eva dhammavādissa ānantarikā-
bhāvadassanattamaṃ¹¹ vuttaṃ. Āpāyiko nerayiko 'ti gāthā-
ya¹² pi adhammavādi yeva adhippeto. Itaro pana adhippā-

¹ C. ti. ² C. °to. ³ C. adds : paṇā. ⁴ C. saka°.

⁵ B. omits. ⁶ B. saṇṇi ; C. saṇṇā. ⁷ B. bhetvāna.

⁸ C. °kha. ⁹ B.—C. °ñi. ¹⁰ C. °naye.

¹¹ B. anantarika°. ¹² B. tatthāya.

yam agahetvā laddhim patitṭhāpeti.¹ Sā ayoniso patitṭhāpitattā appatitṭhitā yevā 'ti.

ASAṆCICCAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni nānakathā nāma hoti. Tattha duvidham nānaṃ lokiyaṃ ca lokuttaraṃ ca lokuttaralokiyasamāpattiṃnānaṃ² pi hoti.³ Dānādivasena pavattam⁴ kammassa kataṃ nānaṃ pi lokuttaram saccaparicchedakam⁵ maggañānaṃ pi phalañānaṃ pi. Imaṃ pana vibhāgam akatvā saccaparicchedakam eva nānaṃ na itaram tasmā natthi puthujanassa nānan 'ti yesam laddhi seyyathāpi Hetuvādanam te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Paññā 'ti ādi nānaṃ eva ca na dassanattam vuttam. Tenedam⁶ dīpeti. Yadi tassa nānaṃ natthi paññādayo pi natthi. Atha paññādayo⁷ atthi nānaṃ pi atthi. Kasmā paññādinam⁸ nānato anaññattā. Paṭṭhamajjhānan 'ti ādi samāpattiñānadassanattam vuttam. Dānaṃ dādeyyā 'ti ādi³ kammassa katañānassa⁹ dukkham paṭijānātīti lokuttaramaggañānam eva dīpeti na ca lokuttaram eva nānan 'ti.

ÑĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni nirayapālakathā nāma hoti. Tattha niraye nerayikakammān'¹⁰ eva nirayapālarūpena¹¹ vaddhenti.¹² Natthi nirayapālā nāma sattā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi tattha nirayapālā na siyuṃ kammakāraṇā¹³ pi na bhaveyyuṃ kāraṇikesu¹⁴ hi satikāraṇā 'ti codetuṃ

¹ B. °petvā. ² C. lokiyam samāpatti°. ³ C. omits.

⁴ C. pavattitūṃ. ⁵ B. sattā°; C. saccapaṭi°.

⁶ B. tenevā. ⁷ B. saññā°. ⁸ B. saññā°.

⁹ C. katham. ¹⁰ B. nerayaka°. ¹¹ B. °rūpavasena.

¹² B. sodhenti. ¹³ B. °rakā. ¹⁴ C. kāraṇiko.

n atthi nirayesū 'ti ādim āha. Atthi manussesū 'ti paccakkhena ñāpanatthaṃ vuttaṃ. Yathā hi manussesu satikāraṇikesu kāraṇā evaṃ tattha pīti ayam ettha adhippāyo. Atthi nirayesū 'ti pucchā sakavādissa¹ paṭiññā itarassa. Na² Vessabhū no pi ca pettirājā³ 'ti paravādinā sakasamayato suttaṃ ābhatam.⁴ Taṃ pana sāsānāvacarikaṇa 'ti sakavādinā anuññātam. Tattha Vessabhū 'ti eko devo pettirājā² 'ti pettivisaye peto mahiddhiko Somādayo pākataḱāyo⁵ ca. Idam vuttaṃ hoti. Attano kammehi ito panunnaṃ paralokaṃ pattaṃ⁶ taṃ purisaṃ na ete Vessabhū-ādayo hananti. Yehi pana so kammehi⁷ tattha panunno tāni sakāni kammāni ss' eva⁸ naṃ tattha hanantiti⁹ kammassa kataṃ dipeti na nirayapālānaṃ abhāvaṃ. Sakavādinā pana taṃ enaṃ bhikkhave 'ti ābhatāni¹⁰ suttapadāni tattha¹¹ n' evā 'ti.

NIRAYAPĀLAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni tiracchānakathā nāma hoti. Tattha devesu Erāvaṇādayo devaputtā hatthivaṇṇaṃ assavaṇṇaṃ vikubbanti. Natthi tattha tiracchānagatā. Yesaṃ pana tiracchānavāṇiṇo devaputte disvā atthi devesu tiracchāgatā 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi devayoniyaṃ tiracchānagatā siyū 'ti tiracchānayaniyaṃ pi devā siyū 'ti codetuṃ atthi tiracchānagatā tesū¹² 'ti ādim āha. Kiṭṭā 'ti ādi yesaṃ so abhāvaṃ icchati te dassetuṃ vuttaṃ. Erāvaṇo 'ti pañhe tassa atthitāya paṭiññā sakavādissa. Na tiracchānagatāya. Hatthikkhandhā¹³ 'ti ādi. Yadi¹⁴ tattha hatthiādayo siyū hatthikkhandhādayo pi siyū 'ti codanattaṃ vuttaṃ. Tattha yāvāsikā 'ti

¹ B. para°. ² B. omits. ³ B. °vācā.
⁴ C. āharataṃ. ⁵ B. pākato eva. ⁶ C. vuttaṃ.
⁷ C. adds: ye. ⁸ C. seva. ⁹ B. mahanantiti.
¹⁰ B. āga°. ¹¹ B. nibhattān' evā. ¹² B. °gatesū.
¹³ B. °bandhā. ¹⁴ C. omits.

yāvasadāya¹ k ā r a ṇ i k ā 'ti hatthācariyādayo.² Ye hi te nānāvidhaṃ kāraṇaṃ kareyyuṃ. B h a t t a k ā r a k ā³ 'ti hatthiādinam bhattarandhakā. N a h' e v ā 'ti tathā aniechanto paṭikkhipati.

TIRACCHĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni maggakathā nāma hoti. Yesam pubbe va⁴ kho panassa kāyassa kammaṃ ājīvo parisuddho⁵ hotīti idaṃ c' eva suttam samvācākaṃmantājivānaṃ ca cittavip-payuttam⁶ nissāya nippariyāyena pañcaṅgiko 'va maggo 'ti laddhi seyyathāpi Mahimsāsakānaṃ te samdhāya pañcaṅgiko 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Samvācā maggaṅgaṃ⁷ ca na maggo 'ti ādi parasamayavasena vuttam. Parasamayasmim hi samvācādayo maggaṅgan⁸ 'ti āgatā. Rūpattā pana maggo na hotīti vaṇṇitā. Sammāditthi maggaṅgan 'ti ādi maggassa amaggatā nāma natthīti dassanattam vuttam. Pubbe va kho pan'assā 'ti sutte parisuddhasīlassa maggabhāvanā hoti na itarassā 'ti āgamanīyapatipadāya visuddhabhāvadassanattam⁹ kāyakkammaṃ vacikkammaṃ ājīvo suparisuddho hotīti vuttam. Na imehi vinā pañcaṅgikabhāvadassanattam.¹⁰ Ten' evāha. Evam assāyaṃ¹¹ ariyo atthaṅgiko maggo bhāvanāparipurim¹² gacchatīti. Sakavādinā āgatasuttam nitattam evā 'ti.

MAGGAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni nānakathā nāma hoti. Tattha dhammacakkapavattane dvādasakāraṃ nānaṃ samdhāya dvādasavatthukam nānaṃ lokuttaran 'ti yesam laddhi seyyathāpi

¹ B. yava°. ² C. hatthi°. ³ B. °ṇā. ⁴ B. omits.

⁵ B. suvi°. ⁶ B. adds : tam. ⁷ B. adds : sā.

⁸ C. maggahan 'ti; B. maggan. ⁹ B. visuddhi°.

¹⁰ B. obhāvana°. ¹¹ B. °yatam. ¹² B. °suddhi.

Pubbaseliyāparaseliyānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sace taṃ dvādasavatthukaṃ dvādasahi maggañānehi bhavitabban 'ti codetuṃ dvādasā 'ti ādim āha. Itaro maggassa ekattaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Ekasmiṃ¹ sacce saccañāna-kiccañānakatañānaṃ naṃ vasena ñānanānattaṃ saṃdhāya paṭijanāti. Dvādasasotāpattimaggā² 'ti ādisu pi es' eva nayo. Nanu vuttaṃ bhagavatā 'ti suttaṃ saddhiṃ pubbhāgāparabhāgehi ñānanānattaṃ dipeti. Na ariyapuggalassa³ dvādasañānaṃ taṃ tasmā asādhakan 'ti.

ÑĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

VĪSATIMO VAGGO.

CATUTTHO⁴ PAṆṆĀSAKO⁴ NIṬṬHITO.⁴

¹ B. ekeka°.

² B. °gan.

³ B. °maggassa.

⁴ B. omits.

Idāni sāsana-kathā nāma hoti. Tattha tisso saṃgītiyo saṃdhāya sāsanaṃ navamaṃ katan 'ti ca atthi koci tathāgata-ssa sāsanaṃ navamaṃ karotīti ca labbhā tathāgatasāsanaṃ¹ navamaṃ kātun 'ti yesamaṃ laddhi seyyathāpi ekaccānaṃ Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya tīsu pi kathāsu pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sa-ti-pa-ṭṭhā-nā 'ti ādi sāsanaṃ nāma satipaṭṭhānādayo c' eva ariyadhammā kusalādīnañ ca desitā.² Tattha yena³ bhagavatā desitā satipaṭṭhānādayo thapetvā te aññesamaṃ vā satipaṭṭhānā-dīnaṃ kāraṇena⁴ akusalādīnaṃ vā kusalādibhāvakaṇaṇena sāsanaṃ navakataṃ⁵ nāma bhavēyya. Kin taṃ⁶ evamaṃ kataṃ kenaci atthi koci vā evamaṃ karotī. Labbhā vā evamaṃ kātun⁷ 'ti tīsu pi pucchāsu codanattaṃ vuttaṃ. Sesamaṃ sabbattha yathā pālim eva niyyātīti.

SĀSANAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni avivittakathā nāma hoti. Tattha yassa puggalassa yo dhammo paccuppanno so tena avivitto nāmā 'ti idaṃ sakasamaye saṃniṭṭhānaṃ yasmā pana puthujjanaena tedhātukā dhammā apariññātā tasmā so ekakkhaṇe yeva sabbehi pi tedhātukehi dhammehi avivitto 'ti yesamaṃ laddhi seyyathāpi tesañ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Phas-se-hīti ādi sabbesamaṃ phassādīnaṃ ekakkhaṇe pavattidosadassanattaṃ vuttaṃ. Sesamaṃ sabbattha uttānattham evā 'ti.

AVIVITAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

¹ B. °gatassa. ² B. desanā. ³ B. ye.
⁴ B. kara°. ⁵ B. navamaṃ kataṃ. ⁶ B. ti.
⁷ C. ñātun.

Idāni saṃyojanakathā nāma hoti. Tattha yasmā arahā¹ sabbam buddhavisayaṃ na jānāti. Tasmā tassa tattha avijjāvicikicchā hi appahinā 'ti bhavitabban 'ti saṃñāya atthi kiñci saṃyojanam appahāya arahattapattiti yesam laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atthi kiñci sakkāya ditthi² ādi arahato sabbasaṃyojanappahānadassanatham vuttam. Sabbam buddhavisayaṃ 'ti pañhadvaye arahato sabbaññūtānābhāvena paṭisedho kato³ na avijjāvicikicchānaṃ appahānena. Itaro pana tesam appahinatam saṃdhāya tena hīti laddhim patitthapeti. Sā ayoniso patitthāpitattā appatitthitā hotiti.

SAṃYOJANAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni iddhikathā nāma hoti. Tattha iddhi nām' esā katthaci ijhati katthaci³ na³ ijhati³ aniccādinaṃ⁴ niccādīkarāṇe ekanten' eva⁵ ijhati. Sabhāgasamṭati pana parivattetvā visabhāgasamṭatīkarāṇe vā sabhāgasamṭativasen' eva tappavattane⁶ vā yesam atthāya kayirati tesam puññādini kāraṇāni nissāya katthaci ijhati.⁷ Bhikkhūnaṃ atthāya pānīyassa sappikhīrādīkarāṇe viya⁸ mahādhātunidhāne dipādinaṃ cīrasamṭānappavattane⁹ viya cā¹⁰ 'ti idam sakasamaye samṇitthānaṃ. Ayam¹¹ pana āyasmā Pilindavaccho¹² rañño pāsādaṃ suvaṇṇan 'ti¹³ va adhimucci¹⁴ tam nissāya yesam atthi adhippāya-iddhīti¹⁵ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya atthi adhippāya-iddhīti pucchā sakavādissa. Tattha adhippāyo iddhīti adhippāya-iddhi. Yathādhīppāyaṃ ijhanam iddhīti¹⁶ attho.

¹ C. oham. ² B. tato. ³ B. omits. ⁴ B. °dini.

⁵ B. adds : na. ⁶ B. cidatadavattane.

⁷ B. icchati. ⁸ C. omits. ⁹ C. visa°. ¹⁰ C. vā.

¹¹ C. yaṃ. ¹² C. Pilindi°. ¹³ C. suvaṇṇavaṇṇe va.

¹⁴ C. adhimucchi; B. suvaṇṇan te va atthi pucchi.

¹⁵ C. laddhī ti. ¹⁶ C. adds : atthi.

Ā m a n t ā 'ti laddhimatte ṭhatvā¹ paṭiññā itarassa.² Atha naṃ aniccānaṃ niccatāya³ anuyuñjituṃ n i c c a p a ṇ ñ ā r u k k h ā h o n t ū 'ti ādim āha. Sesam ettha uttānattham evā 'ti. Laddhipatitṭhāpane pi s u v a ṇ ñ a ñ c a p a n ā s i t i rañño puññupanissayena āsi na kevalaṃ therassa. Adhippāyen' eva tasmā asādhakan 'ti.

IDDHĪKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni buddhakathā nāma hoti. Tattha ṭhapetvā tasmim̄⁴ kāle sarīravemattataṃ āyuvemattataṃ pabhāve-mattatañ⁵ ca sesehi buddhadhammehi buddhānaṃ bud-dhehi hināṭirekatā nāma natthi. Yesaṃ pana avisesena ca⁶ atthīti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya a t t h i b u d d h ā n a n 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ buddhadhammehi anuyuñjituṃ s a t i p a t t h ā n a t o 'ti ādim āha. Itaro tesam vasena hināṭi-rittataṃ apassanto paṭikkhipat' eva.

BUDDHAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni sabbadisākathā nāma hoti. Tattha catūsu disāsu heṭṭhā upari⁷ samantato lokadhātusaṃnivesaṃ⁸ sabba-lokadhātūsu ca buddhā atthīti attano vikappaṃ⁹ uppādetvā sabbadisāsu buddhā tiṭṭhantīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Ma-hāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. P u r a t t h i m ā y ā 'ti puṭṭho Sakyamuniṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Puna puṭṭho laddhivasena aññaloka-dhātuyaṃ ṭhitam saṃdhāya paṭijānāti. K i n n ā m ' e s o b h a g a v ā 'ti ādi sacce naṃ¹⁰ jānāsi nāmā 'ti¹¹ vasena naṃ kathehīti codanattam vuttam. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbo 'ti.

SABBADISĀKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

¹ B. thapetvā. ² B. paravādissa. ³ B. ani^o.
⁴ B. omits. ⁵ B. sabhā^o. ⁶ B. eva.
⁷ B. uparihi. ⁸ C. omits. ⁹ B. vikabbasippam.
¹⁰ C. ta naṃ. ¹¹ C. di.

Idāni dhammakathā nāma hoti. Tattha yasmā rūpādayo rūpādisabhāvena niyatā na taṃ sabhāvaṃ jahanti ¹ tasmā sabbe dhammā niyatā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānañ c'eva ekaccānañ ca Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya sabbe dhammā 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sace te niyatā micchattaniyatā vā siyuṃ sammattaniyatā vā ito añño niyamo ² atthīti codetuṃ micchattaniyatā ti ³ ādim āha. Tattha vikkhepo ca paṭiññā ca paravādissa. Rūpaṃ rūpaṭṭhena ⁴ 'ti ādi yen' atṭhena + niyatā 'ti vadati tassa vasena codetuṃ vuttaṃ. Tatrāyaṃ adhippāyo. Rūpaṃ hi rūpaṭṭhena niyatan 'ti rūpaṃ rūpaṃ eva na vedanādisabhāvan 'ti adhippāyena ⁵ vattabbaṃ. Iti ⁴ ito aññathā ⁶ na vattabbaṃ. Tasmā rūpaṭṭhato aññassa rūpassa abhāvā ⁷ rūpasabhāvo hi rūpaṭṭho. Rūpasabhāvo ca ⁸ rūpaṃ eva na rūpato añño vedanādīhi pan' assa nānattapaññāpanattham eso vohāro hoti. Tasmā rūpaṃ rūpaṭṭhena niyatan 'ti vuttaṃ hoti. Niyatañ ca nāma micchattaniyataṃ vā siyā sammattaniyataṃ vā ito añño niyamo nāma natthīti. Atha kasmā paṭijānātīti atthantaravasena. Rūpaṃ rūpaṭṭhena niyatan 'ti ettha hi rūpaṃ rūpaṃ eva na vedanādisabhāvan 'ti ayam attho tasmā paṭijānāti. Ito aññathā pan' assa niyatattham natthīti. Puna ten' eva nayena codetuṃ micchattaniyatan 'ti ādim āha. Taṃ sabbam uttānattham eva. Tena hi rūpaṃ 'ti laddhi pi ayoniso paṭiṭṭhāpitattā appaṭiṭṭhitā va hotīti.

DHAMMAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni kammakathā nāma hoti. Tattha yasmā diṭṭhadhammavedaniyādīni diṭṭhadhammavedaniyaṭṭhādīhi niyatāni. Tasmā sabbe kammā niyatā 'ti yesam laddhi seyyathāpi tesañ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādissa

¹ B. vinti. ² B. nāma natthīti. ³ B. pi.
⁴ B. omits. ⁵ B. adds: na. ⁶ C. aññakathā.
⁷ B. adds: ti. ⁸ C. va.

paṭiñṇā itarassa. Diṭṭhadhammavedanīyaṃ diṭṭhadhammavedanīyam¹ eva. Sace diṭṭhadhamme vipākaṃ dātuṃ sakkoti deti no ce ahosi kammaṃ nāma hotīti imam atthaṃ saṃdhāya paṭiñṇā sakavādissa micchattasammattaniyatavasena² paṇ³ etam aniyatam⁴ evā 'ti. Sabbam hetthāvuttanayena veditabban 'ti.

KAMMAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

EKAṆṬASATIMO VAGGO.

¹ C. omits. ² B. micchattaniyāma°. ³ B. na.
⁴ B. niya°.

Idāni parinibbānakathā nāma hoti. Tattha yasmā arahā sabbaññūvisaye¹ appahīnasamyojano va parinibbāyati.² Tasmā atthi kiñci samyojanam appahāya parinibbānan 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam. Te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha hetthāvuttanayam evā 'ti.

PARINIBBĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni kusalacittakathā nāma hoti. Tattha yasmā arahā sativapullappatto parinibbāyanto pi sato sampajāno va parinibbāti tasmā kusalacitto parinibbātiti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam yasmā kusalacitto nāma puññābhisaṃkhārādisaṃkaraṇādivasena³ hoti. Tasmā⁴ ten' atthena codetum arahā puññābhisaṃkhāraṇa⁵ 'ti ādim āha. Sesam ettha yathā pālim eva⁶ niyyātiti. Sato sampajāno 'ti idam javanakkhaṇe kiriyasatisampajānavasena asamamohamaṇānadīpanattham vuttam na kusalacittadīpanattham. Tasmā asādhakan 'ti.

KUSALACITTAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni ānañjakathā⁷ nāma hoti. Tattha bhagavā catutthajjhāne t̥hito parinibbāyiti sallakkhetvā arahā ānañje⁷ t̥hito parinibbāyatiti⁸ yesam laddhi seyyathāpi ekaccānam Uttarāpathakānam te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Pa k a t i e i t t e 'ti bhavaṅgacitte. Sabbe hi saññino⁹ sattā bhavaṅgacitte t̥hitā. Bhavaṅgapariyosānena

¹ B. °yena. ² B. °bbāti. ³ B. °khārā ti saṃkhānādi°.

⁴ C. tattha yasmā. ⁵ B. °tan. ⁶ C. adds: ttha.

⁷ B. ānañcā°; C. anañja°. ⁸ C. °yīti. ⁹ C. saññā.

cuticittena kālaṃ karonti itī taṃ¹ iminā atthena codetum evam āha. Kiñcāpi catuvokārabhave arahato pakaticit-
taṃ pi ānañjaṃ² hoti. Ayaṃ pana pañho³ pañcavokāra-
bhavavasena uddhaṭo. Tasmā no v a t a r e v a t t a b b e⁴
'ti āha. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

ĀNAÑJAKATHĀ⁵ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni dhammābhisamayakathā nāma hoti. Tattha atitabhave sotāpannaṃ mātukucchiyaṃ vasitvā nikkhantaṃ
disvā atthigabbhaseyyāya⁶ dhammābhisamayo 'ti yesam
laddhi seyyathāpi ekaccānaṃ Uttarāpathakānaṃ te saṃ-
dhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ
yadi tattha dhammābhisamayo atthi dhammābhisamayassa
kāraṇehi ettha⁷ desanādihi bhavitabban 'ti codetum a t t h i
g a b b h a s e y y ā y a d h a m m a d e s a n ā 'ti ādim āha.
P u t t a s s ā 'ti ādi bhavaṅgadvāraṃ⁸ saṃdhāya vuttaṃ.
Gabbhaseyyāya hi yebhuyyena bhavaṅgam eva pavattati⁹
ten' eva satto kiriyasamayapavattābhāvā sutto. Bhāvanā-
nuyogassa abhāvā pamatto¹⁰ kammaṭṭhānaṃ pariggāhaka-
naṃ satisaṃpajaññānaṃ abhāvā muṭṭhassati asaṃpajāno
nāma hoti. Tathārūpassa kuto dhammābhisamayo 'ti.

DHAMMĀBHSAMAYAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Acirajātānaṃ pana sotāpannaṃ arahattappattiṃ¹¹
Suppavāsāya upāsikāya sattavassikaṃ gabbhaṃ disvā
atthi gabbhaseyyāya¹² arahattappattitī¹¹ ca supine ākāsa-
gamanādini¹³ disvā atthi dhammābhisamayo 'ti ca atthi
tattha arahattappattitī ca. Idhā pi yesam laddhi seyya-

¹ B. naṃ. ² C. ārajaṃ; B. ānañcaṃ. ³ C. pañhe.
⁴ C. obbo. ⁵ C. ana°; B. āṇa°. ⁶ C. bhavaṅga°.
⁷ B. dhammaṃ. ⁸ B. °pāraṃ. ⁹ C. pavatti.
¹⁰ B. pava°. ¹¹ B. °ttuppa°. ¹² B. °yyassa.
¹³ B. °manāni.

thāpi tesañ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha purimakathāsadisam evā 'ti.

SESĀPI ¹ KATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni avyākatakathā nāma hoti. Tattha atthi sā cetanā sā ca kho ² abbohārikā 'ti vacanato sabbam supinagatassa cittaṃ avyākatan 'ti yesam laddhi seyyathāpi ekaccānaṃ Uttarāpathakānaṃ yeva ³ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha yathā pālim eva niyyātiti. Supinagatassa cittaṃ abbohārikan 'ti idaṃ āpattiṃ saṃdhāya vuttaṃ. Supinagatassa pi ⁴ pāṇātipātādivasena kiñcāpi akusalacittaṃ pavattati vatthuvikopanaṃ pana natthiti. Na sakkā tattha āpattiṃ saṃñāpetuṃ ⁵ iminā kāraṇena taṃ abbohārikaṃ na avyākatattā 'ti.⁶

AVYĀKATAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni āsevanapaccayakathā nāma hoti. Tattha yasmā sabbe dhammā khaṇikā na koci mulhuttaṃ pi thatvā āsevanapaccayaṃ ⁷ āsevati nāma. Tasmā natthi kiñci āsevanapaccayatā. Āsevanapaccayatāya ⁸ uppannaṃ na kiñci atthiti yesam laddhi seyyathāpi tesañ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ suttavasen' eva saṃñāpetuṃ ⁹ nanu vuttaṃ bhagavatā pāṇātipāto 'ti ādi āgataṃ.¹⁰ Taṃ sabbam uttānattham evā 'ti.

ĀSEVANAPACCAYAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni khaṇikakathā nāma hoti. Tattha yasmā sabbe saṃkhatadhammā aniccā tasmā ekacittakkhaṇikā yeva. Samānāya hi aniccatāya eko lahu bhijjati eko cirenā ¹¹ 'ti.

¹ B. tisso pi. ² C. sā va ko. ³ B. c' eva.

⁴ B. hi. ⁵ B. pa°. ⁶ C. pi. ⁷ C. °yā.

⁸ C. omits. ⁹ B. pa°. ¹⁰ B. ābha°. ¹¹ B. cetanā.

Ko¹ ettha niyamo 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubba-seliyāparaseliyānaṃ te saṃdhāya ekacittakkhaṇikā 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Cित्ते² mahāpāthavīti ādisu tesam tathā saṃthānaṃ apa-ssanto paṭikkhipati. Cakkhāyatanaṃ 'ti ādi yadi sabbe ekacittakkhaṇikā bhavēyyuṃ cakkhāyatanādiṃ cakkhaviññānādihi saddhiṃ yeva uppajjivā nirujjhey-yun 'ti codanattamaṃ vuttamaṃ. Itaro paṇe antomātukucchiyaṃ gatasmim³ pi ñānuppattiṃ⁴ saṃdhāya paṭikkhipati. Pavattamaṃ saṃdhāya laddhivasena paṭijanāti. Sesam ettha uttānattamaṃ evā 'ti. Tena hi ekacittakkhaṇikā 'ti attano ruciya kāraṇaṃ vadati. Tam avuttasadisamaṃ evā 'ti.

KHAṆIKAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

DVĀVISATIMO VAGGO.

¹ C. omits. ² B. adds: citte. ³ B. °kucchigatassa.
⁴ B. viññā°.

Idāni ekādhippāyakathā nāma. Tattha kāruṇṇena vā ekena adhippāyena ¹ ekādhippāyo saṃsāre vā ekato bhavissāmā 'ti itthiyā saddhiṃ buddhapūjādini ² katvā paṇidhivasena eko adhippāyo assā 'ti ekādhippāyo. Evarūpo dvinnam janānam ³ ekādhippāyo methuno dhammo paṭisevitabbo 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ c'eva Vetulyānaṃ ca te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiñṇā itarassa. Sesam ettha yathā pālim eva niyyātiti.

EKĀDHIPPĀYAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni arahantavaṇṇakathā nāma hoti. Tattha iriyāpaṭhasaṃpanne ākappasaṃpanne pāpabhikkhū disvā arahantānam vaṇṇena amanussā methunaṃ dhammaṃ paṭisevantiti yesam laddhi seyyathāpi ekaccānam Uttarāpathakānam te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiñṇā itarassa. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

ARAHANTAVAṆṆAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni issariyakāmakāritā kathā nāma hoti. Chaddanta-jātakādini saṃdhāya bodhisatto issariyakāmakāriyahetuvinipātaṃ gacchati gabbhaseyyaṃ okkamati dukkarakārikā ⁴ akāsi. Aparā ⁵ tapaṃ akāsi aññaṃ satthāraṃ uddisīti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiñṇā itarassa. Sesam paṭhamakathāya uttānattham eva. Dutiyakathāya iddhi ⁶ mā 'ti yadi issariyakāmakāritāya hetu gaccheyya iddhiyā ⁶ gaccheyya ⁶ na kammavasenā 'ti codanattam vuttam. Itaro pana paṭhamapañhe bhāvanāmayam saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyapañhe puññiddhiṃ saṃdhāya paṭijānāti.

¹ B. omits. ² B. °dinaṃ. ³ C. rūpānam.
⁴ B. °kāraṇam. ⁵ C. amaran. ⁶ C. omits.

Tatīyakathāya issariyakāmakāritāhetu nāma dukkara-kārikā micchādītthiyā kāriyati. Yadi ca so taṃ kareyya 'ssa tādāni pi gaṇheyyā 'ti codanattamaṃ sassato loko 'ti ādi vuttamaṃ. Catutthakathāya pi es'eva nayo 'ti.

ISSARIYAKĀMAKĀRITĀKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni rāgapatirūpakādīkathāyo nāma honti. Tattha mettākaruṇāmuditāyo saṃdhāya na rāgo rāgapatirūpako 'ti ca. Issāmacchariyakukkucchāni saṃdhāya na doso dosapatirūpako 'ti ca. Hasituppādaṃ saṃdhāya na moho mohapatirūpako 'ti ca dummaikūnaṃ puggalānaṃ niggaḥamaṃ pesalānaṃ bhikkhūnaṃ anuggahaṃ pāpagarahitaṃ kalyāṇapasamsaṃ¹ āyasmato Pilindavacchassa vasalavādaṃ bhagavato khelāsikavādaṃ² moghapurisavādaṃ³ saṃdhāya kilesa kilesapatirūpako 'ti ca yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya sabbakathāsu⁴ pucchā sakavādissa paṭiñṇā itarassa. Atha naṃ yasmā phassātipatirūpakānaṃ phassādayo nāma natthi. Tasmā rāgātipatirūpakānaṃ rāgādayo pi natthi codetum a t t h i n a p h a s s o 'ti ādim āha. Itaro tesamaṃ abhāvā paṭikkhipati. Sesaṃ sabbattha uttānatthamaṃ evā 'ti.

PATIRŪPAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni aparinipphannakathā nāma hoti. Tattha dukkham eva hi saṃbhoti dukkamaṃ tiṭṭhati veti⁵ ca⁵ na aññatra dukkhā saṃbhoti naññaṃ dukkhā nirujjhatīti vacanaṃ nissāya dukkhañ ñeva parinipphannaṃ. Sesā khandhāyatanadhātu-indriyadhammā aparinipphannā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi ekaccānaṃ Uttarāpathakānaṃ e'eva Hetuvādānañ ca te saṃdhāya rūpaṃ aparinipphannaṃ 'ti pucchā sakavādissa paṭiñṇā itarassa. Atha naṃ sace rūpaṃ aparinipphannaṃ na⁶ aniccādisabbhāvaṃ

¹ C. oyaṣaṃ. ² B. khelasaṅka°. ³ B. adds : ca.
⁴ B. sabbadhā. ⁵ C. ceti va canaṃ. ⁶ C. omits.

siyā 'ti. codetum rūpaṃ nāniccaṃ¹ 'ti ādim āha. Itaro tathārūpaṃ rūpaṃ apassanto paṭikkhipati. Sakavādi nānu rūpaṃ aniccaṃ 'ti ādivacanana tassa ekaladdhiṃ paṭisedhetvā dutiyaṃ pucchanto dukkhaṃ ñēva parinipphannaṃ 'ti ādim āha. Ath' assa taṃ pi laddhiṃ paṭisedhetum nānu yadi² niccaṃ 'ti ādim āha. Tatrāyaṃ adhippāyo. Na kevalaṃ hi paṭhamasaccam eva dukkham. Yaṃ pana kiñci aniccaṃ taṃ dukkham evarūpaṃ ca aniccaṃ. Tasmā taṃ pi parinipphannaṃ iti yaṃ tvaṃ vadesi rūpaṃ aparinipphannaṃ dukkhaṃ ñēva parinipphannaṃ 'ti taṃ no vata re vattabbe. Dukkhaṃ ñēva parinipphannaṃ 'ti. Vedanādimūlakādisu³ pi yojanāsu es' eva nayo. Dhammāyatanadhammadhātūsu pana ṭhapetvā nibbānaṃ sesadhammānaṃ vasena aniccataṃ veditabba. Indriyāni aniccāṃ' evā 'ti.

APARINIPPHANNAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 5.

Ettāvata ca :

Paññāsakehi catūhi tīhi vaggehir⁴ eva ca saṃgahetvā kathā sabbā unatimsatibhedanā.⁵
 Kathāvattupparāṇaṃ kathāmaggesu kovido yaṃ⁶ jino desayī tassa niṭṭhitā atṭhavaṇṇanā.⁷
 Imaṃ terasamattehi⁸ bhāṇavārehi tantiyā ciraṭṭhitatthaṃ dhammassa saṃkhārontena taṃ⁹ mayā. Sampattaṃ kusalaṃ tena loko yaṃ sanarāmaro¹⁰ dhammarājassa saddhammarasam evadhigacchatū 'ti.¹¹

KATHĀVATTHU-PPAKARAṆA-AṬṬHAKATHĀ

NIṬṬHITĀ.

¹ B. ani°. ² C. yada. ³ B. olikā°. ⁴ B. od.

⁵ B. unattimvārodanā. ⁶ C. yaṃ. ⁷ B. omits.

⁸ B. vodasa°. ⁹ B. yaṃ. ¹⁰ B. pana bhamaro.

¹¹ B. C. oti.